

พระราชพงษาวดาร
ฉบับพระราชหัตถเลขา
ภาค ๑

๑๑๗/๑ ๑๓๑

ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชพงษาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์

กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

พิมพ์ขึ้นเป็นส่วนพระกุศตทานมัย ในงานพระศพ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๓) กรมหลวงวรเสถียรสุตา

พระธรรมาชยาเธอ พระองค์เจ้าอุบลรัตน์นารีนาถ

กรมขุนอรรคราชกัญญา

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าจันทราศรัทวาร

กรมขุนพิจิตรเจษฎ์จันทร์

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าเยาวมาลย์นฤมิต

กรมขุนสรวรคโถกยัตถ์เกษมวดี

๓๕๖๐๔

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๕๑.๓๓

พษ๑๑๑๓๓

๒๔๕๕

๑ |

คำอุทิศ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรม
พระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พิเศษชติยศศักดิ์อรรคokusมาชาติ ปรมินทร
มหाराชโสทรานุชาธิเบนท์ ปรมนทรมหาวชิราวุธราชบีคฤดา มหันต
มหาอุดาหะ พริยพทคตประสิทธิ์ สุจริตจาร์ราชการณีย สุรพตขันช
คณาภรณ์ สุนทรธรรมพิทักษ์ อรรคมโหพัรชยาไศรย ศรีรัตนไครย
สรณชาติา อคุดยเดชานุกาพพิตาค์ ชรรวมิกนารถบพิตร ทรงพระปรารภ
ถึงพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๓) กรมหลวงวรเสฐสุดา พระอรรค
ชทายาเธอ (ในรัชกาลที่ ๕) พระองค์เจ้าอุบลรัตนนารีนาค กรมขุน
อรรควรราชกัญญา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าจันทราสรัทวาร
วโรพารตักษณสมบัตินครกุมารี กรมขุนพิจิครเจษฎุจันทร สมเด็จพระ
เจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าเยาวมาลย์นฤมิต สรรพตกษณกิตยาณีน กรม
ขุนสรวรคโตกตกษณวดี ซึ่งได้สิ้นพระชนม์ไปแล้ว แต่จะได้มีการ
พระราชทานเพลิงพระศพณะที่องค์นามหลวงในคณีน มีพระประสงค์จะ
ทรงบำเพ็ญพระกุศลอุทิศถวายแก่ท่านทั้ง ๔ พระองค์นั้นในงานคราวนี้

ด้วยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรเสฐสุดา ได้ทรงอุปการะ
สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระชนนีของพระองค์ มาในกาล
ก่อนครั้งยังทรงพระเยาว์เป็นกำพร้า เมื่อพระชนกสิ้นพระชนม์แล้ว
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชอัยกา ทรงรับมาไว้
ในพระบรมมหาราชวัง แต่ทรงมอบไว้แก่กรมหลวงวรเสฐสุดา ใน

เวदानันต์ เสด็จประทับรับใช้สร้อยยอบนพระมหามณเฑียร ท่านได้
 ทรงทำนุบำรุง แดชก้นำให้ ได้เข้าเฝ้าใกล้ชิดสมเด็จพระราชอัยกา
 แดได้ชองรับทรงใช้สร้อยสนิทสนม ทรงสอนอักษรวิธมีฝึกหัดในชนบ
 ธรรมเนียมแต่ธรรมเนียมปฏิบัติ อุปถัมภ์ให้วัฒนา จนพระชนมายุของ
 สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินีได้ ๓๘ พรรษา ได้ทรงรับสมมตยา
 ภิกษกเป็นสมเด็จพระราชเทวี ในรัชกาลที่ ๕ นอกจากนี้ กรมหลวง
 วรเสฐสุดดา ยังเป็นพระกนิษฐภคินี ผู้จงรักภักดีในสมเด็จพระเจ้าบรมไมยิกา
 เรอ กรมพระยาสุทัศน์นราชนพริยบุร พระจุลยัยิกาผู้ ได้ทรงทำนุบำรุง
 พระองค์มา สมเด็จพระกรมพระยาสุทัศน์นราชนพริยบุร ก็ทรงพระเมตตา
 ปราณันต์สนิทสนมกับท่านยิ่งกว่าพระภคินีพระองค์อื่น ด้วยบรรพกิจแต่
 ความสนิทสนมในภายหลังประกอบกัน ความคุ้นเคยในรวงกรมหลวง
 วรเสฐสุดดา กับพระองค์ จึงได้มีสืบตงมา เป็นทางที่ได้ทรงรับพระเมตตา
 กรุณาแดพระโอราของ ท่าน ทำให้ทรงรักใคร่นับถึยในส่วนของพระองค์
 ซึ่ชอีก เมื่อสมเด็จพระกรมพระยาสุทัศน์นราชนพริยบุรสวรรคตแล้ว ได้ทรง
 ถึยเอาเป็นที่เคารพแทนท่านสืบมา ตลอดเวลาต้นพระชนม์

ฝ่ายพระอรรคชายาเรอ กรมขุนอรรควรราชกัญญาณันต์เต่า ก็เป็น
 พระภคินีของสมเด็จพระกรมพระยาสุทัศน์นราชนพริยบุร ได้ทรงอุปถัมภ์
 บำรุงมา ทรงพระเมตตาปราณันต์สนิทสนม จนทรงเจริญพระอภิรียยศ
 ยิ่งขึ้นโดยลำดับ แดพระอรรคชายาเรอ (ในรัชกาลที่ ๕) พระองค์
 เจ้าเส้าวภาคยนารวรัตน ก็เป็นเช่นเดียวกัน แต่ต้นพระชนม์ไปเสียก่อน
 พระเมตตาปราณันต์ของสมเด็จพระกรมพระยาสุทัศน์นราชนพริยบุร มีสืบเนื่อง
 มาตลอดถึงสมเด็จพระเจ้าพี่นางเรอ ๒ พระองค์นั้น แดท่านพระองค์

อันหญิงทรงพระชนมายุด้วย เพราะเหตุนี้ พระองค์จึงได้ทรงคุ้นเคย
กับท่านพระวงศ์ นมาด้วยทุกพระองค์ จนถึงได้มีสัมพันธ์เกี่ยวดองกัน
ลงมาอีกชั้นหนึ่ง ในบัดนี้

การพระกษัตริย์ มีพระประสงค์จะทรงสร้างหนังสืออย่างใด
อย่างหนึ่ง ซึ่งให้ประโยชน์แก่คนผู้อ่านผู้เรียน ครั้นขอให้กรรมการ
หอพระสมุดวชิรญาณเด็กเรื่องถวาย กรรมการเด็กได้พระราช
พงษาวดารไทย ฉบับที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
ตรวจแก้ไขไว้ เรียกว่า "พระราชพงษาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา"
รับสั่งให้พิมพ์ขึ้นเป็นส่วนพระกษัตริย์ทานมัย ในวารพระศักราชนี้ ทั้ง
เป็นทางที่จะได้แสดงความรู้ถึงเดชของพระเดชพระคุณ เสด็จพระ
เกียรติยศแห่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นวรวงศ์เสด็จสุธา แด่เป็นทาง
ที่จะได้ไว้อาลัยถึงพระอรรคชายาเธอ กรมขุนอรรควรรราชกัญญา
แต่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพิริยดิศกุลเจษฎ์จันทร์ กรม
พระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสวรรคโลกลักษณวดี ทรงอุทิศ
ส่วนพระกษัตริย์ถวายท่านทั้ง ๔ พระองค์นี้ ซึ่งได้เสด็จละโลกนี้ไปแล้ว
สุดแต่จะสำเร็จผลได้เพียงไร โดยควรแก่สัมปรายภาพ ทรงแม่ส่วน
พระกษัตริย์แก่คนทั้งหลายด้วย ขอจงได้รับประโยชน์ทั่วกัน เทอญ
ฉะบับพาทิมัย

วันที่ ๗ มีนาคม ร.ศ. ๑๓๑ พ.ศ. ๒๔๕๕

ว่าด้วยตำนานหนังสือพระราชพงษาวดาร

หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา^๕ เนื้อความ
บริบูรณ์กว่าฉบับอื่น ๆ คันฉบับที่หอพระสมุดวชิรญาณได้มา เป็นฉบับ
หลวงมีพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแก้ไข
ไว้บ้าง พระราชทานพระบรมราชาธิบายไว้บ้างในหลายแห่ง กรรมการ
หอพระสมุดจึงเห็นควรเรียกว่า “พระราชพงษาวดารฉบับพระราชหัตถ
เลขา” เพื่อมิให้พ้องกับหนังสือพระราชพงษาวดารฉบับอื่น.

หนังสือพระราชพงษาวดาร ที่ปรากฏแก่คนทั้งหลายโดยมากมา
แต่ก่อน คือ หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับ ๒ เล่มสมุดฝรั่งที่หมอบรัดเด
ตงพิมพ์ครั้งแรกเมื่อมีกษัตริย์จุฬาลงกรณ์ ๑๒๒๕ แต่โรงพิมพ์อื่น ๆ ได้พิมพ์
ต่อมาอีกหลายครั้ง เข้าใจกันมาแต่ก่อนว่าหนังสือพระราชพงษาวดาร
ฉบับ ๒ เล่มนั้น กรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ ทรงแต่งขึ้น (ด้วยฮาไศรย
เก็บข้อความจากหนังสือเรื่อง ๑ ซึ่งสมเด็จพระวันรัตน์ได้แต่งไว้เป็น
ภาษามคธ เรียกชื่อหนังสือนี้ว่า มหายุทธการตอน ๑ จุฑยุทธการ
ตอน ๑) จึงเรียกหนังสือพระราชพงษาวดารฉบับพิมพ์ ๒ เล่มนี้ว่า
พระราชพงษาวดารฉบับกรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ ผู้ศึกษาพงษาวดาร
ได้ฮาไศรยแต่หนังสือฉบับ ๒ เล่มนี้เป็นคำรา จนแทบเข้าใจกันทั่วไป
ว่า หนังสือพระราชพงษาวดารกรุงเก่ามีแต่ฉบับนั้นฉบับเดียว.

ความรูเรื่องหนังสือพระราชพงษาวดาร ฟังมากว้างขวางออก
ไปเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้จัดหอพระสมุด

วชิรญาณเป็นหอสมุดสำหรับพระนครเมื่อ ร.ศ. ๑๒๔ แต่ต่อมาได้ทรง
ตั้งโบราณคดีสโมสรขึ้นเมื่อ ร.ศ. ๑๒๖ กรรมการหอพระสมุดพยายาม
หาหนังสือเก่ามารวบรวมไว้ในหอพระสมุดได้มาก แต่ผู้ที่เปนสมาชิก
ในโบราณคดีสโมสรหลายคน ได้ช่วยกันตรวจสอบหนังสือพระราช
พงษาวดารที่หอพระสมุดรวบรวมไว้ ถ้ามีข้อสงสัยก็นำความขึ้นกราบ
บังคมทูล ฯ หรือ แต่ได้รับพระราชทานกระแสพระบรมราชวินิจฉัยมา
เนื่อง ๆ จนที่สุดได้รับพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยในเรื่องหนังสือ
พระราชพงษาวดารในเวดาก่อน พระองค์ เสด็จเสด็จสวรรคตเพียง ๒ เดือนเศษ
ตั้งแจ้งอยู่ในตำเนาพระราชหัตถเลขาที่พิมพ์ไว้ต่อไป

ที่ ๘๘/๗๗๓

ส่วนคดี

วันที่ ๘ สิงหาคม วันนโกสินทรศก ๑๒๘

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ได้รับหนังสือถึงวันที่ ๕ เดือนนี้ หอพระสมุดได้หนังสือ

พงษาวดารแปลอีก ๒ ฉบับ เป็นฉบับเขียนเมื่อจุลศักราช ๑๓๔๕ แล
ฉบับทรงชำระในจุลศักราช ๑๓๕๗ ความเดียวกันกับฉบับพิมพ์ แต่
ฉบับเขียนเมื่อจุลศักราช ๑๓๔๕ ถ้อยคำขาด ๆ เกิน ๆ ครุคระผิดกับ
ฉบับพิมพ์ ได้คัดเทียบไว้ตอนหนึ่ง ตั้งต้นหนังสือพระราชพงษาวดาร
๒ เล่ม กับที่ได้อัดเทียบความไว้มาให้ดู เชอด้ความไม่ออกว่าฉบับ
จุลศักราช ๑๓๔๕ จะเป็นหนังสือกรงเก่าแผ่นดินใด หรือหนังสือ
กรงชนบรู๋แต่ง ได้ขอพิจารณาดูความในหนังสือพงษาวดารฉบับพิมพ์
เล่ม ๒ หาหวัต่อยังไม่ได้นั้น ทราบแล้ว.

พงษาวดารว่ากันด้วยฉบับพิมพ์ เห็นว่ามีอยู่ ๕ ฝาปก

ตอนแรกจะเป็นคัดจากจดหมายท้ายปุม (ตอนที่ ๒) ขึ้นหัวต่อ
แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ จนถึงแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง
ตอนนั้นเข้าใจว่าได้แต่งในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หลักที่จะ
แต่งได้มาจากไหน คือ จดหมายรายวันทัพ อย่างเช่นจดหมาย
รายวันทัพครั้งพระเจ้ากรุงธนบุรี ซึ่งฉันได้คัดลงไว้ในพระราชวิจารณ์
บางตอนนั้น.

ตอนที่ ๓ เริ่มตั้งแต่แผ่นดินพระนารายณ์ลงมา จนถึงแผ่นดิน
พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เข้าใจว่าจะแต่งโดยรับสั่งพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ
แต่ในขณะนั้นไม่มีจดหมายรายวันทัพจึงคัดลงไป เช่นกับได้ผู้คำนวณ
ค่าให้การชกกัน ก็คัดลงไปทั้งคืนเลยเจอย เพราะเก็บข้อความไม่
เป็นเสียแล้ว.

ตอนที่ ๔ ข้อความตั้งแต่ในแผ่นดินพระบรมโกศก่อนปลายมาจนเสีย
กรุง อาจที่จะเป็นพระเจ้ากรุงธนบุรีรับสั่งให้จดหมายขึ้นไว้ ให้บริบูรณ์
ข้อความจึงแตกกันอยู่เป็น ๒ แปลง.

ตอนที่ ๕ เป็นตอนซึ่งกรมสมเด็จพระปรมาธิบดีทรงเก็บตามรายวัน
ทัพนั้นเอง ซึ่งมีสมุดรายวันอาจจะสอบกับพงษาวดารได้ว่าท่านเก็บ
อย่างไร ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้.

ข้อซึ่งหนังสือ ๒ เล่มอ้างว่าทรงชำระเมื่อจุลศักราช ๑๑๔๕ แด ๑๑๕๗
ฉันเห็นว่าจะเป็นแต่ชำระตรวจสอบถ้อยคำ แดคัดแปลงด้านนวนบ้าง
ไม่ใช่แต่งหรือเก็บความขึ้นหรือกรองใหม่ เคยสงสัยเกิดใจว่าด้านนวน

พงษาวดารนั้นแบ่งเป็นตอน ๆ เช่นนี้ ได้ตั้งสมุดคำทั้ง ๒ เล่มนั้นคน
ออกมาด้วย.

(พระบรมนามาภิไธย) ตยามินทร์

เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจพระบรมราชาธิบายในพระราชหัตถเลขาชั้น
เงิน จำจะต้องเด้าแม่ โดยย่อ พอให้ทราบก่อน ว่าหนังสือ
พระราชพงษาวดารฉบับต่าง ๆ ที่หอพระสมุดวชิรญาณรวบรวมไว้ได้
มีต่างกันอย่างไรบ้าง.

หนังสือพระราชพงษาวดาร ที่กรรมการหอพระสมุดหาต้นฉบับ
ได้ในรัชกาลที่ ๕ มีอยู่ ๕ ความ คือ.

(๑) หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับหลวงประเสริฐ ขำคัน
มีบานแพนกว่า "ศักราช ๑๐๔๒ ศกวอกนักษัตร ฅวันพุฒเดือน ๕
ขึ้น ๑๒ ค่ำ ทรงพระกรุณาโปรดเห็นเกล้าเห็นอกระหม่อมตั้งว่า ให้
เอกภูมัยเหตุของพระโหราเขียนไว้แต่ก่อน แดกภูมัยเหตุซึ่งหา
ได้แต่หอหนังสือ แดเหตุซึ่งมีในพระราชพงษาวดารนั้น ให้คัดเข้า
ด้วยกันเป็นแห่งเดียว ให้ระดับศักราชกันมาคู่เท่ากัน" ดังนี้ คือว่า
หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับนี้ สืบแต่จพระนารายณ์มหาราชมีรับสั่ง
ให้แต่งขึ้น ต้นฉบับที่หอพระสมุดได้มา จะเขียนในครั้งกรุงเก่าหรือ
เมื่อแรกสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ไม่แน่ ได้มาแต่เล่ม ๑ เล่มเดียว ความ
ขึ้นคันแต่สร้างพระพุทธรูปพระเจ้าพเนงเชิง เมื่อปีชวดจตุศักราช ๖๘๖
แต่สร้างกรุงศรีอยุธยา เมื่อปีชวดจตุศักราช ๗๑๒ มาจนปีมีโรง
จตุศักราช ๘๖๖ ปลายรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ๑ หนังสือ

พระราชพงษาวดารฉบับนี้ความกต่าวย่อ ๆ เข้าใจว่าจะมีเล่ม ๒ อีกเล่มเดียว หรืออย่างมากก็ไม่เต็ม ๓ เล่มจบ.

(๒) หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับจุลศักราช ๑๑๔๕ (คือ ต้นฉบับที่ได้มาเขียนเมื่อสร้างกรุงรัตนโกสินทรได้ปี ๓) ฉบับนี้ความพิศดารอย่างฉบับที่พิมพ์เป็น ๒ เล่ม แต่จะขึ้นต้นที่ไหนลงท้ายที่ไหนแลก็เล่มจบทราบไม่ได้ เพราะหาต้นฉบับได้แค่ ๒ เล่ม รู้ได้ว่าความหนึ่งค้างหาก ที่จำนวนผิดกับฉบับอื่น ๆ

(๓) หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับจุลศักราช ๑๑๕๗ มีบานแพนกว่า “ศักราชจุลศักราช ๑๑๕๗ ปีเถาะดับศก ส้มเค็้จบรมธรรมฤมหาวาชาธิราชพระเจ้าอยู่หัว ผ่านถวัลยราชกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา เสด็จพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงชำระพระราชพงษาวดาร” ดังนี้ เข้าใจได้ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงชำระหนังสือพระราชพงษาวดารในปีนั้น แต่ในต้นฉบับเขียนบอกในที่บางแห่ง ว่าตรงนั้นทรงแทรกเข้าใหม่ หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับนี้ ได้ต้นฉบับเขียนครั้งรัชกาลที่ ๑ ใต้เพียง ๓ เล่ม มีฉบับจำลองอีก ๔ เล่ม รวม ๗ เล่ม คงจะเริ่มความแต่เมื่อสร้างกรุงศรีอยุธยา แต่จะจบเพียงไร แดจะเป็นสมุดไทยก็เต็ม ยังทราบไม่ได้.

(๔) หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับเมืองเพชรบุรี (คือ ได้ต้นฉบับมาจากเมืองเพชรบุรี) ฉบับ ๑ ฉบับพระจักรพรรดิพงษ์ (จาด) จานลงใบตามผูกไว้เป็นคัมภีร์ฉบับ ๑ ทั้ง ๒ ฉบับนี้เทียบไฉนหาความตรงกับฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม ที่ว่ากรมสมเด็จพระปรมานุชิต ๆ ทรงแต่งแต่ไม่มีพระราชพงษาวดารตั้งเขปเรื่องนายแสนปม แดพระราชพงษาวดาร

หอสมุดกลาง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ย่อข้างคัน เรื่องพระราชพงษาวดารตั้งเขปที่พิมพ์ไว้ข้างต้นฉบับ ๒ เล่ม
 นี้ ตามฉบับที่มีในหอพระสมุด มีบานแพนกว่า "ศุภมัตต
 จุฑกักราช ๓๒๐๒ ปีจอโทศก ๗๗๗ ค่ำ พระบาทสมเด็จพระบรมนาถ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย
 มีพระราชโองการมานพระบัณฑูรสูรถึงหนาท ดำรัสเหนือเกล้าเหนือ
 กระหม่อม ให้พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าอรณพมาเผด็จกรมหมื่นนุชิต
 ชิโนรส วัดพระเชตุพนให้เรียบเรียงพระราชพงษาวดารลำดับกระษัตริย์
 กรุงเก่าแต่โดยตั้งเขปทุกเกล้า ๆ ถวาย" ดังนี้ เป็นอันเข้าใจได้ว่า
 เป็นหนังสือซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้อาราธนา
 กรมสมเด็จพระปรมานุชิต ๆ ทรงเรียบเรียงขึ้นที่หลัง เป็นเรื่อง ๓ ต่าง
 หาก หมอบรัดเดี้นจะได้ฉบับมาพร้อมกับพระราชพงษาวดารความ
 พิศดารจึงพิมพ์ก่อนตั้งเขปลงไว้ข้างหน้า ส่วนพระราชพงษาวดารย่อต่อ
 ก่อนตั้งเขปนี้ ก็คงเป็นเรื่อง ๓ ต่างหากเหมือนกัน บางที่กรมสมเด็จพระ
 ปรมานุชิต ๆ จะได้ทรงเรียบเรียงขึ้น ในคราวทรงเรียบเรียงพระราช
 พงษาวดารตั้งเขปนี้ก็จะไปได้ ส่วนเนื้อความพิศดารฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม
 ข้าพเจ้าได้สอบกับฉบับหลวงประเสริฐ ข้างก่อนค้นทั้งความแลถ้อยคำ
 ตรงกับฉบับหลวงประเสริฐ เห็นได้ว่าผู้แต่งหนังสือพระราชพงษาวดาร
 ฉบับพิศดาร ได้คัดพระราชพงษาวดารฉบับที่แต่งในแผ่นดินสมเด็จพระ
 นารายณ์มหาราชมาลงไว้ในฉบับพิศดารนี้หลายแห่ง แต่เพิ่มเติมขยาย
 ความออกให้กว้างขวาง ตั้งแต่ก่อนแผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาลงมา
 มีที่ปลาตอยู่หน้อยที่ศักราชซึ่งลงไว้ในฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม ตรงกับฉบับที่

ลงไว้ ในฉบับหลวงประเสริฐเพียงในแผ่นดินพระเจ้าอยู่ทอง ค่อนหมามาฉิด
ศักราชกันตั้งแต่ ๔ ปีถึง ๒๐ ปีก็มี.

(๕) หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับ พระราชหัตถเลขา ที่พิมพ์
ฉบับ ๓ ฉบับกรมหลวงมหิศวรินทร์ฉบับ ๑ ๒ ฉบับนั้นความต้องกัน
ไม่มีพระราชพงษาวดารตั้งเขปเรื่องนายแสนปม แดพระราชพงษาวดารย่อ
ข้างต้นอย่างฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม แต่เนื้อเรื่องได้ด้อยกับฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม
(ตามเวลาเท่าที่มีพอทำได้ ไม่สู้ละเอียดนัก) ความตอนต้นตรงกัน ความ
มาที่ผิดกันตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษา ความในฉบับพระราช
หัตถเลขาเพิ่มเติมบริบูรณ์ขึ้นหลายแห่ง ที่เปิดขึ้นความฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม
เสียทีเดียว (เช่นเรื่องสมิงทอเมืองหงสาวดีเป็นตัวอย่าง) ก็มี คัด
ความออกเสียจากฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม (เช่นความที่กล่าวสรรเสริญ
เย็นยอสมเด็จพระเจ้าบรมโกษาแด่พระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นต้น) ก็มี ที่แก้ไข
ถ้อยคำของฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม (เช่นความในตอนที่จนจะเสียกรุงเก่า
แต่ตอนก่อนจะตั้งกรุงธนบุรี เป็นต้น) ก็มี ความฉบับพระราชหัตถเลขา
บริบูรณ์ดีกว่าฉบับพิมพ์ ๒ เล่มมาก เข้าใจว่าพระราชพงษาวดารฉบับนี้
จะได้โปรดให้ชำระใหม่ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อชำระแล้วนำคณฉบับขึ้นทูล
เกล้าฯ ถวายฉบับ ๓ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตรวจ
เห็นว่ยังไม่เรียบร้อยดี ทรงแก้ไข จึงปรากฏพระราชหัตถเลขาอยู่ใน
คณฉบับ หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา หอ
พระสมุดได้มาแต่ ๒๒ เล่ม แต่กระไรก็ได้ฉบับกรมหลวงมหิศวรินทร์
มาประกอบกันได้เนื้อความบริบูรณ์ เป็นหนังสือ ๔๒ เล่มสมุดไทย

กล่าวความแต่สร้างกรุงศรีอยุธยาจนถึงในรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์
จบเพียงจุดศักราช ๓๑๕๒

หนังสือพระราชพงษาวดารที่หอพระสมุดได้มามีต่างกันเป็น ๕ ความ
ดังนี้ ทำให้รู้ได้แน่ว่าหนังสือพระราชพงษาวดารมีอยู่ก่อนกรมสมเด็จพระ
พระปรมานุชิตฯ มิได้ทรงแต่งพระราชพงษาวดารฉบับพิมพ์ ๒ เล่มขึ้นใหม่
ตั้งเข้าใจกันมาแต่ก่อน จึงเป็นเหตุให้หน้าความขึ้นกราบบังคมทูล ฯ หรือ
ว่า หนังสือพระราชพงษาวดารนี้จะแต่งในครั้งใดบ้างแน่ จึงได้พระ
ราชทานพระบรมราชวินิจฉัย ตั้งแจ้งอยู่ในพระราชหัตถเลขาณนี้.

ครั้นต่อมาในรัชกาลปัจจุบันนี้ เมื่อ ร. ศ. ๓๓๐ นายเสด็จรักษา
(กองแก้ว) ให้หนังสือพระราชพงษาวดารแก่หอพระสมุดอีกฉบับ ๑
ต้นฉบับเขียนกรุงธนบุรีเมื่อจุดศักราช ๓๑๓๖ จำนวนยังต่ำกว่า
ฉบับจุดศักราช ๓๑๕๕ ขึ้นไปอีก หนังสือฉบับนี้หอพระสมุดได้ไว้แต่
เล่มเดียว ทราบไม่ได้ว่าจะขึ้นต้นตั้งท้ายเพียงไร แต่ก็เล่มจบ แต่ได้
ความเพิ่มเติมขึ้นอีกชนหนึ่ง ว่าหนังสือพระราชพงษาวดารความพิศดารมี
มาแต่ครั้งกรุงเก่าแน่ ฉบับจุดศักราช ๓๑๕๕ แต่งหรือชำระครั้งกรุง
ธนบุรี จึงผิดด้านฉบับนี้ น่าเสียดายที่ไม่ได้หนังสือพระราช
พงษาวดารฉบับจุดศักราช ๓๑๓๖ มาทันทถวายเมื่อกราบบังคมทูล ฯ ขอ
พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ถ้าได้ทอด
พระเนตรเห็นจะต้องพระราชหฤทัย แดบางที่จะได้รับพระราชทานพระ
บรมราชาธิบายพิศดารออกไปอีก.

หนังสือพระราชพงษาวดารทุก ๆ ฉบับ ที่หอพระสมุดวิริยญาณ
ได้ต้นฉบับมา นายนิคทัมยังเอิญมีข้อความคอนพระเจ้ากรุงศรีสัตนา

คนหุคคั้นพระศรีสวัสดิ์ก็แก้สมเด็จพระมหาจักรพรรดิด้วยกันทุกฉบับ ข้อ
 นี้เป็นเหตุกบฏที่จะคิดเทียบให้เห็นได้ ว่าจำนวนหนังสือพระราชพงษา
 คารเหล่านี้ต่างฉบับผิดกันอย่างไร หรือถ้าจะว่าโดยทางต้นนิฐาน
 คือ หนังสือพระราชพงษาวดารของเดิมแต่งไว้อย่างไร แต่ได้
 แก้ไขโวหารผิดกันเป็นชั้น ๆ โดยลำดับมาอย่างไร จึงได้คิดเทียบ
 โวหารลงไว้ต่อไปนี้ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ความดังเกิดของผู้ศึกษา
 พงษาวดาร.

ความฉบับหลวงประเสริฐ

“ ศักราช ๘๒๖ ขวดคัก พระเจ้าด้านข้างจึงให้เชิญ สมเด็จพระ
 พระแก้วฟ้าพระราชบุตร ถวายมาตั้งยังพระนครศรีอยุธยา แต่
 จะขอสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระเทพกระษัตริ์เจ้านั้น แต่จึงพระราชทาน
 สมเด็จพระเทพกระษัตริ์เจ้าไปแก่พระเจ้าด้านข้าง” นี้เป็นจำนวนใน
 ฉบับเก่าที่สุดที่หาได้.

ความฉบับจุดศักราช ๑๓๓๖

“ ในขณะพระแก้วฟ้า พระราชบุตร พระเจ้า ด้านเผือก ปราสาททอง
 เชอင့်ให้ ไปถวายแก่พระยาด้านข้างนั้น ครั้นพระแก้วฟ้าราชบุตรไปถึง
 เมืองด้านข้าง พระยาด้านข้างก็ว่าเราจำเภาะใช้ ให้ ไปขอพระเทพ
 กระษัตริ์ แต่พระแก้วฟ้าราชบุตรนั้นเรามีได้ ให้ ไปขอ แต่เราจะตั้ง
 พระแก้วฟ้าราชบุตรคืนไปยังพระนครศรีอยุธยา แต่จะขอพระเทพ
 กระษัตริ์ซึ่งจำเภาะแต่ก่อนนั้น ครั้นเสร็จการศึกข้างเผือกพระยาด้านข้าง
 ก็แต่งพระยาแสน ๓ พระยานคร ๓ พระยาพิพนตรี ๓ ให้

มาตั้งพระแก้วฟ้าราชบุตรี แด่พระยาต้านช้างให้แต่งราชดำเนินมา
 มาถวาย ว่าจะขอพระเทพกระษัตริ์ พระเจ้าช้างเผือกก็ตรีสมบัติมาตาม
 จึงตกแต่งการที่จะตั้งพระเทพกระษัตริ์ไปแก่พระยาต้านช้าง ครั้นถึง
 เดือน ๕ มีชวดคดศกักราช ๙๒๖ พระเจ้าช้างเผือกตรีดีให้พระยาแมน
 ไปตั้งพระราชธิดาไปแก่พระยาต้านช้างอันมานั้น ตั้งไปโดยทางสมอต่อ”
 จำนวนนี้แต่งใหม่ทั้งหมด ความตรงกับฉบับหลวงประเสริฐแต่เนื้อเรื่อง
 กับศักราช.

ความฉบับจุลศักราช ๓๑๔๕

“ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตแจ้งว่า ไชยวงศ์พระเทพกระษัตริ์
 ก็เสียดพระไทยหนัก จึงตรีดีว่าเดิมเราจำนงขอพระเทพกระษัตริ์ ซึ่ง
 เป็นพระราชธิดาพระสุริโยไทย อันเสียดพระชนม์แทนพระราชดามีกับคอ
 ข้าง เป็นตระกูลดวงษ์กระตัญญูอันประเสริฐ ตรีดีแล้วก็แต่งให้
 พระยาแฉ่น พระยานคร พระยาทิพมนตรี เป็นทูตานุทูตให้มาตั้ง
 พระแก้วฟ้าราชบุตรีคั้นยังพระนครศรีอยุธยา แต่มีพระราชบรรณาการ
 มาถวายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าช้างเผือก ในลักษณะพระราช
 ดำเนินนั้นว่า เดิมพระองค์ประดำทพระเทพกระษัตริ์ให้ กฤติศัพท์
 นี้ก็ทั่วไปในนิคมชนบทขอบขัณฑเสมากรุงศรีสัตนาคนหุตตั้งแต่นั้น บดิน
 พระองค์ตั้งพระแก้วฟ้าราชบุตรีเปลี่ยนไปแทนนั้น ถึงมาทว่าพระแก้วฟ้า
 ราชบุตรี จะมีศรีสวัสดิ์ลักษณะได้ภาคย์กว่าพระเทพกระษัตริ์ร้อยเท่า
 พันทอ์ก็ดี ยังไม่ต่างกฤติศัพท์พระเทพกระษัตริ์เสียได้ ก็เป็นอภัยศ
 ทิวกาลปาวสาน ข้าพระองค์ขอตั้งพระแก้วฟ้าราชธิดาคั้น จึงพระ

ราชทานพระเทพกระษัตริย์แก่ข้าพระองค์ ^๕ คุ่มมีพระราชดำذنอนุญาต
 มาแต่ก่อน ^๕ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าข้างเฝือกแจ้งในลักษณะ
 พระราชดำذنแต่งพระแก้วฟ้าคั้นมาตั้งขึ้นถ้อยพระไทยนัก พอพระ
 เทพกระษัตริย์หายประชวรพระโรค ^๕ จึงตบแต่งการที่จะตั้งพระราชบิดา
 แดงัดเกล้าแก่ก้านัดสาวไร่ทาสชายห้าร้อยหญิงห้าร้อย ^๕ ครนถึงเดือน ๕
 ศักราช ๘๓๓ ปีกุญตรีศก ^๕ จึงมีพระราชโองการดำรัสให้พระยาแมน
 คุมไพร่พันหนึ่งไปตั้ง ^๕ พระยาแมนกับทูตานุทูต ก็เชิญเสด็จพระเทพ
 กระษัตริย์ขึ้นทรงตัวกาถาญจนยานุมาศไปโดยสถมารถดมอดอ ^๕ ดำนวน
^๕ เห็นได้ว่าเอาฉบับจุลศักราช ๓๓๓๖ มาตกแต่งความให้ไพเราะให้ ^๕ แก่
 แต่ศักราชให้เร็วเข้า ๓๓ ปี.

ความฉบับจุลศักราช ๓๓๕๗

“ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคณหุดแจ้งว่า ^๕ ใ้องค์พระเทพกระษัตริย์
 ที่เสด็จพระไทยนัก ^๕ จึงครัดว่าเดิมเราจำนงขอพระเทพกระษัตริย์ ^๕ ซึ่ง
 เปนพระราชบิดาพระสุริโยไทย ^๕ อันเสด็จพระชนม์แทนพระราชดำมีกับ
 คชข้าง ^๕ เปนวงษ์กัญญาอันประเสริฐ ^๕ ครัดแต่ก้แต่งให้พระยาแสน
 พระยานคร ^๕ พระยาทิพมนตรี ^๕ เปนทูตานุทูตให้ตั้งมาตั้งพระแก้วฟ้า
 ราชบุตรีคั้นยังกรุงพระนครศรีอยุธยา ^๕ แต่มมีพระราชดำذنเครื่องราช
 บรรณาการมาถวายนสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าข้างเฝือกด้วย ^๕ ใน
 ลักษณะพระราชดำذنนั้นว่า ^๕ เดิมพระองค์ประดาทพระเทพกระษัตริย์ให้
 กฤติศัพทน์ก้ทั่วไปในนิคมชนบทขอบขัณฑสีมา ^๕ เมืองกรุงศรีสัตนาคณหุด
 ตั้งแล้ว ^๕ บัดนี้พระองค์ตั้งพระแก้วฟ้าพระราชบุตรีเปลี่ยนไปแทนนั้น ^๕

ถึงมาทว่าพระแก้วฟ้าราชบุตรี จะมีศรีธรรมพลักษณโศภายยิ่งกว่า
 พระเทพกระษัตริย์ร้อยเท่าพันทวีก็ดี ยังไม่ต่างกฤตศีลพระเทพกระษัตริ
 เดียวได้ ก็เป็นที่ปยศชั่วกตปาวสาน ข้าพระองค์ขอส่งพระแก้วฟ้า
 ราชธิดาคืน จงพระราชทานพระเทพกระษัตริย์แก่ข้าพระองค์จุมพระราช
 ดำสนอนุญาตมาแต่ก่อน สมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าช้างเผือก
 แจงในลักษณะพระราชดำสน แด่ส่งพระแก้วฟ้าคืนมาดั่งนั้นก็ถวาย
 พระไทยนิก พอพระเทพกระษัตริย์หายประชวรพระโรค จึงตกแต่ง
 การที่จะส่งพระราชธิดา แด่จัดเกล้าแก่กำนัดต่างไว้หาชายหัวร้อย
 หึงหัวร้อย ครั้นถึงเดือน ๕ ค่ำกราว ๙๓๓ ปีกุญครุณิศก จึงมี
 พระราชโองการดำรัสให้พระยาแมนคุมไพร่พันหนึ่งไปส่ง พระยาแมน
 กับ ทูตานุทูต ก็ เจริญเสด็จ พระเทพกระษัตริย์ ขึ้น ทรงสวดภาทมนจน ยานุมาศ
 "ไปโดย สดถมารคสมอส" ดำนวน นี้เป็นแต่แก้ไข ถ้อยคำฉบับ
 จุดศักราช ๑๑๔๕ เด็กน้อย.

ความฉบับพิมพ์ ๒ เต็ม

"ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตแจ้งว่า ไซ้ของศพระเทพกระษัตริ
 ก็เสียพระไทยนิก จึงตรัสว่าเดิมเราจ่านงขอพระเทพกระษัตริ ซึ่ง
 เป็นพระราชธิดาพระสุริโยไทย อันเสียพระชนม์แทนพระราชดำมกับ
 คอช้าง เป็นตระกูลดวงษกระษัตริย์อันประเสริฐ ครัดแล้วก็แต่งให้
 พระยาแต่น พระยานคร พระยาทิพมนตรี เป็นทูตานุทูตมาส่ง
 พระแก้วฟ้าราชบุตรีคืนยังกรุงศรีอยุธยา แด่มพระราชดำสนเครื่อง
 ราชบรรณาการ มากถวาย สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระเจ้าช้างเผือก ด้วย

ในลักษณะพระราชดำตั้นว่า เติมพระองค์ประจำเทพกระษัตรีให้
 กฤติศัพท์ นรทวไป ใน นิคมนบทยอบชัณฑเสมา กรุงรัตนาคนหุค ดันแล้ว
 บดินพระองค์ตั้งพระแก้วฟ้าราชบุตรีเปลี่ยนให้แทนนั้น ถึงมาทว่าพระ
 แก้วฟ้าราชบุตรี จะมีศรีสวัสดิ์ลักษณะ โสภาคัยยิ่งกว่าเทพกระษัตรี
 ร้อยเท่าพันทวักดี ยังไปต่างกฤติศัพท์เทพกระษัตรีเสียได้ ก็เป็น
 อันอภัยศข้วทวักดาบวสาน ข้าพระองค์ ขอตั้งพระแก้วฟ้าราชธิดาคัน
 จงพระราชทานเทพกระษัตรีแก่ข้าพระองค์ คุณมีพระราชดำตั้น
 อนุญาตมาแต่ก่อน สมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าข้างเฝือก แจ้ง
 ในลักษณะพระราชดำตั้น แต่งพระแก้วฟ้าคั้นมาคั้นนังกถอยพระไทย
 นิก พอเทพกระษัตรีหายประชวรพระโรค จึงคบบค่างการที่จะตั้ง
 พระราชธิดาแต่เจ้าแกก้านตดำวไรทาชชายห้าวร้อยหญิงห้าวร้อย ครันถึง
 เดือน ๕ ศักราช ๙๑๓ ปีกุญครีศก จึงมีพระราชโองการดำรัสให้
 พระยาแมนคุมไพร่พันหนึ่งไปตั้ง พระยาแมนกับทูตานุทูตก็เชิญเสด็จ
 เทพกระษัตรีขนทรงตั้งวิภากาญจนยานุมาศไปโดยสถถมวรดมอดอช
 ดำนวนนเอบจะเหมือนกับฉบบัจตุศักราช ๑๑๕๗ เชื้อว่ากรมสมเด็จพระ
 พระปรมาณชิต ๗ ไม่ได้ทรงแก้ไข ทิมคำผิดกนอยบ่างคำหนึ่งตองคำ
 เห็นจะแกเมือพมพ.

ความฉบบพระราชหัตถเลขา

“ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีรัตนาคนหุคแจ้งว่า ใของค์เทพกระษัตรี
 ก็เสียพระไทยหนัก จึงตรัสว่าเดิมเราจ้านงขอเทพกระษัตรี ซึ่ง
 เป็นพระราชธิดาพระสุริโยไทย อันเสียพระชนม์แทนพระราชดำมกับ

คอช้าง เป็นวงษ์กัณฐ์อุณประเสริฐ ตรีธัญญ์แต่งให้พระยาแสน
 พระยานคร พระยาทิพมนตรี เป็นทูตานุทูตให้ตั้งมาส่งพระแก้วฟ้า
 ราชบุตรีคืนยังกรุงพระมหานครศรีอยุธยา แต่มีพระราชดำذنเครื่อง
 ราชบรรณาการมาถวายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าช้างเผือกด้วย
 ในลักษณะพระราชดำذنนั้นว่า เติมพระองค์ประสาทพระเทพกระษัตริ์ให้
 กฤติศัพท นกัทั่วไปในนิคมชนบทชอบชัณทเตมาเมืองกรุงศรีรัตนาคนทุค
 ดันแล้ว บัดนี้พระองค์ตั้งพระแก้วฟ้าราชบุตรีเปลี่ยนไปแทนนั้น ถึง
 มาทว่าพระแก้วฟ้าราชบุตรี จะมีศรีธรรพลักษณะได้ภากย์ยิ่งกว่าพระเทพ
 กระษัตริ์ร้อยเท่าพันทวีก็ ยังไปต่างกฤติศัพทพระเทพกระษัตริ์เสียได้
 ก็เป็นที่อภัยทั่วกาดปาวดำน ข้าพระองค์ขอตั้งพระแก้วฟ้าราชธิดาคัน
 จงพระราชทานพระเทพกระษัตริ์ แก่ข้าพระองค์ คู่จมีพระราชดำذنอนุญาต
 มาแต่ก่อน สมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าช้างเผือกแจ้งในลักษณะ
 พระราชดำذن แต่งพระแก้วฟ้าคืนมาคั้งนั้นกัถายพระไทยนัถ พอพระ
 เทพกระษัตริ์หายประชวรพระโรค จึงตกแต่งการที่จะตั้งพระราชธิดา
 แดจัดเกล้าแก่กัณฐ์สาวใช้ทาชชายห้าวร้อยหญิงห้าวร้อย ครนถึงเดือน ๕
 ศักราช ๘๑๓ ปีกฤตวันศก จึงมีพระราชโองการดำรัสให้พระยาแมน
 คุมไพร่พันหนึ่งไปตั้ง พระยาแมนกับทูตานุทูตก็เชิญเด็จพระเทพกระษัตริ์
 ขึ้นทรงตั้งวิภาคาณจนยานุมากไปโดยสถณมารคสมถ่อ ” ดำนวนตรงกับ
 ฦบบัจุศักราช ๓๑๕๗ ไม่ได้แก้ไขอย่างไร.

เมื่อได้อ่านคัวอย่างดำนวนทกคดเทียบไว้ นทุกฦบบัแล้ว ผู้คักษา
 พงษาวดารจะตั้งกตเห็นได้ ว่าหนังสือพระราชพงษาวดารมีชัันในแผ่นดิน
 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นปฐม เมื่อปีวอกจุศักราช ๑๐๔๒ ค่อนั้น

มาโดยมิผู้หนึ่งผู้ใดเอาหนังสือพระราชพงษาวดารฉบับจุลศักราช ๑๐๔๒ มา
 ขยายความแต่งเป็นฉบับพิศดาร ดังตัวอย่างที่เห็นในฉบับจุลศักราช ๑๑๓๖
 แดงหนังสือพระราชพงษาวดารฉบับจุลศักราช ๑๑๓๖ นี้เป็นต้นของฉบับ
 อื่น ๆ ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมต่อมา จนถึงฉบับพระราชหัตถเลขาเป็นที่สุด
 ความที่ว่าขอไม่ให้แต่งได้ เว้นไว้แต่จะมีหนังสือพระราชพงษาวดาร
 ฉบับอื่นที่แก้ไขไปกว่าฉบับจุลศักราช ๑๑๓๖ ที่ยังไม่ได้พบมาปรากฏขึ้นอีก
 เมื่อลงเนื้อเห็นดังนี้ ก็แต่เห็นขอหาวินิจฉัยเกิดขึ้นอีกข้อ ๓ ว่าหนังสือ
 พระราชพงษาวดารพิศดาร คือ ฉบับจุลศักราช ๑๑๓๖ นั้นใครแต่ง แด
 แต่งเมื่อไร คำถามอันนี้ดูเหมือนจะถามที่ตอบไม่ได้ แต่ที่จริงหลักฐาน
 ที่จะคิดค้นคำตอบมีอยู่หลายอย่าง ข้าพเจ้าจะต้องตอบตามอัคติโนมัต
 ถ้าท่านผู้ใดไม่เห็นชอบด้วยก็ขออภัยโทษ.

ความเห็นของข้าพเจ้าในข้อคำถามว่า ใครแต่งหนังสือพระราช
 พงษาวดารฉบับพิศดารนั้น ข้าพเจ้าตอบว่า หนังสือพระราชพงษาวดาร
 ทุก ๆ ฉบับ เป็นของที่พระเจ้าแผ่นดินรัชตั้งให้แต่ง ยกยกยานเป็นตัว
 อย่างตั้งแต่ฉบับหลวงประเสริฐเป็นต้น ลงมาจนทุก ๆ ฉบับในกรุง
 รัตนโกสินทร ไม่มีผู้อื่นนอกจากพระเจ้าแผ่นดินมีรับตั้งให้แต่งหรือให้
 ข้าราชการจะตั้งได้ไม่ได้ ว่าในครั้งไหนการพิมพ์หนังสือยังไม่ มี หนังสือ
 เช่นพระราชพงษาวดาร นอกจากในหอหลวงจะมีที่ออกฉบับ ถึงผู้
 อื่นจะมี ผู้หนึ่งจะหาหลักฐานเครื่องประกอบการแต่งพระราชพงษาวดาร
 ได้อย่างไร.

คำถามข้อ ๒ ซึ่งว่า หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับพิศดาร
 อย่างฉบับจุลศักราช ๑๑๓๖ นี้แต่งขึ้นเมื่อไร คำตอบจะต้องใช้ความคิด

คนมากสักหน่อย แต่การศึกษาพงษาวดารเป็นการที่ต้องใช้ความคิด
 คาคคเนอยู่แล้ว เสมอว่าการคาคคเนเป็นหน้าที่ของผู้ศึกษาพงษาวดาร
 ข้าพเจ้าจึงจะถ้คาคคเนในชั้นนี้ โดยตั้งเกศโหวทในหนังสือฉบับหลวง
 ประเสริฐกับฉบับจุลศักราช ๑๑๓๖ เห็นไม่ห่างกันนักเป็นเหตุก ว่า
 หนังสือพระราชพงษาวดารความพิศดารความฉบับจุลศักราช ๑๑๓๖ นั้น
 เห็นจะแต่งในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษ เพราะการแต่งหนังสือ
 ในกรุงเก่า ตั้งเกศตามจำนวนเรื่องหนังสือที่มีอยู่จนทุกวันนี้
 เป็น ๓ ยุค คือ ยุคที่ ๑ ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
 แต่งหนังสือกันคราว ๑ เรื่องหนังสือที่ยังปรากฏอยู่ คือมหาชาติ
 คำหลวงแฉฉวนพ่าย เป็นต้น เรื่องดลิตพระดลก็เข้าใจว่าแต่งใน
 คราวนั้นเหมือนกัน ยุคที่ ๒ ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่ง
 หนังสือกันอีกคราว ๑ หนังสือที่ยังปรากฏอยู่ คือหนังสือสมุทรโฆษ ก่า
 สรวณ อธิรุท เป็นต้น ค่อดงมาถึงยุคที่ ๓ ก็ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้า
 บรมโกษ ยังมีหนังสือบทยกตอนต่าง ๆ ปรากฏอยู่เป็นอันมาก หนังสือ
 ในระหว่างยุคที่กล่าวนี้ไม่มีใครพบ ว่าโดยย่อ ยุคใดพระเจ้าแผ่นดินพอ
 พระราชฤไทยในการแต่งหนังสือ ก็มีกระแสเกิดขึ้นมากในยุคหนึ่ง ด้วย
 เหตุนี้ จึงเห็นว่าพระราชพงษาวดารฉบับพิศดารจะมีขึ้นในครั้งแผ่นดิน
 สมเด็จพระเจ้าบรมโกษ มีความที่น่าคิดคาคคเนอีกข้อ ๑ คือว่าหนังสือ
 พระราชพงษาวดารนี้ จำต้องแต่งเนื้อเรื่องเพิ่มเติมต่อกันมาเป็นคราว ๆ
 แผ่นดินไหนจะได้แต่งเนื้อเรื่องดงมาเพียงใด ชั้นสมเด็จพระพุทธเจ้า
 หลวงได้ทรงตรวจเนื้อความตามฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม พระราชทานพระ
 บรมราชวินิจฉัยไว้ ในพระราชหัตถเลขาเป็นเหตุก เมื่อตรวจลอบ

ประกอบกับหนังสือพระราชพงษาวดารที่มีอยู่ทุก ๆ ฉบับเห็นว่าน่าจะคง
เห็นได้อยู่.

การแต่งหนังสือพระราชพงษาวดารที่กล่าวในหนังสือ ต้องแยกเป็น ๒
อย่าง เรียกว่าแต่ง คือ เขาเรื่องที่มีอยู่แล้วมาเรียบเรียงใหม่ทีเดียว
ก็ดี หรือพระราชพงษาวดารเดิมมีเรื่องแล้วเพียงใด มาแต่งเรื่องต่อ
ตอนนั้นลงมากดี ทำอย่างนี้เรียกว่าแต่ง อีกอย่างหนึ่งเรียกว่าชำระ
หมายความว่า เขาหนังสือพระราชพงษาวดารที่มีอยู่แล้วมาตรวจแก้ไข
ถ้อยคำ หรือแทรกข้อความลงในที่บางแห่ง อย่างนี้เรียกว่าชำระ การ
ชำระหนังสือพระราชพงษาวดารในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์นี้ มีหลักฐาน
รู้ได้ ว่าได้ชำระในรัชกาลที่ ๑ ครัง ๑ ในรัชกาลที่ ๔ ครัง ๑
แต่บางทีในรัชกาลที่ ๓ ก็จะได้ชำระอีกครั้ง ๑ แต่ก่อนกรุงรัตน
โกสินทร์ขึ้นไปไม่มีหลักฐานที่จะรู้ จะวินิจฉัยในหนังสือเฉพาะการแต่ง
หนังสือพระราชพงษาวดารในกรุงกรุงเก่า เห็นว่าจะแต่งเป็น ๒ ครั้ง
ครั้งแรกในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่งหนังสือพระราช
พงษาวดารฉบับหลวงประเสริฐสุเดินความย่อ ๆ อย่างเดียวกัน ลงมา
จนรัชกาลพระเจ้าปราสาททอง ต่อมาแต่งอีกครั้ง ๑ ในแผ่นดินสมเด็จพระ
เจ้าบรมโกษ ให้แต่งพระราชพงษาวดารขึ้นใหม่เป็นฉบับพิศดาร
ตั้งความเริ่มแต่สร้างกรุงศรีอยุธยา เห็นจะลงมาจบเพียงสิ้นรัชกาล
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เหตุที่เห็นดังนี้ แจ้งอยู่ในพระบรม
ราชาธิบายของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงโดยมากแล้ว จะกล่าวเพิ่ม
เติมในที่นี้แต่ว่า ข้าพเจ้าไม่คิดเห็นว่าสมเด็จพระเจ้าบรมโกษ จะ
แต่งพระราชพงษาวดารมีเรื่องเกินลงมากว่านั้น เพราะในหนังสือพระ

ราชพงษาวดาร ความตอนแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา แต่สมเด็จพระเจ้าเสือ มีข้อความซึ่งไม่เป็นพระเกียรติแก่พระเจ้าแผ่นดินทั้งสองพระองค์นั้น ผู้เป็นบรรพบุรุษของสมเด็จพระเจ้าบรมโกษ ๆ ที่ไหนจะแต่งลงในพระราชพงษาวดารอย่างนั้น ถ้าจะแต่งก็คงกล่าวความเป็นอย่างอื่น แต่ยังมีเหตุอันประกอบอีกอย่าง ๑ ซึ่งน่าสงสัยว่าหนังสือพระราชพงษาวดารที่แต่งเติมในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษ เรื่องจะไม่ลงมาจนถึงสมเด็จพระนารายณ์มหาราชสวรรคตด้วยซ้ำไป ด้วยพระราชพงษาวดารแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ตามที่แต่งไว้ มีผิดข้อสำคัญอยู่ ๒ แห่ง คือ ที่ว่าเจ้าฟ้าอภัยทัตเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระนารายณ์ ความจริงเป็นพระอนุชา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชหามีพระราชโอรสไม่ ข้อนับรรดาหนังสือที่แต่งซึ่งเข้ามาครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ มีราชทูตฝรั่งเศสท์ที่เข้ามาทาง ๒ ครั้งเป็นต้น แต่งไว้กล่าวต้องกันทุกเรื่อง ที่สุดจนทำให้การขุ่นหวงหาว่าดีกว่าสมเด็จพระนารายณ์มหาราชไม่มีพระราชโอรส มีแต่พระราชธิดา จึงเป็นเหตุข้ออ้างว่าหวงเศสท์ก็ค้เป็นราชโอรสลับ ^๕ผิดข้อสำคัญ

แห่ง ๑ อีกแห่งหนึ่งในหนังสือพระราชพงษาวดารว่า สมเด็จพระนารายณ์มหาราชสวรรคตเมื่อจุลศักราช ๓๐๔๔ แต่หนังสืออื่นตลอดจนปฐม บอกไว้แน่นอนว่าสวรรคตเมื่อจุลศักราช ๓๐๕๐ ผิดกันถึง ๖ ปี ^๕ข้อนี้ผิดสำคัญอีก ก็ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกษนั้น คนครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ยังมีอยู่มาก แม้สมเด็จพระเจ้าบรมโกษเองก็ล้มภพในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ได้เป็นหลายปี ถ้าหนังสือพระราชพงษาวดารตอนนั้นแต่งในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษ ที่

ไหนจะผิดได้อย่างนั้น ข้าพเจ้าได้ตรวจพิเคราะห์ดูในหนังสือพระราชพงษาวดารทั้งฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม แลฉบับพระราชหัตถเลขา เห็นว่าเรื่องพระราชพงษาวดารที่ได้แต่งในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษา จะมาจบลงเพียงกองทัพเจ้าพระยาโกษา (ขุนเหล็ก) ชนะพม่าที่เมืองไทรโยคแล้วกลับมาพระนคร (เล่ม ๒ ฉบับพระราชหัตถเลขานำ ๕๘) ความก่อนที่กล่าวชนเรื่องวิไชเยนทร์คือไม่สนิท แลข้อความในพระราชพงษาวดารแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ก่อนนั้นมา ก็อยู่ข้างจะคลาดเคลื่อน วันคืนก็ไม่ใคร่มี ดูเป็นแต่เอาเรื่องที่เขาเล่ามาเรียงลง เช่นเรื่องเจ้าพระยาวิไชเยนทร์ เรื่องหลวงสรศักดิ์ ตลอดจนเรื่องเจ้าพระยาโกษา (ปาน) ไปเมืองฝรั่งเศส เรื่องราวแม่เท่าที่เรารู้ในเวลานี้ ยังถวนถกถกของกล่าวทักกล่าวไว้ในหนังสือพระราชพงษาวดาร จึงเห็นว่าจะเป็นผู้ที่ เกิดที่หลังแต่งหนังสือ พระราชพงษาวดาร ตอนนั้นเป็นแน่ จึงเลยผิดถึงสมเด็จพระนารายณ์สวรรคตได้เป็น ๖ ปี แต่ถ้าวางเรื่อง พระราชพงษาวดาร ตั้งแต่ตอนปลายรัชกาล สมเด็จพระนารายณ์มหา ราช ไม่ได้แต่งในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษาแล้ว จะได้แต่งเมื่อไร ความวินิจฉัยข้อนี้ ถ้าหนังสือพระราชพงษาวดารตอนนั้นจะแต่งในครั้งกรุงเก่า ก็มีแต่ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าสุริยาศน์อมรินทร ขอนพระยาโบราณราชธานินทร์คิดกันว่าในรัชกาลนั้นบ้านเมืองไม่ปรกติศึกสงครามจนตลอด ไม่เห็นมีโอกาศจะแต่งได้ ถ้าเช่นนั้นแล้ว ก็ต้องมาแต่งในครั้งกรุงธนบุรี แม้ศึกสงครามมากเหมือนกันก็เป็นข้างฝ่ายชนะ แลมีพยานอีกอย่าง ๑ ที่พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครมเหศวรก็ปรากฏอยู่ ถ้ามีโอกาศพอจะทรง

พระราชนิพนธ์บทครุได้ ก็เห็นจะมีโอกาสพอจะทรงพระราชพงษาวดาร
 ได้ ความที่งาน ถ้าพิเคราะห์ที่ดูย่อคำในหนังสือพระราชพงษาวดาร
 ฉบับพิมพ์ ๒ เต็มที่ก็เคยเห็นสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ แดงยกย่องสมเด็จพระ
 เจ้าบรมโกษมาก จนเกินความคิดคนในชั้นหลังจะเห็นด้วยนั้นแล้ว
 ก็พอจะเห็นสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเอง แดงผู้หัดผู้ใหญ่ในครั้ง
 กรุงธนบุรีโดยมาก เป็นข้าราชการในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษ
 ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ จึงเห็นว่าพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงแต่งหนังสือ
 พระราชพงษาวดาร (คือ ความฉบับจุลศักราช ๑๑๕๕) ต่อที่สมเด็จพระ
 เจ้าบรมโกษได้ทรงค้างไว้ ตงมาจบเมื่อสิ้นรัชกาลสมเด็จพระเจ้า
 บรมโกษ เรื่องก่อนนั้นตงมาจนเดี่ยวกรุงเก่าแก่พม่า เห็นจะแต่งเมื่อ
 ชำระหนังสือพระราชพงษาวดารในรัชกาลที่ ๑ เมื่อจุลศักราช ๑๑๕๗
 เรื่องพระราชพงษาวดารตอนกรุงธนบุรีตงมา ที่ปรากฏอยู่ในฉบับพิมพ์
 ๒ เต็มนี้ รู้ได้แน่ว่าแต่งในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
 เจ้าอยู่หัวทรงอาราธนากรมสมเด็จพระปรมานุชิต ฯ ให้ทรงแต่ง ขึ้น
 ต้นที่แผ่นดินเจ้าตากดินเชื่อมกับของเดิมไม่ฉันทิ ยังพอตั้งเกดหัวข้อ
 ได้ มาในรัชกาลที่ ๔ ที่เห็นว่าได้ชำระพระราชพงษาวดารอีกครั้ง ๑ เป็น
 แน่น เพราะฉบับพระราชหัตถเลขาฯ ไม่ใช่แต่มีข้อความเพิ่มเติม
 ๕ ซนกว่าฉบับพิมพ์ ๒ เต็มเท่านั้น ยังตั้งรัชกาลสมเด็จพระอินทราชาพระ
 องค์ที่ ๒ ซนอีกแผ่นดิน ๑ ในระหว่างรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลก
 นารก แดงสมเด็จพระรามาธิบดีพระองค์ที่ ๒ ซึ่งเป็นข้อตั้งได้ยอยู่ใน
 หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับอื่น แดงได้เชื่อมหัวข้อตอนกรุงธนบุรี
 ต่อกับกรุงเก่าให้ความกตัญญูต่อนักคิดด้วย แต่ชำระมาได้เพียงเรื่องใน

จุดที่กราช ๓๑๕๒ (ขาดความฉบับพิมพ์ ๒ เล่มอยู่ ๖ หน้าสมุดพิมพ์)
 ก็ยุติไว้เพียงนั้น ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ตำนานการแต่งหนังสือพระราช
 พงษาวดารจะได้เป็นดังแสดงมานี้ นี้ว่าตามความรู้ที่มีอยู่ในเวลานี้ แต่
 ถ้าต่อไปภายหน้าไปพบหนังสือหรือสิ่งใดให้เห็นหลักฐานเป็นอย่างอื่น ก็
 ต้องเปลี่ยนความเห็นไปตามหลักฐานที่จะได้พบ เพราะฉนั้นไม่ยืนยัน
 ว่าความเห็นที่กล่าวมานี้ถูกต้องแน่นอนทีเดียว กล่าวไว้แต่พอให้เป็น
 ทางคำริษของผู้ศึกษาพงษาวดารด้วยกัน.

ถ้าจะมีคำถามในทันที เมื่อแสดงความเห็นอย่างนี้แล้ว จะว่า
 อย่างไรถึงเรื่องหนังสือพระราชพงษาวดารที่ว่าสมเด็จพระวันรัตน์แต่งไว้เป็น
 ภาษามคธ ข้าพเจ้าขอตอบว่า เรื่องหนังสือพระราชพงษาวดาร
 ที่ว่าสมเด็จพระวันรัตน์ได้แต่งไว้เป็นภาษามคธนั้น กรมพระสัอมค
 อมรพันธุ์ได้เคยทรงคัดลอกมาจากสมเด็จพระสังฆราชวัดราชประดิษฐ ว่า
 ท่านได้เคยเห็นหนังสือนั้น แลยังเล่าถึงที่เอาศัพท์ภาษาไทยไปแสดง
 เป็นภาษามคธ เช่นจมนทิพเสนา ไปแสดงเป็นจมิโนทิพพะเสนา
 คังเป็นคัน ส่วนตัวข้าพเจ้าเองก็ได้เคยกราบทูลถามสมเด็จพระเจ้าฟ้า
 กรมพระยาบวรราชปักษ์ ว่าหนังสือเรื่องนั้นจริงดังเขาว่าหรือ
 อย่างไร ท่านรับสั่งว่าได้เคยทอดพระเนตรเห็นที่กรมสมเด็จพระปรมา
 นุชิต ฯ ข้าพระไทยว่าหนังสือนั้นจะยังอยู่ที่วัดพระเชตุพน จึงมี
 รับสั่งถามพระมณฑกเทพ (เที่ยง) ซึ่งเคยเป็นถาหรานุกรมในกรมสมเด็จพระ
 พระปรมาณูชิต ฯ พระมณฑกเทพถวายพระพรต่อหน้าข้าพเจ้าว่า เมื่อ
 กรมสมเด็จพระปรมาณูชิต ฯ ขึ้นพระชนม์แล้ว พระบาทสมเด็จพระจอม
 เกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้เจ้าพนักงานไปรับหนังสือในหอไตรของ

กรมสมเด็จพระปรมานุชิต ฯ บรรทุกข้างเข้าไปไว้ในพระบรมมหาราชวัง
 ทิ้งหนึ่งห้องของกรมสมเด็จพระปรมานุชิต ฯ เหลืออยู่ที่วัด
 พระเชตุพนไม่ ข้าพเจ้าสืบได้ความแต่เพียงเท่านั้น ครั้นเมื่อจะแบ่ง
 ห้องห้องหอพระมณฑัยรธรรม มารวมไว้ในหอพระสมุดวชิรญาณ
 กรมการหอพระสมุดได้ให้ตรวจหาหนังสือมหายุทธ์การ จุดยุทธการ
 หนังสือ ๒ เรื่องนั้น แดงพงษาดารอย่างใด ๆ ก็ห้ามในหอพระ
 มณฑัยรธรรมไม่ เป็นต้นกระแต่ความที่สืบส่วนมาเพียงเท่านี้ หนังสือ
 เรื่องมหายุทธ์การแแดงยุทธ์การนั้นเป็นแน่ ถ้าจะตองคาดคะเน ว่า
 หนังสือ ๒ เรื่องนี้เป็นอย่างไร ก็เห็นหลักฐานทางที่จะคาดคะเนอยู่บ้าง
 ว่าความชื่อที่เรียกชื่อหนังสือว่ามหายุทธ์การแแดงยุทธ์การนั้น ต้องเข้าใจ
 ว่าหนังสือ ๒ เรื่องนี้ ว่าด้วยการสงครามที่มีมาในพระราชพงษาดาร
 อันเป็นพระเกียรติยศแก่พระเจ้าแผ่นดิน ถ้าไม่เป้นพระเกียรติยศคงไม่แต่ง
 อยู่เอง มหายุทธ์การ ว่าด้วยการสงครามคราวใหญ่ จุดยุทธการ ว่า
 ด้วยการสงครามคราวน้อย (กล่าวมหายุทธ์การ) เป็นหนังสือแต่ง ๒
 ยุคจึงเป็น ๒ เรื่อง สงครามครั้งใดเล่าที่เป็นสงครามใหญ่ในพระราช
 พงษาดาร ต้องคอบทันทีว่าครั้งไทยรบศึกหงสาวดี ตั้งแต่แผ่นดิน
 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิลงมาจนสมเด็จพระนเรศวรชนะหงสาวดี จน
 ได้เมืองมอญมาเป็นข้าขอบขัณฑสีมาเป็นอันมากนั้นแแดงเป็นคราวใหญ่ หนังสือ
 ชื่อมหายุทธ์การนั้น ผู้แต่งคงจะแต่งเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระ
 นเรศวร ที่ว่าเช่นนี้มีหลักฐานประกอบ คือ หนังสือพระราช
 พงษาดารฉบับเก่า ๆ ที่ได้มาคือฉบับจุลศักราช ๑๑๓๖ แดงฉบับ ๑๑๔๕
 ที่สุคตฉบับจุลศักราช ๑๑๕๗ ได้มาตั้งแต่นั้นแต่ความคอบมหายุทธ์การทุกฉบับ

อีกอย่าง ๑ ถ้าพิจารณาเหตุหนึ่งคือพระราชพงษาวดารฉบับพิมพ์ ๒ เดิม หรือฉบับพระราชหัตถเลขา^๕ จะเห็นได้ดังพระบรมราชาธิบายของ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงว่าเรื่องก่อนแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ^๖ ขึ้นไป กล่าวแต่ย่อ ๆ อย่างคัดจดหมายเหตุในปฐมมาดง มาพิศดารเขา ต่อในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิลงมา ผู้แต่งหนังสือพระราชพงษาวดารครั้งแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษ^๗ จะได้อ่านครั้นหนังสือ มหายุทธการมาประกอบด้วยจะเป็นได้คอกกระมัง.

หนังสือยุทธการ^๘ นั้น จะต้องคิดก่อน ว่าการสงครามยุคใด แต่คราวรบศึกหงสาวดีมาแล้ว จะควรเอาเป็นเรื่องแต่งเทียบเคียงกับ มหายุทธการได้บ้าง การสงครามที่เป็นยุค^๙ ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์^{๑๐}หาราชยุค ๑ ได้รับพม่าแต่เชิงใหม่หลายคราว แต่เนื้อเรื่อง ไม่น่าเทียบเคียงมหายุทธการเหมือน เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรี^{๑๑}รับชนะ พม่าแต่ปราบปรามจลาจล จนตั้งกรุงธนบุรี^{๑๒}เป็นอัครราชธานีได้ตั้งกรุงเก่า เนื้อเรื่อง ตอนนั้นดูใกล้เคียง ดูชวนจะให้แต่งเฉลิมพระเกียรติยศพระเจ้ากรุงธนบุรี^{๑๓} เทียบด้วยสมเด็จพระนเรศวร^{๑๔} ถ้าผู้แต่ง^{๑๕}นั้นจะเป็นที่พอพระราชหฤทัย ของพระเจ้ากรุงธนบุรี^{๑๖}มิใช่หรือ เพราะฉนั้นหนังสือเรื่องยุทธการ^{๑๗} นี้ จะแต่งในครั้งกรุงธนบุรี^{๑๘} จะเป็นได้หรือไม่ ถ้าแต่งในครั้งกรุงธนบุรี^{๑๙}แล้ว ข้าพเจ้าแทบจะรับรูปตัวผู้แต่งได้ คือ พระธรรมิการาชมหามุนี (ชั้น) วัดหงษ์^{๒๐} หรือที่เรียกกันว่าสมเด็จพระเจ้าชั้น^{๒๑} ท่านของ^{๒๒}คนตามเรื่อง^{๒๓}ที่ปรากฏ^{๒๔} ว่าเป็นผู้^{๒๕}พระปรีชา^{๒๖}ธรรมแตกฉานมาก เป็นผู้^{๒๗}ฝาก^{๒๘}ฝ่ายในพระเจ้ากรุงธนบุรี^{๒๙} จนได้เป็นสมเด็จพระสังฆราช^{๓๐}ในที่สุด มาในรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์^{๓๑} ต้องอดยศลงมาว่าที่วันรัตน^{๓๒} ที่เล่ากันมาแต่ก่อนว่ากรมสมเด็จพระ

ปริมาณูชิต ๑ ทรงอาไศรยหนังสือพระราชพงษาวดารสมเด็จพระวัน
 รัตนแดงไว้เป็นภาษามคธ ประกอบแต่งหนังสือพระราชพงษาวดาร
 นั้น บางที่จะได้ทรงอาไศรยหนังสือจตุตถการ ที่สมเด็จพระเจ้าชั้นแดง
 ๕ หนึ่งเองคอกกระมัง ขอให้ตั้งเกิดคุณด้านอนพระนิพนธ์ของกรมสมเด็จพระ
 ปริมาณูชิต ๑ เมื่อชนแผ่นดินเจ้าตากสิ้นในฉบับพิมพ์ ๒ เต็ม (ในฉบับ
 พระราชหัตถเลขาด้านอนทรงนั้นแก้เป็นอย่างอื่นเสียแล้ว) ว่า “ขณะ
 ๕ เมื่อกรุงเทมมหานครยังมีได้เดี่ยนั้น พระเจ้าอยู่หัวอันมีอภิหารณ์ใน
 ๕ เนื้อหน่อพุทรากรเจ้า ครัตถรามพระญาณว่ากรุงศรีอยุธยาจะเป็น
 อันตรายแก่เหตุที่อริบคัเมืองแควราชภูมิเป็นธรรม จึงอุสาห์ด้วยกำลัง
 พระกรุณาแก่สมณพราหมณาจารย์ แดบวรพุทธศาสนาจะเดือมตัญญ
 ๕ จึงชุมนุมพรรคพวกพลทหาร ๑ ๓ ๑ ยกออกไปตั้งณวัดพิไชยอันเป็น
 มงคลมหาสถาน ด้วยเดชพระบรมโพธิ์สมภาร เทพยเจ้าอภิบาลรักษา
 พระบวรพุทธศาสนา ก็ตั้งสาธุการบันดาลให้วรราชาดท่าฝนตก
 ๕ ลงมาเปนมหาพิไชยฤกษ์” ๑ ๓ ๑ ดังนี้ น่าเชื่อนัก ว่าทรงกรม
 สมเด็จพระปริมาณูชิต ๑ ท่านทรงแปลออกจากหนังสือจตุตถการ
 ๕ มิได้ทรงแต่งขึ้นเอง ดูไม่มีเหตุอันใดเลย ที่กรมสมเด็จพระปริมาณูชิต ๑
 ๕ จะต้องทรงยกย่องพระเจ้ากรุงธนบุรี ถึงเป็นหน่อเนื้อพุทรากร แต่
 สมเด็จพระเจ้าชั้นแดงได้โดยนนั้น ไปปลุกตุดความตรงนท (แต่งในรัชกาล
 ๕ ที่ ๑.) กล่าวไว้เมื่อก่อนจะเสียดกรุงเก่าว่า “ครั้นเดือน ๑๒ แต่งทัพเรือ
 ๕ ให้พระยาตาก (คือพระเจ้ากรุงธนบุรี) พระยาเพ็ชรบุรี หดวงสุร์เสน
 ๕ ออกไปตั้งอยู่วัดใหญ่คอยสังกัเรือรบพม่า ๑ ๓ ๑ พระยาเพ็ชรบุรียก
 ๕ ออกตี (พม่า) ณวัดสังฆาวาศก็ตายในทรม พระยาตากกับหดวง

ดูรู้เห็นมาแอบดู หาช่วยหนุนไม้ แล้วไปตั้งอยู่ณวัดพิไชย” ดังนี้
 ขอให้ตั้งเกตุ ๒ ความนี้ผิดกันอย่างไร ที่ว่ามานเป็นการคาดคะเนแท้
 ข้าพเจ้าไม่มีหลักฐานอย่างอื่น นอกจากที่แต่งมาแล้ว ข้าพเจ้ายัง
 ไม่สิ้นความหวังใจที่จะได้หนังสือมหาพุทธการ แด่จุดยุทธการในภายนำ
 แต่อย่างไรก็ดี หนังสือชนิดนั้น เป็นแต่หนังสือ ประกอบ พระราชพงษาวดาร
 ใช้ดอบส่วนในเวดาค่างพระราชพงษาวดาร ดังปรากฏในบานแพนงพระ
 ราชพงษาวดารฉบับหลวงประเสริฐเป็นหลายอย่าง ในจำพวกหนังสือ
 ประกอบพระราชพงษาวดารนี้ ถ้าจะจำแนกก็มี ๔ ประเภท คือ หนังสือ
 ด้อพระค่างประเภท ๓ หนังสือโหรค่างประเภท ๓ หนังสือราชการ
 ค่างประเภท ๓ หนังสือบอกคดค่างประเภท ๓

หนังสือพระค่างนั้น เหตุเกิดเห็นจะมาจากหนังสือเรื่อง
 มหาวงษ์ ในลังกาทวี่ป พระเถรองค์หนึ่งชื่อว่ามหานาม ค่าง ว่า
 ด้วยประวัติของพระพุทธเจ้าที่มาประดิษฐานในลังกาทวี่ป เป็น
 พงษาวดารดำเนินของตั้งกาแต่โบราณมา เมื่อครั้งราชธานีของสยาม
 ประเทศประดิษฐานอยู่ที่นครสุโขทัย มีพระภิกษุสงฆ์ทางประเทศ
 นอออกไปศึกษาพระพุทธศาสนาในลังกาทวี่ป แต่มีพระภิกษุสงฆ์ชาว
 ลังกามาอยู่ทางประเทศนี้ ได้เป็นมหาสดามีแตรราชครูมาตงแต่ครั้ง
 สุโขทัยแดนนครเชียงใหม่เมื่อยังเป็นเอกราช พวกตั้งกานำคดีเรื่องค่าง
 หนังสือตามอย่างเรื่องมหาวงษ์เข้ามาค่างค่านานพระศาสนาบ้าง ค่านาน
 เจดีย์สถานบ้าง ค่างเป็นภาษามคร เช่นเรื่องชินกาลมาตินี้ แด
 รัตนพิมพวงษ์เป็นต้นบ้าง ค่างเป็นหนังสือเทศน์ในภาษาไทย เช่น
 ค่านานพระมหาธาตุพิภุไชย พระมหาธาตุนครศรีธรรมราชเป็นต้น

บ้าง หนังสือเหล่านี้ย่อมเนื่องด้วยเรื่องพระราชพงษาวดารในประเทศ จึงเป็นเครื่องประกอบพระราชพงษาวดาร.

หนังสือที่โทรแ่งนั้น คือ โดยปรกติถ้ามีเหตุการณ์อย่างใด โทรก็จดลงไว้ในปดิกินวันนั้น ทำนองจดไดเอรี่ เฉพาะวันที่มีเหตุการณ์ เมื่อนาน ๆ เข้าก็รวมลงท้ายปุม หรือแยกออกเป็นจดหมายเหตุเรื่อง เรื่องเหตุการณ์ บอกวันกำกับไว้ เป็นหนังสือประกอบพระราชพงษาวดารอีกอย่าง ๑ ในจำพวกนี้มักแน่นอนด้วยวันคืน.

หนังสือราชการแ่งนั้น คือ รายวันราชการทัพเป็นต้น ซึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้เคย ทรงชี้แจง ให้ได้เห็นชัด ในพระราชพงษาวดารฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม ว่าในตอนที่เป็นการทัพศึกมักมีวันคืนเดี่ยวด ตอนไรที่ไม่มีการทัพศึก วันคืนห่าง เห็นได้ตั้งแต่ตอนสมเด็จพระนเรศวรทำศึกกับหงสาวดีมาจนครั้งกรุงธนบุรีทำศึกกับพม่า เพราะเหตุว่ามีหนังสือรายวันทัพเป็นหลัก แก่ผู้แต่งหนังสือพระราชพงษาวดาร นอกจากรายวันที่พิมพ์มีด้านนวนความบ้าง จดหมายเหตุบ้าง ที่เป็นของจดไว้ในราชการ เป็นเครื่องประกอบพระราชพงษาวดาร อีกอย่าง ๑ เรื่องจดหมายเหตุชุมนุมธรรมเนียมเก่า เรียกว่าหอจดหมายเหตุ เป็นหน้าที่ของนายเดิ่นห์แต่นายตุ้จินดาหุ้มแพรมหาดเล็ก ที่จะต้องจดหมายเหตุการณ์ต่าง ๆ เก็บไว้ในหอจดหมายเหตุ ที่เรียกว่า "เหตุซึ่งมีในพระราชพงษาวดาร" ตามบานแพนทฉบับหลวงประเสริฐ เห็นจะหมายความว่า หนังสือจดหมายเหตุในหอจดหมายเหตุนี้เอง.

ที่บุคคลจดนั้น คือ ทำนองคำให้การ ในเวลาจะแต่งพระราชพงษาวดาร หรือจะใคร่รู้ความเก่า ถ้ามีผู้เฒ่าผู้แก่ที่รู้การงานมากจดมา

ประกอบ หนังสือจำพวกนี้ในรัชกาลที่ ๑ ได้ถามแบบแผนการงานครั้ง
 กรุงเก่า มีการพระราชพิธีเป็นต้นไว้มาก คตอคจนพระราชพิธี
 ได้กันต์ใหญ่ ต้องถามเจ้าฟ้าพิณทนต์ พระราชธิดาของสมเด็จพระ
 เจ้าบรมโกษา ซึ่งอยู่มาในกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ ๑ หนังสือ
 ความทรงจำของพระเจ้าไถยิกาเธอ กรมหลวงนรินทรเทวี ที่สมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าทอดทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่องพระราชวิจารณ์นั้น ก็
 จะอยู่ในหนังสือจำพวกนี้เอง ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเห็นจะทอดถามให้ท่าน
 จดประทาน เมื่อคราวแต่งพระราชพงษาวดารในรัชกาลที่ ๓ นี้.

การแต่งพระราชพงษาวดารของเรา ยังไม่ได้ค้นคว้าออกไป
 ยิ่งกว่าหนังสือต่าง ๆ ที่ว่ามาแต่ก่อน แต่อย่างไรก็ดี หนังสือพระ
 ราชพงษาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เป็นฉบับที่ดีสุดที่มีอยู่ในเวลานี้
 ควรบรรดาผู้ที่ได้อ่านจะชอบพระเดชพระคุณ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ที่ได้
 ทรงพิมพ์หนังสือฉบับนี้ให้แพร่หลายเป็นครั้งแรก แดทรงพิมพ์ ในเวลา
 เมื่อหนังสือพระราชพงษาวดารฉบับพิมพ์แต่ก่อน กำลังวิบัติคลาศคลาศ
 เค็ดอน ด้วยการพิมพ์ต่อ ๆ กันหลายครั้งมาแล้วด้วย.

เวลานี้การศึกษาพงษาวดารมีผู้เอาใจใฝ่มากขึ้น ตามความเจริญ
 ของการศึกษาในบ้านเมือง ส่วนความรู้พงษาวดารก็มีมากขึ้น ด้วย
 ได้สอบสวนหนังสือต่างประเทศ จากกิตติ แดหนังสือเครื่องประกอบ
 พงษาวดาร ความรู้พงษาวดารในเวลานี้ถูกต้องดีกว่าที่ได้แต่ก่อน ใน
 หนังสือพระราชพงษาวดารหลายแห่ง หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับ
 พระราชหัตถเลขาที่พิมพ์ครั้งนี้ ถ้าได้ทำคำอธิบายบอกไว้ ว่าความ

ตรงนั้นหนังสืออ่านว่าเช่นนั้น หรือสอบสวนได้ความจริงเป็นอย่างนั้น ถ้าทำได้อย่างว่านั้นจะดีไม่น้อยเลย แต่การพิมพ์หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับนี้กำหนดเวลาจะต้องแล้ว การทำคำอธิบายเช่นว่า จะต้องมีผู้ศึกษาพงษาวดารช่วยกันทำหลายคน แต่ใช้เวลายาวมาก จึงเป็นอันพ้นวิสัยที่จะทำให้ส่งประสงค์ที่พิมพ์ครั้งแรกนี้ได้ แต่ข้าพเจ้าได้พยายามที่จะแก้ไขความลำบากของผู้ศึกษาพงษาวดารในการค้นเรื่อง ซึ่งรู้สึกมาด้วยกันแต่ก่อนทุกคน ได้ทำสารบาณบอกเรื่องให้คนได้ง่าย แต่ค้นจนปลาย หวังใจว่าจะเป็นประโยชน์ แต่เป็นที่พอใจแก่ผู้อ่านหนังสือพระราชพงษาวดารนี้เมื่อมีสารบาณเรื่องแล้ว ก็ไม่จำเป็นจะต้องมีความตั้งเขบแต่ความย่ออย่างในฉบับพิมพ์ ๒ เต็ม ข้าพเจ้าจึงไม่ได้เอาพระราชพงษาวดารตั้งเขบแต่พระราชพงษาวดารย่อที่มีอยู่ข้างต้นฉบับพิมพ์ ๒ เต็มอันมิใช่หนังสือเรื่องเดียวกันมาพิมพ์ไว้ในฉบับนี้ แต่เนื้อเรื่องพระราชพงษาวดารที่มีอยู่ในฉบับพระราชหัตถเลขาณนี้ ไปหมดอยู่เพียงจุดศักราช ๑๓๕๒ ในรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร ตุค่างเงินอยู่ ข้าพเจ้าจึงคัดเอาความพระราชพงษาวดารรัชกาลที่ ๓ ที่ข้าพเจ้าชำระมาลงค่อไว้ ให้ไปจบเมื่อต้นรัชกาลที่ ๓

ข้าพเจ้าขอโอกาสกล่าวแทรกคำอธิบายไว้ตรงนั้นหน่อยหนึ่ง ด้วยเคยมีผู้ถามข้าพเจ้าเนื่อง ๆ แต่เข้าใจว่ายังมีผู้สงสัยเมื่อได้อ่านคำนำนี้ ว่าเหตุใดจึงไม่เอาพระราชพงษาวดารรัชกาลที่ ๒ ที่ ๓ ในกรุงรัตนโกสินทรมาพิมพ์ค่อไว้ข้างท้ายด้วย ข้าพเจ้าขอชี้แจงว่า เมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้า หดวง มีรับสั่งให้ข้าพเจ้าชำระ พระราช พงษาวดาร กรุง รัตนโกสินทร ซึ่งเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ได้แต่งไว้ ข้าพเจ้าชำระค่อนรัชกาล

ที่ ๓ จนเสร็จได้พิมพ์แล้ว ครั้นมาถึงรัชกาลที่ ๒ ต้นฉบับเดิมที่เจ้า
 พระยาทิพากรวงศ์ได้ทำไว้ เนื้อความสั้นกว่ารัชกาลที่ ๒ มีเพียง ๗ เล่ม
 ส่มุดไทย แต่ยังเป็นเรื่องพงษาวดารพม่านำมาลงไว้ ในหนังสือถึงเกือบ
 ๒ เล่ม ส่มุดไทย. คงมีเนื้อความพระราชพงษาวดารรัชกาลที่ ๒ เพียง
 ๕ เล่ม ส่มุดไทยกว่า ๆ ถ้าเรื่องราวในรัชกาลที่ ๒ มีเพียงเท่านั้น หนังสือ
 จะสั้นยาวเท่าใดก็ไม่อัครจริย แต่ความจริงที่ได้อ่านพบในหนังสืออื่น ๆ
 โดยมากเป็นหนังสือต่างประเทศ ยังมีเรื่องราวที่ควรจะลงในพระราช
 พงษาวดารรัชกาลที่ ๒ มีอยู่อีกมาก จะพิมพ์เพียงเท่าที่เจ้าพระยา
 ทิพากรวงศ์ได้จัดไว้ เป็นการบกพร่องมากนัก จะย่อส่วนหนังสือ
 ขึ้นมาแต่ให้บริบูรณ์ก็ต้องการเวลามาก ซึ่งข้าพเจ้ายังไม่มีความพอ
 จะให้ จึงค้างมาด้วยเหตุนี้.

การแต่งหนังสือพระราชพงษาวดาร เรื่องเรียกนามแผ่นดินเป็น
 ข้อสำคัญอย่าง ๑ ในฉบับพิมพ์ ๒ เล่มมักใช้พระนามพระเจ้าแผ่นดิน
 ตามที่คนทั้งหลายเรียกกันเมื่อภายหลัง ดังเช่นสมเด็จพระเพทราชา
 สมเด็จพระเจ้าเสือ สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ
 เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์
 นามแผ่นดินไว้เป็นระเบียบ จึงได้เอนามตามพระราชนิพนธ์มาใช้ใน
 หนังสือพระราชพงษาวดารฉบับนี้ แต่เพราะคนทั้งหลาย รวมทวงตัว
 ข้าพเจ้าเองด้วย เคยเรียกมาเสียอย่างเดิมซ้ำของ จะเปลี่ยนความ
 เข้าใจไปได้ โดยยาก จึงได้ตั้งพระนามตามที่เรียกกันมาแต่เดิมไว้ด้วย.

ระเบียบการพิมพ์พระราชพงษาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาฯ นี้ ได้
 แบ่งเป็น ๓ เล่ม เพราะความมากกว่าฉบับที่พิมพ์แล้วแต่ก่อนประการ ๑

เพราะจะให้แปลกับฉบับ ๒ เดิมที่พิมพ์แต่ก่อนด้วยประการ ๑ เดิม ๓
ฉบับแต่สร้างกรุงศรีอยุธยาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศคดียวงษ์ ซึ่งเป็น
พระองค์สุดท้ายในราชวงษนั้น เดิม ๒ ตั้งแต่พระเจ้าปราสาททองเสวย
ราชย์จนถึงกรุงเก่าแก่พม่า เดิม ๓ ความแต่เริ่มสร้างกรุงธนบุรีจนถึง
รัชกาลที่ ๑ พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงแก้ไขหรือเพิ่มเติมแห่งใดได้พิมพ์ออกไว้ทุกแห่ง เว้นเสียแต่ที่
ทรงแก้ไขเพียงตัวอักษรเท่านั้น เห็นไม่จำเป็นจะต้องบอก.

ข้าพเจ้านักวิคคอกอยู่ ว่าหนังสือเรื่องนี้มาก แต่เวลาพิมพ์จำกัด
บางที่ถ้อยคำแต่ตัวอักษรในฉบับพิมพ์ครั้งแรกนั้นจะยังผิดพลาดมาก เพราะ
เวลาไม่พอจะตรวจฉบับให้ถนัดจริงๆ ได้ พนักงานที่จัดการพิมพ์
พระราชพงษาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาที่ พระราชวงษ์เชอ
พระองค์เจ้ากัถยาณประวดี เป็นผู้ตรวจฉบับ หอดวงอนุชิตพิทักษ์
(ชาย) เป็นผู้ช่วยข้าพเจ้าทำสารบาณเรื่อง ตลอดจนเขียนคัดคำาน
นายชิต นายจำเภา พนักงานในหอพระสมุดวชิรญาณเป็นผู้คัดเขียนพิมพ์
สำเร็จตามพระประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงษ์เธอ ฯ เมื่อวันที่ ๑๘
กุมภาพันธ์รัตนโกสินทรศก ๑๓๓ ตรงกับวันที่ ๔ ๑๕ ๓ ค่ำมีฆวดจัตวาศก
จุลศักราช ๑๒๗๔ พระพุทธศาสนกาลดั่งแต่ได้ ๒๔๕๕ พรรษา.

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๓ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๓

อุภัยงพภาพภพ.

สารบัญเรื่อง
 แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑
 จุลศักราช ๗๑๒-๗๓๑

สร้างกรุงศรีอยุธยา	หน้า ๓
สร้างพระที่นั่งไพศุริยมหาปราสาท	" ๓
สร้างพระที่นั่งไพศยนคัมหาปราสาท	" ๓
สร้างพระที่นั่งโถงธรรมมหาปราสาท	" ๓
ให้พระบรมราชาพี่พระมหะครองเมืองสุพรรณบุรี	" ๓
ให้พระรามเสด็จราชโอรสครองเมืองลพบุรี	" ๓
ขอเมืองประเทศราชขึ้นกรุงศรีอยุธยา	" ๓
ให้พระรามเสด็จไปตั้งกรุงกัมพูชา	" ๓
ให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชไปตั้งกรุงกัมพูชา	" ๒
ถวายคำหนักเวียงเหล็กเป็นวัดพุทธโรธธรรม	" ๒
สร้างวัดป่าแก้ว	" ๒
สมเด็จพระรามาธิบดีสวรรคต	" ๒

แผ่นดินสมเด็จพระรามเสด็จครั้งที่ ๑
 จุลศักราช ๗๓๑-๗๓๒

สมเด็จพระบรมราชาธิราชชิงราชสมบัติ	หน้า ๓
-----------------------------------	--------

(๒)

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑

จุลศักราช ๗๓๒-๗๔๔

เสด็จไปเอาเมืองฝ้ายเหนือ		หน้า ๓
ได้เมืองเหนือทงปวง		” ๓
เสด็จไปเอาเมืองนครพิงค์	เมืองแขงเซวา	” ๓
เสด็จไปเอาเมืองซากังราว	ครั้งที่ ๑	” ๓
สร้างพระศรีรัตนมหาธาตุ		” ๓
เสด็จไปเอาเมืองพิศณุโลก		” ๓
เสด็จไปเอาเมืองซากังราว	ครั้งที่ ๒	” ๔
เสด็จไปเอาเมืองซากังราว	ครั้งที่ ๓	” ๔
เสด็จไปเอาเมืองเชียงใหม่		” ๔
ได้เมืองนครตำปาง		” ๔
สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ สวรรคต		” ๔

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทองจันทร์ ๑๕ วัน

พระราเมศวรจับพระเจ้าทองจันทร์ปดงพระชนม์		หน้า ๔
---	--	--------

แผ่นดินสมเด็จพระราเมศวรครั้งที่ ๒

จุลศักราช ๗๔๔-๗๔๗

เสด็จไปตีเมืองเชียงใหม่		หน้า ๔
ได้เมืองเชียงใหม่		” ๕
เสด็จกลับทำพิธีประเศพระนคร	ครั้งที่ ๑	” ๖

(๓)

ส่งเสด็จเชียงใหม่ไปไว้หัวเมืองชายทะเล	หน้า ๖
สร้างวัดมหาธาตุ	” ๖
เฉลิมพระราชมนต์เที่ยว	” ๖
พระยากัมพูชามาตั้งเมืองชลบุรี	” ๖
เสด็จไปตั้งกรุงกัมพูชา	” ๖
ได้กรุงกัมพูชา	” ๖
เสด็จกลับทำพิธีประเศศพระนคร	” ๗
ญวนมารบรักษากรุงกัมพูชายาก จึงให้กวาดครัวขอม มาตั้งพระนคร	” ๗
สร้างวัดกุฎีเขาทอง	” ๗
สมเด็จพระรามาเมศวรสวรรคต	” ๗

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้ารามราชาธิราช

จุลศักราช ๗๔๙-๗๖๓

เจ้าพระยามหาเสนาเป็นขบถ	หน้า ๗
พระนครอินทรเข้ามาจากสุพรรณซึ่งราชดำบัต	” ๗

แผ่นดินสมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๑

จุลศักราช ๗๖๓-๗๙๐

ให้สมเด็จพระเจ้ารามไปอยู่เมืองปทาศูจาม	หน้า ๗
เมืองเหนือเป็นจตุราช	” ๘
เสด็จขึ้นไปปราบเมืองเหนือถึงเมืองพระบาง	” ๘

(๕)

ตั้งภูทอกหลวงครองเมืองสุพรรณ เมืองแพรภคร์ราชา	
แต่เมืองไชยนาท	หน้า ๘
สมเด็จพระอินทราชาธิราชสุวรรณคค	” ๘
เจ้าอ้ายพระยา เจ้ายี่พระยา ชิงราชสมบัติกัน	” ๘
เจ้าตามพระยาไต้ราชสมบัติ	” ๘

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒
จุดศักราช ๗๘๐-๗๘๖

สร้างวัดราชบูรณะ	หน้า ๘
ก่อพระเจดีย์ตรงที่เจ้าอ้ายเจ้ายี่ชนช้าง	” ๘
เสด็จไปกรุงกัมพูชา (พระนครหลวง)	” ๘
ได้กรุงกัมพูชา	” ๘
ขนรูปสัตว์ของโบราณมาจากกรุงกัมพูชา	” ๘
สร้างวัดมเหยงค์	” ๘
ตั้งพระราเมศวรราชโอรสไปครองเมืองพิษณุโลก	” ๘
ไฟไหม้พระราชมนต์เขยร	” ๘
ไฟไหม้พระที่นั่งศรีมูข	” ๘
เสด็จไปตีเมืองเชียงใหม่ ครั้งที่ ๑	” ๘
เสด็จไปตีเมืองเชียงใหม่ ครั้งที่ ๒	” ๘
ได้เมืองเชียงใหม่	” ๘
สมเด็จพระบรมราชาธิราชสุวรรณคค	” ๘

(๕)

แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

จุดศักราช ๗๙๖-๘๑๑*

ย้ายพระราชวังมาคงริมน้ำ	หน้า ๓๐
สร้างวัดพระศรีสรรเพชญ์ในที่วังเก่า	” ๓๐
สร้างพระที่นั่งเบญจรัตนปราสาท	” ๓๐
สร้างพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท	” ๓๐
ตั้งตำแหน่งอรรคมหาเสนาแดงคู่ศุภมภ์	” ๓๐
ตั้งตำแหน่งศักดิ์นา	” ๓๐
สร้างวัดพระราม	” ๓๐
คนออกทวพิศม์ตายมาก	” ๓๐
แต่งทัพไปตีเมืองมะตะกา	” ๓๐
แต่งทัพไปตีเมืองศรีสัตนาคนหุตเสด็จหนุหนทัพไปตั้งบ้านโคก เข้าแพง	” ๓๐
หัตถ์รูปพระโพธิสัตว์ ๕๕๐ ชาติ	” ๓๐
สร้างวัดจุฬามณี (ที่เมืองพิศณุโลก)	” ๓๐
พระยาชะเตยขบถ เอาครัวไปขึ้นเชียงใหม่	” ๓๐
พระยาชะเตยนำทัพเชียงใหม่มาตีเมืองเหนือ	” ๓๑
สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถกับพระอินทราชา รบทัพเชียงใหม่ที่เมืองกำแพงเพชร	๓๑
พระอินทราชาชนช้างด้วยหมีนนคร	

* หนังสือพงษาวดารฉบับบริดเจพิมพ์

(๖)

สร้างวิหารวัดจุฬามณี	หน้า ๑๑
สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงผนวชที่วัดจุฬามณี	” ๑๑
สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถสวรรคต	” ๑๑

แผ่นดินสมเด็จพระอินทราชาที่ ๒
จุดศักราช ๙๑๑-๙๓๕*

มหาราชเชียงใหม่ซึ่งราชสมบัติกับท้าวถุก (ท้าวถุก คือ ทิโลกราช)	หน้า ๑๑
ได้ช้างเผือกพัง	” ๑๑
สมภพ (พระบรมราชา) พระราชโอรส	” ๑๑
เสด็จไปเมืองขะเจียง	” ๑๑
ตั้งเมืองนครไทย	” ๑๒
พระราชทานอภิเศกพระยาเมืองขวาเป็นพระยาตำแหน่ง	” ๑๒
ฉลองพระศรีรัตนมหาธาตุ	” ๑๒
พระบรมราชาราชโอรสทรงผนวช (สามเณร)	” ๑๒
ตั้งพระบรมราชาเป็นพระมหาอุปราช	” ๑๒
มหาราชเชียงใหม่ ท้าวถุก พินาโดย	” ๑๒
พระบรมราชาเสด็จไปตั้งเมืองทวาย	” ๑๒
แรกก่อกำแพงเมืองพิไชย	๑ ๑๒
พระอินทราชาสวรรคต	” ๑๒

พงษาวดารฉบับรัตเดพิมพ์ ไม่มีแผ่นดินสมเด็จพระ
รอมบี๊ไว้ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

(๗)

แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒

จุลศักราช ๙๓๕-๙๗๑*

ประดิษฐานพระอัฐมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แดสมเด็จพระ พระอินทราชาในมหาสถูป (วัดพระศรีรัตนเพชญ์)	หน้า ๑๓
ทำพระราชพิธีเบญจาเพศ เดือนการดึกดำบรรพ์	” ๑๓.
ทำพระราชพิธีปฐมกรรม	” ๑๓
ห่อพระพุทธรูปศรีรัตนเพชญ์	” ๑๓
สร้างพระวิหารวัดศรีรัตนเพชญ์	” ๑๓
ทำตำราพิไชยสงคราม	” ๑๓
แรกทำตำราบัญชี	” ๑๓
ชำระคดีของตำโรงไปรษณีย์	” ๑๓
ชำระคดีของทัพนางไปปากน้ำเจ้าพระยา	” ๑๓
ชุดใต้เทวรูปโบราณ สร้างศาลไว้ที่เมืองพระประแดง	” ๑๓
เกิดเหตุเรื่องบัตรต้นเทห์ ให้ฆ่าขุนนางมาก	” ๑๔
น้ำน้อยเข้าตายฝอย	” ๑๔
ตั้งพระอาทิตย์วงษ์ราชโอรสเป็นพระมหาอุปราชครองเมือง พิศณุโลก	” ๑๔
สมเด็จพระรามาธิบดีสวรรคต	” ๑๔

* ว่าสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ มีรัชกาล ๔๐ ปี จำนวน

ชาติไป ๓ ปี บางที่จะนับแต่มีราชาภิเศกไม่

(๘)

แผ่นดินขุนวรวงษาธิราช ๔ เตือน

ราชาภิเศกขุนวรวงษาธิราช	หน้า ๓๘
ขุนวรวงษาธิราชปลงพระชนม์สมเด็จพระแก้วฟ้า	” ๓๘
ขุนพิเรนทรเทพกับข้าราชการคิดถวายราชสมบัติแก่พระเทยวราชา	” ๓๘
พระเทยวราชาเลี้ยงเทียน	” ๓๐
ขุนพิเรนทรเทพกับข้าราชการกำจัดขุนวรวงษาธิราชกับท้าวศรีสุดาจันทร์	” ๓๓
ถวายราชสมบัติแก่พระเทยวราชา	” ๓๔

แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชครั้งที่ ๑

จุลศักราช ๙๙๑-๙๑๔

ราชาภิเศกสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ	หน้า ๓๔
ตั้งขุนพิเรนทรเทพเป็นพระมหาธรรมราชา	” ๓๔
พระราชทานพระวิสุทธิกษัตริย์ราชธิดาเป็นมเหสีพระมหาธรรมราชา	” ๓๕
ปูนบำเหน็จข้าราชการที่กำจัดขุนวรวงษาธิราช	” ๓๕
ศึกหงษาวดีครั้งที่ ๑ พระเจ้าหงษาวดีตบเบงชเวต	” ๓๖
หรือส่งวรรณเอกฉัตรยกมาถึงกรุง ฯ แล้วกลับ	” ๓๖
พระยาดเวกยกมาตีเมืองปายจินบุรี	” ๓๗
ถวายวงเดิมสร้างเป็นวัดวังไชย	” ๓๗
ทำพระราชพิธีปฐมกรรมที่ตำบลท่าแดง	” ๓๗
เสด็จไปตีเมืองตเวก	” ๓๘

พระยาตเวทียอมแพ้ ถวายนักพระสุโทนักพระสุทันราชบุคร	หน้า ๒๘
แปลงเรือแซเปนเรือไชยแต่เรือคู้คี่คักคว	” ๒๘
ทำพระราชพิธีขมที่ไชยนาทบุรี	” ๒๘
ได้ช้างเผือกพดายเมืองกาญจนบุรี ชื่อพระคเชนทโรดม	” ๒๘
แต่งกองทัพให้นักพระสุทันไปรบญวนที่เมืองตเวท	” ๓๐
ไฟไหม้ในพระราชวัง	” ๓๐
ทำพระราชพิธีอาจารวิภาติเศก	” ๓๐
ทำพระราชพิธีอินทราภิเศก	” ๓๐
พระราชทานตัดคสดกมหาทาน	” ๓๐
ทัพหงษาวดีครั้งที่ ๒ พระเจ้าหงษาวดีส่งวรรณเอกฉัตร ยกมาตกรุง	” ๓๑
ขุดคลองมหานาค	” ๓๒
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิชนช้างกับพระเจ้าแปร	” ๓๕
สมเด็จพระสุริโยไทยชนช้างกับพระชนม์	” ๓๕
พระมหาธรรมราชายกทัพเมืองเหนือตงมาคงที่เมืองไชยนาท	” ๓๘
พระเจ้าหงษาวดีขัดแย้งยกกองทัพกลับทางเหนือ	” ๔๐
พระรามเศวต พระมหินทราธิราช พระสุนทรสงคราม ยกกองทัพตามพระเจ้าหงษาวดี	” ๔๑
ทัพพระเจ้าแปรตีทัพหน้าพระมหาธรรมราชาแตกที่เมืองอินทบุรี	” ๔๓
พระมหาธรรมราชายกทัพหงษาวดี	” ๔๓
มอญจับพระรามเศวตกับพระมหินทราธิราชได้	” ๔๔

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิให้ข้าหลวงขึ้นไปขอพระราเมศวร

พระมหินทราราชราช	หน้า ๔๕
พระเจ้าหงษาวดีขอช้างพลายศรีมงคล	พลายมงคลทวี่ป " ๔๖
พระเจ้าหงษาวดีคืนช้างพลายศรีมงคล	พลายมงคลทวี่ป " ๔๗
พระมหาธรรมราชาตงมาเฝ้า	" ๔๗
ทำการพระศพสมเด็จพระสุริโยไทย	" ๔๗
สร้างวัดดับส้วรค	" ๔๗
ตั้งบ้านท่าจีนเป็นเมืองสาครบุรี	" ๔๗
ตั้งบ้านตลาดขวัญเป็นเมืองนนทบุรี	" ๔๗
ตั้งเมืองนครไชยศรี	" ๔๗
รอกำแพงเมืองสมุทร เมืองนครนายก เมืองสุพรรณบุรี	" ๔๗
พิจารณาเลขตั้งกัศมพรรค	" ๔๗
พระศรีศัลย์เป็นขบถ	" ๔๗
ได้ช้างเผือกพลายที่ตำบลไทรน้อย	ชื่อพระรัตนากาศ " ๔๗
ได้ช้างเผือกพลายเมืองเพชรบุรี	ชื่อพระแก้วทรงบาด " ๕๐
ได้ช้างเผือกแม่ลูกที่ตำบลป่ามหาโพธิ์	" ๕๐
ได้ช้างเผือกพลายที่ป่าทเดชมศรี	ชื่อพระบรมไกรสร " ๕๐
ได้ช้างเผือกพลายที่ตำบลบ้านทรง	ชื่อพระสุริยบุญชร " ๕๐
ถวายพระนามพระเจ้าช้างเผือกเพิ่มในท้ายพระนามเดิม	" ๕๐
พระเจ้าหงษาวดีถอยดินนรธา หรือ กฤษดานุรุทธ	
ให้มาขอช้างเผือก ไม่ได้	" ๕๐

กองทัพหงษาวดียกมารบครั้งที่ ๓ พระเจ้าหงษาวดี

ยกทัพหกดวงมา	หน้า ๕๓
พระเจ้าหงษาวดียกไปคิดเมืองพิศณุโลก	” ๕๕
พระมหาธรรมราชายอมแพ้แก่พระเจ้าหงษาวดี	” ๕๖
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิยอมทำไมตรี	” ๖๑
พระเจ้าหงษาวดีขอช้างเผือก ๔ ช้าง กับพระรามเสด็จ	
พระยาจักรี พระสุนทรสงคราม ได้ด้วยยกทัพกลับไป	” ๖๒
พระยาคานี้เข้ามาช่วยราชการทัพ กลับเป็นชนบท	” ๖๓
(พระไชยเชษฐา) พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตทูลขอพระเทพ	
กษัตริย์เป็นพระมเหสี	” ๖๓
พระมหาจักรพรรดิส่งพระแก้วฟ้าไปแทนพระเทพกษัตริย์	” ๖๔
พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตคืนพระแก้วฟ้า	” ๖๕
ส่งพระเทพกษัตริย์ ไปด้านข้าง	” ๖๕
พระเจ้าหงษาวดีคิดกับพระมหาธรรมราชาแย่งพระเทพกษัตริย์	
ไปหงษาวดี	” ๖๖

แผ่นดินสมเด็จพระมหินทราธิราชครั้งที่ ๑

จุดศักราช ๙๑๔-๙๑๖

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระราชสมบัตินี้เสด็จออกไปอยู่วังหลัง	หน้า ๖๖
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสด็จขึ้นไปปฏิสังขรณ์พระมหาธาตุ	
เมืองลพบุรี	” ๖๗

สมเด็จพระมหินทราธิราชเกิดวิวาทกับพระมหาธรรมราชา	หน้า ๖๗
สมเด็จพระมหินทราธิราชให้พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ยกมาตีเมืองพิศณุโลก แด่ส่งพระยาตีหราชเคไช กับพระทัยนาชนไปเป็นไส้ศึก	„ ๖๗
กองทัพกรุงศรีสัตนาคนหุตยกมาตีเมืองพิศณุโลก	„ ๖๗
สมเด็จพระมหินทราธิราชยกทัพเรือขึ้นไปเมืองพิศณุโลก	„ ๖๗
พระมหาธรรมราชาเผาทัพเรือสมเด็จพระมหินทราธิราช	„ ๖๗
พระเจ้าหงษาวดีให้มาช่วยเมืองพิศณุโลก	„ ๗๐
กองทัพกรุงศรีสัตนาคนหุตถอยจากเมืองพิศณุโลก	„ ๗๐
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงผนวช	„ ๗๓

แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิครั้งที่ ๒๓

จุลศักราช ๙๑๖-๙๑๗

สมเด็จพระมหินทราธิราชถวายราชสมบัติคืนแก่สมเด็จพระ พระมหาจักรพรรดิ	หน้า ๗๒
พระมหาธรรมราชาไปกรุงหงษาวดี	„ ๗๓
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิขึ้นไปรับพระวิสุทธิรักษัตริย์ กับพระเอกาทศรถมาจากเมืองพิศณุโลก	„ ๗๓
สมเด็จพระมหินทราธิราชให้ไปตีเมืองกำแพงเพชร	„ ๗๔
ตีกรุงหงษาวดีครั้งที่ ๔ พระเจ้าหงษาวดียกทัพหลวงมา	„ ๗๕
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิสวรรคต	„ ๗๐

(๑๔)

แผ่นดินสมเด็จพระมหินทราธิราชครั้งที่ ๒

จุดศักราช ๙๑๗-๙๑๘

พระยาราม บัญชาการรักษามหานคร	หน้า ๘๓
พระมหาธรรมราชาตวงขอพระยารามไปถวายพระเจ้าหงษาวดี	„ ๘๕
พระศรีเสาวราชตฤกษะ บัญชาการรักษามหานคร	„ ๘๘
สมเด็จพระมหินทราธิราชส่งไสยพระศรีเสาวราชให้ปลงพระ ชนม์เสีย	„ ๘๘
กองทัพกรุงศรีสัตนาคณหุยกมาช่วยสมเด็จพระมหินทราธิราช	„ ๙๐
ทัพหงษาวดีตีทัพกรุงศรีสัตนาคณหุยกแตก	„ ๙๒
พระมหาธรรมราชาแต่งพระยาจักรีเข้าไปเป็นไส้ศึกในพระนคร	„ ๙๒
พระยาจักรีได้บัญชาการรักษามหานคร แดงให้แพ้ พระเจ้าหงษาวดี	„ ๙๓
เสียพระนครแก่พระเจ้าหงษาวดี	„ ๙๔

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๑ (พระมหาธรรมราชา)

จุดศักราช ๙๑๘-๙๔๐

พระเจ้าหงษาวดีอภิเษกพระมหาธรรมราชาธิราช	หน้า ๙๕
พระมหินทราธิราชสวรรคต	„ ๙๖
ตั้งข้าราชการผู้ใหญ่	„ ๙๗
ศึกถเวกครั้งที่ ๑ พระยาถเวกยกมาตีพระนคร	„ ๙๗
พระเพ็ชรรัตนเจ้าเมืองเพชรบูรณ์เป็นขบถ	„ ๙๘
ศึกถเวกครั้งที่ ๒ พระยาถเวกให้มาตีหัวเมืองตวันออก	„ ๙๘

พระนเรศวรเสด็จไปครองเมืองพิษณุโลก	หน้า ๓๐๐
เสด็จไปช่วยพระเจ้าหงษาวดีที่เมืองด่านช้าง	” ๓๐๐
คิดแวกครั้งที่ ๓ พระยาตเวทียกมาตีพระนคร	” ๓๐๐
พระยาตเวทียกเอาเทวรูปที่เมืองพระประแดงไป	” ๓๐๑
คิดแวกครั้งที่ ๔ พระยาตเวทียกให้มาตีเมืองเพชรบุรี	” ๓๐๒
พระยาจันจันตุเมืองตเวทียกเข้ามาตีความภักดีแล้วหนี	” ๓๐๒
ให้ขุดขื่อนำพระนครแต่บ่อมมหาไชยไปบางกะจะ	” ๓๐๓
ญาณพิเชียรเป็นขบถ	” ๓๐๓
คิดแวกครั้งที่ ๕ พระยาตเวทียกมาตีเมืองเพชรบุรี	” ๓๐๔
คิดแวกครั้งที่ ๖ พระยาตเวทียกให้มาตีหัวเมืองตวันออก	” ๓๐๕
พระเจ้าหงษาวดี (กฤษดาภราช) ตีพระชนม์	” ๓๐๖
มังเอ็งราชโอรสเป็นพระเจ้าหงษาวดี (มีพระนามว่านันทบุเรง คือนันทราชา หรือไชยสิงห์)	” ๓๐๖
พระนเรศวรไปช่วยพระเจ้าหงษาวดีที่เมืองรม เมืองคัง	” ๓๐๖
พระเจ้าหงษาวดีตวงพระนเรศวรจะเอาไปทำร้าย	” ๓๐๘
ไทยใหญ่ที่อยู่เมืองกำแพงเพชรหนีพม่ามอญเข้ามาอยู่เมือง พิษณุโลก	” ๓๑๐
พระเจ้าหงษาวดีอุปายให้พระยาเกียรติ พระยาพระราม มารับพระนเรศวร	” ๓๑๓
พระมหาเถรคันฉ่องตวงพระนเรศวรให้ทราบอุปายพระเจ้าหงษาวดี	” ๓๑๓
พระนเรศวรประกาศการสงครามกับกรุงหงษาวดี	” ๓๑๒
พระนเรศวรยิงสุรกรรมาแม่ทัพหงษาวดีตายที่แม่น้ำตโดง	” ๓๑๓

ตั้งพระมหาเถรคันฉ่องเป็นสมเด็จพระสังฆราช	หน้า ๓๑๔
แรกแบ่งคณะสงฆ์เป็นคณะเหนือคณะใต้	” ๓๑๔
ให้พระยาเกียรติ พระยาพระรามกับครวฑ์ที่ตามเสด็จพระ นเรศวรมาจากเมืองมอญตั้งอยู่บ้านขมิ้นขุนแด่น	” ๓๑๔
พระนเรศวรให้จับพม้ามอญที่เข้ามาตั้งอยู่เมืองเหนือ	” ๓๑๕
พระนเรศวรยกไปตั้งทัพพม้ามอญที่กรุงอยู่ณเมืองกำแพงเพชร	” ๓๑๕
พระยาพิไชย พระยาสวรรคโลก เป็นขบถ	” ๓๑๖
พระนเรศวรยกไปตีเมืองสวรรคโลก	” ๓๑๗
เชิญรูปพระร่วง พระกา เมืองสวรรคโลก มาไว้เมืองพิศณุโลก	” ๓๑๘
พระยาดเวกขอเป็นไมตรี	” ๓๑๘
ตั้งครวฑ์ไทยใหญ่ตั้งมาพระนคร ให้ตั้งอยู่ตำบลวัดบ่อม เด็กหัวเมืองเหนือเทครัวอพยพมารวมอยู่พระนคร	” ๓๒๐
พระนเรศวรเสด็จลงมาอยู่พระนคร เกรยมรบศึกหงสาวดี	” ๓๒๑
ทำไมตรีกับพระยาดเวก	” ๓๒๑
ศึกหงสาวดีครั้งที่ ๑ พระเจ้าหงสาวดีให้พระเจ้าเชียงใหม่ กับพระยาพัฒมยกมาตีพระนคร	” ๓๒๒
ทัพไทยตีพระยาพัฒมแตกที่เมืองสุพรรณ	” ๓๒๓
พระราชมานูที่ทัพหน้าเชียงใหม่แตก ทัพเชียงใหม่เด็กถล่มไป	” ๓๒๔
แต่งข้าหอดวงไปขึ้นแดนกับพระยาดเวก	” ๓๒๕
ศึกหงสาวดีครั้งที่ ๒ พระเจ้าหงสาวดีให้พระเจ้าเชียงใหม่ ยกลงมาตีพระนคร	” ๓๒๖
พระยาดเวกให้พระศรีสุพรรณมาชิราชกุมพลเข้ามาช่วย	” ๓๒๗

พระเจ้าหงสาวดีให้พระมหาอุปราชายกหนุมมาตั้งอยู่เมือง กำแพงเพชร	หน้า ๑๒๗
พระนเรศวร พระเอกาทศรถู คัดฟันช้างใหม่ที่ปากโมกน้อย	” ๑๒๘
พระนเรศวร พระเอกาทศรถู คัดฟันพระเจ้าเชียงใหม่แตกที่บ้านแห ล้มเด็จพระมหาธรรมราชายกทัพหลวงหนุมขึ้นไป	” ๑๓๓
พระนเรศวรยกตามไปค้ำได้ค่ายหลวงของพระเจ้าเชียงใหม่ ที่ตำบลชะโงก	” ๑๓๔
พระนเรศวรเกิดอริกับพระศรีสุพรรณมาชिरาช	” ๑๓๕
ศึกหงสาวดีครั้งที่ ๓ พระเจ้าหงสาวดียกมาตีพระนคร	” ๑๓๗
พระนเรศวร พระเอกาทศรถูรบกองทัพพระมหาอุปราชา ที่ตำบลชายเคือง	” ๑๓๘
พระนเรศวร พระเอกาทศรถูจะปลอมเข้าค่ายพระเจ้าหงสาวดี	” ๑๔๐
พระนเรศวร พระเอกาทศรถู คัดฟันพระเจ้าหงสาวดีที่ปากโมกใหญ่	” ๑๔๑
พระเจ้าหงสาวดีเด็กที่พัดไป	” ๑๔๒
ศึกถเวงครั้งที่ ๗ พระยาถเวงให้มาตีหัวเมืองควนออก	” ๑๔๒
กองทัพกรุงไปค้ำทัพถเวงแตก	” ๑๔๒
ศึกหงสาวดีครั้งที่ ๔ พระเจ้าหงสาวดียกมาตีพระนคร	” ๑๔๓
พระนเรศวรบินค่ายพระเจ้าหงสาวดี	” ๑๔๔
พระเจ้าหงสาวดีเด็กที่พัดไป	” ๑๔๕
ล้มเด็จพระมหาธรรมราชาสวรรคต	” ๑๔๕

(๓๗)

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ (พระนเรศวรมหาราช)

จุลศักราช ๙๕๐-๙๕๕

เตรียมทัพหลวงจะไปตีกรุงกัมพูชา (เมืองตเวท)	หน้า ๓๔๖
ตั้งพงษาอัครราชที่ ๑ พระเจ้าหงษาอัครราชให้พระมหาอุปราชายกมาตีพระนคร	” ๓๔๗
สมเด็จพระนเรศวรกับสมเด็จพระเอกาทศรถูกทัพหลวงไปตั้งรับทัพมอญที่ปากโมก	” ๓๕๐
กองทัพหลวงรบทัพหงษาอัครราช	” ๓๕๖
สมเด็จพระนเรศวรทำยุทธหัตถีชนะพระมหาอุปราชาทั้หงษาอัครราชแตก	” ๓๕๗
สมเด็จพระนเรศวรให้ก่อพระเจดีย์สร่วมศพระมหาอุปราชาทั้ตะพังครุ	” ๓๕๘
มีรับสั่งให้ปลุกษาโทษนายทัพนายกองที่ตามแต่ตั้งไม่ทันยุทธหัตถี	” ๓๖๐
สมเด็จพระนเรศวรทนายพระพรขอโทษนายทัพนายกองมีรับสั่งให้ข้าราชการที่พันโทษคุมกองทัพไปตีเมืองทวายเมืองตะนาวศรีแก้ตัว	” ๓๖๒
กตบตงหวเมืองเหนืออย่างเดิม	” ๓๖๓
พระเจ้าหงษาอัครราชให้นายทัพนายกองที่แตกทัพไปรักษาเมืองทวาย เมืองตะนาวศรี	” ๓๖๔
พระเจ้าเชียงใหม่ยอมมาต่อวามักัด	” ๓๖๕

ทัพต์่านข้างมาต์เมืองเชียงแสน พระเจ้าเชียงใหม่	
ขอกองทัพกรุงธนไปช่วย	หน้า ๓๖๖
กองทัพกรุงธนไปห้ามทัพต์่านข้างเล็กกลับไป	„ ๓๖๗
ให้พระยารามเดโชเป็นข้าหอดวงอยู่ประจำเมืองเชียงแสน	„ ๓๖๗
กองทัพไทยตีได้เมืองทวาย เมืองตะนาวศรี	„ ๓๖๗
กองทัพไทยตีเมืองทวาย เมืองตะนาวศรีแต่งทัพเรือออกตี	
ทัพมอญที่มาช่วยแตก	„ ๓๖๘
กองทัพไทยตีทัพมอญที่ยกมาทางบกแตกที่ใกล้เมืองกสิของ	„ ๓๗๐
จัดการเมืองทวายแล้ว กองทัพกรุงยกกลับ	„ ๓๗๐
กองทัพไทยก่อพระเจดีย์ ๓ องค์ ที่คอแดน	„ ๓๗๐
เสด็จยกทัพหอดวงไปตีกรุงกัมพูชา ครึ่งที่ ๓	„ ๓๗๓
กองทัพหอดวงขัดแย้งต้องยกกลับ	„ ๓๗๒
ศึกหงษาวดีครึ่งที่ ๒ พระเจ้าหงษาวดีให้พระเจ้าแปรยกมา	„ ๓๗๓
เสด็จยกทัพหอดวงไปตีพระเจ้าแปรแตกที่ตำบลตั้งข่า	„ ๓๗๔
พระเจ้าหงษาวดีให้ถอดพระเจ้าแปร	„ ๓๗๕
เสด็จยกทัพหอดวงไปตีกรุงกัมพูชา ครึ่งที่ ๒	„ ๓๗๕
ได้กรุงกัมพูชา จับพระยาดเวกแดพระศรีสุพรรณมาขีราชได้	„ ๓๗๘
ทำพระราชพิธีปฐมกรรม ประหารชีวิตพระยาดเวก	
(นักพระธัญฐา)	„ ๓๘๐
กวาดครัวเขมรมากรุง	„ ๓๘๑
พระยาศรีไถยณรงค์ผู้รับราชการเมืองตะนาวศรีเป็นชนก	„ ๓๘๒

ให้ส้มเด็จพระเอกาทศรถูกกองทัพออกไปปราบพระยา ศรีไผ่ฉียงนคร	หน้า ๑๘๒
ได้เมืองตะนาวศรี จับตัวพระยาศรีไผ่ฉียงนครได้	” ๑๘๕
เจ้าเมืองเมะดำแดงวิวาทกับเจ้าเมืองเมะตะมะ เจ้าเมือง เมะดำแดงสวามิภักดิ์ขอกองทัพยกไปช่วยบั้งกันเมือง	” ๑๘๖
แต่งกองทัพไปช่วยรักษาเมืองเมะดำแดง	” ๑๘๖
พระสุธรรมราชาทราบข่าวพระสัพพิญฐานได้เป็นพระยาตเวท พระยาตเวทสวามิภักดิ์	” ๑๘๗
เตรียมกองทัพไปตีเมืองหงสาวดี	” ๑๘๘
กองทัพเจ้าพระยาจักร์ยกไปตั้งที่เมืองเมะดำแดง	” ๒๐๐
เมืองตองอูแตกหัวเมืองมอญอีกหลายเมืองสวามิภักดิ์	” ๒๐๐
พระมหาเถรเด็ยมพร้อมบอกอุปายให้พระยาตองอูคิด ตั้งตัวเป็นใหญ่	” ๒๐๑
พระยาตองอูให้หัวเมืองมอญแตกกับไทย	” ๒๐๕
พวกมอญหลงอุปายพระยาตองอูจับไทยที่ออกไปเกี่ยวเข้า	” ๒๐๕
เจ้าพระยาจักร์จะเร่งเอาผู้ร้ายมอญกับเจ้าเมืองเมะดำแดง เจ้าเมืองเมะดำแดงเอาใจออกหากอพยพหนี	” ๒๐๖
มอญที่สวามิภักดิ์เกิดเป็นขบถ	” ๒๐๗
ตั้งค่ายทัพหลวงไปเมืองเมะตะมะ	” ๒๐๘
พระยาตองอูยกไปรักษาเมืองหงสาวดี	” ๒๑๒

ทัพหลวงตีเมืองเมะตะมะ	หน้า ๒๑๔
พระยาของอเฝ้าเมืองหงสาวดี แด่พญาพระเจ้าหงสาวดี	
หนีไปเมืองคองอ	” ๒๑๕
ทัพหลวงตั้งถึงเมืองหงสาวดี	” ๒๑๖
ทัพหลวงยกไปเมืองคองอ	” ๒๑๖
พระยาของอแต่งตั้งทศกัณฐ์บรรณาการมาถวาย	” ๒๑๗
พระมหาเทพจับทศของพระยาของอ	” ๒๑๘
พระยาของอทำนายหน่วงกองทัพหลวงไม่ให้ตีเมือง	” ๒๑๘
ทัพหลวงเข้าตีเมืองคองอ	” ๒๑๘
พระเจ้าเชียงใหม่วิวาทกับพระยารามเดโชข้าหลวง	” ๒๒๑
เมืองแฉ่นหัวต๋อวามักดี	” ๒๒๒
กองทัพหลวงขัดแย้งต้องยกกลับ	” ๒๒๒
ให้สมเด็จพระเอกาทศรถไประงับวิวาทเมืองเชียงใหม่	” ๒๒๒
ตั้งพระยาทะอัยครองเมืองเมะดำแดง เมืองเมะตะมะ	
ควบคุมหัวเมืองมอญทขุขันธ์ไทย	” ๒๒๓
สมเด็จพระเอกาทศรถทรงสมัครมานเมืองเชียงใหม่กับ	
หัวเมืองที่ใกล้เคียง	” ๒๒๓
สมเด็จพระนเรศวรกลับจากเมืองคองอไปประทับที่เมืองสุพรรณ	” ๒๒๘
สมเด็จพระเอกาทศรถตั้งจากกลับมาเฝ้าที่เมืองสุพรรณ	” ๒๓๕
พระยาตเวทพิราโดย เชมรทูลขอพระศรีสุพรรณมาบริหาร	
ออกไปครองกรุงกัมพูชา	” ๒๓๕

พระยาอ่อนเป็นขบถต่อพระยาตเวก	โปรดให้พระมหา	
ธรรมราชาราชโอรสยกกองทัพไปช่วยตีพระยาอ่อนแตก		หน้า ๒๓๖
สมเด็จพระนเรศวรเสด็จจากเมืองสุพรรณบุรีไปประทับ		
เมืองราชบุรี		” ๒๓๗
สมเด็จพระเอกาทศรถเสด็จขึ้นไปเมืองพิศณุโลกบิณฑก		
พระพุทธรักษา		” ๒๓๗
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระองค์เสด็จจากเมืองราชบุรี		
ไปประกาศทางฝั่งทะเลถึงสามร้อยยอด		” ๒๓๘
กลับจากประกาศเสด็จมาประทับเมืองเพชรบุรี		” ๒๓๘
เตรียมทัพจะยกไปตีเมืองคงอุ		” ๒๓๘
พระยาอังวะยกมาตีเมืองหน้าย แต่จะตีเมืองแสนหัว		” ๒๓๘
เสด็จยกทัพหลวงจะไปตีเมืองอังวะ		” ๒๔๐
ทัพหลวงถึงเมืองเชียงใหม่ทรงระงับวิวาทในระหว่าง		
พระเจ้าเชียงใหม่กับพระยารามเดโช		” ๒๔๐
ทัพหลวงสมเด็จพระนเรศวรยกไปทางเมืองห้างหลวง		
สมเด็จพระเอกาทศรถยกไปทางเมืองฝาง		” ๒๔๑
สมเด็จพระนเรศวรเสด็จถึงเมืองห้างหลวง ทรงพระ		
ประชวรสวรรคต		” ๒๔๑
สมเด็จพระเอกาทศรถได้ข่าวประชวรตามไปเมืองห้างหลวง		” ๒๔๑

(๒๓)

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓ (พระเอกาทศรถ)

จุดศักราช ๑๕๕-๑๖๓

เชิญพระบรมศพสมเด็จพระนเรศวรยกทัพกลับคืนพระนคร	หน้า ๒๔๓
ตั้งพระทุตของถูกพระเจ้าเชียงใหม่เป็นพระศรีสุมหาธรรมราชา	” ๒๔๔
เมืองไท่ร่แดงทศแดงเครื่องบรรณาการเข้ามาถวาย	
^๕ ขึ้นไปเผ้าที่เมืองกำแพงเพชร	” ๒๔๔
ทำพระราชพิธีสงครามภิเศก ให้เสด็จจากปากโมก	
^๕ ประเวศพระนคร	” ๒๔๕
สร้างวัดวรเชษฐาราม	” ๒๔๗
หัวเมืองมอญเป็นขบถค้อพระยาของอู	” ๒๔๘
พระยาของอูแอบอ้างรับตั้งพระเจ้าหงษาวดีดวงหัวเมืองมอญ	” ๒๔๘
นักสร้างบุตรพระยาของอูตอบปลงพระชนม์พระเจ้าหงษาวดี	” ๒๕๐
พระยาของอูกลับหัวเมืองมอญจะขบถ ประกาศว่า มา	
^๕ ชนกรุงศรีอยุธยา	” ๒๕๓
หัวเมืองมอญออกหากจากพระยาของอู มาตั้งวามักคี่	
^๕ พระยาทะเลชนกรุงศรีอยุธยา	” ๒๕๒
พระยาของอูแต่งทศคุมเครื่อง ^๕ นการเข้ามาถวาย	
^๕ ขอชนกรุงศรีอยุธยา	
^๕ แต่งเรือทำพระราชพิธีอา ^๕ วยุช	
สร้างพระพุทธรูปนั่งของพระองค์ แต่ทำพระราชพิธีได้เรือ	
^๕ รับพระพุทธรูป	

๕	คังพระราชกำหนดกฎพระไอยการ	หน้า	๒๕๐
๕	คังด้วยแต่อากรชนอนคตาค	„	๒๕๐
	พระราชทานที่กัถปนาเป็นนิตยภัตตรังม	„	๒๕๐
	คังเจ้าฟ้าสุทัศน์ราชโอรสเป็นพระมหาอุปราช	„	๒๕๐
	พระมหาอุปราชด้วยยาพิศม์ตั้งพระชนม์	„	๒๕๗
	ตมเด็จพระเอกาทศราชสุธรรคค	„	๒๕๗

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๔ (เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์)

จุลศักราช ๙๖๓-๙๖๔

พระศรีศังข์เป็นขบถ	จับพระเจ้าแผ่นดินปลงพระชนม์	หน้า	๒๕๗
--------------------	-----------------------------	------	-----

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ (พระเจ้าทรงธรรม)

จุลศักราช ๙๖๔-๙๙๙

๕	เจ้ามันศรีธรรมาธิบดี	พระมหาอุปราช	หน้า	๒๕๗
	พระมหาอุปราชตั้งพระ	บิณฑบาต	„	๒๕๗
	ยี่มุ่นเป็นขบถ		„	๒๕๗
๕	คังพระมหาอำมาตย์ที่ปราบยี่มุ่นขบ	บเจ้าพระยาตากาโหม		
	สุริวงษ์		„	๒๕๗
	บงคตบพิตรจากฝ่ายควันออกพระราช	มาทำมณฑป		
	ชวนคก		„	๒๕๗
	วศรีแก้วมอญ		„	๒๕๗
	จอบเป็นที่ทำการพระเมรุ		„	๒๕๗

พบรอยพระพุทธรบาท	หน้า ๒๕๙
สร้างบริเวณวัดพระพุทธรบาท	” ๒๖๐
ตัดทางหลวงแต่ทำเรือไปพระพุทธรบาท	” ๒๖๐
สร้างตำหนักทำเจ้าสนุก	” ๒๖๐
แปลงบึงว้เรือไชยเป็นเรือกิ่ง	” ๒๖๐
ฉดของวัดพระพุทธรบาท	” ๒๖๐
พระปรางค์วัดมหาธาตุพัง	” ๒๖๑
แต่งหนังสือมหาชาติคำหลวง	” ๒๖๑
สร้างพระโคตรมีฎกจบบริบูรณ์	” ๒๖๑
สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมสวรรคต	” ๒๖

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๒ (พระเชษฐาธิราช)
จุลศักราช ๙๙๙-๙๙๑

พระศรีศัลย์ปราชนุชาเป็นชนกจับได้
เจ้าพระยากลาโหมสุริวงษ์ทำศพ เกิดสงได้ยว่า
เจ้าพระยากลาโหมสุริวงษ์เป็นชนก จับพระ
พระชนม์

แผ่นดินสมเด็จพระอาทิ

ขุนนางถวายราชสมบัติแก่เจ้าพระ

แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑

๑) ศุภมัศกัฏฐราช ๗๑๒ ปีชานโทศก วัน ๖ ๖ ๕ คำเพดาตามนาฬิกา
เก้าบาท สถาปนากรุงพระนครศรีอยุธยา ซึ่งพ่อพรหมณ์ให้ฤกษ์
ตั้งพระกตบมาคร ได้ตั้งชกัฏฐินาฎได้คันทันไบหนึ่ง แล้วสร้างพระ
ที่นั่งไพศริยมหาปราสาทของคหนึ่ง สร้างพระที่นั่งไพศยนคัมหาปราสาท
ของคหนึ่ง สร้างพระที่นั่งไอศวรรยมหาปราสาทของคหนึ่ง แล้วพระ
เจ้าอู่ทองเสด็จเข้ามาเสวยราชสมบัติ พระชนม์ได้ ๓๗ พระพรรษา
ซึ่งพ่อพรหมณ์ ถวาย พระนามว่า สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัวกรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยามหาดิศ
ภพนพรัตนราชธานีบรมมัย เหมือนดวยนามสมเด็จพระรามนารายณ์
อดคารอนผ่านกรุงศรีอยุธยาแต่กาดก่อนนั้น แล้วโปรดให้ขุนหลวงพงษ์
ซึ่งเปนพระมเหสี แดศรีเรียกว่าพระเชษฐาเป็นสมเด็จพระบรม
ราชาธิราชเจ้า ไปครองราชสมบัติณเมืองสุพรรณบุรี จึงให้สมเด็จพระ
พระเจ้าตากเชอ พระรามเสด็จขึ้นไปครองราชสมบัติในเมืองตพ

๑) ครองนพระยาประเทศราชชน ๑๖ เมือง คือเมืองมดก
ชวา, เมืองตนาอศรี, เมืองนครศรีธรรมราช, เมือง
เมาะคมะ, เมืองเมาะตำเต็ง, เมืองสงขลา,
พิศณุโลก, เมืองสุโขไทย, เมือง
พิจิตร, เมืองกำแพงเพชร,
๑) แล้วให้ขึ้นไปเชิญสมเด็จพระ
เมืองตพบุรี ทรงพระ

กระทำปราบปรามเสีย พระรามเสด็จได้ฤกษ์ยกพลห้าพันไปถึงกรุง
 กัมพูชาธิบดีเพลาพลค่ำ พระยาอุปราชนบุตรพระเจ้ากัมพูชาธิบดีทูลว่า
 ทพซึ่งยกมานั้นเด้อยู่ ยังมีได้พร้อมมุด จะขอออกโจมตีทัพ
 พระเจ้ากัมพูชาธิบดีเห็นด้วย พระยาอุปราชนก็ออกโจมตีทัพ ทัพหน้า
 ยังมีทันคงค่ายก็แตกฉานมาประทะทัพหลวง เสียพระศรีสัตตภัณฑ์แก้ว
 กัมพูชาธิบดี มีข่าวเข้ามาถึงพระนคร มีพระราชโองการให้ขุนตำรวจ
 ออกไปอัญเชิญสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า ผู้เป็นพระเชษฐาซึ่งอยู่เมือง
 สุพรรณบุรี ครั้นเสด็จเข้ามาถึงพระนครแล้ว พระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า
 ขออัญเชิญท่านออกไปช่วยหลานท่าน สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
 จึงยกทัพรีบออกไปถึงกรุงกัมพูชาธิบดี ก็รบเอาไชยชนะได้ ให้
 กวาดครัวชาวกรุงกัมพูชาธิบดีเข้ามาพระนครเป็นอันมาก.

๑ ศักราชได้ ๗๑๕ ปีมะเส็งเบญจศก วันพฤหัสบดีเดือนสี่ขึ้นค่ำหนึ่ง
 เพลาเช้าต้องนาฬิกาห้าบาท ทรงพระกรุณาตรัสว่า ที่พระตำหนัก
 งามเห็นกษัตริย์ ให้สถาปนาพระวิหารแด่พระมหาธาตุเป็นพระอารามแล้ว
 ชื่อวัดพุทธโศภนาราม ครั้นนั้นมาขุนพันจายตกลูกศิษย์เดียวตัวเป็น
 ๑ ทำเดินซึ่งศิษย์กัน ไก่พระศรีมโหสถพักฟองตกลูกตัวเดียว

กานพศก ทรงพระกรุณาตรัสว่า เจ้าแก้ว
 ๑ ให้ชดช้นเผาเสีย แดที่ปลงศพนั้น
 ๑ รามแล้ว ให้นำชื่อวัดป่าแก้ว.
 ๑ พระรามาธิบดีเสด็จสวรรคต

แผ่นดินสมเด็จพระวราเมศวร (ครั้งที่ ๑)

- ๑ สมเด็จพระวราเมศวรเสด็จมาแต่เมืองดพบุรี ขึ้นเสวยราชสมบัติ.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑

๑ ครั้นถึงศึกราชไต้ ๗๓๒ ปีจอโทศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าเข้ามาแต่เมืองสุพรรณบุรี เสด็จตั้งกราบทูตว่าสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าเสด็จเข้ามา สมเด็จพระวราเมศวรก็ออกไปอัญเชิญเสด็จเข้าพระนคร ถวายราชสมบัติแล้ว ถวายบังคมลาขึ้นไปดพบุรีตั้งเก่า.

๑ ศักราช ๗๓๓ ปีกุญตรีศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าเสด็จไปหาเมืองฝ่ายเหนือแต่ได้เมืองเหนือทงปวง.

๑ ศักราช ๗๓๔ ปีชวดจัตวาศก เสด็จไปหาเมืองนครพิงค์คาแต่เมืองแขงเซรา.

๑ ศักราช ๗๓๕ ปีฉลูเบญจศก เสด็จไปหาเมืองซากังราว แดพระยาไชยก้าวพระยากำแหงเจ้าเมืองออกต่อรบท่าน ๆ ได้ตัวพระยาไชยก้าวตาย แต่พระยากำแหงแต่ไพร่พลทงปวงหนีเข้าเมืองได้ ทัพทวงก็เสด็จกลับคืนมาพระนคร.

๑ ศักราช ๗๓๖ ปีชวดศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้ากับพระมหาเถรธรรมกัตถญาณฤกษ์ยากัน แรกสถาปนาพระศรีรัตนมหาธาตุฝ่ายบูรพทิศนำพระบัญชาตั้งให้ตั้ง ๓๘ วา ยอดนพศูตตั้ง ๓ วา.

๑ ศักราช ๗๓๗ ปีเถาะศก เสด็จไปหาเมืองพิศณุโลก แดได้ตัวขุนสามแก้วเจ้าเมือง กวาดครัวอพยพมาครั้งนั้นมาก.

๑ คักราช ๗๓๗ ปีมะโรงชูกศก เสด็จไปเอาเมืองซากังราว - ได้
พระยาท่าแหง แต่ท้าวผากองคิดกันว่า จะยอทัพหลวงทำไมได้ ท้าว
ผากองเด็กทัพหนึ่ง เสด็จยกทัพตามคัทัพท้าวผากองแตก ได้ท้าวพระยา
เสนาขุนหมื่นครึ่งหนึ่งมา แล้วทัพหลวงเสด็จกลับคืน.

๑ คักราช ๗๔๐ ปีมะเมียสัมฤทธิศก เสด็จไปเอาเมืองซากังราวได้
ครึ่งหนึ่งพระมหากษัตริย์เมืองพระพิศณุโลกออกมาถวายบังคม.

๑ คักราช ๗๔๒ ปีมะจอทศก เสด็จไปเอาเมืองเชียงใหม่ แต่ให้
เข้าป้อมเมืองนครด่าปางได้ จึงแต่งหนังสือเข้าไปแก่หมื่นนคร ให้เจ้า
เมืองนครด่าปางออกมาถวายบังคม แต่ทัพหลวงเสด็จกลับคืน.

๑ คักราช ๗๔๔ ปีมะจตุศก สมเด็จพระราชาธิราชเจ้าเสด็จ
สวรรคต อยู่ในราชสมบัติ ๓๓ ปี.

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทองจันทร์

๑ เจ้าทองจันทร์ราชบุตรพระชนม์ได้ ๑๕ พระพรรษา ขึ้นเสวยราช
สมบัติได้ ๗ วัน.

แผ่นดินสมเด็จพระรามศวร ครึ่งที่ ๒

๑ สมเด็จพระรามศวรเสด็จลงมาแต่เมืองตพบุรี เข้าในพระราชวังได้
กุมเอาเจ้าทองจันทร์ได้ ให้พิฆาฏเสี้ยมวัดโคกพระยา แล้วพระองค์ได้
เสวยราชสมบัติ.

๑ คักราชได้ ๗๔๖ ปีมะคชศก พระรามศวรให้เทียบพลยกขึ้นไป
เมืองเชียงใหม่ ตั้งค่ายหลวงใกล้คูเมือง ๑๕๐ เส้น ให้นายทัพนาย

กองตั้งค่ายล้อม แด่แต่งการปล้นเอาจึงได้ ฝ่ายเจ้านาที่ยิงปืนใหญ่
ออกมา กำแพงพังกว้างประมาณ ๕ วา พระเจ้าเชียงใหม่ชั้นนี้ถือ
พืน้อยู่บนเชิงเทิน ให้ทหารเอาหนังสือแขวนตุ๊กตุนึงลงมา ในหนังสือ
นั้นว่า ขอพระราชทานให้ตั้ง ๗ วัน จะนำเครื่องพระราชบรรณาการ
ออกไปจำเริญพระราชไมตรี พระเจ้าอยู่หัวจึงปลุกษาศด้วยมุขมนตรีว่า
พระเจ้าเชียงใหม่ให้หนังสือออกมาดังนี้ ควรจะให้ตั้งฤกษ์ประกอบไค มุข
มนตรีนายทัพนายกองปลุกษาว่า เกิดอกพระเจ้าเชียงใหม่จะเตรียมการ
มิทัน จึงคิดเปนกตอุบายมา ขอพระราชทานให้ปล้นเอาเมืองจึงได้
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่าเป็นกระษัตริย์ชด้อยวงษ์ เขาไม่รบแล้วเราจะ
ให้รบนั้นคิดมิควร ถึงมาทว่าพระเจ้าเชียงใหม่จะมีได้คงอยู่ในสัตยา
นุต์ศยก็คิด ใช้ว่าจะพ้มือทหารเรานนเมื่อไร ฝ่ายในเมืองเชียงใหม่
ก็แตกบึงทกำแพงทตายนนให้กอนชน ครั้นเจ็ดวันแล้วพระเจ้าเชียงใหม่
มิได้เอาเครื่องจำเริญพระราชไมตรีออกมา นายทัพนายกองข้าทหาร
วังทฤชราชภูริ ว่าเข้าในกองทัพทานละดับตั้งหาทชอมีได้ จะขอ
พระราชทานเร่งปล้น พระเจ้าอยู่หัวบัญชาตามนายทัพนายกอง ทรง
พระกรุณาตั้งให้เด็กกองทัพเดียวค่านหนึ่ง ให้เร่งปล้นวัน ๒๓ & คำเพธา
ตามท่มตองบาทเดือนตก เจ้าพนักงานยิงปืนใหญ่น้อยระดมทัง ๓ ด้าน
เอากระไดหกพาดปืนกำแพงชนไป พระเจ้าเชียงใหม่ด้านทานมิได้
เทครัวหนีออกเพธา ๓๓ ท่มทหารเข้าเมืองได้ ได้แก่นักถ้างบุครพระเจ้า
เชียงใหม่องค์หนึ่งมาถวายพระเจ้าอยู่หัว พระเจ้าอยู่หัวตรัสค่อนักถ้าง
ว่า พระเจ้าเชียงใหม่บิดาท่านหาสัตยานุต์ศยมิได้ เราคิดว่าจะออกมา
หาเราโดยศัตย์ เราจะให้คงในราชตมบัตี ครัสคั้งนั้นแล้วก็ให้นักถ้าง

ถวายสัตยาณัติยศ พระเจ้าอยู่หัวก็ให้แบ่งไพร่พลเมืองไว้พอสมควร
 เหลือหนึ่งให้เทครัวอพยพหญิงชายตงมา ให้นำสัตว์รังตงมาส่งเสด็จถึง
 เมืองสว่างคบุรี ทรงพระกรุณาให้นำสัตว์รังตงขึ้นไปครองราชสมบัติ
 ณเมืองเชียงใหม่ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้าเมืองพิศณุโลก นมัสการ
 พระชินราช เปิดเครื่องคันทำสักการบูชาสามโกษ ๗ วัน เสด็จลงมา
 มาพระนคร แด่ดาวซึ่งก่อนตงมานั้น ให้ส่งไปไว้เมืองพิศณุ, เมือง
 สงขลา, เมืองนคร, เมืองจันทบูร, แด่เสด็จออกทรงเสด็จยังพระที่นั่ง
 มังคลาภิเศก เพลา ๑๐ ทุ่มทอดพระเนตรไปโดยฝ่ายทิศบูรพ์ เห็น
 พระดำริวิกรมธาตุเสด็จปาฏิหาริย์ เรียกปลัดวังให้เอาพระราชยานทรง
 เสด็จออกไป ให้เอากรุยบักขึ้นไว้ สถาปนาพระมหาธาตุขึ้นสูง ๑๘ วา
 ยอดสูง ๓ วา ให้ชื่อวัดมหาธาตุ แด่ให้ทำพระราชพิธีประเวศพระ
 นครแด่เฉลิมพระราชมณเฑียร.

๑ ขณะนั้นพระยากัมพูชายกเข้ามาถึงเมืองชตบุรี กวาดครัวอพยพ
 หญิงชายในเมืองชตบุรีแต่เมืองจันทบูร คนประมาณ ๖ พัน ๗ พันกลับไป
 ไปเมืองกัมพูชาธิบดี พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จยกกองทัพ
 ไปตีกรุงกัมพูชา ให้พระยาไชยณรงค์เป็นทัพหน้ายกไปถึงสะพานแยก
 ชาวกัมพูชาออกค้ำทัพพระยาไชยณรงค์ ได้รบพุ่งกันเป็นสามารภ พระยา
 กัมพูชาแตกฉาน พระเจ้าอยู่หัวให้ตั้งค่ายประจันทัพอยู่ ๓ วัน พระเจ้า
 อยู่หัวยกเข้าตีแตกฉาน เข้าเมืองได้ พระยากัมพูชาตงเรือหนีไป
 พระเจ้าอยู่หัวตงจากข้างให้ยิงบันนกดับตงไป ต้องหม้อดินเป็นเพลิงตุงขึ้น
 พระยากัมพูชาหนีรอด จับได้พระยาอุปราชตงพระยากัมพูชา ให้พระยา

ไชยณรงค์อยู่เมืองกัมพูชา ไวกัน & พัน พระเจ้าอยู่หัวเสด็จคืน
พระนครศรีอยุธยา.

๑ ครั้นอยู่มาญวนยกมารบ ถ้ามาน้อยชาวกัมพูชาเป็นใจรบ ถ้า
มากเร็วหนี พระยาไชยณรงค์บอกหนังสือมากราบทูล สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวให้หนังสือตอบไป ให้กวาดครัวอพยพยกมาถึงพระนคร
แล้ว ให้ทำพระราชพิธีประเศ์พระนครแล้ว ปุณบำเหน็จนายทัพนายกอง.

๑ กักราช ๗๔๘ ปีเถาะนพศก สถาปนาวิบูลเขาทอง เพทายันเสด็จ
มาพระที่นั่งมิ่งคงคาภิเศก ท้าวमतซึ่งตายแต่ก่อนนั้น มานั่งขวางทาง
เสด็จอยู่แล้วหายไป สมเด็จพระรามเมศร์บรมบพิตรทรงพระประชวรก็
เสด็จสวรรคต อยู่ในราชสมบัติ ๖ ปี.

แผ่นดินสมเด็จพระเจ้ารามราชาธิราช

๑ จึงสมเด็จพระยารามราชบุตรท่านได้เสวยราชสมบัติ ๑๕ ปี.

๑ ตุลาคม ๗๖๓ ปีมะเส็งครุศก สมเด็จพระยารามเจ้า ทรงพระ
พิโรธแก่เจ้าพระยามหาเสนาบดี จะให้จับเอาตัวฆ่าเสีย เจ้าพระยา
มหาเสนาบดีหนีเข้ามาไปอยู่ปากปทาคูจาม จึงให้ ไปเชิญสมเด็จพระ
นครอินทร์ พระราชนัดดาสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าซึ่งเสวยสมบัติ
อยู่นเมืองสุพรรณบุรีเสด็จเข้ามาถึง จึงเจ้าพระยามหาเสนาบดียกเข้า
ปล้นเอาพระนครศรีอยุธยาได้.

แผ่นดินสมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๑

๑ จึงเชิญเสด็จสมเด็จพระนครอินทร์ขึ้นเสวยราชสมบัติ ให้สมเด็จพระ
ยารามไปกินเมืองปทาคูจาม แล้วพระราชทานบำเหน็จแก่เจ้าพระยา

มหาเดชาบดี ตกพระศนมองค์หนึ่ง เจ็ดทองคำหนึ่ง พานทองคำหนึ่ง
 เตาหนาทอง กระจกนทชน เต้ยงา เต้ยงกตัมบว.

๑ ศักราช ๗๖๕ ปีมแมเบญจศก มีข่าวว่าพระมหารัชมราชา
 ธิราชเจ้าเมืองพิษณุโลกเสด็จสวรรคต แดเมืองเหนือทงปวงเปนจตุจก
 จังเสด็จขึ้นไปถึงเมืองพระบาง พระยาบาดเมือง พระยารามออกมา
 ถวายบังคม พระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จกลับพระนคร แล้วจึงให้สมเด็จพระ
 พระเจ้าลูกเธอเจ้าชายพระยาภิรมย์มงคลเมืองสุพรรณบุรี เจ้ายี่ภเมืองแพรก
 ศรีราชา คือเมืองสวรรคต เจ้าดามพระยาภิรมย์ไชยนาท.

๑ ศักราชได้ ๗๗๐ ปีจอตำเรศศก สมเด็จพระนครินทร์เสด็จ
 สวรรคต อยู่ในราชสมบัติ ๑๘ ปี

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒

๑ เจ้าชายพระยา เจ้ายี่พระยา ยกเข้ามาซึ่งกันจะเอาราชสมบัติ
 เจ้าชายพระยามาตั้งตำบลป่ามะพร้าวทวดตมพดลไชย เจ้ายี่พระยามา
 ตั้งณวัดไชยภูมิ จะเข้าทางตลาดเจ้าพรหม ช้างต้นมาปะทะกันเข้าที่
 เชนงตะพานป่าถ่าน ทั้งสองพระองค์ทรงพระแสงของ้าว คือองพระศช
 ขาดพร้อมกันทั้งสองพระองค์ มุขมนตรีออกไปเฝ้าเจ้าดามพระยาทูล
 การซึ่งพระเชษฐาธิราชขาดคอช้างทั้งสองพระองค์ แล้วเชิญเสด็จเข้ามา
 ในพระนครเสวยราชสมบัติ ทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
 ท่านจึงให้ขุดเอาพระศพเจ้าชายพระยาเจ้ายี่พระยาไปถวายพระเพลิง ที่
 ถวายพระเพลิงนั้น ให้ตั้งถาปนาศรีมหาธาตุแด่พระวิหารเปนพระอาราม

แต่จ ให้นามชื่ออัครราชบุรณะ ที่เจ้าชายพระยาเจ้ายพระยาชนช้างกัน
ถึงพิราโดย ให้ก่อพระเจดีย์สององค์ไว้ที่เชิงสะพานม้าถ่าน.

๑๐ คักราช ๗๘๓ ปีมืดวันศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า เสด็จ
ไปเขาเมืองพระนครทองใต้ ท่านจึงให้เอาพระยาแก้วพระยาไทยแต่
ครวกับทั้งรูปพระโค รูปสิงห์สัตว์ทงปวงมาด้วย ครั้นถึงพระนคร
ศรีอยุธยา จึงให้เอารูปสัตว์ทงปวงไปบูชาไว้ณวัดพระศรีรัตนมหา
ธาตุบ้าง ไปไว้วัดพระศรีสรรเพชญ์บ้าง.

๑๑ คักราช ๗๘๖ ปีมโรงศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าสร้าง
วัดมเหยงค์ สมเด็จพระรามเสด็จเจ้าผู้เป็นพระราชกุมารท่านเสด็จไป
เมืองพระพิศณุโลก ครั้นเห็นหน้าพระเนตรพระพุทธเจ้าพระชินราชตก
ออกเปนโลหิต.

๑๒ คักราช ๗๘๘ ปีมเมียอัฐศก ครั้นนั้นเกิดเพลิงไหม้พระราช
มณฑัยรสถาน.

๑๓ คักราช ๗๘๘ ปีมแมนพศก ครั้นนั้นเกิดเพลิงไหม้พระที่นั่งศรีมูข.

๑๔ คักราช ๗๘๖ ปีมอกดำเรทศศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
เสด็จไปเมืองเชียงใหม่ แดเข้าปล้นเมืองมิได้ พอลทรงพระประชวร
ทัพหลวงเสด็จจากดับคั้น.

๑๕ คักราช ๗๘๒ ปีมจอโทศก เสด็จขึ้นไปเชียงใหม่อีกครั้งหนึ่ง
แต่ตั้งทัพหลวงตำบลท้ายกระแสมได้เมืองเชียงใหม่ ครั้นนั้นได้เซตย
แดนสองหมื่น ทัพหลวงเสด็จจากดับคั้น.

๑๖ คักราช ๗๘๖ ปีมชวดศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าเสด็จ
สวรรคต อยู่ในราชสมบัติ ๑๗ ปี.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

๑ สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าผู้เป็นพระราชบุุครชนเสวยราชสมบัติ ทรงพระนามสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ยกวังทำเป็นวัดพระศรีรัตนเพชญ์ เสด็จมาอยู่ริมน้ำ จึงให้สร้างพระที่นั่งเบญจรัตนมหาปราสาทองค์หนึ่ง สร้างพระที่นั่งรัตนเพชญ์ปราสาทองค์หนึ่ง แล้วพระราชทานชื่อขุนนาง ตำแหน่งนา ให้เอาทหารเป็นสมุหพระกตาทิโหม เอาพลเรือนเป็นสมุหนายก เอาขุนเมืองเป็นพระนครบาลเมือง เอาขุนวังเป็นพระขรรษาภิภรณ์ เอาขุนนาเป็นพระเกษตรา เอาขุนคลังเป็นพระโกษาธิบดี ให้หอกศักดิ์นาหมื่น แต่ที่ถวายพระเพลิงสมเด็จพระรามาธิบดีที่พระองค์สร้างกรุงนั้น ให้สถาปนาพระมหาธาตุแด่พระวิหารเป็นพระอาราม ให้นำมชื่อวัดพระราม.

- ๑ ศักราช ๙๐๒ ปีวอกโทศก ครึ่งนั้นคนออกทรพิศม์ตายมากนัก.
- ๑ ศักราช ๙๐๓ ปีระกาตรีศก แต่งทัพไปเอาเมืองมดกา.
- ๑ ศักราช ๙๐๔ ปีจอจตุศก แต่งทัพไปเอาเมืองศีลพิณ ครึ่งนั้นเสด็จหนุ่ทัพขึ้นไป ตั้งทัพหลวงตำบลบ้านโคก.
- ๑ ศักราช ๙๐๕ ปีกุญเบญจศก เข้าเปิดอกแพงทนานตะ ๙๐๐ เบี้ย ๆ เพื่อตะแบครอยเบย เข้าเกวียนหนึ่งเป็นเงินสามชั่งกับสี่บาท.
- ๑ ศักราช ๙๐๖ ปีชวดฉศก ให้บำรุงพระพุทธศาสนาริบบูรณ แต่หล่อรูปพระโพธิสัตว์ ๕๕๐ พระชาติ แล้วทรงสร้างวัดจุฬามณี.
- ๑ ศักราช ๙๐๗ ปีชวดอัฐศก เถ่นการมหรศพลดอง พระราชทานสมณัพรหมณ์แด่บรรณิกทั้งปวง ครึ่งนั้นพระยาชะเดียงคิดกระบถพาเอาครัวทั้งปวงไปถวายพระมหาราชเจ้าเชียงใหม่.

๑) คักราช ๘๐๘ ปี่เถาะนพศก พระยาชะเอียงนำทัพพระมหาราชมา
 เขาเมืองพิศณุโลก เข้าปล้นเมืองเปนตำมารกมิได้ จึงยกทัพแปร
 ไปเขาเมืองกำแพงเพชร เข้าปล้นเมืองถึงเจ็ดวันมิได้ ส้มเต๋จ
 พระบรมไตรโลกนาถเจ้า แต่ส้มเต๋จพระอินทราชาราชบุตรเสด็จขึ้นไป
 ช่วยเมืองกำแพงเพชรทัน แต่ส้มเต๋จพระอินทราชาเจ้าทัพพระยาเกียรติ
 ตก ทัพท่านมาประทะทัพหมื่นนคร ได้ชนช้างด้วยหมื่นนคร แต่
 ช้างศึกถาดทั้งสี่ข้างเขารุมเอาช้างพระที่นั่งข้างเดียว ครั้นนั้นพระอินทราชา
 เจ้าต้องขึ้นณพระภักตร ทัพพระมหาราชนั้นเลิกกลับคืนไป.

๑) คักราช ๘๑๐ ปี่มโรงดำเรทศก ส้มเต๋จพระบรมไตรโลกนาถ
 เจ้า สว่างพระวิหารวัดจุฬามณี.

๑) คักราช ๘๑๓ ปี่มแดงเอกศก ส้มเต๋จพระบรมไตรโลกนาถเจ้า
 ทรงพระผนวชณวัดจุฬามณีได้แปดเดือนตามนวย แล้วเสด็จสวรรคต
 อยู่ในราชสมบัติ ๑๖ ปี.

แผ่นดินสมเด็จพระอินทราชาที่ ๒

๑) จึงส้มเต๋จพระอินทราชาราชบุตรได้เสวยราชสมบัติ.

๑) คักราช ๘๑๓ ปี่มแมตวันศก ครึ่งนมหาทำวบุญชิงเมืองเชียงใหม่
 แก่ทำวตูก.

๑) คักราช ๘๑๕ ปี่รกาเบญจศก ส้มเต๋จพระเจ้าอยู่หัวได้ช้างเผือก
 พงข้างหนึ่ง.

๑) คักราช ๘๑๖ ปี่จอนศก สมภพพระราชโอรสท่าน.

๑) คักราช ๘๑๘ ปี่ชวดอัฐศก เสด็จไปเมืองชะเอียง.

- ๑ คักราช ๘๒๑ ปี่เถาะเขกคก แรกตั้งเมืองนครไทย.
- ๑ คักราช ๘๒๒ ปี่มโรงโทศก พระดีหราชเดโชถึงแก่กรรม.
- ๑ คักราช ๘๒๔ ปี่มเม็ยจัตวาศก พระยาตันช้างถึงแก่กรรม พระ
ราชทานให้อภิเศกพระยาเมืองขวาเป็นพระยาตันช้าง.
- ๑ คักราช ๘๒๖ ปี่วอกคคก ทรงพระกรุณาให้เด่นกรมทศพ
นตของพระศรีรัตนมหาธาตุ ๑๕ วัน.
- ๑ คักราช ๘๒๘ ปี่จอฮู้ศก พระบรมราชาผู้เป็นพระราชโอรส
ทรงผนวช.
- ๑ คักราช ๘๒๘ ปี่กฤษณพศก สมเด็จพระราชโอรสเจ้าตามนวง
ประดิษฐานพระองค์ไว้ในที่พระมหาอุปราช.
- ๑ คักราช ๘๓๐ ปี่ชวดดำเรทศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
ไปวังข้างตำบลตำภูทิมบริบูรณ์.
- ๑ คักราช ๘๓๑ ปี่ฉตุเขกคก มหาราชทำวตุกพิราโดย.
- ๑ คักราช ๘๓๒ ปี่ชาติโทศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าราชบุตร
เสด็จยกทัพไปตีเมืองทวาย แต่เมื่อเมืองทวายจะเสี้ยนนี้ เกิดอุบาทว์
เป็นหลายประการ โศคคกตูกตัวหนึ่งแปดเท้า ไก่ฟักฟองคคกตูก
ตัวหนึ่งแปดเท้า ไก่ฟักฟองคู้ชอนคคกตูกเป็นหกตัว หนึ่งเข้าสาร
งอกเป็นใบในปีนั้น.
- ๑ คักราช ๘๓๔ ปี่มโรงจัตวาศก แรกให้ก่อกำแพงเมืองพิไชย.
- ๑ คักราช ๘๓๕ ปี่มเส่งเบญจศก สมเด็จพระอินทราชาเสด็จ
สวรรคต อยู่ในราชสมบัติ ๒๒ ปี.

แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒

- ๑ สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าผู้เป็นราชบุรุษขึ้นเสวยราชสมบัติ ทรงพระนามสมเด็จพระรามาธิบดี.
- ๑ ศักราช ๘๓๖ ปีมะเมียชศก ประดิษฐานพระอัฐิธาตุสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้า แด่พระอัฐิธาตุสมเด็จพระอินทราชาไว้ ในมหาสถูป.
- ๑ ศักราช ๘๓๘ ปีวอกอัฐศก ท่านประพศกการเบญจาเพศพระองค์ ให้เล่นการตักคำบรรพ์.
- ๑ ศักราช ๘๓๘ ปีรگانพศก ให้ทำการปฐมกรรม.
- ๑ ศักราช ๘๔๑ ปีกุกญเอกศก แรกสร้างพระวิหารวัดศรีรัตนเพชญ์ สมเด็จพระรามาธิบดีแรกห่อพระศรีรัตนเพชญ์ ในวันที่ ๑ ๖ คำ.
- ๑ ครนถึงศักราช ๘๔๕ ปีเถาะเบญจศกวัน ๖ ๗ ๘ คำฉลองพระพุทธเจ้าพระศรีรัตนเพชญ์ คณาพระพุทธเจ้านั้นแต่พระบาทถึงยอดพระรัศมี สูงได้ ๘ วา พระภักคณนั้นยาวได้ ๔ ศอก โดยกว้างได้ ๓ ศอก พระอุระกว้าง ๑๑ ศอก แด่ทองห่อพระพุทธเจ้าหนักห้าหมื่นสามพันชั่ง ทองคำหุ้มหนักต้องร้อยแปดสิบหกชั่ง ข้างหน้านั้นทองเนื้อเจ็ดหน้าต้องขา ข้างหลังนั้นทองเนื้อหกหน้าต้องขา.
- ๑ ศักราช ๘๖๐ ปีมะเมียดำเรทธิศก สมเด็จพระรามาธิบดีแรกให้ทำตำราพิไชยสงคราม แด่แรกทำตำราบัญชีพระราชพิธีทุกเมือง ขณะนั้นคตองดำโรงที่จะไปคตองศรีสะเกษเข้า คตองทัมนางจะไปปากน้ำเจ้าพระยาคน เรือใหญ่จะเดินไปมาขัดสน จึงให้ชำระ ชุกได้รูปเทพารักษ์ ๒ องค์ห่อด้วยทองดำฤทธิ จากฤกษ์หนึ่งชื่อพญาแผ่นดินคา องค์หนึ่งชื่อบาทสังขกร ในที่รวมคตองดำโรงกับคตองทัมนางต่อกัน

จึงให้พัตถกรรมบวงสรวง แล้วรับ ออก มา ปฏุกศาลา เจริญขึ้นประดิษฐานไว้ ณเมืองประแดง.

๑ คักราช ๘๖๖ ปีชวดฉกักร ครงนงาเบองขวาข้างคั้นเจ้าพระยาปราบแตกออกไป อนึ่งในเดือนเจ็ดนั้นคนทอคบาครดนเทห์ ครงนงให้ฆ่าขุนนางเดี่ยมาก.

๑ คักราช ๘๖๗ ปีฉลูตปัดศก นาน้อยเข้าตายฝอยดิน อนึ่งแผ่นดินไหวแตกเกิดอุบาทว์หลายประการ.

๑ คักราช ๘๖๘ ปีชวดอัฐศก เข้าแพงเปน ๓ ทนานคือเฟื้อง ๕๕ ๘๐๐ คือเฟื้อง เกวียนหนึ่งเปนเงิน ๓ ชั่ง ๒ ตำดั่ง ๑ บาท ๑ ดั่ง ครงนงประดิษฐานสมเด็จพระเจ้าตากเชอ พระอาทิตย์วงษ์ ไว้ในทีอุปราช ให้ขึ้นไปครองเมืองพระพิศณุโลก.

๑ คักราช ๘๗๑ ปีมีเสงเอกศก ในเพลาธาตรีภาค เห็นอากาศนิมิตรเปนอินทรรณูแต่ทิศเหนือผ่านไปทิศพายัพมีพรรณดีขาว อยู่ณวัน ๑๗ ๓๒ คำสมเด็จพระรามาริบัติเจ้าเสด็จสวรรคต อยู่ในราชสมบัติยังมีได้ราชาภิเศก ๓ ปี ราชภิเศกแล้ว ๓๗ ปี ศิริเพน ๔๐ ปี.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชามหาพุทธชากรุง

๑ สมเด็จพระอาทิตย์วงษ์เจ้าชนเด้อยราชสมบัติ ทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธชากรุง.

๑ คักราช ๘๗๕ ปีระกาเบญจศก สมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธชากรุง ทรงพระประชวรทรพิศม์เสด็จสวรรคต อยู่ในราชสมบัติ ๕ ปี.

แผ่นดินสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ สมเด็จพระราชกุมารท่าน ทรงพระนามพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระชนม์ & พระพรรษา ขึ้นเสวยราชสมบัติได้ ๕ เดือน.

แผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราช

๑ ศักราช ๙๗๖ ปีจออดคก พระไชยราชาธิราชเจ้าซึ่งเป็นราชวงศ์
สมเด็จพระรามาธิบดี คิดประทุษร้ายจับพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
โทษเสีย สมเด็จพระไชยราชาธิราชเจ้าได้เสวยราชสมบัติ.

๑ ศักราช ๙๘๐ ปีชวดดำเรทศก แรกให้พินินวัชร์เชียง ถึง
เดือน ๑๑ เสด็จไปเที่ยงกราน ถึงเดือน ๕ ขึ้น ๙ ค่ำเพดาประมาณ
ยามหนึ่งเกิดลมพายุพัดหนัก คอเรืออ้อมแก้วแดนเมืองมานนทก เรือ
ไกรแก้วนั้นแตก.

๑ หนึ่งเมื่อเสด็จมาถึงเมืองกำแพงเพชร พระยานารายณ์เป็น
กระบด ให้กุมเอาพระยานารายณ์ฆ่าเสียในเมืองกำแพงเพชร.

๑ ศักราช ๙๘๗ ปีระกาตีปศศก ๓๖ ๕ ๗ ค่ำสมเด็จพระไชย
ราชาธิราชเจ้าเสด็จไปเมืองเชียงใหม่ ให้พระยาพิศณุโลกเป็นแม่ทัพ
ยกพลออกตั้งทัพไชยตำบลบางบาด ๓๖ ๗ ๗ ค่ำจึงยกทัพหลวง
จากทัพไชยไปถึงเมืองกำแพงเพชร ๓๖ ๑ ๕ ๗ ค่ำยกทัพไปตั้ง
เมืองเชียงทอง แล้วยกไปถึงเมืองเชียงใหม่ เข้าตีไม่ได้เมือง ครั้น
๓๖ ๑ ๕ ๗ ค่ำ เสด็จยกพยุหบาคราทัพหลวง กลับคืนยังพระนคร
ศรีอยุธยา อยู่ ๓๖ ๕ ๓ ค่ำเกิดเพลิงไหม้ในพระนคร แต่ทำ
กลาไหม้ไม่ถึงพระราชวังท้ายหอตลาดยอด ตมหอบเอาตุกเพลิงไปตก

ดงตะแดงแกง ใหม่ตามลงไปป่าตองโรงครามตะไกรสามวันจึงดับ มี
 ปรากฏบริเวณศาลาฤทธิพระวิหารใหม่เด่นห้าสิบหลัง.

๑ คักราช ๘๘๘ ปีจออัฐศก ฅวัน ๓ ๗ ๒ คำสมเด็จพระไชยราชา
 ธิราชเจ้า เสด็จยกพยุหบาตราทัพไปเมืองเชียงใหม่ คำรัศให้พระยา
 พิศณุโลกถือพัด ๒ หมั่นเปนกงนำ เสด็จยกพยุหแสนยากรร้อนแรม
 ไปโดยระยะทาง ๓๒ เวนถึงเมืองกำแพงเพชร เสด็จประทับแรมอยู่
 ๓๕ เวน ครันฅวัน ๕ ๗ ๓ คำเสด็จตั้งทัพไชย ถึงฅวัน ๗ ๗ ๓ คำ
 จึงยกทัพหลวงจากที่นั่น ครันฅวัน ๓ ๗ ๔ คำได้เมืองถ้ำพูนไชย ถึง
 ฅวัน ๒ ๗ ๔ คำได้เมืองเชียงใหม่ ฅวัน ๖ ๗ ๔ คำบังเกิดอุบาทว์
 นิมิตรเห็นโลหิตตก อยู่ณประตูบ้าน แดเรือชน ทงปวงในเมือง นอกเมือง
 ทุกตำบล ครันฅวัน ๒ ๗ ๔ คำเสด็จยกพยุหบาตราทัพหลวงจาก
 เมืองเชียงใหม่จะมายังพระนครศรีอยุธยา.

๑ คักราช ๘๘๘ ปีกุนนพศก ทรงพระประชวรปัจจุบัน เสด็จ
 สวรรคตณมณฑลมิถิลาประเทศ มุขมนตรีเชิญพระบรมศพเข้าพระนคร
 ศรีอยุธยา สมเด็จพระไชยราชาธิราชเจ้า เสด็จอยู่ในศิริราชมไห
 สวรรย์ ๑๕ พระพรรษา มีพระราชโอรสต้องพระองค์ พระราชโอรส
 ผู้พี่ทรงนามพระแก้วฟ้า พระชนม์ได้ ๑๑ พระพรรษา พระราชโอรส
 ผู้องทรงนามพระศรีคีรีดิ์ พระชนม์ได้ ๕ พระพรรษา ครันถวาย
 พระเพลิงพระไชยราชาเสด็จแล้ว ฝ่ายพระเทียรราชาซึ่งเป็นเชอพระวงษ์
 สมเด็จพระไชยราชานัน จึงดำริว่าจะอยู่ในฆราวาสบดินเห็นไทยจะ
 บังเกิดมีเปนมันคง ไม่เห็นสิ่งใดที่จะเปนที่พึงได้ เห็นแค่พระพุทธ
 ถ้ำธนาแตผ้ากาถาวพัตร อันเปนธงไชยแห่งพระอรหิตจะเปนที่พำนัก

พันญุ่บ้ทวันศราย ครนค้วรีห้ด่ว้ก้ออกไปอุปถัมบทเปนภิกษุภวออยู่
ณวัดศรายประคิษฐาน.

แผ่นดินสุมเด็จพระยอดฟ้า

๑ ฝ่ายสมณพราหมณาจารย์ มุขมนตรีกระวีราชนักปราชบัณฑิตย
โหราราชครู สโมสร์พร้อมกันประชุมเชิญพระแก้วฟ้าพระชนม์ได้ ๓๓
พระพรรษา เสด็จผ่านพิภพวัดยราชประเวณส์ดับศรัศร์ยวงษ์อยู่ทศยา
ค่อไป แตนางพระยาแม่อยู่หัวศรัศร์ดาจันทร ผู้เป้นสมเด็จพระชนนี
ช่วยทำนุภนบำรุงประคองราชการแผ่นดิน ในป็นแผ่นดินไหว.

๑ ศักราช ๘๘๐ ปีชวดดำเรทศศก ณวัน ๗ ๕ ๕ คำสมเด็จพระแก้ว
ฟ้าเสด็จออกสถนาม พร้อมด้วยหมู่มุขอำมาตยมนตรีเฝ้าพระบาทยุคด
เป้นอันมาก ค้วรีค้ดั่งให้เอาช่างบำรุงกัน บังเกิดทศวิคินิมิตรงข้าง
พระยาไฟน้ห้กเป้นด้ามท่อน ครนเพลาค้วรีข้างค่นพระฉัททันตได้น้ค้ว
โหดร้องเป้นเสียงคนร้องให้ ประการหนึ่งประคุดไพรชนค้วรีองเป้นอุบาทว์
ครนอยู่มานางพระยาแม่อยู่หัวศรัศร์ดาจันทร เสด็จไปประพาศเด่นณพระ
ที่นั่งพมานรคิยาหอพระช้างน้า ทอดพระเนตรเห็นพันบุครศรัศร์เทพผู้เฝ้า
หอพระ ก็มีความเสน่ห้รักใคร่พันบุครศรัศร์เทพ จึงตั้งด้าวไซ้ให้เอา
เมียงหมากห่อผ้าเช็ดหน้าไปพระราชทานพันบุครศรัศร์เทพ พันบุครศรัศร์เทพ
รับแล้วก้วรีอชณาไศรยว้า นางพระยามีพระไทยยินดีรักใคร่ พันบุคร
ศรัศร์เทพจึงเอาคอกจำปาส่งให้ด้าวไซ้เอาไปถวายนางพระยา นางพระยา
ก็ยังมีความกำหนัดในพันบุครศรัศร์เทพเป้นอันมาก จึงมีพระเสวณส์ตั้ง
พระยาราชภักดีว้า พันบุครศรัศร์เทพเป้นข้า้หวงเดิม ให้เอามาเป้นที่

ชุนชินราชรักษาหอพระข้างใน ให้เปลี่ยนชุนชินราชออกไปเป็นพันบุคร
 ศรีเทพรักษาหอพระข้างหน้า ครั้นพันบุครศรีเทพเป็นชุนชินราชเข้าไปอยู่
 รักษาหอพระข้างในแล้ว นางพระยาก็ตบตักส้มผักตั้งวางคักกับด้วยชุน
 ชินราชช้านาน แล้วดำริที่จะเอาราชสมบัติให้ สติ๊กแก่ชุนชินราช จึง
 ครักตั้งพระยาราชภักดีดำให้ตั้งชุนชินราชเป็นชุนจรวงษาธิราช ให้ปลุก
 จวนอยู่ริมศาลาสารบาญชี ให้พิจารณาเลขตั้งกัตส้มพรรค หวัง
 จะให้กัตงมากขึ้น แล้วให้เอาเคียงที่อันเป็นราชาอาคันไปตั้งไว้ข้างหน้า
 ดำหรับชุนจรวงษาธิราชหนึ่ง เพื่อจะให้ชุนนางทั้งปวงอ่อนน้อมยำเกรง
 แล้วนางพระยาสั่งให้ปลุกจวนให้ชุนจรวงษาธิราชว่าราชการณประตูคินนิม
 คันหมัน อยู่มาพระยามหาเสนา พระยาราชภักดีพูดกันว่า เมื่อแผ่นดิน
 เป็นทุกข์คนเราจะคิดประการใด ครั้นรุ่งชุนนางพระยารูว่าพระยามหา
 เสนาพูดกันกับพระยาราชภักดี จึงตั้งให้หาพระยามหาเสนาเข้ามาเฝ้าที่
 ประตูคิน ครั้นเพลาค่ำพระยามหาเสนาถับออกไป มีผู้แทงพระยา
 มหาเสนาตมถลง เมื่อจะใกล้สิ้นใจ พระยามหาเสนาจึงว่าเมื่อเรา
 เป็นดังนี้แล้ว ผู้ที่อยู่ภายหลังจะเป็นประการใดเล่า ขณะนั้นนางพระยา
 แม้อยู่หัวศรีสุดาเงินทรมักรรภักด้วยชุนจรวงษาธิราช จึงมีพระเสาวน
 ตรีศัปฤกษาคด้วยหมุ่มุขมนตรีทั้งปวงว่า พระแก้วฟ้าไอรัดเรายังเยาว์
 นักดาตวนแต่จะเล่น จะว่าราชการการแผ่นดินนั้นเห็นเหลือสติปัญญา
 หนึ่งหัวเมืองฝ่ายเหนือเล่าก็ยังมิปรกติ จะได้ว่าใจแก่ราชการนั้นมิได้ เรา
 คิดว่าจะให้ชุนจรวงษาธิราชว่าราชการ แผ่นดินกว่าราชบุตร เรา จะจำเริญ
 โดยชุน จะเห็นประการใด ท้าวพระยามุขมนตรีรู้พระอัธมาไศรย ก็ทูล
 ว่าซึ่งศรีศัปรัตมานี้ควรอยู่แล้ว.

แผ่นดินขุนวรวงษาธิราช

๑ นางพระยาจึงมีพระเสาวนตรีคีตตั้งปัดดั่ง ให้เอาราชยานแต่เครื่อง
สูงแคระดั่งซึกกับซึกยวงษ์ออกไปรับขุนวรวงษาธิราช เข้ามาในพระราช
นิเวศน์มณเฑียรสถาน แล้วตั้งพระราชพิธีราชาภิเศก ยกขุนวรวงษา
ธิราชขึ้นเป็นเจ้าพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา จึงเอานายจันทรผู้
น้องขุนวรวงษาธิราชบ้านอยู่มหาโตก เป็นมหาอุปราช แล้วขุนวรวงษา
ธิราชผู้เป็นเจ้าแผ่นดินปลูกซากับนางพระยาว่า บัดนี้ข้าราชกรผู้ใหญ่
ผู้น้อยรักเราบ้างชังเราบ้าง หัวเมืองเหนือทั้งปวงก็ยกกระด้างอยู่ เรา
จำจะให้หาตงมาผูกตบเปลี่ยนเสียใหม่ จึงจะจงรักภักดีต่อเรา นาง
พระยาก็เห็นด้วย ครั้นรุ่งขึ้นแต่เช้าออกขุนนางตั้งสมุหนายกให้มัคราชน
ไปหาเมืองเหนือเจ็ดเมืองตงมา.

๑ ครั้นศักราช ๘๘๑ ปีฉลูเอกศก วัน ๑๗ ค่ำ ขุนวรวงษาธิราช
เจ้าแผ่นดินคิดกนกับแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ ให้เอาพระแก้วฟ้าไป
ประหารชีวิตครุฑเศียรฉัตโคกพระยา แต่พระศรีคีตพี่น้องชายพระชนม์
ได้เจ็ดพรรษานนเดียงไว้ สมเด็จพระแก้วฟ้าอยู่ในราชสมบัติบับหนึ่ง
กับต้องเดือน.

๑ ฝ่ายขุนพิเรนทรเทพเชื้อพระวงศ์ กับขุนอินทรเทพ ห่มนราชเส่นหา
หุดวงศรียศบ้านตามตากฟ้า สักคนไว้ใจกัน เข้าไปในที่ตบแล้วปลูกษา
กันว่า เมื่อแผ่นดินเป็นทวยศคังนเราจะละไว้ดูไม่ควรถ้าจะกุมเอาตัว
ขุนวรวงษาธิราชประหารชีวิตครุฑเศียร ขุนอินทรเทพ ห่มนราชเส่นหา
หุดวงศรียศ จึงว่าถ้าเราทำได้สำเร็จแล้ว จะได้ผู้ใดเถาที่จะปกบ้อง
ครองพระราชราษฎรสืบไป ขุนพิเรนทรเทพจึงว่าเห็นแต่พระเทียรราชา

ที่บวชอยู่นั้น จะเป็นเจ้าแผ่นดินได้ ขุนอินทรเทพ หมื่นราชเด่นหา
 หดวงศ์ร้ยส์จึงว่า ถ้าฉนั้นเราจะไปเฝ้าพระเทียรราชาปรึกษาให้เชอรั
 จะได้ทำด้วยกัน แลดูขุนพิเรนทรเทพ ขุนอินทรเทพ หมื่นราชเด่นหา
 หดวงศ์ร้ยส์ ก็พากันไปยังวัดราชประดิษฐาน เข้าไปเฝ้าพระเทียรราชา
 นมัสการจึงแจ้งความว่าทุกวันนี้แผ่นดินเป็นทรยศ ข้าพเจ้าทั้งสี่คนคิด
 กันจะจับขุนวรวงษาธิราชฆ่าเสีย แลดูจะเชิญพระองค์ตามนวงษนครอง
 ศิริราชสมบัติ จะเห็นประการใด พระเทียรราชาก็เห็นด้วย ฝ่ายขุน
 อินทรเทพ หมื่นราชเด่นหา หดวงศ์ร้ยส์ จึงว่าเราคิดการทงนเป็น
 การใหญ่หดวงนัก จำจะไปอธิษฐานเตียงเทียบนเฉพาะภักตรพระพุท
 ธิมารเจ้า ขอเอาพระพุทธุคุณเป็นที่พำนัก ให้ประจักษ์แจ้ง
 ว่าพระเทียรราชากอบรัดด้วยบุญบารมีจะเป็นที่ด่าตมปลกัมภก ปกบ้อง
 อาณาประชาราษฎร์ได้ ฤามิได้ประการใดจะได้แจ้ง พระเทียรราชาก็
 เห็นชอบด้วย ขุนพิเรนทรเทพจึงว่าเราคิดการใหญ่หดวงถึงเพียงน
 หนึ่งก็ได้เตรียมการไว้พร้อมแล้ว ถ้าเตียงเทียบนมีตมคังเจตนาจะมีเสีย
 ไชยสวัสดิคิมงคลไปฤฯ ถ้าไม่เตียงเทียบนคกจะไม่ทำฤาประการใด ว่า
 แลดูต่างคนก็ต่างไป ครั้นค่ำดงวันนั้น ฝ่ายขุนอินทรเทพ หมื่นราชเด่นหา
 หดวงศ์ร้ยส์ พระเทียรราชา ก็ชวนกันพินเทียบนตองเตมขฝงหนกเท่ากัน
 ด้ายได้้นนับเต้นเท่ากัน เตมเทียบนต่นยาวเตมอกัน แลดูก็พากันไป
 ณอุโบสถวัดป่าแก้ว ฝ่ายพระเทียรราชากราบถวายนมัสการพระพุทธุ
 ธิมารเจ้าโดยเบญจางคประดิษฐ แลดูจึงกระทำเตียงวจัดจจาธิษฐานว่า
 ปางเมื่อตมเต็จพระบรมไตรโลกนารถเจ้า ยังเสด็จสถคิยเทียวโปรดสัตว
 อยุ่ ย่อมยังโลกอันมีคความวิมุติ ให้สันดานบริสุทธีต่นตงไสยด้วย

พระญาณศัพท์ปัญญา ครั้นพระพุทธองค์เสด็จเข้าพระมหาปรีณิพพาน
ก็ยังทรงพระมหากรุณาประดิษฐานพระเจดีย์ทั้ง ๕ คือพระปฐมมากร
พระมหาโพธิ พระสถูป พระชินราชู พระโคตมปฏิมากร ไว้ต้นของต่างพระ
พุทธองค์ เป็นที่พึ่งแก่สัตว์โลกอันเกิดมาภายหลัง เป็นความสัตย์แห่ง
ข้าพระพุทธเจ้าฉัน ประการหนึ่งข้าพระพุทธเจ้าคิดจะได้ราชสมบัติ
ครองนครโดยโลกีย์จิตระจะใคร่เป็นใหญ่ จะได้จัดแจงราชกิจจากุณิษาให้
สถิตย์อยู่ในยุติธรรม จะได้เป็นที่พึ่งพำนักในนิกรราชบรรดุษให้มีสุข
สมบูรณ์ตามบูรณราชประเพณี เป็นความสัตย์แห่งข้าพระพุทธเจ้า
ฉันถ้วนคำรบสอง แต่ยังมีความสงสัยอยู่ จักสมตุตังมโนรถตฤ
ฤมิสมประการใดมิได้แจ้ง ข้าพระพุทธเจ้าขอเฝ้าพระบวรคุณานุภาพ
พระมหาเจดีย์ฐานเจ้าทั้ง ๕ มีพระพุทธปฏิมากรเป็นอาทิ อันพระพุทธองค์
ทรงประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ แดงจัตติจาธิฐานทั้งสองตั้งหาแห่ง
ข้าพระพุทธเจ้า จงเป็นที่พำนักตัดความสงสัย ข้าพระพุทธเจ้าจะ
กระทำสัตย์เสียดิเญนของข้าพระองค์เดิมหนึ่ง ของขุนวรวงษาธิราช
เดิมหนึ่ง ถ้าข้าพระองค์จะสมตุตมโนรถความปรารถนา ด้วยบุญญา
ธิการโบราณแต่ปัจจุบันกรรม ควรจะได้มหาเสด็จนครนัครดกักรัฐธิปไตย
อันจะได้รั้งับทวยศยุคเข็ญเป็นจตุจตแห่งสมณะพราหมณะ เสนาบดี
ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ได้ความเดือดร้อน แดจะได้ไปนมหาอรรคฐาน
ทวยกอุปถัมภกพระบวรพุทธศาสนาในวราไชยธรรมยดับไป ขอให้
เทียบขุนวรวงษาธิราชดับก่อน ถ้ามีสมตุตังมโนรถความปรารถนาแล้ว
ขอให้เทียบข้าพระองค์ดับก่อน ขอพระบวรคุณานุภาพแดความสัตย์
ทั้งสองแห่งข้าพระพุทธเจ้า จงมาตัดความสงสัย ให้ปรากฏตาม

เดียงวงศ์ตั้งชายชู้ฐาน อันข้าพระพุทธเจ้าอุทิศเทียนส่องเล่มนั้นเป็นพุทธ
 ธิการบูชาแด่เทียนกระทำด้วยตั้งใจเคารพให้เกิด ครั้นอธิษฐานเสร็จแล้ว
 ก็จุดเทียนทั้งส่องเล่มนั้นเข้า ฝ่ายขุนพิเรนทรเทพไปถึง เห็นเทียนขุนวร
 วงษาราชชาดกว่าเทียนพระเทียรราชาก็โกรธ จึงว่าห้ามมิให้ทำดี
 ชินทำเด่า ก็กายชานหมากคืบทั้งไป จะใดตั้งใจทั้งเอาเทียนขุนวร
 วงษาราชชาตินั้นห้ามได้ เป็นศุภนิมิตเหตุพอไปต้องเทียนขุนวรวงษา
 ราชชาดบังตง คนทั้งห้าก็บังเกิดได้มนต์ย่นดิ่งนัก ขณะนั้นพระสงฆ์
 องค์หนึ่งครองไตรจีวรครบ ถือบาตรบิณฑบาตเดินเข้าไปในพระอุโบสถ ให้พร
 ว่าท่านทั้งนี้จะได้อำนาจมโนระศความปราถนาเป็นแท้ ทั้งห้าคนก็มีดีการ
 รับพร พระสงฆ์นั้นกลับออกมาที่หายไป ค้างคนก็ถ่มมายังที่อยู่
 ครั้นประมาณตีห้าวันกรมการเมืองตบมือบอกตงมาว่า ช้างพตายสูง
 หกศอกตั้งในวู่ทางสัตว์ต้องตกชนิดคิดโธง สมุหนายกกราบทูลครีครี
 ว่าเราจะจับไปจับ อยู่อีกสองวันจะเสด็จ แล้วสั่งให้มัคราชนไปให้
 กรมการเมืองจับเสียเถิด ครั้นอยู่มาประมาณเจ็ดวัน โธงชักปกเถื่อนเข้ามา
 ทางวัดแม่นางปดุม เข้าพเนียดวัดช่องตม สมุหนายกกราบทูลครีครีว่า
 พรุ่งนี้เราจะไปจับ ครั้นเพลาค่ำขุนพิเรนทรเทพจึงสั่งหมื่นราชเส่นหา
 นอกราชการ ให้ออกไปคอยทำร้ายมหาอุปราชอยู่ที่ท่าเดื่อ ตั้งแต่
 พอพระยาพิไชย พระยาสุวรรณคโถกตงมาถึง ขุนพิเรนทรเทพจึงให้ไป
 บอกโดยความลับ พระยาพิไชย พระยาสุวรรณคโถกก็ดีใจ จึงไปชุมนุม
 อยู่ที่คลองบางปลาหมอกกับด้วย ขุนพิเรนทรเทพ หดวงศรียศ หมื่น
 ราชเส่นหาในราชการ ขี่เรือคนตะดำพัดพายมีธำตราอุทธรณ์มือ ฝ่าย
 หมื่นราชเส่นหาออกราชการถอยขึ้นไปแอบคอยอยู่ ทำอาการดูๆหนึ่ง

ทนายเอก ครั้นเห็นมหาอุปราชซึ่งจะไปพเนียด หมั้นราช
 เสน่หากิ่งถูกมหาอุปราชตกข้างตงตาย ครั้นเข้าครุฑนวงวงษาธิราช
 กับแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ แดกราชบุตรซึ่งเกิดด้วยกันนั้น ทั้งพระศรีศิตป์
 ก็ถึงเรือพระที่นั่งดำเดียวกันมาตรงคดของสระบัว ขุนอินทรเทพตาม
 ประจำมา ฝ่ายขุนพิเรนทรเทพ พระยาพิไชย พระยาธวัชวรคโลก
 หลวงศรียศ หมั้นราชเส่นหาในราชการ ครั้นเห็นเรือพระที่นั่งขึ้นมา
 ก็พร้อมกันสกัด ขุนนวงวงษาธิราชร้องไปว่าเรือใครตรงเข้ามา ขุน
 พิเรนทรเทพร้องตอบไปว่ากูจะมาเอาชีวิตเองทั้งสอง ฝ่ายขุนอินทร
 เทพก็เร่งให้พายรับกระหนาบเรือที่นั่งขึ้นมา แด่ช่วยกันเข้ากลุ่มจับ
 ขุนนวงวงษาธิราช กับแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์แต่บุตรซึ่งเกิดมาด้วยกัน
 นั้นฆ่าเสีย แด่ให้เอาศพไปเสียบประจานไว้ณวัดแร้ง แต่พระศรีศิตป์
 นั้นเอาไว้ ขุนนวงวงษาธิราชอยู่ในราชสมบัติห้าเดือน ขุนอินทรเทพ
 ขุนพิเรนทรเทพ กับขุนนางทั้งปวงกลับเข้ามารักษาพระราชวัง.

แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช

๑ ฝ่ายขุนพิเรนทรเทพจึงให้หาหลวงราชินิกุล พระรักษมณเฑียร
 แดเจ้าพนักงานทั้งปวง เอาเรือพระที่นั่งไชยสุพรรณหงษ์ไปยังวัด
 ราชประดิษฐาน อัญเชิญพระเทียรราชาให้ปรีดิครดาพระผนวชแด่
 เชิญเสด็จจงดเรือพระที่นั่งไชยสุพรรณหงษ์อวดการ ประทับด้วยเครื่อง
 สูงมยุรฉัตรพัดโบกงามรมาศ คาชคาด้วยเรือตั้งกันแท้เป็นชนิดแน่น
 โดยขตมารคฉัด เสด็จถึงประทับบนอนน้าแลเชิญเสด็จเข้าสู่พระราชวัง
 ครั้นได้มีหามหุติวารศุภฤกษ์พิไชยคฤถ์ จึงประชุมสมเด็จพระสังฆราช

พระราชอาณาเขตอันกว้างใหญ่ไพศาล มุขมาคยามนตรีกระวี ไหวราชครู
 หมู่วราหมณ์ปโรหิตาจารย์ ก็โหมอ่านอิศรเวทวิเศษมนต์พร้อมทั้ง
 พุทธจักรอาณาจักร มอบเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ถวายอภิเศกโกทก
 มุขชวาปราบดาภิเศกถวัลย์ราชประเพณีตั้งศรีสุริยวงศ์กระษัตริย์
 ดำรงแผ่นดินพิภพมณฑลเสมาอาณาจักร กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา
 มาหาดิถกภพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมพระราชนิเวศ มหาสถาน ดับไป
 ทรงพระนามสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า ฝ่ายขุนพิเรนทร
 เทพจึงพาเอาตัวพระศรีศัลย์ ไปถวายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชา
 ธิราชเจ้า ทรงพระมหากรุณาภาพเลี้ยงพระศรีศัลย์ไว้

๑ ครั้นรุ่งขึ้นเสด็จออกหมู่มุขมาคยามนตรีทั้งปวงพร้อมแล้ว ครั้น
 ปลูกษาคความชอบขุนพิเรนทรเทพ ขุนอินทรเทพ ห่มราชเส้นห้า หวดง
 ศรีชัยบ้านด่านตากฟ้า ผู้คนเป็นประณมคิด แดพระหุดวงขุนหมื่น
 หัวเมืองทั้งปวงเป็นผู้ช่วยราชการ พระมหाराชครูทั้งสี่เชิญพระธรรมนุญ
 หอหุดวงมาปลูกษาคความชอบ เอาบำเหน็จครั้งเจ้าพระยามหาเสนาบดี
 รับพระนครอินทร์เข้ามาแต่เมืองสุพรรณบุรี เจ้าพระราชวังได้ เอามา
 เปரியบ ในบำเหน็จนั้น พระราชทานลูกพระต้นมองคี่หนึ่ง เจียดทอง
 คี่หนึ่ง พานทองคี่หนึ่ง เต้าน้ำทอง กระบี่กันหยัน เสด็จยังงา
 เสด็จยังถ้ำบึงบัว เอาคำปลูกษากราบบังคมทูลทรงพระกรุณาตำรับว่า
 น้อยนัก คนผู้คนเอาชีวิตเรโคตรแตกความชอบได้ในแผ่นดิน " แล้ว
 ครั้นว่าขุนพิเรนทรเทพเด้า บิดาเป็นพระราชวงศ์พระร่วง มารดาใช่
 เป็นพระราชวงศ์แห่งสมเด็จพระไชยราชาธิราชเจ้า ขุนพิเรนทรเทพ
 ประณมคิดเอาเป็นสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า ให้รับพระบันฑูร

ครอบเมืองพระพิศณุโลก จักรศรีเรียกสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระ
 สวัสดิราช ถวายพระนามพระวิสุทธิกระษัตริ์ เป็นตำแหน่งพระอรคม
 เษย์เมืองพระพิศณุโลก พระราชทานเครื่องราชาบริภค ให้ตั้ง
 ตำแหน่งศักดิ์ฝ่ายทหารพลเรือน เวือไชยพนตำพันแดงคู้หนึ่ง แดเครื่อง
 ราชกกุธภัณฑ์ ให้สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้าทรงขึ้นไป เอา
 ชุณอินทรเทพเป็นเจ้าพระยาศรีธรรมโศกราช ครอบเมืองนครศรีธรรมราช
 พระราชทานลูกพระดนมเอกองค์หนึ่ง เจียดทองคำหนึ่ง พานทองคำหนึ่ง
 เต้าน้ำทอง ๑๕ ๒๕ ๓๕ ๔๕ ๕๕ ๖๕ ๗๕ ๘๕ ๙๕ ๑๐๕ ๑๑๕ ๑๒๕ ๑๓๕ ๑๔๕ ๑๕๕ ๑๖๕ ๑๗๕ ๑๘๕ ๑๙๕ ๒๐๕
 เอาหอดวงศรัยศ์เป็นเจ้าพระยามหาเด่นาบดี เอาหมื่นราชเด่นำหาเป็นเจ้า
 พระยามหาเทพ พระราชทานลูกพระดนม แดเครื่องสูงเครื่องทอง
 เด็ดยงา เด็ดยงกตัมบัว แก่เจ้าพระยามหาเด่นำ เจ้าพระยามหาเทพ
 เหมือนกันกับเจ้าพระยาศรีธรรมโศกราช หมื่นราชเด่นำหานอกราชการ
 ทิยมหาอุปราชคชข้างตายนั้น ปรนบ้ำเห็นจ้ให้เป็นพระยาภักคู้หนึ่ง
 พระราชทานเจียดทองคำช้ายชวา ๑๕ ๒๕ ๓๕ ๔๕ ๕๕ ๖๕ ๗๕ ๘๕ ๙๕ ๑๐๕ ๑๑๕ ๑๒๕ ๑๓๕ ๑๔๕ ๑๕๕ ๑๖๕ ๑๗๕ ๑๘๕ ๑๙๕ ๒๐๕
 ทานลูกพระดนมเป็นภรรยา ฝ่ายพระยาพิไชย พระยาสุวรรณคู้หนึ่ง
 พระราชทานบ้ำเห็นจ้ให้เป็นเจ้าพระยาพิไชย เจ้าพระยาสุวรรณคู้หนึ่ง พระ
 ราชทานเจียดทองคำช้ายชวา ๑๕ ๒๕ ๓๕ ๔๕ ๕๕ ๖๕ ๗๕ ๘๕ ๙๕ ๑๐๕ ๑๑๕ ๑๒๕ ๑๓๕ ๑๔๕ ๑๕๕ ๑๖๕ ๑๗๕ ๑๘๕ ๑๙๕ ๒๐๕
 หมื่นนน พระราชทานบ้ำเห็นจ้ความชอบโดยอนุกรมดำดับ แด้วสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสสาบาตไว้ว่า กระษัตริย์พระองค์ใดได้ครอบ
 พิกฟไปภายนำ อย่าให้กระทำร้ายแก่ญาติพี่น้องพวกพ้องสมเด็จพระมหา
 ธรรมราชาธิราชเจ้า แดเจ้าพระยาศรีธรรมโศกราช แดเจ้าพระยา
 มหาเด่นำ แดเจ้าพระยามหาเทพ ให้ใดหิตคตลงในแผ่นดิน ถ้า

รัชชัตริย์พระองค์โตมิได้กระทำตามคำเราต่ำบาดไว้ อย่าให้รัชชัตริย์
 พระองค์นั้นคงอยู่ในเสวตครันดร ขณะเมื่อแผ่นดินพระนครศรีอยุธยา
 เป็นทวยศปรากฏไปถึงกรุงหงสาวดี สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีแจ้ง
 ประพฤติเหตุไปว่า สมเด็จพระไชยราชาธิราชเจ้าแผ่นดินพระนครศรี
 อยุธยาสวรรคตแล้ว เสด็จมายกพระแก้วฟ้าราชกุมารพระชนม์ ๑๓
 ขวบขึ้นครองราชสมบัติ แม้อยู่หัวศรีสุทนต์จันทร์มารดาพระแก้วฟ้า
 กระทำทูลราชาร่วมคักครัดด้วยขุนชินราช ให้ฆ่าพระแก้วฟ้าเสีย ยกขุน
 ชินราชขึ้นผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา เสด็จพฤตามาคย
 มีความพิโรธเคือง แค้นคิด กั้นฆ่า ขุนชินราช แต่แม่ อยู่หัวศรีสุทนต์จันทร์เสีย
 แผ่นดินเป็นจลาจล สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีทรงดำริหว่า ถ้าพระ
 นครศรีอยุธยาเป็นดังจริง เห็นว่าหัวเมืองขอบเขตแดนมา แต่เสนา
 พฤตามาคยทั้งปวงจะกระด้างกระเดื่องมีปรกติ ถ้ายกกองทัพรุกไป
 โจมตีเขาเห็นจะได้พระนครศรีอยุธยาโดยง่าย ทรงพระดำริห์แล้วก็
 ตรัสให้จัดพลทหารราบ ๓ หมื่น ช้างเครื่อง ๓ ร้อย ม้า ๒ พัน เสรีจ
 สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีก็เสด็จยกทัพรวบมา โดยทางด้านพระเจดีย์ ๓ องค์
 ต่เมืองกาญจนบุรี จับได้กรมการถามให้การว่าพระนครเป็นจลาจลจริง
 แต่บิดนพระทัยราชาได้เสวยราชสมบัติ เสด็จพฤตามาคยแต่หัวเมือง
 ทั้งปวงเป็นปรกติพร้อมมูลอยู่แล้ว สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีตรัสว่าได้
 ต้องเกินมาถึงนี้แล้ว จะกลับเสียนั้นไม่มีเกียรติยศเลย จำจะเข้า
 ไปเหยียบขานเมืองพอเห็นพระนครแล้วจะกลับ ประการหนึ่งจะได้คุมมอ
 ทหารกรุงศรีอยุธยา ผู้ใดจะออกมาไว้ทัพเราบ้าง ตรัสแล้วก็ยก
 ไปตีเขาเมืองสุพรรณบุรี แล้วเดินคักทุ่งเข้าท้ายปากโมกข์ ข้ามพด

เข้าไปดองค้ายหลวงคำบดตุมพดี ๓ วัน ๒ คำศักราช ๘๘๒ ปีขาด
 โทศก ขณะนั้นมิ่งเมืองสุพรรณบุรีออกราชการไปถึงกรุง พอ
 ทพบพระเจ้าหงสาวดีก็ถึงตุมพดีพร้อมกัน ส้มเด็จพระมหาจักรพรรดิ
 ราชาริราชเจ้าคชพระไทย ครั้นให้เร่งพลในเมืองนอกเมืองขึ้นรักษา
 นำที่เปนกุดาหัด ส้มเด็จพระเจ้าหงสาวดีตั้งอยู่ ๓ วัน พอทอดพระ
 เนตรแต่ดูกำแพงพระนครศรีอยุธยาแต่ปราสาทราชมณเฑียรแล้ว ก็เด็ก
 ทักกลับไปกรุงหงสาวดีโดยทางมา.

๑ ขณะเมื่อพระเจ้าหงสาวดียกทัพมานั้น ฝ่ายว่าพระยาแฉกเห็นว่า
 พระนครศรีอยุธยาผิดแผ่นดินใหม่ ก็ยกทัพรุกมาถึงเมืองปราจีนบุรี
 ตั้งจับได้คนตามให้การว่าพระเทียรราชาครองราชสมบัติ เด่นาบตั้งพร้อม
 มุดอยู่แล้ว พระยาแฉกก็มีอาชยกเข้ามา กวาดแต่ครัวอพยพชาว
 ปราจีนบุรีแล้วกลับไปเมืองแฉก ครั้นพระเจ้าหงสาวดียกกองทัพ
 แล้ว ส้มเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาริราชเจ้าคิดแค้นแก่พระยาแฉก
 ว่ากรุงหงสาวดีห่มดินแล้วเมืองเขมรก็มาห่มดินด้วยเถา ถ้าราชการ
 ฝ่ายหงสาวดีบดบังเมื่อใด เราจะแก้แค้นให้จงได้ แล้วส้มเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวให้ซ่อมแซมกำแพงพระนครซึ่งชำรุดปรักหักพังให้มั่นคง โดยรอบแล้ว
 ให้สถาปนาศิวะตำหนักวงเดิมเป็นพระอุโบสถ แดงสร้างพระวิหาร
 อารามให้นามชื่อวัดวงไชย อธิการให้ชื่อพระนิกรม แล้วครั้นว่า
 เมื่อเราอุปถัมภ์มณฑลชนไปป่าถ่านจนถึงป่าขมภู อากรรซึ่งขึ้น
 สรรพากรเปนหลวงนั้น ให้เถรเถรไปขอเอาเปนกับมียจันหันเกิด.

๑ ลูกศักราช ๘๘๓ ปีเถาะครั้นศก เดือน ๘ ขึ้นสองค่ำ ทำการพระ
 ราชพิธีปฐมกรรมส้มเด็จพระมหาจักรพรรดิ ราชาริราชเจ้าคำบดท่าแต่

โปรดให้พระกรรมวาจาเป็นพฤคิมาศ พระพิเชตเป็นอัยยาศาจารย์ พระอินทโรเป็นธรรมการ.

๑ คักราช ๘๘๔ ปีมโรงจัตวาศก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า พังข่าวราชการข้างกรุงหงสาวดีตั้งบอยู่ ก็ครัดให้เตรียมทัพณพเนียด ๕ หมื่น ให้เกณฑ์หัวเมืองปากใต้เป็นทัพเรือ ให้พระยาพะเยาเป็นแม่ทัพ พระศรีไชยภูิกเป็นกองนำ ถึงณวัน ๑ ๖ ๒ คำเพดาเช้า ๓ โมง ๒ บาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จยกทัพหลวงไปโดยทางบ่คของ ถึงเมืองแฉวก ฝ่ายทัพเรือไปปากน้ำพุทไธมาศเข้าคตองเชิงกระซุม แฉกของนำคังห่างเมือง ๑๐ เส้น ทัพหลวงตั้งห่างเมือง ๑๕๐ เส้น ฝ่ายพระยาแฉวกเห็นจะบ่้องกันเมืองไว้มิได้ จึงให้ม้คู้ภออักษรแต่งเสนาบดล้อมมารบถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในลักษณะนั้นว่า ข้าพระองค์ผู้ครองกรุงกัมพูชาธิบดี ขอถวายบังคมมาแทบพระบาทงกษมาศสมเด็จพระนั่งเกล้า พระองค์ผู้ทรงอิศริภาพเป็น มีน กรุงเทพ ทวารวดีศรีอยุธยามหาดิถกภพพรรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมพระราชมหาดสถาน ด้วยข้าพระองค์เป็นคน โมหิจิตรมิได้ คิดเกรงพระเดชเดชาภาพ แดยกทัพเข้าไปกวาดเอาชาวปราจีนบุรีอันเป็นข้าขอบขัณฑสีมากรุงเทพมหานครมานั้นผิดหนักหนาอยู่แล้ว ขอสมเด็จพระนั่งเกล้า ได้โปรดอดโทษานุโทษแก่ข้าพระองค์เถิด อย่าเพื่อยกพยุหโยธาเข้าหักเมืองก่อน งค ๓ วันข้าพระองค์จะแต่งเครื่องราชบรรณาการออกไปถวาย ขอเป็นข้าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าไปครวบเท่ากัถปาวสาน สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้าก็ทรงพระการุญภาพแก่พระยาแฉวก ครัดกำหนดนายทัพนายกองให้ังดการซึ่ง

จจะเข้าหักเมืองโดยศุภอักษรพระยาแฉวก ครั้นถ้ว้นกำหนด ๓ วัน พระยา
 แฉวกก็นำเครื่องราชบรรณาการ กับนักพระสุโท นักพระสุทัน อันเป็น
 ราชบุตรออกมาเฝ้าทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเป็นข้าพระบาท ส้มเต๋จ
 พระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้าก็ตั้งความพิโรธ จึงครัดแก่พระยา
 แฉวกว่า ท่านจงรักษากรุงกัมพูชาธิบดีโดยยุติธรรมราชประเพณีสืบมา
 แต่กาดก่อนนั้นเถิด แล้วพระเจ้าอยู่หัวครัดว่านักพระสุโทนักพระสุทันนี้
 เราจะขอไปเลี้ยงเป็นโอรส พระยาแฉวกมิอาจที่จะขัดได้ ก็ให้โดย
 บัญชาพระเจ้าอยู่หัว แล้วพระยาแฉวกก็ถวายบังคมลาพระเจ้าอยู่หัว
 เข้าไปเมือง จัดแจงเครื่องราชูปโภคชายหญิงให้แก่ราชบุตร แล้ว
 ก็พามาถวายกราบทูลฝาก ส้มเต๋จพระเจ้าอยู่หัวครัดว่าท่านอย่าวิตก
 เถย อันบุตรท่านทั้งสองนั้นก็เหมือนโอรสแห่งเรา พระยาแฉวกมีความ
 ยินดีนัก ให้เสนาบดีไปต้อนรับอพยพชาวปราจีนบุรีมาตั้งยังค่ายหลวง
 ส้มเต๋จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จยกกองทัพบกทัพเรือ แลครัวอพยพทั้งนั้น
 กลับมายังกรุงเทพพระนครศรีอยุธยา จึงทรงพระกรุณาให้นักพระ
 สุทันขึ้นปกครองเมืองสุวรรณโลก.

๑ ศักราช ๘๘๕ ปีมะเส็งเบญจศก ครั้นนั้นพระเจ้าอยู่หัวแปลงเรือ
 แฉเป็นเรือไชย แลเรือคี่คี่คี่คี่ต่าง ๆ

๑ ศักราช ๘๘๖ ปีมะเมียศก เดือน ๘ ทำการพระราชพิธีมัธยม
 ส้มเต๋จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า คำบดไชยนาทบุรี.

๑ ศักราช ๘๘๗ ปีมะแมศก ส้มเต๋จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปวัง
 ข้างตำบลบางตมุง ได้ช้างพลายพัง ๖๐ ช้าง หนึ่งในเดือน ๓๒ นั้น ได้
 ช้างเผือกพลายตำบลกาญจนบุรีสูง ๔ ศอกเศษ ให้ชื่อพระคเชนทโรดม.

๑ ครั้งนั้นข้าพเจ้ามาว่าเมืองแฉกเดี่ยแก่ญวน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 แจ้งว่านักพระสัญญาไปเอากองทัพญวนยกมารบเมืองแฉก เดี่ยบิดา
 นักพระสัญญาให้นักพระสุโทแก่ญวน จำจะให้ออกไปกำจัดเอาเมืองกัน
 ทรงพระกรุณาตรัสแก่มุขมนตรีจะออกไปเมืองแฉกครั้งนั้น จะเห็นใครที่
 จะเปนม้าที่ออกไป มุขมนตรีปรึกษาพร้อมกันกราบทูลว่า เห็นแต่
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรือบุญธรรมที่ไปครองเมืองสวรรค์โลก จึงโปรด
 ให้มีตราให้หาพระองค์สวรรค์โลกนั้นลงมาเฝ้า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ตรัสว่าจะให้เจ้าเปนม้าที่ออกไป พระองค์สวรรค์โลกกราบทูลว่า
 พระชันษารายถึงชาฏ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่ามุขมนตรีปรึกษา
 พร้อมแล้ว ประการหนึ่งกรุงกัมพูชาธิบดีก็เป็นของเจ้าอยู่จำจะไป.

๑ ศักราช ๘๘๘ ปีวอกขลุ่ยศก เดือน ๑๒ พระองค์สวรรค์โลกเป็น
 แมงกอลอดพดดำหมื่น พระมหามนตรีถืออาญาสิทธิ์ พระมหา
 เทพถืออวดเกวียน ฝ่ายที่เรือพระยาพะเยาเป็นนายกอง ครั้งนั้นถม
 ขัดที่เรือไปมีทันที่พบก ๆ ใกล้เคียงเมืองแฉก แดพระยารามดักษณ์
 ซึ่งเกณฑ์เข้าที่พบกันเข้ามาทุกที่ในกลางคืน ที่พญวนแดเขมรแยกรับ
 เป็นสามารถ แดที่พระยารามดักษณ์แตกมาปะทะที่ใหญ่ ครั้ง
 นั้นเดี่ยพระองค์สวรรค์โลกกับคอช้าง เดี่ยช้างม้าวิ่งพดเป็นอันมาก
 กองทัพถัดดับคนพระนคร

๑ ศักราช ๘๘๘ ปีกรานพศก วัน ๑ ๕ คำเกิดเพลิงไหม้ในพระ
 ราชวัง อนึ่งเดือนสามทำการพระราชพิธีอาจารียาภิเศก แดกระทำ
 การพระราชพิธีอินทราภิเศกในพระราชวัง อนึ่งในเดือนนั้นนั้น สมเด็จพระ
 พระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า พระราชทานสัตตสดกมหาทาน แดให้

ข้างเผือกมุกทองเชิงเงินดีเท่าข้าง เป็นเงินพันหกร้อยชั่ง ราชรถเจ็ดเล่ม
เทียมด้วยม้า ม้านางสำหรับรถเล่มอรถณะนาง หนึ่งในเดือนเจ็ดเสด็จ
ไปวังข้างกำแพงโตรกพระ ได้ข้างพลายพังหกลีบข้าง.

๑ คักราช ๘๐๐ ปีจอตำเรทศิศก เสด็จไปวังข้างกำแพงคั่นคอก ได้
ข้างพลายพังดีสิบข้าง.

๑ คักราช ๘๐๒ ปีชวดโทศก เสด็จไปวังข้างกำแพงวัดกะโด ได้ข้าง
พลายพัง ๕๐ ข้าง.

๑ คักราช ๘๐๔ ปีชวดจัตวาศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปวังข้าง
กำแพงไทรย้อย ได้ข้างพลายเจ็ดสิบข้าง.

๑ คักราช ๘๐๕ ปีเถาะเบญจศก สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีทรงพระ
ดำริห์ว่า ครึ่งก่อนเรายกทัพรุกไปพระนครศรีอยุธยาพดแต่สามหมื่น
ถ่วงเขาคงถึงสามเมืองตำบลชุมพล ห้ามผู้ใดมาปะทะฝีมือไม่ แต่หาก
ว่าพดน้อยจะทำการช้าวันมิถุนันต์ ครึ่งนี้จะยกไปให้มากสิบเท่าก็เห็นจะ
ได้พระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีทรงพระดำริห์แล้ว
ให้เกณฑ์พดสามสิบหมื่น ข้างเครื่องเจ็ดร้อย ม้าสามพัน ให้พระ
มหาอุปราชาเปนกองหน้า พระเจ้าแปรเปนเกยยกท้าย พระยาพดิม
เปนกองหลัง.

๑ ครั้นณวัน ๓๒๓ คำเพลาอุสาโยค สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีก็ทรง
เครื่องศิริราชบิณฑนาตังการาภรณ์ บอกรมหาตั้งวาทเนาวิทันต์พัก
พระอังก์อาดตงกฏอังกापพอย่างอรรคราชมัญญิวไสย สำหรับมหา
พิไชยรณรงค์เสด็จ เสด็จทรงข้างพระที่นั่งพลายมงคลปราบทอปปเปน
ราชพาหะ ประดับเครื่องคเชนทราตังการาภรณ์บอกรมหาสารวิภูตติ

พร้อมด้วยเสนาภคณิกพิริยโยธาหาญ พดตามดั่งคาบเขนเป็นชนิดแน่น
 แฉ่นเสได้ห้ โคมรมาศทวนทองเป็นทิวแถวดาชดา คุมเหาพรเดิศัพันฎก
 อธิกด้วยชวชรงนารงไชยวุจิตรไพโรจน์อัมพรวิถิ์ เดียรดาชด้วยทัพ
 ท้าวพระยารามัญราชรายเรียงเปณะระยะโดยกระบวณพยุหามาคราน่าหตั้งตั้ง
 ปวงพร้อมเดีร์จ ได้เพดตามหาศุภฤกษ์ ไหราริบคั้งชันช้องไชย เจ้า
 พนักงานประโคมเตรดังช กังดคตาดคนครศัพท ช้องกตองก้องชันนันทนาท
 ดำเนินรงคตพยุหโยธาทัพออกจากกรุงหงษาวดี รอนแรมมาเจ็ดเวณ
 ซ้ามแม่น้ำเมาะคมะเคินทัพโดยทางส้ม.

๑ ขณะหน่มหึงด็อบอกเมืองกาญจนบุรีเข้ามาว่า ชาวค่านไปถ็บ
 ค่านถั้งค้วบตจอยยะไดเนือคความว่า ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดียกมา
 ซ้ามพดเมืองเมาะคมะถั้ง ๗ วันจั้งชัน ส้มเด็จพระมหาจักรพรรดิ
 ราชาราชครศให้เทครวิเมืองครัจควาแดแขวงจังหวัดเข้าพระนคร แด้ว
 มั้พระราชกำหนดชนไปถั้งเมืองพระพิศณุโลกว่า ถักัถหงษาวดีมาคิต
 พระนครศ็ร้อยทชยาเมื่อใด ให้ส้มเด็จพระมหาธรรมราชาเอาทัพเมือง
 เนือถั้งปวงยกมาเปเนทพิกระหนาบ แด้วครศให้พระยาจักร็ออกคังค้าย
 ค้วบตจุมพดี ถ็อบพดหม่นห้าพัน ถ้วนได้เดือแดงหมวกแดง ฝ่ายพระ
 มหานครอยู่วิคฤเขาทองถัก็ออกมารับอาดำคังค้ายกันทัพเรือ คังค้าย
 แด้ววิคฤเขาทองตงมาจนวิคป้าพตุ พรรคพดถัสมถักัถัญญาคิโยมทาชชาย
 ทาชหญิงของมหานครช่วยกันชุดคูนอกค้ายกันทัพเรือ จั้งเรียกว้า
 คตองมหานาค เจ้าพระยามหาเด็นาถ็อบพดหม่นหน่งออกคังค้ายณบ้าน
 คตอกไม้บ็อมท็องนาหั้นตรา พดได้เดือเข็วหมวกเข็ว พระยาพระคัง
 ถ็อบพดหม่นหน่งคังค้ายบ็อมทายคุ พดได้เดือเห็ดองหมวกเห็ดอง

พระสุนทรสงครามเจ้าเมืองสุพรรณบุรี ถือบถห่มหนึ่งค่างายบ้อม
จำปา พดไต้เตี้ยดำหมวกดำ แดบรตราการพระนครหนักคกแต่งบ้อง
กันเป็นตำมารถ.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าหงสาวดี ยกทัพข้ามกาญจนบุรีมาถึงพระนคร
ศรีอยุธยาณวัน ๗ ๕ ค่ำ ค่างายหวดวงดำบถกุ่มดอง ทัพพระมหา
อุปราชาค่างายดำบถพะเนียด ทัพพระเจ้าแปรค่างายดำบถบ้านใหม่
มะขามหย่อง ทัพพระยาพิชัยค่างายดำบถทุ่งวัดควนเชษฐ.

๑ ครนรุ่งขึ้นณวัน ๓ ๖ ๕ ค่ำ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช
เจ้า จะเสด็จยกพยุหโยธาทวยหาญออกไปบุกกำลังข้าศึกณทุ่งภูเขาทอง
จึงทรงเครื่องราชอสังการยุทธ เสด็จทรงช้างคันพลายแก้วจักรพรรดิ
สูงหกศอกคืบห้านิ้วเป็นพระคชาธาร ประดับคชาดงการาภรณ์เครื่อง
มั้นม็กดางข้างแฉกฉนวน พระสุริโยไทยผู้เป็นเอกอรรคราชมเหสี ประดับ
องค์เป็นพระยามหาอุปราช ทรงเครื่องดำหรับราชณรงค์ เสด็จทรง
ช้างพลายทรงสุริยกระษัตริย์สูงหกศอกเป็นพระคชาธาร ประดับคชา
ภรณ์เครื่องมั้นเสด็จ ม็กดางข้างแฉกฉนวน พระรามเศวตทรงเครื่อง
ศิริราชปิตันทนาภรณ์ดำหรับพิไชยยุทธสงครามเสด็จ เสด็จทรงช้าง
คันพลายมังกดจักรพาฬสูงห้าศอกคืบสิบนิ้ว ประดับคชาภรณ์เครื่องมั้น
ม็กฉนวนแฉกดางข้าง พระมหินทราราชทรงราชวิภูษณาตั้งการาภรณ์
ดำหรับพระมหาพิไชยยุทธ เสด็จทรงช้างคันพลายพิฆานจักรพรรดิ
สูงห้าศอกคืบแปดนิ้ว ประดับกฤษฏ์ของกฐ์เครื่องมั้น ม็กดางข้าง
แฉกฉนวน ครนได้มหาศุภวารฤกษ์ราชตฤถ์ พระโหราด้นช้องไชย
ประโคมอุโฆษแตรสังข์อั้งอินทเภาไว้ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชา

ธิราชเจ้าก็ยาคตราพระคชาธารข้ามฟากไป พระอรรคมเหษีแด่พระเจ้า
 ถูกเชอทั้งต้องพระองค์โดยเด็ดจี้ เหล่าคชพยุหค์กันแทรกแทรกค่าย
 ค้ำพิงคา โคศแด่น มีทหารประจำชักรกุ่มบินปลาดายขอประจำคอทุกตัวสาร
 ความญประจำท้ายล้อมเป่นกรรวง โดยชนิด แล้วถึงหมู่พยุหค์แสนยาก
 โยชหาญเคินเท้า ถือตามคั้งเสโตห้โคมรหอกใหญ่หอกคู้ ชงทวน
 ชนุ้บ่นกค้มค้มคั้งช้ายชวน่าหตั้งโดยกระบวนคชพยุหค์สงคราม เตี้ยง
 เท้าพดแดเท้าข้างสะเทือนคั้งพศุชาจะทรุค ค้มเต็จพระมหาจักรพรรดิ
 ราชธิราชเจ้าเด็ดจีย่นพระคชาธาร ประมวญพดแดคชพยุหค์โดยกระบวน
 คั้งอยู่ณโคกพระยา ฝ่ายกองตระเวนรามัญเห็นคั้งน้ก้เข้าไปกราบทู
 พระเจ้าหงษาวดีโดยได้เห็นทุกประการ ค้มเต็จพระเจ้าหงษาวดีครค้ว่า
 ชรอยจะเป็นทัพพระมหาจักรพรรดิยกออกมา จะกระทำคชพยุหค์สงคราม
 กับเรา พระองค์ครค้ให้ยกพดหตวงออกจากค่ายคั้งกระบวน ค้มเต็จ
 พระเจ้าหงษาวดี ทรงเกราะเครื่องพิไชยยุทชย้อมทับถม ด้วยวิชาดำตราเว
 คาถา แล้วล่อคพระมหาสุวรณสังวาลประดับเพชรพินถมถรรพคุณ
 เวทคาถาค่าง ๆ ทรงพระมหามาดางเดชยันคั้งถรรพดำตราวช
 ภยันตราย สำหรับราชณรงค์ยุทชเด็จ เต็จทรงข้างคั้นพดาย
 มงคตปราบทอ์ปสูงเจ็ดศอกเป่นพระคชาธาร ประดับคชาภรณ์เครื่อง
 มั่นมิกดางข้างแดความ เครื่องสูงสำหรับราชณรงค์แท้โดยขนาด มี
 หม้ทหารถือตามคั้งหมนหนั่งล้อมพระคชาธาร พระเจ้าแปรทรงอถังการ
 เครื่องพิไชยยุทช ทรงข้างคั้นพดายเทจนาคพินายสูงหกศอกค้มเจ็ดนิ้ว
 เป่นพระคชาธาร ประดับคชาภรณ์เครื่องมั่น มีคความแดกดางข้าง
 ยกเป่นกองนำ มีทหารตามล่องมือพน้ห้าว้อยล้อมพระคชาธาร แด

ข้างหัวพระยารามัญคับคั่งทงกระบวนกรรกงเปนชนิด เหต่าพยุหโยธา
 หาญเดินเท้าถือธรรพสาตราคาตาศ โดยกระบวน ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดี
 ก็ยก พยุหโยธาทวยหาญ ออก คัง ยัง ท้องทุ่ง ตรง นำทัพ ส้มเด็จพระมหา
 จักรพรรดิ ห้างกันประมาณร้อยเดิน เสด็จขึ้นพระคชาธารคอยฤกษ์
 จังครคีให้พดม้ารำทวนชักชิงคตองกันไปให้พดเวิงนำทัพ ฝ่ายพดเครื่อง
 เดินเค้นร่ำร้องเฮฮาเปนกุดาหล ฝ่ายพดคาบคังคาบตองมือกร่ำพ้อเดี่ยว
 กันไปมา ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีทอดพระเนตรคบบนอากาศ
 เห็นพระอาทิตย์แจ่มดวงหมดเมฆหมอก แด้วคิขณราชบินนำนำทัพ
 ครนเห็นศุภนิมิตราชฤกษ์คังนั้น ก็ให้ถนของไชยอุโฆษแควตังซึ่ง
 อินทเทวีขึ้นพร้อมกัน ก็ตรคีให้ขบพดเข้าโจมตีทัพสมเด็จพระมหา
 จักรพรรดิ ฝ่ายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิตรคีให้แยกพดเปนปีกกา
 พดโยธาหาญทงสองฝ่าย บ้างเหให้เปนโกดาหล เข้าปะทะประจันคั
 พันแทงแย่งยุทธยิงปืนระดมดำตราชุกรการตระหลบไปทังอากาศ พดทง
 สองฝ่ายบ้างตายบ้างดำมากกตังกลตาดเกิดอนท้อทงเป็นอันมาก ส้มเด็จพระ
 พระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า ก็ขับพระคชาธาร เข้าชนข้าง กอง นำพระ
 เจ้าหงษาวดี พระคชาธารเสี้ยทให้ตงซำคักเอาไว้ ไม่อยู่ พระเจ้า
 แปรได้ท่ายซำคักคังนั้น ขับพระคชาธารตามไล่ข้างพระมหาจักรพรรดิ
 พระสุริโยไทยเห็นพระราชดำมเสี้ยทไม่พ่นมือซำคัก ทรงพระกตัญญูภาพ
 ก็ขับพระคชาธารพลายทรงสุริยกระษัตริย์ส่ออกกรับ พระคชาธารพระ
 เจ้าแปรได้ตางแมกถนัต พระคชาธารพระสุริโยไทยแห่งนหงายเสี้ยท
 พระเจ้าแปร จ้วงพ่น ด้วยพระแตง ของ้าว ค้องพระอังกดา พระสุริโยไทยขาด
 กระทงถึงราวพระถันประเทศ พระราเมศร์กับพระมหินทรราชิราชก็ขับ

พระคชาธารถนัดจะเข้าแก่พระราชมารดาไม่ทันที่ พอพระชนนัสั้นพระชนม์
กับคชช่าง พระพี่น้องทองต้องพระองค์ถอยรอรบข้าศึกกั้นพระศัพดมเด็จพระ
พระราชมารดาเข้าพระนครได้ โยธาวาพระนครแตกพ่ายข้าศึกก็รพ
ตายเป็นอันมาก ส้มเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้าจึงให้เชิญ
พระศัพพระสุริโยไทยผู้เป็นพระอรรมเหษีมาไว้ตามถลวงหลวง.

๑ ครั้น รุ่งขึ้น พระมหาอุปราชา แต่ง พดเข้าค้ำค้ำพระสุนทรสงคราม ๗
ต่อรบข้าศึกเป็นถ้ามารดแต่พดเข้าจนพดบค้ำ คักกหินแน่นเข้าหักค้ำ
พระสุนทรสงครามแตก เดี้ยค้ำบ้อมจำปา พดตายถ้ามามาก.

๑ รุ่งขึ้นสมเด็จพระเจ้าหงษาวดี ทรงช้างคันพดตายถ้ามกวมสูง
เจ็ดศอกค้ำทาดแคง เด็ดจยกพดมาถึงทุ่งดุมพด ให้ทหารเดินเท้าแตรง
ตามทิวไม้ต้องฟากทุ่ง เด็ดจย่นช้างพระหัตถ์ให้ทหารม้าห้าวัยเข้า
ย่นนำค้ำค้ำพระยาจักรี พระยาจักรีก็รบทหารออกรบ ฝ่ายนายทหาร
หงษาวชิ่งช่มแตรงต้องช้างท่งนเห็นได้ก็ถักออกออกโจมตีโอบลงไปเพนทัพ
กระหนาบจนใกล้ค้ำค้ำ ทหารม้าถัดได้ตลุมบอนฆ่าพันทหารพระยาจักรี
ถ่มตายเป็นอันมาก พระยาจักรีแตกทหารท่งปวงเดี้ยที่ถักถัดเข้าพระนคร
ครั้นได้ค้ำค้ำพระยาจักรีถัด ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดีก็เด็ดจกถับยังค้ำค้ำ
หลวง ทหารม้าที่ได ค้ำค้ำช้าวพระนครไปประมาณถัดถลวง ทิมได้ ค้ำค้ำ
ประมาณถลวงหนึ่ง ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดีตรศให้ปลุกบ้านชิ่ง แคง
เครื่องมัจฉมังษาสุรามานให้รบพระราชทาน ที่ไม่ได ค้ำค้ำนหนึ่งรบพระ
ราชทานได้ถลวงบ้าน ให้ทหารชิ่งได้ ค้ำค้ำมารบพระราชทานบนบ้านน
รชาน้ำถ้างมอดงมา ครอบถ้ามวันให้พันโทษ.

๑ ฝ่าย ส้มเต๋จ พระมหาจักรพรรดิ ราชาริราชเจ้า ตรีศั แก่ มุขมนตรี ว่า
 ทหารหงษายังกำลังถ่วงเรี่ยวอยู่ ทั้งเสบียงอาหารก็ยังไม่ขาดสิ้น จำจะ
 รักษามั่นหนองไว้คิดการเดือน คอยทัพเมืองพระพิศณุโลกซึ่งจะลงมา
 ขนานหนด้วย แล้วจะคิดเอาปืนใหญ่ต่างค่ายทำตายความคิดให้อ่อนลง
 จึงค่อยคิดการเอาไชยชำนะเมื่อภายหลังเห็นจะได้ โดยง่าย มุขมนตรี
 ทั้งหลายก็เห็นด้วย จึงให้เชิญบนนารายณ์ตั้งหารตั้งดำเถาฉ้อขึ้นไปทาง
 บ้านบ่อม แแต่ทัพบกบ้องกันต้องฝั่งฟากขึ้นไปถึงชนอนปากคู ทหาร
 รามัญมาตงกองร้อยคอยเหตุอยู่ ก็เอาข่าวเข้าไปทูลแก่พระเจ้าหงษาวดี
 ว่าชาวพระนครฉ้อดำเถาขึ้นมา มีทัพบกบ้องกันต้องฝั่งฟาก เห็นที
 จะบรรทุกันปืนใหญ่ขึ้นมาต่างค่าย ทูลยังมีขาดคำชาวพระนครยิงบน
 นารายณ์ตั้งหารไป กระสุนตกลงในค่ายใกล้พลับพลาสมเด็จพระเจ้า
 หงษาวดี ๆ ให้เอากระสุนปืนมา สรรวงพลัดแล้วให้ เลิกค่ายไปตั้งค่ายหลวง
 ณพุทเตา อยู่สามวันสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีเสด็จทรงช้างพระที่นั่งกระ
 โจฉมทองยกพล กองหลวงออกจากค่ายข้ามโพธิ์สามต้นมาตามทุ่งพะเนียด
 เสด็จยืนช้างอยู่ณวัดสามพิหาร ตรีศัให้พระมหาอุปราชาค้อนพดเข้าหัด
 พระนคร จึงพระยารามให้เอาบนนารายณ์ตั้งหารตั้งดำเถาไม้รักแม่
 นางไอ่ขึ้นไปยิงค่ายสมเด็จพระเจ้าหงษาวดี ปืนถีบท้ายดำเถาจมตง
 กระสุนปืนขึ้นไปถุกกิ่งพระมหาโพธิ์ใหญ่ประมาณสามกำเศษ ขาดตก
 ตงใกล้ช้างพระที่นั่งสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีประมาณ ๓ วา ขณะนั้น
 ชาวบ่อมมหาไชยก็ยังปืนใหญ่ระดมมาต้องพดหงษาวดีตายมากนัก จะ
 ปล้นเอาพระนครไม่ได้ ส้มเต๋จพระเจ้าหงษาวดีก็เสด็จยกทัพกลับยัง
 พลับพลา.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระมหาธรรมราชาแจ้งข่าวขึ้นไปว่ากองทัพสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีมาตีตพระนครศรีอยุธยา ก็เกณฑ์ทัพเมืองพระพิษณุโลก เมืองสวรรคโลก เมืองสุโขทัย เมืองพิไชย เมืองพิจิตร เป็นคนห้าหมื่น ตกลงมาถึงเมืองไชยนาทบุรี ค้างค้ำยมันต้องผิงฟาก แต่งกองร้อยลงมาตั้งถึงแขวงสิงคบุรี พอพบสมิงจะครานสมิงมะดุมคุมทัพสามพันไปลาดหาเสบียง กองร้อยชาวพระพิษณุโลกเห็นรามัญมากกว่าตั้งหนึ่ง พวกรามัญเอามาได้ระพัดจับได้สองคนคุมตัวลงมาถวายสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีครัดถามนายมันบ่นยาวนายคงหนวดให้ การกราบทูลว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชผู้ครองเมืองพระพิษณุโลกแจ้งขึ้นไปว่าทัพกรุงหงสาวดีมาตีตพระนครศรีอยุธยา จึงยกพลเมืองพระพิษณุโลก เมืองสวรรคโลก เมืองสุโขทัย เมืองพิไชย เมืองพิจิตร เป็นคนห้าหมื่นลงมาช่วยตีกระหนาบ บัดนั้นมาตั้งอยู่ไชยนาทบุรี แต่งให้พันโจมจตุรงค์พันยงใจหาญคุมข้าพเจ้าคนร้อยหนึ่งมาตั้งทัพ สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีแจ้งดังนั้นก็แยมพระโอบู แล้วครัดว่า อ้ายสองคนให้ โทนครี่สะเดี้ยปล่อยขึ้นไป ให้ทุกพระมหาธรรมราชาว่าซึ่งจะลงมาเป็นทัพกระหนาบนั้นเราคอยอยู่ ถ้ามีถึงมากให้มันไว้จะชนไปหา สมิงจะครานรับตั้งสมเด็จพระเจ้าหงสาวดี ก็เอานายมันบ่นยาวนายคงหนวดไป โทนครี่สะเดี้ยก็คุมขึ้นไป ปล่อยถึง แขวง เมืองสิงคบุรี นายมันนายคงก็ขึ้นไปถึงเมืองไชยนาท ให้ขุนนางนำเผ้ากราบทูลขอความซึ่งสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีตั้งมานั้นให้ทราบทุกประการ สมเด็จพระมหาธรรมราชา ครัดถามว่า เอง เข้าไปถึง สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีนั้นเห็นวิพลประมาณเท่าใด นายมันบ่นยาวนายคงหนวดกราบทูลว่า

ข้าพเจ้ามิได้เที่ยว เห็นแต่ดวงค่ายหอดวงนันทพ้อมเต็มทุ่งพุทธา ส้มเด็จพระมหาธรรมราชา จึงตรัสแก่มุขมนตรีว่า ซึ่งส้มเด็จพระเจ้าหงสาวดี ตรัสตั้งมาทงนึ่งจะจริงฤ มุขมนตรีทั้งปวงกราบทูลว่า ส้มเด็จพระเจ้าหงสาวดีนค่างคน ได้ยินแต่่าฎากันว่าตรัสตั้งโคเป็นตั้งจริง ส้มเด็จพระมหาธรรมราชาตรัสว่า อันการสงครามจะพัง เขาเป็นตั้งจริงนึ่งยากนัก ถือกเกรงเราจะกระหนาบแตกหักดำทับไว้จะเลิกไปโดยทางมา จำจะแต่งทัพไปตั้งไว้ดู่ที่ แล้วตรัสให้ทัพพระยาสุวรรณโคตก พระยาสุโขไทย ต้องทัพคนต้องหมื่นยกดงไปตั้งเมืองอินทบุรี.

๑ ฝ่ายส้มเด็จพระเจ้าหงสาวดี ตรัสให้ไปสั่งพระมหาอุปราชาให้ตั้งค่ายทุ่งหันตราเดี่ย จะได้คิดการบริวารเมือง รุ่งขึ้นวัน ๓๓ & ค่ำเพดาเข้าครู่ พระมหาอุปราชาก็ยกพลทหารไปตั้งค่ายเจ้าพระยามหาเสนา เจ้าพระยามหาเสนา นายทัพนายกองต่อสู้เป็นถ่ามารถเข้าคักหักเอามิได้ พระมหาอุปราชา โกรธ เด็ดจ บ่ายข้างไป ยืน ตรงหน้าค่าย ห่างประมาณถ่ามเดิน ให้ประกาศแก่นายทัพนายกองว่ามิได้ค่ายเพดานจะตัดคี่สะเดียบเดี่ย นายทัพนายกองถ่าดวกถ่าอนพลทหารคางคิงหนุแน่งกันเข้าไป พันค่ายหักเข้าได้ เจ้าพระยามหาเสนา นายทัพนายกองไพร่พลแตกถาดถงคดถงน้ำ ข่ามไปฟากถ่ามเหยงคี่ ที่บ่อยเจ็บถ่ามตายในน้ำถ่ามมาก พระมหาอุปราชาก็ยกกองทัพกลับไปค่าย จึงเสด็จไปเฝ้าส้มเด็จพระเจ้าหงสาวดี กราบทูลซึ่งมีไชยได้ค่ายให้ทราบทุกประการ

๑ ขณะนั้นไพร่พลในกองทัพขัดเดี่ยบึง แต่งกองออกถาดถ่ามได้ ที่ใดบางช้อช่ายแก่งนเป็นทนานถ่าเพียง ท่าวพระยาพระหอดวงหัวเมืองเขาเหนือความกราบทูลส้มเด็จพระเจ้าหงสาวดี ๆ ตรัสปฤกษาคูความคิตท่าว

พระยานายทัพนายกองทั้งปวงว่า เดี๋ยวนี้ยังอาหารดีซัดสนอยู่ด้วย ๆ คือจน
 เทศกาดฟ้าฝนจะทำการข้าวเหนียวได้ จ้าจะเลิกทัพกลับไป แต่ทว่าจะไป
 โดยทางใดดี ท้าวพระยามุขมนตรีปรึกษากราบทูลว่า ถ้าเสด็จไป
 ทางเมืองกำแพงเพชรออกด่านแม่ตะมานั้น กองทัพฝ่ายเหนือก็มาตั้ง
 มั้รับอยู่ณเมืองไชยนาท เกิดอภิวาตการณ์จะคิดพันซ้ำไป ไพร่พวดจะ
 ซัดสนโดยเด็ยยังอาหาร เห็นจะเสียดวงที่ แม้นเสด็จไปทางกาญจนบุรี
 แรกมาเห็นจะสดวก ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดีครั้งว่า ซึ่งจะกลับไปทาง
 กาญจนบุรีนั้นเห็นจะซัดสนอีก ด้วยเหตุว่ากองทัพเรายกเหยียบเมืองมา
 เดี๋ยวนี้ยังอาหารขยับเขยื้อนอยู่ด้วย ประการหนึ่งได้ตั้งไปถึงพระมหากษัตริย์
 ราชว่าให้ลงมา มิมาเราจะขึ้นไปได้ แดพระมหากษัตริย์ราชามีลงมา
 ดั้ร้ายจะคงมันรบ แต่ก่อนเด็ยยังอาหารลงมาไว้มาก เห็นส้มคน
 เรายู่ด้วย ทำไมแก่ทัพพระมหากษัตริย์ราชาท่านนี้เพดาเด็ยก็จะได้
 จะได้เด็ยยังอาหารพอไพร่พวดเราไม่ซัดสน ท้าวพระยานายทัพนายกอง
 ก็บังคมทูลว่า ทรงพระราชดำริทรงนึกหาหน้ที่สมได้ ส้มเด็จพระเจ้า
 หงษาวดีจึงดำริว่า ซึ่งเราจะดำทัพไปครั้งนั้นจะต้องค้ทางนาทางหง
 ด้วยเหตุว่าทัพพระมหากษัตริย์ราชามาตั้งอยู่ไชยนาทบุรี เห็นจ้รู้ถึง
 ส้มเด็จพระมหากษัตริย์ราชกิจ ส้มเด็จพระมหากษัตริย์ราชกิจจะดีพระไทยว่า
 ทัพพระราชบุตรเขยมาตั้งตั้งถ้กกระหนาบอยู่ด้วย ดั้ร้ายจะแต่งทัพตาม
 คัดท้ายพวดเราเป้นมันคง เราจ้จะคิดเอาไชยธานีจะตั้งหน้าทางหงให้
 ตรีค้แต่มั้พระราชโองการกำหนดให้ทัพพระยาพิลิม ทัพพระยาตะเคิง
 ทัพพระยาเส็ง ทัพพระยาของอุ ทัพพระยาจิตของ ห้าทัพพิลิตระสาม
 หมั้น เป้นคนสืบห้าหมั้น ให้พระเจ้าแปรเป้นแม่กองยกไปนำ ถ้าพบ

ทั้พระมหาชรรณราชาตั้งแห่งใดตำบลใดให้ ค้างแตกแต่ในเพลาเดียว ถ้า
 ด้วงราตรีไปจะเขาคี่ค่นายทั้พนายกองเด็บบแทนเสดย แดให้ทั้พระมหา
 อูปราชาวังท่าย ถ้าทั้พระนครศรั้อยุทธยาตามให้ คัดทั้พพ้อทั้พซุ่ม
 หุ่มจับเขาคี่ค่นายทั้พนายกองให้ ได้คนหนึ่งต้องคน ถ้าทั้ใดตั้งจะเขา
 พระมหาอูปราชาเป็นโทษถึงต้นชีวิต แดให้นายทั้พนายกองจัดแจงให้
 พร้อม อีกตามวันจะเด็กทั้พจากพระนครศรั้อยุทธยา.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้าแจ้งว่า สมเด็จพระมหา
 ชรรณราชายกกองทัพเมืองพระพิศณุโลก เมืองสุวรรณโลก เมืองสุโขไทย
 เมืองพิไชย เมืองพิจิตร คนห้าหมื่นมาตั้งไชยนาทบุรี ทั้พหน้ามาตั้ง
 เมืองอินทบุรี สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดีพระไทยหนักก็ครีศแก่มุขมนตรีว่า
 ถ้าสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีรู้ ว่าทั้พระมหาชรรณราชา ยกมา เห็นไม่อยู่ช้ำ
 ดีร้ายจะเด็กไป ถ้าไปทางเห็นอดสมคเนเรา จะได้กระทบหลังช้ำเคิมถนัด
 เกิดอกจะหัดักไปทางสุพรรณบุรีจะสถักช้ำเคิมไม่เคิมที่ พระสุนทรสัง
 ครามทูลว่า อันสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีประกอบด้วยกำลัง ๓ ประการ
 คือกำลังความคิด ๓ วิชา ๓ วิชา ๓ วิชา ๓ วิชา ๓ วิชา ๓ วิชา ๓ วิชา ๓ วิชา
 ดูสุพรรณกาญจนบุรี ด้วยเหตุว่าเป็นต้นทางมาเด็บบยังอาหารยับเยิน
 เด็บบต้นแล้ว เห็นจะเดินทางเห็นอหมายดีเขาเด็บบยังอาหารในกองทัพ
 สมเด็จพระมหาชรรณราชานนอก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่เห็นด้วย จึง
 ครีศว่าถ้าตั้งนั้น พระสุนทรสังครามดีเปนเจ้าเมืองสุพรรณบุรีชัดเจน
 บ้าทาง ให้คุมทั้พ ๕๐๐๐ ตบออกไปเพลาค่ำพรงัน ให้ตั้งซุ่มสถัก
 คอยโจมตีทั้พระเจ้าหงษาวดีให้ ได้บ่าเห็นจมีอมา ถ้าทั้ใดสถักด้าคัญ
 มาจะเขาคี่ค่นเป็นโทษ พระสุนทรสังครามก็รับพระราชโองการถวาย

ทานบนไว้ ด้วยยกทัพไปตามพระราชกำหนด สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ครั้นครั้นว่า ถ้าพระเจ้าหงษาวดีเด็กทัพไปทางเหนือคูกำพระสุนทรสงคราม
ว่านนั้นผู้ใดจะตาม จึงพระเจ้าลูกเธอพระราเมศวร พระมเหสีทวารวดี
กราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองขอยกตามค้ำทัพพระเจ้าหงษาวดี
ให้เป็นมาเห็นฝีมือ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็บัญชาตาม.

๑ ครั้นวัน ๓ ๙ ๔ ค่ำเพลาต้องยามถึงกำหนด พระเจ้าแปร พระยา
พดิม พระยาตะเคิง พระยาเตียง พระยาตองอู พระยาจิตรตอง ก็
เด็กทัพเดินเปนกองหน้า ทัพหลวงสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีเดินเป็นอันดับ
แต่ทัพพระมหาอุปราชาก็เดินเปนกองหลัง พระมหาอุปราชาคั้งม้า ๕๐๐
ให้ยู่รุ่งท้ายคอยเหตุ ถ้าเห็นทัพตามประมาณพันหนึ่งให้มาบอกมาหนึ่ง
ถ้าพลประมาณสองพันให้มาบอกสองมา ถ้าพลประมาณสามพันสี่พัน
ห้าพันก็ให้ ไปบอกสามมาสี่มาห้ามาเป็นกำหนด ฝ่ายทัพหน้าเดินตาม
คตองบางแก้วไปตามทิวทุ่งตำแม่น้ำใหญ่ เพื่อรพลข้างม้ามากจะได้
อาไศรยน้ำ.

๑ ครั้นเพลารุ่งเช้าชาวพระนครรู้ว่าทัพพระเจ้าหงษาวดีเด็กไป มุขมนตรี
ครั้นครั้นจากกราบทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าทัพพระเจ้าหงษาวดีมิได้ยก
ไปทางเมืองกาญจนบุรี ไปทางแนวแม่น้ำใหญ่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ครั้น
ให้พระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์คุมทัพหมื่นหนึ่งยกตาม.

๑ จึงพระราเมศวร พระมเหสีทวารวดี ปรึกษากันว่าซึ่งทัพดำไปใน
วันหนึ่งต้องวันหนึ่งเห็นจะระวังหนัก จะคิดกองทัพรับเป็นสามารถ อันจะ
รับจูโจมเข้าตีนั้นจะเอาไชยชนะยาก จะค่อยส่งติดตามไปวันหนึ่งต้อง
วันให้ประมาทลงก่อน ประการหนึ่งจะได้จวนกระทบทัพสมเด็จพระมหา

ธรรมราชา พระว่าพระวังเป็นสองฝ่าย เราจึงเข้าใจผิดเห็นจะได้
 ชำระโดยง่าย ครั้นปฤชากันแต่ก็ยกถักติดตามไปแต่ห่าง ๆ ประมาณ
 กี่วัน ฝ่ายทัพม้าของนาไปถึงเมืองอินทบุรีเห็นค่ายใหญ่สองค่าย ก็ถัก
 มาแจ้งแก่นายทัพนายกอง พระยาพิชัย พระยาตะเคิง พระยาเสียง
 พระยาตองอู พระยาจิดตอง ตีใจ ต่างคนแค้นชิวช้างพตายกัน
 ตับประทระยาต์อันพดเข้าค้ำกาย พระเจ้าแปรทรงช้างพตายมณีนคร
 ก็พระกตไปยื่นให้ทหารเข้าหักค้ำย เหล่าทหารหงษาตักให้ถักขึ้น
 แกว่งหอกดาบดาแข่งกรู เข้าถอนชวาก หนามบั้นบาย หักค้ำยเป็น โทธาหต
 ทหารในค่าย ถูวง บันใหญ่ น้อยออกไป ต้องพดมอญ ต้มตายเป็น อันมาก
 พระยามอญก็ยิงหนูนเนื่องหนักเข้ามา ยอค้ำยแหกค้ำยจนถึงใต้แทงพัน
 กันเป็นสามารถ พดพม่ามอญก็เข้าค้ำยได้ ได้คตุมบอนฆ่าพันไทย
 ตายเป็นอันมาก ซึ่งเหลือนอกหน้กระจัดกระจายชนมาราบทูตมเด็จ
 พระมหาธรรมราชา โดยซึ่งเสี้ยแก่ชาติกินทุกประการ พอผู้ตั้งไป
 สอดแนมฟังราชการณกรุงเทพมหานครถักคั้นมาทูตว่า ทัพพระเจ้า
 หงษาตแตกชนมาทางเหนือสิ้นแล้ว ต้มเด็จพระมหาธรรมราชา แจง
 ว่ากำลังคักถักมากเหลือกำลังคั้นเห็นจะรับมืออยู่ คิดจะเลิกหตักเสี้ย
 ให้พหน้าทัพไปช่มอยู่ณป่าเนินฟากควนออก แล้วจะคอยตามถักคัก
 จึงครคกำหนดให้นายทัพนายกองเลิกออกจากค้ำยให้เป็นหมวดเป็นกองกัน
 นายทัพนายกองก็ทำตามพระราชบัญชาทุกประการ พอกองทัพพระเจ้า
 แปรยกมาถึงเห็นค้ำยเปดถักตั้งอยู่ณเมืองไชยนาท แล้วถักบอกถกลงมายัง
 กองทัพหลวง ขณะเมื่อวันกอนาคค้ำยพระยาสุวรรณโคตก พระยา
 ศุโขไทยณเมืองอินทบุรีนั้น พระมหาอุปราชาครคปฤชานายทัพนาย

กองว่า ทฬะร่ามาถึงสองวันสามวัน ซึ่งทฬะพระนครศรีอยุธยา
ได้ค้ำคั้น^๕ ทรอยจะคิดเกรงว่าเราแข่งทฬะบ้องกันระวงษ์^๖มีได้ประมาท
จะค่อยถกตามมาสองวันสามวันให้เราประมาทก่อน ประการหนึ่งจะ
ให้ปะทะทฬะฝ่ายเหนือ ซึ่งตั้งอยู่ณเมืองไชยนาทเมืองอินท์ จึงจะโจมตี
ให้เราพะว้าพะวัง เห็นจะคิดตั้งหมันกง จำจะซ่อนความคิดชาว
พระนครศรีอยุธยา จับเอานายทฬะแหวไปถวายนมเด็จพระบิดาให้
เปนนำเห็นจมีจริงได้ ครศรีมีทันขาดคำเห็นม้าเร็วขึ้นมาตีม้า พระ
มหาอุปราชาก็แจ้งว่ามัทฬะมาประมาทหมันหนึ่ง จึงให้ส้มิงพิตเบิด
ส้มิงพิตปะ คุมทฬะห้าพัน ม้าสองร้อย ยกไปตั้งขุ่มอยู่ตามทิวไม้ชายทุ่ง
กำหนดว่าถ้าเห็นทฬะตามมาอย่าเพื่อให้คัก่อน ให้ถ่วงถล่าขึ้นมา ต่อ
ได้ยินเสียงปืนรบจึงให้โจมตี ค้อนท่ายจับเอาตัวนายทฬะ นายกองให้จิงได้
ส้มิงพิตเบิด ส้มิงพิตปะ ก็ยกไปขุ่มอยู่ตามกำหนดรบตั้ง แล้วก็เดินทฬะ
ขึ้นไปตั้งอยู่ทางประมาณสองร้อยเส้น

๑ ฝ่ายพระรามเสด็จ พระมหินทราธิราช คำวิหว่าจันเห็นทฬะ
หงษาวดี้จะถึงเมืองอินทบุรี จะได้รับฟังคิดพันกับทฬะฝ่ายเหนืออยู่แล้ว
ก็รีบเร่งเดินทฬะหวังจะโจมตี ขณะนั้นส้มิงพิตเบิด ส้มิงพิตปะ เห็น
ทฬะยกมากี่สงบ ตั้งเกตุเห็นข้างที่หนึ่งหลังคาของสองข้างก็แจ้งว่าเป็น
นายพล พอได้ยินเสียงปืนทฬะพระมหาอุปราชาก็ยกออกโจมตีคักเอา
ตรงข้างที่หนึ่ง ทฬะชาวพระนครไม่ทันรู้ตัวก็แตกฉาน เหล่ารามัญ
ก็ล้อมจับเอาตัวพระรามเสด็จ พระมหินทราธิราช กับมหาดเล็กท่าย
ข้างสองคนไปถวายนมเด็จพระบิดา ๗ ก็พาไปถวายนมเด็จพระบิดา
พร้อมกันกับคนพระเจ้าแปรซึ่งให้ตั้งมาทูลว่า ค่ายเมืองไชยนาทบุรี

ก็เลิกหนีไปแล้ว ส้มเต๋จพระเจ้าหงษาวดีต่อพระไทย ก็เสด็จไปตั้ง
 ประทับแรมอยู่ณเมืองไชยนาท จึงให้เอาพระรามเคศวร พระมหินทรา
 ธิราชเข้ามาแล้วตรัสว่า เจ้าทั้งสองดีเป็นข้าศึกกับเรา บัดนี้เราจับ
 ได้แล้วจะคิดประการใดเล่า พระรามเคศวร พระมหินทราธิราช กราบ
 บังคมทูลว่า ข้าพระองค์^๕คนจนอยู่แล้ว จะฆ่าเสียก็จะตาย ถ้าพระองค์
 โปรดพระราชทานชีวิตไว้ก็จจะรอด ส้มเต๋จพระเจ้าหงษาวดีได้ฟังก็แย้ม
 พระโอษฐ์ แล้วตรัสให้พระมหาอุปราชเอาพระรามเคศวร พระมหินทรา
 ธิราชไปคุมไว้.

๑ ฝ่ายนายทัพนายกองซึ่งแตกจากทัพพระรามเคศวร พระมหินทรา
 ธิราช กลับไปพระนคร เอาเหตุกราบทูล ส้มเต๋จพระมหาจักรพรรดิ
 ราชาริราชเจ้าได้ทรงทราบดังนั้น ก็ตกพระไทยโทมนัสถึงส้มเต๋จพระ
 โอรสทั้งสองพระองค์นัก แล้วแต่งพระราชสาส์นให้พระครุบริโหิต ขุน
 หลวงพระเกษม ขุนหลวงพระไกรดี ถิ่นมาทางเรือขึ้นไปถึงเมือง
 ไชยนาท ท้าวพระยารามัญนำเข้าเฝ้าทูลถวายพระราชสาส์นแด่พระเจ้า
 หงษาวดี แดในตักขณนั้นว่า พระราชสาส์นส้มเต๋จพระมหาจักร
 พรรดิราชาริราช เจ้าพระนครศรีอยุธยา ขอจำเวิญทางพระราช
 ไมตรีมายังส้มเต๋จพระเจ้าหงษาวดี ผู้มีศรีภาพใหญ่ยิ่งกว่าชคัยราช
 กระษัตริย์สามัคคีในชมพูทวีป ด้วยพระองค์ยกพยุหโยธาทัพมากระทำ
 ยุทธนาการกับพระนครศรีอยุธยา เป็นที่ดำเริงราชหฤไทยในบรม
 กระษัตริราชริราชโดยชาติประเพณี แดเด็กที่พกดับไปโดยปรกคิมิได้
 พ่าย ฝ่ายราชโอรสแห่งขำมิได้รู้ในเชิงพิไชยยุทธยกติดตามมา
 ทัพพระองค์จับไว้ได้นั้น โอรสทั้งสองถึงซึ่งปราไชยอยู่

คุรุสฤงคน โปตกอนันตอองแร้วพเนจรไต้กรงขังไว้ ขอพระองค์อย่าได้มี
 อาฆาตจ้องเวรเดย จงปล่อยโอรสแห่งข้าพระองค์ให้คืนมาพระนคร
 ก็จะเป็นเกียรติยศแห่งพระองค์สืบไปครบเท่ากัฏปาถ้าน สมเด็จพระ
 เจ้าหงษาวดีได้ทรงทราบในลักษณะพระราชสาส์นดังนั้น ก็แย้มพระโอษฐ์
 แล้วครึ้แก่ผู้จ้าทูตพระราชสาส์นว่า สมเด็จพระเจ้าพี่เราให้มางอนง้อ
 ขอพระราชโอรสแล้วเราอนุญาตให้ จึงดำรัสสั่งพระรามเศวต พระ
 มหิทรราชิราชว่า เจ้าทั้งสองจงไปทูลแก่พระราชบิดาว่าเราขอข้าง
 พลายศรีมังคต ข้างพลายมกคตทวี่ปี่ สองข้างไปชมเล่นณกรงหงษาวดี
 พระรามเศวต พระมหิทรราชิราช แต่ผู้จ้าทูตพระราชสาส์นก็กราบ
 ถวายบังคมลาสมเด็จพระเจ้าหงษาวดี มายังพระนครศรีอยุธยา พระ
 ราชโอรสทั้งสองพระองค์ก็กราบทูลพระราชบิดาว่าซึ่งตามคักองทัพลกัฏให้
 ข้าศึกจับได้ ให้เสียพระเกียรติยศ โทษผิดถึงสิ้นชีวิตรออยู่แล้ว ขอ
 พระราชทานโทษครึ่งหนึ่งก่อน สมเด็จพระราชบิดาก็ประทานโทษให้
 พระรามเศวต พระมหิทรราชิราช จึงกราบทูลว่า สมเด็จพระเจ้า
 หงษาวดีตั้งมาให้ทูลขอข้างพลายศรีมังคต ข้างพลายมกคตทวี่ปี่ ซึ่ง
 ขณะง่าสองข้าง สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชก็ดำรัสกับฤกษาดัวย
 มุขมนตรีทั้งปวงว่า พระเจ้าหงษาวดีขอข้างพลายศรีมังคต พลาย
 มกคตทวี่ปี่ สองข้างนี้ ควรจะให้ฤฎาประการใด ท้าวพระยามุข
 มนตรีก็กราบทูลว่า พระเจ้าหงษาวดีให้พระเจ้าลูกเธอสองพระองค์คน
 ไปนั้นก็เป้นทางพระราชไมตรีอยู่ ขอบให้ข้างพลายสองข้างตอบไป
 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้าก็ดำรัสให้กรมข้าง
 พลายศรีมังคตรับขันไปถวาย สมเด็จพระเจ้า หงษาวดี ณเมืองไชยนาทบุรี

สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีศรีให้พม้ามอญรับ แต่ข้างพยายศรีมิ่งคด
พยายมิ่งคดท้อปเห็นหมอกความผิดเดียงก็อาตวาดเขาได้ มีอยู่ ได้แทง
ข้างแทงคนอุ้นวายทั้งกองทัพ สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีศรีว่าเดียดาย
เหลือมือพม้ามอญนัก ให้กรมข้างเขาค้นลงมาเกิด กรมข้างกราบ
ถวายนังคตมา ลงมาพระนครศรีอยุธยา ทูลประพุดิเหตุแก่
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกประการ ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีให้จ่าย
เสบียงอาหารไพร่พลเสร็จแล้ว ก็ตั้งขยักทัพหลวงไปเมืองหงษาวดี
โดยทางเมืองกำแพงเพชรออกด่านแม่ตะมา

๑ ฝ่ายพระมหากษัตริย์ราชาก็เสด็จลงมาเฝ้า ทูลสมเด็จพระมหา
จักรพรรดิราชาธิราชเจ้า ซึ่งได้รับกับทัพหงษาวดีทุกประการ ครั้น
กองทัพสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีไปแล้ว สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชา
ธิราชเจ้าให้แต่งการ พระราชทานเพลิงพระศพพระสุริโยไทย ซึ่งขาดคอข้าง
เสร็จแล้ว สมเด็จพระมหากษัตริย์ราชาก็ถวายนังคตมาขึ้นไปยัง
เมืองพระพิศณุโลก

๑ ฝ่ายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า ให้สถาปนาที่พระ
ราชทานเพลิงนั้นเป็นพระเจดีย์วิหารเสร็จแล้ว ให้นามวัดศัพทวรรค
แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครีว่าไพร่บ้านพลเมืองศรีสัตนาคนหุตได้เข้าพระ
นครครั้งนั้น น้อย หนีออกอยู่บ้างด้วยเขาค้นไม่ได้เป็นอันมาก ให้
เขาย้ายมาตั้งเป็นเมืองสมุทรสาคร ให้เอาบ้านคดาคชัญตั้งเป็น
เมืองนนทบุรี ให้แบ่งเอาแขวงเมืองราชบุรี แขวงเมืองสุพรรณบุรี ตั้ง
เป็นเมืองนครไชยศรี แล้วปลุกษาว่ากำแพงเมืองสมุทร เมืองนคร
นายก เมืองสุพรรณบุรี สามเมืองนี้ ควรจะตั้งเสียฤจะเขาได้

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราเมศวร พระมหินทรราชิราช กับมุนชนตรี
พร้อมกันปลุกฆากรบาทว่าจะให้ไปรับหัวเมืองนั้น ถ้ารับได้ก็จะเปน
คุณ ถ้ารับมิได้ข้าศึกจะเอาไครย ให้รอกำแพงเสียดีกว่า สมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวก็บัญชาตาม แล้วให้ตั้งพิจารณาเลขตั้งกัณฑ์สมพรรค
ได้ส่งบรรจ้ดำเครื่องแค้นเคษ.

๑ ศักราช ๙๐๖ ปีมีโรคตก ฝ่ายพระศรีศิธิ์ผู้ของพระแก้วฟ้า
พระองค์เอามาแดงไว้จนอายุได้สิบสามปีสิบสี่ปี จึงให้ออกบวชเปนสาม
เณรอยู่ณวัดราชประดิษฐฐาน พระศรีศิธิ์มีโรคอยู่ในกัณฑ์บุญ ช้อง
ลุ่มพวงพดคติการกระบถ ครั้นทราบจึงดำรัสสั่งเจ้าพระยามหาเสนา
ให้จับ เอาตัวพระศรีศิธิ์ มาพิจารณาได้ความเปนดังทำให้ประหารชีวิต
เสียไม่ ให้แต่คุมเอาตัวไว้ณวัดธรรมิกราช หมั้นจ่ายอดเปนผู้คุม ครั้น
จนเข้าพระวัดสำทรง พระมหากษัตริย์ดำรัสว่าพระศรีศิธิ์ซึ่งเป็นโทษคุมไว้
นั้นอายุจะได้อุปสมบทเปนภิกษุภิกษุอยู่แล้ว ให้เอามาอุปสมบท จึง
ทราบว่พระศรีศิธิ์หนักก่อนนั้นถึงสามวัน ไปชุ่มพดอยู่ณม่วงมดแดง
ทรงพระกรุณาดำรัสให้เจ้าพระยามหาเสนาไปตาม ฝ่ายพระศรีศิธิ์
ให้ไปขอฤกษ์พระพนรัตนป่าแก้ว ๆ ก็ให้ฤกษ์ว่า ณวัน ๗ ๗ ๗ คำ
ฤกษ์ดีให้ยกเข้ามาเถิด แดพระยาเทโว พระยาท่ายน้ำ พระยาพิไชยรัตนฤทธิ
หมั้นภักดีศวร หมั้นไภยนิรันทร ซึ่งเป็นโทษอยู่ก่อนจำไว้ในที่ดังดี ให้
หนังสือฉบับออกไปในวันแรมสิบสามค่ำถึงพระศรีศิธิ์ ว่าสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวตรัสว่ารุ่งขึ้นสิบสี่ค่ำจะเอาข้าพเจ้าทั้งห้าคนไปฆ่าเสีย ขอให้พระ
องค์เข้ามาแต่ในกตางคืนวันนอย่ำให้ทนรุ่ง พระศรีศิธิ์ก็เข้ามาทางประตู
หอรัตนไชย เจ้าพระยามหาเสนาว่าพระศรีศิธิ์ยกเข้ามา ก็ตาม

เข้ามาตามท่าคอย พอข้างเผือกตงมาอาบน้ํา เจ้าพระยามหาเสนา
ก็ชี้ข้างเผือกออกมารบพระศรีศังข์ประณทนํ้าบางตรา พระศรีศังข์ร้องว่า
เจ้าพระยามหาเสนาจะสู้เราฤๅ เจ้าพระยามหาเสนาว่าพระราชกำหนด
โทษพระองค์มันใดโทษข้าพเจ้าฉันนี้ ก็ได้ข้างเข้าชนกัน พระศรีศังข์
ก็ด้วยขอ เจ้าพระยามหาเสนาตกข้างตง พระศรีศังข์ยกเข้าไปทาง
ประคเส้าตรงไชยเข้าพระราชวังได้ ส้มเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช
เจ้าไม่ท่นุพระองค์ ก็ตงเรือพระที่นั่งหนึ่งขึ้นไปเกาะมหาพราหมณ์ พระ
ศรีศังข์ให้ถอดพระยาเดโช พระยาท่ายนํ้า พระยาพิไชยรัตนฤทธิ์ หมั้น
ภักดีศักร หมั้นไภยนรินทรออก

๑ ฝ่ายพระราเมศวร พระมหินทราชาธิราช กับเสนาบดี พร้อมกันเข้า
รบพระศรีศังข์จนถึงคตุมบอน ส้มตายเป็นอันมากด้วยกันทั้งสองฝ่าย
แต่พระศรีศังข์ประณทนํ้าตาย ส้มเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า
ก็เสด็จขึ้นเข้าพระราชวัง ครั้นทราบข่าวพระพนรัตนนํ้าแก้วให้ฤกษ์พระ
ศรีศังข์เป็นแท้ ก็ให้เอาพระพนรัตนนํ้าแก้ว แดพระยาเดโช พระยาท่ายนํ้า
พระยาพิไชยรัตนฤทธิ์ หมั้นภักดีศักร หมั้นไภยนรินทร ข้าเสี้ย เสี้ยบ
ไว้ณตะแคงแกงกับศัพพะศรีศังข์ ครั้นนั้นเมี้ยน้อยขุนนางใจท้ยว่าผัว
เข้าด้วยพระศรีศังข์แต่คอยรับพระศรีศังข์ ถ้ามเป็นสังครักตั้งให้ข้าเสี้ย
เป็นอันมาก

๑ ตุศักรราช ๘๐๗ มีมเส่งลับศก ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปวัง
ข้างคําบตไทรย้อย ไคข้างเผือกพตยตุงตั้งคอกตบนิ้วข้างหนึ่ง ให้
ชื่อพระรัตนากาศ

๑) ตุศักราช ๙๐๘ บีมเมื่อยูศุก เด็ดจไปจิงข้างป่าเพ็ชรบุรี ได้ข้าง
 เลือกพตายตั้งตั้งคอกเคษ ให้ชื่อพระแก้วทรงนาค แต่ในเดือนสิบ
 บีมเมียนน เด็ดจไปได้ข้างเลือกตำบลบ้านมหาโพธิ์ ถูกเบนเลือก พังแม่
 ก้เปนเลือก

๑) ศักราช ๙๐๘ บีมแมนพคก เด็ดจไปได้ข้างป่าชเลขุมคร เปน
 เลือกพตายตั้งตั้งคอกหน้าวังหนึ่ง ให้ชื่อพระบรมไกรสร ครันนเคือน
 อ้ายปตายบิ่เด็ดจไปได้ข้างเลือกพตายตำบลบ้านน้ำทรงตั้งตั้งคอกคืบ ให้
 ชื่อพระสุริยภุชวร ครวงนพระนครศรีอยุธยาไพศาคตมบูรณ ด้วย
 ม้ข้างเลือกพตายพังถึงเจ็ดข้าง พระเกียรติยศปรากฏไปนานาประเทศ
 ทงปวง มีกำปั่นตูกค้าฝรั่งเค็ดเมืองอังกฤษเมืองวิดิ้นคาเมืองสุร์ธ แต่
 ตำเกาจันเข้ามาค้าขายเปนอันมาก สมเด็จพระสังฆราชพระราชาคณะ
 แต่เดนาพฤตมาตยศ ราชปโรหิต ถวายพระนาม พระเจ้า แผ่นดินเพิ่ม เข้าว่า
 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชพระเจ้าข้างเลือก กฤติศัพทฎไป
 ถึงกรุงหงษาว่าพระนครศรีอยุธยาม้ข้างเลือกถึงเจ็ดข้าง สมเด็จพระ
 พระเจ้าหงษาด้มีพระไทยจะใคร่ได้ตั้งสองข้าง จึงมีพระราชดำถนแต่ง
 ให้ตั้งมิงโยคราชกับไพร่ร้อยหนึ่งถ่อมาพระนครศรีอยุธยา มุขมนตรี
 นำเฝ้า แต่ในลักษณะนั้นว่า พระราชดำถนสมเด็จพระเจ้าหงษาด้มี
 มเหศวรศักดิ์คานภาพ ปราบบูรราชธานี้อยใหญ่ให้ปราไชยไปทั่วทิศทิศ
 อันทั่ว พระยา ดำนตราช โอน โมติศนอบ น้อมถวาย สุธรรณหิรัญ บุปผา
 บรรณาการจะนับมิได้ ขอจำเวญทวงพระราชไมตรีมายังสมเด็จพระ
 เษษฐาธิราชผู้ผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ด้วยแจ้งกฤติศัพท
 ษนไปว่า สมเด็จพระเชษฐาเราประกอบด้วยบุญญาธิการเปนอันมาก

มีเสด็จรฤกษชราชาติพิถายพังถึงเจ็ดข้าง พระราชอนุชาท่านประดิ่งก็จะ
 ขอช้างเผือกพลายสองข้างมาไว้เป็นศรีในกรุงหงษาวดี ให้สมเด็จพระ
 เชษฐาเราเห็นแก่ทางพระราชไมตรีพระอนุชาท่านเถิด กรุงหงษาวดีกับ
 พระนครศรีอยุธยาจะได้เป็นราชสัมพันธ์ไมตรีไมตรีสนิทเสนาหา เป็น
 มหาอุชาของแผ่นดินเดียวกันไปคราบเท่ากัลปาวสาน ถ้าสมเด็จพระเชษฐา
 เราจะถือฤกษฐิมานะแต่รักข้างทั้งสองข้างยิ่งกว่าทางพระราชไมตรี ก็เห็น
 ว่ากรุงหงษาวดีกับกรุงศรีอยุธยาขาดกันแล้ว นานที่จะได้รื้อนอกสมณะ
 พราหมณา มาตยาประชาราษฎร์ทั้งปวง สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชา
 ธิราชพระเจ้าข้างเฝือกได้แจ้งลักษณะพระราชดำณดั่งนั้น ครั้นตั้งให้
 มุขมนตรีปรึกษา มุขมนตรีปรึกษว่าสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีตั้งคำอัน
 เป็นใหญ่ในรามัญประเทศพระองค์นี้ มีฤกษฐาธิกรผ่านแม่พระเคษ
 เศษานุภาพไปตั้งสืบทิศ แต่ให้มีพระราชดำณเป็นทางพระราชไมตรีมา
 ขอพระยาข้าง โดยสุนทรภาพสัตว์ดี แล้วสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีก็ไว้ทาง
 พระราชไมตรีครั้งให้สมเด็จพระเจ้าถูกเชอทั้งสองพระองค์ มามายอยู่
 ควรให้ช้าง จะได้เป็นพระเกียรติยศไปในนานาประเทศ ฝ่ายพระ
 ราเมศวร พระยาจักรี พระสุนทรสงครามเจ้าเมืองสุพรรณบุรี ปรึกษา
 ว่าข้างเฝือกเป็นศรีพระนคร ซึ่งจะให้ชนไม่ควร ถึงพระเจ้าหงษาวดีมี
 ไมตรีนั้น ก็ขอช้างพลายศรีมงคล แดพลายมงคลทวี่ป ซึ่งชนะทาง
 สองข้าง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ให้แล้ว หากทว่าเอาไปมิได้ แต่ซึ่ง
 จะตั้งพระยาข้างตระกูลไปนั้นจะเสียดพระเกียรติยศไปในนานาประเทศ จะ
 ว่าให้ โดยเกรงอาณภาพพระเจ้าหงษาวดี เอาคำปรึกษาทั้งสองฉบับ
 กราบทูล ทรงพระกรุณาตรัสว่าถ้าเรามีให้ข้างเฝือกไป พระเจ้าหงษาวดี

จะยกทัพใหญ่มา ยังจะบ่้องกันพระนครได้ฤๅ สมเด็จพระเจ้าตากเอือ
พระรามเสด็จ พระยาจักรี พระสุนทรสงคราม ทูลว่าถ้าคักหงษาวดี
จะยกใหญ่หลวงมาประการใดกักดี ข้าพระพุทธเจ้าทั้งสามนี้จะขอประ
กันพระนครไว้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็บัญชาตาม จึงให้ม้พระราชดำณ
ตอบไป ในพระราชดำณนั้นว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาริราช
รามินทรธิบดินทรราชเอนทร์ สุริเยนทรยโสธมราไชยสวรรยาธิบติ ถัดย
ราช กรุง เทพ ทวารวดี ศรีอยุธยา มหาดีตถภพพร รัตน ราช ธานี บุรรมย์
อุดมด้วยมหาเดวครกฤษรชาติอิศวรพงษ์พิศณุพงษ์อันประเดริฐู ด้นอง
ทางพระราชไมตรีมายังสมเด็จพระอนุชาเราผู้ผ่านพิภพกรุงหงษาวดี อัน
มีอิศราฤทธิราชรณรงค์ในรามัญประเทศท่วบอชชฎงค์ ด้วยมีพระราช
ดำณมานันได้แจ้งแล้ว แต่ทว่าเปนนรพประเพณี ผู้ใดมีสมภารบารมถึง
ที่บรมจักรแล้ว ก็มีจักรแก้ว ดวงแก้วมณีน นางแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว
ขุนพลแก้ว ขุนคลังแก้ว ถ้าหาบุญบารมไม่ ถึงผู้อนจะหาให้กัรักษา
มิได้ รรรมดาประเทศธานีใดมีนางรูงงาม มีช้างเผือกช้างเนียมบ่อแก้ว
บ่อทอง ก็เปนนรพประเพณีที่จะเกิดยุทธนาการ อย่าให้พระอนุชาเรา
น้อยพระไทยเลย

๑ ทูตรับ พระราชดำณ แล้ว กราบ ถวาย บังคมตา ไปยัง กรุงหงษาวดี
ถวายพระราชดำณทูลประพฤติเหตุทุกประการ สมเด็จพระเจ้าหงษาวดี
แจ้งในพระราชดำณแลกิจจานุกิจทั้งปวง ก็ตรัสว่าขอบใจพระมหา
จักรพรรดิ เราต้องประสงค์ช้างเผือกแต่สองช้าง ควรฤคัตทางพระ
ราชไมตรีได้ อันพระนครศรีอยุธยากับกรุงหงษาวดี คงแคว้น
ไปจะเป็น ปรบักษกันแล้ว ๆ ตรัส ปฤกษา ด้วยท้าว พระยามุขมนตรีว่า

เรา ยกไป พระนครศรีอยุธยา ถึง ต้องครึ่ง มิได้ นั้น ด้วยเหตุ ๓ ประการ
 ประการหนึ่งพระนครศรีอยุธยามันน้ำล้อมรอบคฤหาเสนาพระดีเนรราช อัน
 มีดีที่นครสมุทรแควต้อมเป็นชน ๆ ประการหนึ่งชาติโดยเสียบียงอาหารจะ
 ทำการปมิได้ อึ่งเมืองพิศณุโลก เมืองสวรรค์โลก เมืองสุโขไทย
 เมืองกำแพงเพชร เมืองพิไชย ห้าหัวเมืองนี้ยกเป็นกำลังกรุงเทพ
 มหานครอยู่ ทั้งเสียบียงอาหารกับบริบูรณ์ ถ้าได้เมืองฝ่ายเหนือทง
 ด้วยแล้ว พระนครศรีอยุธยาไม่พินเงอมมือเรา จะเห็นประการใด
 มุขมนตรีทงปวงก็เห็นโดยพระราชบริหาร ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดีศรี
 ว่าเรายกไปครึ่งจะให้มากกว่าก่อน ๓ เท่า จึงให้มพระราชกำหนด
 ไปถึงพระเจ้าอังวะราชบุตรเซย พระเจ้าแปรผู้เป็นราชหนักดา พระ
 เจ้าเชียงใหม่แต่ท้าวพระยาหัวเมืองน้อยใหญ่ทงปวงว่า จะยกไปค้
 กรุงศรีอยุธยา ให้เร่งบำรุงช่างมารพดไว้ ออกพระวัดส์ดาแต่ให้
 ยกมาพร้อมกันณกรุงหงษาวดี ฝ่ายพระเจ้าอังวะ พระเจ้าแปร
 พระเจ้าเชียงใหม่ แต่ท้าวพระยาหัวเมืองทงปวง แจ้งในพระราช
 กำหนดแต่ก็เกณฑทพบำรุงช่างมารพดไว้ด้รพ ครนออกพระวัดส์ดา
 แล้ว ก็ยกทัพมาพร้อมกันณกรุงหงษาวดี

๐ ศักราช ๙๑๐ บัวออกดำเวทศศก ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดีเกณฑ
 ทพกรุงหงษาวดี กรุงอังวะ เมืองเชียงใหม่ เมืองภูกาม เมือง
 ปรอน เมืองแปร เมืองตะเคิง เมืองจิตตอง เมืองคองฮู
 เมืองพดิม เมืองบัวเผื่อน เมืองเสียง เมืองตรง เมือง
 เมาะตะมะ เมืองเมาะดำเติง เมืองทวาย เป็นคนเก้ายดิบหมั้น
 ช่างเครื่องเจ็ดพัน ม้าหมื่นห้าพัน ให้พระมหาอุปราชาเป็นกองนำ

ถือพดด้บบหม่น มาดำมพ่น ข้างเครื่องพ่นหำร้อย พระเจ้าอังวะ
 เปนบักขวา ถือพดด้บบหม่น มาพ่นหนึ่ง ข้างเครื่องหำร้อย
 พระเจ้าแปรเปนบักซ้าย ถือพดด้บบหม่น มาพ่นหนึ่ง ข้างเครื่อง
 หำร้อย พระเจ้าเชียงใหม่เปนกองหลัง ถือพดด้บบหม่น ข้างเครื่อง
 หำร้อย มาพ่นหนึ่ง เด็วจ์แต่ถัว ถึงณวัน ๔ ๗ ๑๒ ค่ำเพตราุ้งแต่ถัว
 สองนาฬิกาหกบาท ได้ศุภวารฤกษ์ดีถึ ถ่มเต็จพระเจ้าหงษาวดี
 กัถ้อดไถ่ถดองพระองค์ ทรงสุวรรณมหาตั้งวาดเจ็ดคล้ายเด็ถียงพระ
 อังดำ ทรงกาญจนไมยมาตาอถองกฏวิจิตร พิพิธภัญชีกาญจน
 นิตรคัน โดยชัถยเวศ์วิไลยดำหรับวิไชยราชรณยุทธเด็จ เด็จ
 ทรงข้างพระที่นั่งพลายเทวดาคพินายสูงหกศอกคืบห้านิ้ว เปนบรมอรรคราช
 ยาน ประดับเครื่องนาเคนตราตั้งการารภรณ์บวรดีดคพิรัตน พร้อม
 ด้วยหมู่สุวรรณพดถากรโยธาทวยหาญเปนชนิดแน่น แถ่นดำร์ดิษรพภาชัชชาติ
 ราชบทมฤตีกาภรบวรองครักษกรววง ทรงสุวรรณดีดถาดังการานานาอุ
 ฎิภัญชิต พิพิธทวนธงเปนนทิวทองทองรัถยงคเค็ยรดาษ คุโธภาษ
 พินภก อธิถักด้วยชวธักตั้งถดถอภกรุมบังสุริยธ้องจำร์ดีคคณัมพรประเทศ
 ไพโรจน์ ดาษคาด้วยท้าวพระยาเส่นามาคยนิกรพิริยพถนทเร็ยงราย
 ระดับ โดยขบวนพยุหบาตราชัษชวอนำหลังทั้งปวงเด็จ ได้เพธา
 มหามหุติฤกษ์ โหรถันช้องไชย ปโรหิตาจารย์เป่าดังชั ประโคม
 ช้องถดองกาพคนตรีคัพทอุโฆษนฤนาทณัถันนั้น คำนินกระบี่ชูชไบโกโบย
 เค็ถ่อนพยุหโยธาทัพถดวงออกจากรงหงษาวดี ประทับร้อนแรมมา
 เจ็ดเวณถึงเมืองเมาะคมะ คำนีให้ชามพดเห็นอเมืองเมาะคมะห้าวัน
 จังดิน แถ้วยกมายถึบเวณถึงเมืองกำแพงเพ็ชร ถ่มเต็จพระเจ้า

หงษ์วาดตรีศให้พระเจ้าเชียงใหม่ ตั้งอยู่ต่อเรือรบกระจิงเตาคาสองร้อยลำ ให้พระยาหริภุญไชย พระยานครดำปาง ขึ้นไปเอาเรือเมืองเชียงใหม่ เมืองนคร เมืองตำบูน ถ้ายำเตี้ยงตงมาได้ตำบลระแหงให้พร้อมแล้ว สมเด็จพระเจ้าหงษ์วาดก็เสด็จยกทัพหลวงไปทางเมืองสุโขทัย ตั้งค่ายประทับแรม ให้หาพระยาสุโขทัยพระยาสุวรรณโลกมาเฝ้า ตรีศปราได้แต่งตั้งให้เตรียมทัพ แล้วเสด็จยกไปเมืองพระพิศณุโลก ตั้งค่ายหลวงตำบลโทก แด่ค่ายทั้งนั้นตั้งโดยกระบวน

๑ ขณะเมื่อกองทัพพระเจ้าหงษ์วาดยกมาถึงปลายด่าน สมเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้าแจ้งเหตุ ก็บอกขอราชการให้เรือเร็วตงไปกรุงพระนครศรีอยุธยา ขอกองทัพช่วย แล้วให้กวาดครัวอพยพแขวงเมืองเข้าเมืองพิศณุโลก แด่แต่งการป้องกันเมืองเปนตำบารถ สมเด็จพระเจ้าหงษ์วาดยังมีคำสั่งให้เขาดอมเมือง ให้ทำแต่บันไดหกบันไดพาดไว้เป็นอันมาก แล้วให้ขุดมุดดินขึ้นก้อนใส่ชดอมกองไว้ แต่กองดินสูงกว่ากำแพงเมือง แล้วสมเด็จพระเจ้าหงษ์วาดก็แต่งเปนรับสั่งเข้าไปว่า สมเด็จพระเจ้าชนะสืบทิศเสด็จยกพยุหโยธามาทางนี้ จะตงไปพระนครศรีอยุธยา บัดนี้เสด็จมาเยือนเมืองพระพิศณุโลก ให้อัญเชิญสมเด็จพระมหาธรรมราชาน้องเราออกมาหาเรา จะได้เจรจาความเมืองกัน สมเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้าแจ้งดังนั้นก็ตอบออกไปว่า แผ่นดินเป็นของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชพระเจ้าช้างเผือก แด่ข้าพระองค์จะออกไปผ่านนมิควร สมเด็จพระเจ้าหงษ์วาดตรีศให้ทักถับเข้ามาอีก ว่าถ้าน้องเราไม่ออกมาหาเรา เมืองพิศณุโลกน้อยนัก แด่ทหารกองนำก็จะคืบเมือง สมเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้าจึงนิมนต์

พระสงฆ์^{๕๓} ด้รูปออกไปฟังการ พระสงฆ์ออกไป ส้มเด็จพระเจ้า
 หงษาวดี^{๕๔} ให้นำพระสงฆ์^{๕๕} ไปคุมมุตดินแถบนั้นโคกบันไดพาด แล้วให้เขาข่าว
 ไปแจ้งแก่น้องเรา ถ้าน้องเราออกมา จะให้ทหารถือมุตดินแต่คน
 ตะกอนถมเมืองเสียให้เต็มแต่ในนาฬิกาเดียว พระสงฆ์^{๕๖} ไปดูแถวกับ
 เข้ามาแจ้ง แก่พระมหาธรรมราชาเจ้าโดยได้เห็น แดพระเจ้าหงษาวดี^{๕๗} ตั้งมา
 ทุกประการ ส้มเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้า^{๕๘} จึงปลุกษามุขมนตรีว่า
 เราคอยทัพกรุงเทพมหานครข้าพ้นกำหนดอยู่แถวก็ไม่ยกขึ้นมา อันศึก
 พระเจ้าหงษาวดี^{๕๙} ยกมาครั้งนี้เป็นอันมาก เดี๋ยวพลเดี๋ยวข้างเดี๋ยวมา
 ดึงเกิดลมพายุใหญ่ เห็นเหลือกำลังเรานัก ถ้าเราออกไป
 พระเจ้าหงษาวดี^{๖๐} ก็จะให้ทหารเข้าหักเหยียบเอาเมือง ส้มณชีพราหมณ์
 อาณาประชาราษฎรจะมาถึงแก่พิณาคันนิบหายสิ้น ทั้งพระพุทธรูปต่าง
 ก็จะเศร้างหมอง ดุมีควรเลย จำเราจะออกไป ถึงสมเด็จพระ
 มหาจักรพรรดิราชาธิราชพระเจ้าข้างเฝือก จะทรงพระพิโรธ ประการใดก็
 ก็ตายแต่ตัว จะแตกเอาชีวิตไว้รอดไว้.

๑ ครนรุ่งขนณวัน ๓ ๕ ๒ คำ ส้มเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้า^{๖๑}
 เสด็จออกไปเฝ้า ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดี^{๖๒} ด้ร้ขวาน้องเราไปด้วยเรา
 ให้เร่งเตรียมพลให้พร้อมในเจ็ดวัน ส้มเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้า^{๖๓} ก็จัด
 พลตามหมื่นมาโดยเสด็จในกองทัพหลวง ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดี^{๖๔}
 เสด็จยกลงมาประชุมทัพณเมืองนครสวรรค์.

๑ ขณะเมื่อพระมหาธรรมราชาเจ้า^{๖๕} บอกข้อราชการลงไปถึงกรุงเทพ
 มหานคร^{๖๖} ส้มเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชพระเจ้าข้างเฝือก
 ด้ร้ให้พระยาพิไชยรณฤทธิ์^{๖๗} พระยาวิชิตณรงค์^{๖๘} ถือพลหมื่นหนึ่ง

ให้รับขึ้นไปช่วยเมืองพระพิศณุโลก แล้วพระเจ้าอยู่หัวให้กวาดครัว
หัวเมืองตรีจัตวาเข้าพระนคร แด่ทัพพระยาพิไชยรณฤทธิ ทัพ
พระยาวิชิตณรงค์ ยกไปถึงแดนเมืองนครสวรรค์ ได้ข่าวมาว่า
เมืองพระพิศณุโลก แด่หัวเมืองฝ่ายเหนือทงปวง พระเจ้าหงสาวดี
ได้ตั้งแล้ว แด่กองทัพพม่ามอญก็ตั้งมาถึงเมืองนครสวรรค์ พระยา
พิไชยรณฤทธิ พระยาวิชิตณรงค์ จะตั้งรับเห็นไม่ได้ จึงปรึกษา
กันถอยลงไปทูลประพฤติเหตุแก่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า บัดนี้เมือง
พระพิศณุโลก แด่เมืองฝ่ายเหนือทงปวงตั้งตั้งแล้ว กองทัพพม่า
มอญก็ยกตั้งมาตั้งอยู่ณเมืองนครสวรรค์ สมเด็จพระมหาธรรมราชา
ก็ตั้งมาด้วย สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชพระเจ้าช้างเผือก
แจ้งตั้งหนักด้วยพระไทยหนัก จึงตรัสแก่พระรามเสด็จ พระยาจักรี
พระสุนทรสงครามว่า ก็กพระเจ้าหงสาวดีก็ยกมาแล้ว คิวทั้ง
สามคนนี้จะคิดทำประการใด พระรามเสด็จ พระยาจักรี พระสุนทร
สงครามบังคมทูลว่า บัดนี้กองทัพพม่ามอญยังประชุมพร้อมมุดกัน
อยู่ไม่ร้าง ถ้าตั้งมาใกล้พระนครผู้คนออกเมื่อใดจะยกออกดี
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับบัญชาตาม ตรัสให้จัดทหารเป็นเหล่าเป็นกอง
ตั้งไว้กลางเมืองเป็นสามกอง แด่ให้เร่งรัดตรวจตราซ่อมแปดงการ
ซึ่งจะรักษาพระนคร ทั้งกลางคั่นกลางวันเป็นสามารภ.

๑) ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่ซึ่งตั้งคือเรือกระจิงเดาคา อยู่ณเมือง
กำแพงเพชรนั้นตั้งตั้งแล้ว ก็ยกทัพเรือรบเรือดำเตี้ยตั้งมาบรรจบทัพ
หลวงณเมืองนครสวรรค์ เมื่อสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีจัดแจงทัพกับ
ทัพเรืออยู่ณเมืองนครสวรรค์นั้น ท้าวพระยานายทัพนายกองเฝ้า

พร้อม จึ่งตรัสถามสมเด็จพระมหาธรรมราชาว่า เราให้ม
 ราชดำเ็นมาขอพระยาข้างตระกุดสองข้าง ควรฤๅสมเด็จพระมหา
 จักรพรรดิราชาธิราชพระเจ้าข้างเฝือกไม่ให้ รักรข้างยิ่งกว่าเสวตธนัต
 อีกเต่า ฤๅว่ามีผู้ใดทักทาน พระเจ้าน้องเรารู้บ้างฤๅไม่ สมเด็จพระ
 มหาธรรมราชากราบทูลว่าทราบอยู่ เดิมพระเจ้าแผ่นดินให้ปฤษา
 ว่า พระองค์ ให้มีพระราชดำเ็นมาขอพระยาข้างนี้ควรให้ฤๅไม่ควร
 เสนาบตีปฤษาว่าควรให้ แต่พระรามเสวต พระยาจักรี พระสุนทร
 สังคราม ปฤษาว่าข้างเป็นศรีพระนครไม่ควรให้ พระเจ้าแผ่นดิน
 ก็ได้ตรัสคือ ว่าแม้นมิให้พระยาข้างไป ถ้าพระองค์ยกทัพใหญ่
 มายังจะป้องกันพระนครได้ฤๅ พระรามเสวต พระยาจักรี พระสุนทร
 สังคราม ว่ารับประกันพระนครไว้ แต่เหตุคั้งนี้พระเจ้าแผ่นดินจึงมิ
 ได้ตั้งข้างไปถวายพระองค์ สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีได้ทรงฟังคั้งนี้
 ทรงพระสรวล แล้วตรัสว่าเป็นธรรมดาคนโมหิจิตร มิได้รู้จัก
 กำถิงคนกำถิงท่าน เหมือนสัตว์ต้องจำพวก คือนกน้อย คีอกระต่าย
 แดกระต่ายขาตัวสั้นเท่านั้น หมายจะหยิ่งท่องพระมหาสมุทได้ แด
 ว่ายน้ำออกไปยังมีทันได้หยิ่ง ก็จมน้ำถึงแก่กาตกิ วิทยาตาย นกน้อย
 เต่าบีกหางก็เท่านั้น ขอนพระยาครุฑบินข้ามพระมหาสมุท แด
 บินเต็มพักของตัวยังมีได้กวกแห่งพระยาครุฑ ก็ตกน้ำท่ากาตกิ วิทยา
 ตาย แดสัตว์ต้องจำพวกนี้เหมือนกับผู้ปฤษาแดรับประกันพระนครไว้
 สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีตรัสแล้ว รุ่งขึ้นณวัน ๔ ๑๐ ๒ คำ ศักราช ๙๑๓
 ปีกาเอกศก ก็เสด็จยาตราทัพตงมายังพระนครศรีอยุธยา แด
 ทัพพระมหาอุปราชากองหน้าค้งค่ายค้ำบตพะเนี้ยค ค่ายพระเจ้าแปรบีก

ซ้ายตั้งค้ำบดทุ่งวัดโพธารามไปคลองเกาะแก้ว ทฬัพระเจ้าย
 ปักขวาคั่งค้ำยค้ำบดวัดพุทไธศวรรย์มาคลองตะเคียน ทฬัพระยา
 คองอู ทฬัพระยาจิตคอง ทฬัพระยาตะเค็ง เกี้ยกกาย ตั้งค้ำยแต่
 วัดการ้องตงไปวัดไชยวัฒนาราม ทฬัพระยาพิลิม ทฬัพระยาเตียง
 กอนำทฬัหวดวงตั้งค้ำยค้ำบดลุมพดี ทฬัหวดวงตั้งค้ำยค้ำบดวัดโพเผือก
 ทุ่งขนอนปากคู แดทฬัสมเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้ากัตั้งค้ำบดมขาม
 ห้อยหลังค้ำยหวดวง แดทฬัซงคองรายรอบพระนครน บรรดาแม่หน้า
 ห้วยคตองทงปวง กัทำตพานเรือกเดินมาเดินพดตดอดถึงกันสันแต่
 ในวันเดี่ยอนั้นเดรั้จ.

๑) ฝ่ายข้าหวดวงชาวพระนครผู้ตรวจการบนหน้าที่เชิงเทินกำแพง แด
 ฐาคักตั้งค้ำยทำตพานคั้งนั้น กัเขาคดีโดยเหตุกรวมทุดว่า เห็นคัก
 ครัง นมากกว่าแต่ก่อนด้ามเท่าดีเท่า ด่มเด็จพระมหาจักรพรรดิราชา
 ธิราชพระเจ้าข้างเผือกได้แจ้งคั้งนั้น เห็นเหลือกถ่างที่จะแต่งทฬัออกคั
 ฐาคัก ให้กำซบตรวจครารักษาน้ำที่ไว้เป็นด้ามารถ.

๑) ด่มเด็จพระเจ้าหงษาวดีเด็คังถึงกรุงพระมหานครได้เจ็ดวันแล้ว ไม่
 เห็นทฬัผู้ ได้ออกมาค้อยุท จึงให้แต่งพระราชดำذن ในลักษณะว่า
 พระราชดำذنด่มเด็จพระเจ้าหงษาวดี ผู้เป็นอัคราธิบไคยถวยธราช
 มไหศวรรย์ในรามัญประเทศ ทรงพระราชกฤษฎาเดชานุกาพผ่านแผ่
 อาณาจักรจรท่วทศานุกิศ ตั้งแต่งภาณูมาคัเมื่อมขัณนคิกดัมย มา
 ถึงด่มเด็จพระเชษฐาเรา ผู้ผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีคัร้อยุทชยา
 คัวยครังหนิงราชบุตรทงตั้งด่มเด็จพระเชษฐา ยกพดโยธาหาญไป
 คัคัท่ายพด หน้องท่านจับได้กัมิให้กระทำพิตรภยันตราย เพื่อจะเผื่อ

ได้ผูกราชสัมพันธ์มิตรไมตรี ร่วมสามัคคีภักศธรรมเป็นสุวรรณบัณฑู
 เดียวกันอันสนิทได้ราวฉนวน จนพระเชษฐาธิราชให้มัตถกษณราชดำเนิน
 ขึ้นมาขอ ฝ่ายน้องท่านก็ส่งราชบุตรทั้งสองมายังพระบรมเชษฐา ด้วย
 ยกกลับขึ้นไปพระนครหงสาวดี รู้กฤตศัพท์ไปว่าพระเชษฐาธิราชมี
 กฤษฎาภินิหารมาก กอปรด้วยเสด็จรฤกษรชาติศุภตักษณตระกูล
 พลายพั้งถึง ๗ ช้าง จึงให้ทูตานุทูตจำทูตตักษณราชดำเนินสุนทรสวัสดิ์
 มาขอเสด็จรฤกษรสองช้างไปไว้เป็นศรีพระนครหงสาวดี พระเชษฐา
 เรามิได้มีอาในราชสัมพันธ์มิตรไมตรี กตบถถ่วงทรมท้าวทำเนียบ
 มาว่า พระนครใดมีนางรูงงามแต่ช้างเผือกช้างเนียม เป็นที่จะเกิด
 ราชศัตรู น้องท่านได้แจ้ง จำเป็นจึงต้องยกพยุหิโยธาหาญมาตาม
 ตักษณพระราชดำเนิน บัดนี้มาเหยียบขานพระนครถึงเจ็ดวันแล้ว ไฉน
 จึงมิได้ยกมารณรงค์ โดยชัตติยาภิรมย์สำเริงราชฤไทยบังเดย ให้
 เร่งยกพยุหิโยธาออกมาสงครามกันดูเล่นเป็นขวัญใจตา ฤาไม่รณรงค์
 แดวก็เขิญเสด็จออกมาสนทนากัน ถ้ามีออกมาก็อย่าให้พระเชษฐาเรา
 น้อยพระไทยเดย น้องท่านจะชิงเอาเสด็จรฤกษรให้จงได้ ครั้นแต่ง
 เสรีจแล้วให้ทูตถือเข้าไป ส้มเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า
 ครั้นได้แจ้งในตักษณพระราชดำเนิน จึงทรงพระราชดำริหว่าศึกครั้งนี้
 ใหญ่หลวงนัก เห็นเหลือมือเหลือกำลังทหารจะสู้พระนครไว้ได้ ถ้า
 เราจะมือออกไป สมนธิพรหมณ์อาณาประชาราษฎรไพร่ฟ้าข้าขอบ
 ขันหาเสมาจะถึงแก่พิเนาศินิบหายสิ้น ทั้งพระดำเนินาก็จะเศร้าหมอง
 จำเราจะออกไป มาทว่าสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีมีคงอยู่ในสัตติยานุสัติย
 ตังพระราชดำเนินเข้ามาหนักก็ตามเกิด แต่เราจะรักษาสัตติยานุสัติยให้มั่น

ทรงพระราชดำริห์เท่าดังนั้นแล้ว ก็ให้แต่งตั้งกษัตริย์ราชสวามิภักดิ์กำหนดที่
จะเสด็จ ให้ทูตานุทูตถือออกไปถวายพระเจ้าหงษาวดี แล้วครั้นให้
เจ้าพนักงาน ออกไป ปลุก ราชสวามิภักดิ์ ราชสวามิภักดิ์ ราชสวามิภักดิ์ ราชสวามิภักดิ์
กับวัดหิษฏากาศคอกัน มีราชสมบัติตั้งกษัตริย์ราชสวามิภักดิ์ตั้งตั้งตั้งตั้งตั้ง
หว่างพระที่นั่งห่างคอก แล้วให้แต่งตั้งกษัตริย์ราชสวามิภักดิ์ตั้งตั้งตั้งตั้งตั้ง
อีกพระที่นั่งหนึ่ง ให้เชิญพระศรีรัตนไตรยออกไปไว้เป็นประธาน ครั้น
รุ่งขึ้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ พร้อมด้วย
มุขมนตรีกระทรวงมหาดไทยหาญข้ามไป เสด็จขึ้นบนพระที่นั่ง
ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าหงษาวดี พร้อมด้วยท้าวพระยามุขมนตรีทั้งปวง
เสด็จมา สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้าอภัยเชิญเสด็จสมเด็จพระ
พระเจ้าหงษาวดีเสด็จขึ้นบนพระที่นั่งแล้ว ครั้นว่าสมเด็จพระเจ้าพี่เรา
ให้อารามพระพุทธรูปมากรเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า มา
เป็นประธานก็อยู่แล้ว ขอจงเป็นสักขีพยานเถิด อันแผ่นดิน
กรุงเทพมหานครศรีอยุธยาอันยกถวายไว้แต่สมเด็จพระเจ้าพี่เรา แต่ทว่า
น้องท่านให้มาขอข้างเผือกต้องข้างพระเจ้าพี่มาได้ ให้ บัดนี้ต้องยกพยุห
โยธาหาญมาโดยวิถีทุเรศกันดาร จะขอข้างเผือกอีกต้องข้างเป็นดีข้าง
พระเจ้าพี่จะว่าประการใด สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า
ก็ตรัสบัญชาให้ สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีตรัสว่า จะขอพระราเมศวร
ไปเพียงเป็นพระราชโอรส ถ้าพระเจ้าพี่เราให้แล้วจะยกทัพกลับไป
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้าตรัสตอบว่า ขอไว้เถิดจะได้
สืบประยูรวงษ์ สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีตรัสว่า พระมหินทราธิราช
ผู้หนึ่งนั้นจะสืบวงษ์ได้อยู่ อันจะเอาไว้ด้วยกัน ถ้าพระเจ้าพี่เรา

ต่สวรรคตแล้ว คิรัยพี่น้องจะหมั่นหมอมม่มีความพิโรธกัน ต่มณ
 พรหมณามุขมนตรีอาณาประชาราษฎร์จะได้ความเดือดร้อน ต่มเด็จพระ
 พระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้าขัติมิได้กับบัญชาตาม ต่มเด็จพระเจ้า
 หงษาอัครีครีว่า จะขอพระยาจักรีแด่พระสุนทรสงครามไปด้วยพระราช
 โอรส ต่มเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้าก็ยอมให้ แล้วครี
 ว่าอาณาประชาราษฎร์ หัวเมือง แด่ข้าขอบขัณฑเสมา ซึ่งกองทัพจับไว้
 ขอไว้สำหรับพระนครเกิด ต่มเด็จพระเจ้าหงษาอัครีกับบัญชาให้ ต่มเด็จพระ
 พระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า ตั้งต่มเด็จพระเจ้าลูกเธอพระราม
 ศักร แด่พระยาจักรี พระสุนทรสงคราม กับข้างพลายเผือกดีข้าง
 คือพระคเสนทโรดม พระบรมไกรสร พระรัตนากาศ พระแก้วทรงบาศ
 ให้ต่มเด็จพระเจ้าหงษาอัครี แล้วเสด็จเข้าพระราชวัง ต่มเด็จพระ
 เจ้าหงษาอัครีก็เสด็จไปพลับพลา ตั้งให้ประกาศแก่นายทัพนายกองว่า
 อาณาประชาราษฎร์พระนครครีอยู่ทรยานนี้ให้ปล่อยเสียจงสิ้น แล้ว
 ให้ต่มเด็จพระรามศักร พระยาจักรี พระสุนทรสงคราม เข้าไปรับ
 บุครภรรยา ทั้งสามก็เข้าไปรับบุครภรรยา จึงมาถวายบังคมดา
 พระเจ้าแผ่นดินแล้วก็ออกไปตามพระราชกำหนด.

๑ ฝ่ายพระเจ้าหงษาอัครี มีพระราชบริหารดำรัสตั้งให้กองทัพดวงไป
 เจ็ดวันแล้วก็เสด็จยกทัพหลวงไปทางเมืองกำแพงเพชร ต่มเด็จพระมหา
 ธรรมราชาเจ้า ก็ตามไปตั้ง เสด็จต่มเด็จพระเจ้าหงษาอัครี ถึงเมือง กำแพง
 เพ็ชรแล้ว ก็กลับมาเมืองพระพิศณุโลก.

๒ ขณะนั้นพระยาตานศรีผู้สดค่าน ยกทัพเรือห้าหมื่นต้องร้อยดำ
 เข้ามาช่วยราชการสงคราม ถึงทอดอยู่น้ำวัดกุฎีบางกะจะ รุ่งขึ้น

ยกเข้ามาทอคอยู่ประตูไชย พระยาตานี้ศรีสุตตานได้ทักตบเป็นกระบถก
ก็ยกเข้าในพระราชวัง ส้มเต๋จพระมหากัจกรพรรดิราชาธิราชเจ้าไม่ทัน
รู้ เดี๋ยวจึงวิ่งเรือพระที่นั่งศรีสุตตากดหนีไปเกาะมหาพราหมณ์ แต่เสนาบดี
มนตรีมุขพร้อมกันเข้าในพระราชวัง สักได้ข่าวตานี้แตกฉานลงเรือ
รุดหนีไป ฝ่ายมุขมนตรีทั้งปวงก็ออกไปเชิญเสด็จสมเด็จพระมหากัจกร
พรรดิราชาธิราชพระเจ้าช้างเผือกเสด็จเข้าสู่พระราชนิเวศมหาสถาน.

๑ ศักราช ๙๑๒ ปีจอโทศก พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ทราบว่า
พระราชบุตรพระสุริโยไทยซึ่งขาดคอกข้างแกกรุงหงษาวดีนั้น จำเวญไฉน
วิธนาชนแล้ว พระองค์ก็แต่งทูตานุทูตจ้ทูลพระราชดำสันคุมเคื่อง
มกคตราชบรรณาการ มาถวายแก่สมเด็จพระมหากัจกรพรรดิราชาธิราช
พระเจ้าช้างเผือก ในลักษณะพระราชดำสันนั้นว่า ข้าพระองค์ผู้ผ่าน
พิภพกรุงศรีสัตนาคนหุต ขอลถวายอภิชาติวันทนามายังสมเด็จพระ
บิตุราชาธิราช ผู้ผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา มหาคิตกภพ
นพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมด้วยพระราชมหาสถาน มหาพารอันยิ่ง
เป็นมิ่งมงกุฎด้วยสัตตเศวตกรุญชรชาติศิวประเสริฐศรีเมือง ข้าพระ
องค์ยังไม่มีเอกอรรคราชกัตยานี ที่จะสืบศรีสุริยวงษ์ในกรุงศรีสัตนา
คนหุตค่อไปมิได้ ข้าพระองค์ขอพระราชทานพระราชธิดาอันทรงพระ
นามพระเทพกระษัตรี ไปเป็นบั้นศรีสุรางคณิกภัญญาในมหานคร
ปาจิณทิก เปนทางพระราชสัมพันธ์มิตรไมตรีสุวรรณบัปผั้นเดียด
กันชั่วกัถปาวสาน.

๑ ส้มเต๋จพระมหากัจกรพรรดิราชาธิราชพระเจ้าช้างเผือก ทราบใน
ลักษณะพระราชดำสัน ก็ให้ช้มท้าวพระยามุขมนตรีปรึกษา ๆ ว่ากรุง

พระมหานครศรีอยุธยาที่กรุงหงษาวดีก็เป็นอริชอกช้า คุจุวรรณโรค
อันมีในพระทรง จะรักษาเป็นอันยาก แดพระเจ้ากรุงศรีสัตนา
คนหุตก็เป็นกรุงกระษัตริย์อันใหญ่ ได้มีพระราชดำถนอบน้อมมาแคว
ควรททรงพระราชกรุณาพระราชทานให้ จะได้เป็นทางพระราชสัมพันธ์
มิตรไมตรี เกิดอ้อมราชกรณงานพระราชสงครามภายใน จะได้เป็น
มหากำตั้งยุทธนาการ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชพระเจ้า
อยู่หัวก็เห็นด้วย คารัศให้คอบพระราชดำถนขึ้นไปว่า ซึ่งสมเด็จพระ
เจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต มีพระไทยจะร่วมพระราชโศกิตเป็นมหา
สัมพันธ์มิตรไมตรีนั้น สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า
ข้างเผือกทรงพระอนุญาตแล้ว ให้แต่งมารับเกิด ทูตานุทูตรับพระราช
ดำถนกราบถวายบังคมลาไปยังกรุงศรีสัตนาคนหุต ถวายพระราช
ดำถนทูลประพุดิเหตุทุกประการ พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตทราบ
ดังนั้นก็ตั้งพระไทยนัก ก็แต่งทูตานุทูตกับไพร่ ๕๐๐ แดท้าวนางแก้วแก่ง
มารับ ขณะเมื่อทูตลงมาถน พอสเด็จพระเจ้าตุกเธอพระเทพ
กระษัตริ์ทรงพระประชวรหนัก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช
พระเจ้าข้างเผือกมิรู้ ทจะผ่อนผันฉันใดเลย จึงทรงพระราชจินตนาการ
ว่าแม้จะมีพระราชดำถนออกไปโดยดีไซ้ ไหนพระเจ้ากรุงศรี
สัตนาคนหุตจะเห็นจริง ก็จะทำเราเจรจาเป็นต้อง จะหมิ่นหมอง
คลองพระราชไมตรีแต่ไมตรีไป ได้ออกวาจาแล้วจะให้เสียคำมิมัง
ควร พระองค์ยกพระแก้วฟ้าราชาธิคาให้แทนองค์พระเทพกระษัตริ์ พระ
ราชทาน เครื่องราชูประโภค สำหรับ บรรคมเห็น กรุงกระษัตริย์พร้อมด้วย

ดนมสาวใช้ทาสกรรมกรชายห้าวร้อยหญิงห้าวร้อยไปด้วย ทูตกราบถวาย
บังคมดาเชิญเสด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอพระแก้วฟ้าราชบุตรีขึ้นไปถวาย.

๑ ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต แจ้งว่าใช้องค์พระเทพกระษัตรีที่เสด็จ
พระไทยนิก จึงตรัสว่าเดิมเราจำนงขอพระเทพกระษัตรีซึ่งเป็นพระราช
ธิดาพระสุริโยไทย อันเสด็จพระชนม์แทนพระราชดามังกับคองข้าง เป็น
ตระกูลดวงษ์กัญญาอันประเสริฐ ครั้นแต่ก็แต่งให้พระยาแฉ่น พระยา
นคร พระยาทิพมนตรี เป็นทูตานุทูต ให้มาส่งพระแก้วฟ้าราชบุตรีคืน
ยังกรุงพระนครศรีอยุธยา แต่มีพระราชดำรัสเครื่องราชบรรณาการ
มาถวายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าข้างเฝือกด้วย ในลักษณะ
พระราชดำรัสนั้นว่า เดิมพระองค์ประดาทพระเทพกระษัตรีให้ กฤติศัพท์
ก็ทั่วไปใน นิคม ขนบท ชอบ ชนชาติมา เมือง กรุงศรีสัตนาคนหุต ขึ้น แล้ว
บัดนี้พระองค์ส่งพระแก้วฟ้าราชบุตรีเปลี่ยนไปแทนนั้น ถึงมาทว่าพระ
แก้วฟ้าราชบุตรีจะมีศรีสวัสดิ์เกษม โสภาคย์ ยิ่งกว่าพระเทพกระษัตรีร้อยเท่า
พันทวีก็ ยังไม่ต่างกฤติศัพท์พระเทพกระษัตรีเสด็จได้ ก็เป็นที่อภัย
ชวักตปาด้าน ข้าพระองค์ขอส่งพระแก้วฟ้าราชธิดาคืน จงพระราช
ทานพระเทพกระษัตรี แก่ข้าพระองค์ ดุจมี พระราชดำรัสอนุญาตมาแต่ก่อน
สมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าข้างเฝือกแจ้งในลักษณะราชดำรัส แต่
ส่งพระแก้วฟ้าคืนมาดังนี้ก็ถวายพระไทยนิก พอพระเทพกระษัตรีหาย
ประชวรพระโรค จึงตกแต่งการที่จะส่งพระราชธิดา แต่จัดเก็บ
กำหนดสาวใช้ทาสชายห้าวร้อยหญิงห้าวร้อย.

๑ ครั้นถึงเดือนห้าศักราช ๘๓๓ ปีกุญชรวิเศษ จึงมีพระราชโองการ
ดำรัสให้พระยาแมนคุมไพร่พันหนึ่งไปส่ง พระยาแมนกับทูตานุทูต
๕

เชิญเสด็จ พระเทพกระษัตริ์ ชน ทรง สี่วิกาณญจน ยานุมาศ์ ไปโดย สัตถ
 มารคตมอดอ.

๑ ฝ่ายพระมหากษัตริ์ราชา แต่แจ้งว่าพระมหากษัตริ์พรตพระเจ้า
 ช้างเผือกจะตั้งพระเทพกระษัตริ์ ชนไปกรุงศรีสัตนาคนหุต ก็ให้ม้า เร็ว ถือ
 หนังสือไปถวายพระเจ้าหงสาวดี ๆ ทราบก็แต่งให้พระตะบะเป็นนายกอง
 ฟ้าเดื่อค่าน มังกตอกหม้อ คุมพดหมันหนึ่งรุดมาตั้งขุ่มคอยอยู่
 ค่ายดมะเวิงนอกค่านเมืองเพชรบูรณ์ ออกสกัดข้าวกองศรีสัตนาคน
 หุตุนนแตกฉาน ได้พระเทพกระษัตริ์ไปถวายพระเจ้าหงสาวดี.

๑ ฝ่ายพระยาตาวซึ่งมารับพระเทพกระษัตริ์ ก็เอาคัตบังปวงไปกราบ
 ทูลพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตทุกประการ พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต
 แจ้งประพฤติเหตุก็ทรงพระพิโรธว่า ซึ่งพระเจ้าหงสาวดีแต่งรพตมา
 ดักจับซึ่งเอาพระเทพกระษัตริ์ไปทรงน ก็เพราะเมืองพระพิศณุโลกเป็น
 คั่น จำจะแก้แค้นให้ถึงขนาด พระองค์ก็ให้บารุงช้างมารพตจะยกไปเอา
 เมืองพระพิศณุโลก ฝ่ายสมเด็จพระมหากษัตริ์พรตพระเจ้าช้างเผือกแจ้ง
 ก็ครศให้ ไปห้าม พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตก็งดโดยพระราช ใองการ
 มิได้ยกไป.

แผ่นดินสมเด็จพระมหินทราธิราชครั้งที่ ๑

๑ ครนศักราช ๙๑๔ ปีชวดจัตวาศกเดือน ๑๒ สมเด็จพระมหา
 กษัตริ์พรตพระเจ้าช้างเผือก ก็ยกสมเด็จพระเจ้าตูกเชอพระมหินทรา
 ธิราชเสด็จชนผ่านพิภพไธสุยย์รยราชบัณฑิตถวัลยราชประเพณี ครอบ
 ครอบแผ่นดินกรุงพระมหานครศรีอยุธยา สมเด็จพระมหากษัตริ์พรต

คนहुคด้อมเมืองพระพิศณุโลกเมื่อใด ก็ให้กุมเอาพระมหาธรรมราชา ให้จงได้ เสร็จราชการแล้วจะเลี้ยงท่านให้ถึงขนาด พระยาดั้หราช เตะไปถึงเมืองพระพิศณุโลกมิไ้ความดับ กดับเอาค้ซึ่งพระยาราม กับส้มเค็จพระมหินทราชิราชเจ้าแผ่นดินคิดการเป็นความดับนั้น ทูตแกลง แก่พระมหาธรรมราชาทุกประการ พระมหาธรรมราชาแจ้งตระหนัก ก็ให้ข้าหลวงเอาข่าวรุดขึ้นไปทูลแก่พระเจ้าหงษาวดี.

๑ ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ก็ยกช้างม้าทัพประมาณญี่หมื่น แด่น มาโดยทางนครไทย มายังเมืองพระพิศณุโลก พระมหาธรรม ราก็ให้กวาดครัวเมืองนอกท่งปวงเข้าเมืองพระพิศณุโลก แดแต่งการ ที่จะกันเมืองไว้พร้อมเสร็จ.

๑ ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ยก มา ถึง เมือง พระพิศณุโลก เดือน ยี่แรมสิบสามค่ำปีฉลูเบญจศก ก็ตั้งทัพดับพลไชยในตำบลโพธิ์เรียง ตรงประตูศรวรวิกโกตออกไปประมาณ ๕๐ เเด้น ทัพพระยาแสนสุรินทร ความฟ้าต้งตำบลเต้าให้ พระยามือไฟต้งตำบลวัดเขาพรหมณ์ ทัพ พระยานครต้งตำบลสระแก้ว ทัพพระยามือเหล็กต้งตำบลบางสแก.

๑ ฝ่ายส้มเค็จพระมหินทราชิราช แจ้งกำหนด ว่าทัพกรุงศรีสัตนาคนหุต ยกมายังเมืองพระพิศณุโลกแล้ว พระองค์ก็กรีธาพลเค็จขึ้นไปโดย ทางชลมารค ต้งทัพหลวงตำบลพิง พระยารามแถพระยาจักรีเป็น กองนำ ขึ้นไปต้งตำบลวัดจุฬามณี แถทัพเรือจอดแต่่วัดจุฬามณีต้ง สองฟากน้ำแน่นคตอดตงไปจนทัพหลวงณปากน้ำพิง แถ่ก็บอกรับไป ว่าจะยกเข้าไปช่วยกันเมืองพระพิศณุโลก พระมหาธรรมราชาตรีศ ทราบการอยู่แล้ว ก็ให้ออกมาห้ามมิให้เข้าไป.

๑ ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต แจ้งว่า ส้มเด็จพระมหินทราธิราช ยก
กองทัพเรือขึ้นมาเหมือนกำหนดที่ดั่งพระไทย ครศรีให้ยกพลเข้ามือง
แต่แต่งทหารห่มเดื่อเหลืองดำพันหนุพตเข้าไป เจ้าน้ำที่เชิงเทินก็ดำด
ปืนไฟแหลนหลาวต้องชาวถ่านข้างตายมากนัก พระเจ้ากรุงศรีสัตนา
คนหุตเห็น ดั่งนั้น ก็เดด็จยกพลเข้าขึ้น ข้าง ทิ้งแฝง วิหารอยู่ แทบริมคูเมือง
ให้เจ้าน้ำที่ท่าทุบฆ้องตัวข้ามคูเข้าไปซุดถึงเชิงกำแพงเมือง ชาวพระ
พิศณุโลกผู้รักษากำแพงพุ่งอาวุธลงมาได้ค้อง จึงพระมหาธรรมราชา
ก็เดด็จไปขึ้นข้างทิ้ง ครศรีให้ขุนศรีเอาพลอาสาห้าร้อยออกทลวงพัน
พลดาวก็พ่ายออกไป พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตก็ถอยไปยังค่ายหลวง
แถบัญชาให้นายทัพนายกองตั้งบรรชเมือง.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระมหาธรรมราชาดำริหารการที่จะทำลายทัพเรือ ก็ครศรี
ให้เอาไม้ไผ่ผูกแพกว้าง ๓๐ วา ยาว ๒๐ วา ๕๐ แพ แล้วเอาเชือเพลิง
ไล่เต็มหลังแพ ขึ้นนามันยางรดทวไปทิ้งนิน แต่ให้แต่งเรือเร็วไว้
สองลำสำหรับจะได้จุดเพลิง ครนจัดการเสร็จณเดือน ๔ ขึ้นค่ำเพดา
เดือนตก ก็ให้ปล่อยแพติดกันลงไปถึงคองเห็นอวดจุพามณ์ เรือเร็ว
สองลำก็เอาเพลิงจุดเชือไฟลงแพตลอดขึ้นมาทางสองข้าง เพลิงก็ติด
รุ่งโรจเป็นอันหนึ่งอันเดียว นาทนคนเชือกก็พดแพเร็วลงไป กองทัพ
เรือมีทันรู้ตัวเห็นแพไฟเต็มแม่น้ำตงมากก็ตกใจ ตงเรือทันบ้างมีทันบ้าง
เยี่ยคยคคบคั้งเป็นโกถาหลด แพไฟก็ไหม้เรือคอกันไป เตี่ยเรือแต่ผู้คน
ตายเป็นอันมาก เรือแตกกองนำทเหตอหนกถนลง ไปยังทัพหลวง
ณปากน้ำพง.

๑ ฝ่ายทัพพระเจ้าหงษาวดีแจ้งข่าวว่าเมืองพระพิศณุโลกเกิดศึก ก็ใช้พระยาภูกามพระยาเดื่อหาญมาเปนนายกอง นำพันหนึ่ง พดหมื่นหนึ่ง รุกมาช่วยกันเมืองพระพิศณุโลก พระยาภูกามพระยาเดื่อหาญก็ยกทัพ มามาถึงเมืองพระพิศณุโลก เห็นข้าศึกถล่มแตกตีหักเขาคันพระยา มือเหล็กซึ่งตั้ง ในบางสระแก ทัพพระยามือเหล็กค้ำมิได้ก็พ่ายแยก ออกไป พระยาภูกามแฉพระยาเดื่อหาญก็เข้าเมืองพระพิศณุโลกได้ พระยาภูกามพระยาเดื่อหาญ กับพด ทหารชาว หงษาก็ เข้าไป ถวายบังคม พระมหาชรรม ราชฯ ๆ ก็ให้รางวัลแก่ผู้มาช่วยทั้งปวง เป็นอัน มาก ส้มเค็จพระมหินทราริราชเจ้าแผ่นดิน รู้ว่าพระเจ้าหงษาวดีให้กองทัพ มาช่วยเมืองพระพิศณุโลก เห็นการศึกไม่สมหมายแล้วก็เลิกกองทัพ คืนลงมายังพระนครศรีอยุธยา.

๑ ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต เห็นว่า จะ เอา เมือง พระพิศณุโลก มิได้ ก็เลิกทัพจากเมืองพระพิศณุโลกคืนไปโดยทางบ้านมุงดอนชมภู จึงพระยาภูกามแฉพระยาเดื่อหาญทูลแก่พระมหาชรรมราชว่า ข้าพเจ้า ทั้งสอง จะขอออกไป ตาม คัทัพพระเจ้า กรุงศรีสัตนาคนหุตให้ แดกฉาน เป็น บำเหน็จมือ พระมหาชรรมราชก็ครัดห้ามว่าศึกใหญ่มิได้แตกฉาน ถ้าไปดังนี้ อันจะยกไปตามนหาชรรมเนียมมิได้ พระยาทั้งสองก็ทูล ว่าพระเจ้าหงษาวดีใช้ ข้าพเจ้าทั้งสองมาคราน ยังไปได้รับพุ่งเป็นสำมารด ครั้นข้าพเจ้าจะมียกไปตามไซ้ เห็นว่าพระเจ้าหงษาวดีจะเอาโทษ พระ มหาชรรมราชก็ครัดว่า ท่านทั้งสองยกมาก็ได้กระทำการรบพุ่งมิใช่ย อยุ่แล้ว แต่ซึ่งว่าพระเจ้าหงษาวดีจะลงโทษนั้นเป็นภารุระเรา ถ้า ท่านมีพั่งจะขยับยกไปให้ได้ เห็นจะเสียที่ข้าศึกเปนมั่นคง พระยา

ภูกามพระยาเสื่อหาญมิได้ฟังบัญชา กราบถวายบังคมตาแต่ก็ยก
พลไปตาม.

๑ ฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตเมื่อดำทัพไปนั้น บัญชาให้พระยา
แสนสุรินทรคว่างฟ้า พระยานคร พระยามือไฟ ทั้งสามทัพอยู่ร้งหลัง
ครั้นถึงตำบลจวนแสดทางนนแคบ พระยาแสนสุรินทรคว่างฟ้า พระยานคร
พระยามือไฟ แต่งพลทหารซุ่มไว้สองข้างทาง แล้วขยับมาตั้งพลอยู่ทาง
ประมาณ ๓๐ เส้น แต่งม้าไว้คอยยั่วทัพอื่นไปตาม พระยาภูกาม
แสดพระยาเสื่อหาญยกไปถึงตำบลจวน มีทหารว่าทัพใหญ่ตั้งรับอยู่ในที่นั้น
ทันแต่มาเท่านั้นก็ได้เข้าไป ทัพกรุงศรีสัตนาคนหุตก็ยกพลออกรบประทะ
กันจนถึงอาวรุذن ฝ่ายทหารชาวด่านข้างอินซุมไว้นั้นเห็นได้ที ก็ออก
โจมตีกระหนาบ ทัพพระยาภูกามแสดพระยาเสื่อหาญก็แตกฉาน ทัพด่าน
ข้างได้ฟันแทงพลหงษาด้ตายมากนัก นายม้าผู้ด้ตายหลายคน ทัพพระ
ยาภูกามพระยาเสื่อหาญเตี้ยม้าแต่เครื่องสำตราวุธเป็นอันมาก ก็พ่ายคั้น
มาเมืองพระพิศณุโลก ครั้นเสร็จการศึก พระยาด์หราชเดโชมิได้ลงไป
ก็อยู่ด้วยพระมหาชรรมราชา แต่พระทัยนำหน้าลงไปพระนครศรีอยุธยา.

๑ ถึงณเดือน ๘ ปีชวดฉศก ส้มเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าข้าง
เผือกก็เสด็จทรงพระผนวช ข้าราชการกับวชโดยเสด็จเป็นอันมาก
ฝ่ายพระมหาชรรมราชาทราบพระไทยครระหนัก ว่าส้มเด็จพระมหินทรา
ธิราชเจ้าแผ่นดินคิดการตั้งปวงด้วยพระยารามพิศนุยุยง แด่สัญญา
แก่พระเจ้าด่านข้างให้ยกมาเอาเมืองพระพิศณุโลก พระองค์ก็ให้มี
หนังสือรับตั้งลงไปถึงส้มเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดิน ว่าเมือง
พิไชยหาเจ้าเมืองมิได้ จะขอพระยารามขนมมาเปนพระยาพิไชย ส้มเด็จ

พระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดินนครนครศรีธรรมราชจะตั้งตัวไปหงสาวดี ก็ทูล
 พระยารามแจ้งตั้งนงกตพระมหาธรรมราชาจะตั้งตัวไปหงสาวดี ก็ทูล
 แก่สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดินว่า ข้าพเจ้าได้ฟังซึ่งกิจการ
 ในเมืองพระพิศณุโลกนั้นว่า พระมหาธรรมราชาคิดการตั้งปวงเป็นฝ่าย
 ข้างพระเจ้าหงสาวดี แต่เขาเมืองเหนือตั้งไปขึ้นแก่พระเจ้าหงสาวดี
 แล้ว บัดนี้จะย้ายเอาท้าวพระยาผู้ใหญ่ในพระนครไปยังหงสาวดีแล้ว แต่
 ซึ่งพระมหาธรรมราชาบังคับบัญชาพระองค์ลงมาเป็นลัทธิตั้งนี้ ข้าพเจ้า
 เห็นมิควร ถ้าแต่ศึกหงสาวดีมาถึงพระนครก็ดี ข้าพเจ้าขอประกัน
 การคกแต่ป้องกันพระนครไว้ให้ได้ สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้า
 แผ่นดินเห็นชอบด้วย กับบัญชาโดยพระยาราม.

แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิครั้งที่ ๒๒

๑ สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดินแต่ พระยารามก็เอายุบตงค์ ซึ่ง
 คิดตั้งปวงนกรบทุกแก่พระมหาจักรพรรดิพระเจ้าข้างเมือง แล้วอัญ
 เษิญ พระองค์ดาพระผนวชออกมาครองราชสมบัติ พระเจ้าข้างเมือง ก็มี
 ได้รับ จึงสมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดินแต่พระยารามก็ทูลวิงวอน
 เป็นหลายครั้ง ว่าบดินไทยจะมาถึงประชาราษฎร์ตั้งปวงแล้ว ขอทรง
 พระกรุณาเสด็จมา ครองราชสมบัติเอาอาณาประชาราษฎร์ตั้งปวงไว้
 ให้รอด พระเจ้าข้างเมืองก็ตรัสบัญชาตามสมเด็จพระโอรสาธิราช
 กราบทูลนั้น จึงเสด็จดาพระผนวชในเดือน ๔ แรม ๓๓ ค่ำ ศักราช ๙๑๖
 ปีชวดฉศก.

๑ ฝ่ายพระเจ้าหงษาวดีแจ้งข่าวไปว่าพระยาฤกษาม พระยาเดื่อหาญ ซึ่งให้มาช่วยกันเมืองพระพิศณุโลก กลับเสียทัพแก่ชาวตันซัง ก็ทรงพระพิโรธ แต่ให้ม้าใช้มาหาพระยาฤกษามแลพระยาเดื่อหาญไปจะตงโทษพระยาฤกษามพระยาเดื่อหาญกัถวราชอาณาพระเจ้าหงษาวดี ก็ทูลวิงวอนพระมหาธรรมราชา เสด็จเสด็จขึ้นไปช่วยขอโทษ พระมหาธรรมราชา ก็ทรงพระกรุณาแก่พระยาฤกษามพระยาเดื่อหาญ จึงพาพระนเรศวรราชบุตรเสด็จขึ้นไปถึง เมืองหงษาวดี ทูลขอโทษพระยาฤกษาม พระยาเดื่อหาญแก่พระเจ้าหงษาวดี ๆ ครั้นว่ามันทั้งสองนี้โทษถึงตายอยู่แล้ว แต่พระเจ้าน้องเราได้ ชนมาขอแต่จกราบโทษให้ พระมหาธรรมราชา ก็ไถ่มนัศรัทไคร์ในพระเจ้าหงษาวดีเป็นอันมาก.

๑ ขณะเมื่อพระมหาธรรมราชาเสด็จไปกรุงหงษาวดีนั้น ข่าวแจ้งลงไปถึงกรุงพระมหานครศรีอยุธยา สมเด็จพระมหินทราธิราชก็กราบทูลแก่สมเด็จพระราชบิดาว่า พระมหาธรรมราชานี้มิได้มีความรักคือพระองค์แล้ว ไปไม่ฝากไมตรีแต่พระเจ้าหงษาวดีถ้ายเดี๋ยว จำจะยกทัพรับขึ้นไป เสด็จเสด็จพระเจ้าพี่นางกับราชันดดา ลงมาไว้ ณ พระนครศรีอยุธยา ถึงมาทพระมหาธรรมราชาจะคิดประการใดก็จะเป็นห่วงอาไโดยอยู่ อันพระมหาธรรมราชาเห็นจะไม่พินใจอมพระหัตถ์ สมเด็จพระราชบิดาก็เห็นด้วย จึงครุฑให้พระยารามอยู่จัดแจงรักษาพระนคร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับพระมหินทรโอรสาธิราช ก็กรีธาพลเสด็จโดยชลมารคถึงเมืองพระพิศณุโลก ก็รับสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์ กับเขากาศรัฐ อันเป็นพระภาคินัยราช แลคว้อพยพข้า้หดวงเดิมซึ่งให้ ชนมาแต่ก่อนนั้น แล้วสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกับพระมหินทราธิราช ก็เสด็จต้อง

จากเมืองพระพิศณุโลกไปประทับยังเมืองนครสวรรค์ จึงส่งเจ้าพระ
มหินทราริราช กราบทูลสมเด็จพระราชบิดาว่า เมืองกำแพงเพชร
เป็นทางศึกกำลังศึก จะขอทำลายเมืองกำแพงเพชรกวาดเทเอาครอบ
ครวอพยพลงไปไว้ณกรุงพระมหานครศรีอยุธยา ถึงศึกมีมากจะได้
หย่อนกำลังลง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ตรัสเห็นด้วย ทพหดวงก็ตั้ง
ยังอยู่ณเมืองนครสวรรค์ สมเด็จพระมหินทราริราชก็ยกกองทัพขึ้นไป
ยังเมืองกำแพงเพชร ทพหดวงตั้งค่ายทลายเมือง พระยาศรีเพนกอง
นำเขาค่ายแทบคูเมือง.

๑ ฝ่ายขุนอินทเสนาแตรขุนต่างใจข้าหลวง ซึ่งลงไป แด่พระพิศณุโลกนั้น
แตรขวาดก็ตรวจจัดพลแต่งกันเมืองกำแพงเพชรเป็นสามารท ครั้นกอง
ทัพเขาค่ายแทบคูเมืองก็แต่งพดทหารออกหักค่ายพระยาศรี ๆ ก็พ่ายแก่ชาว
เมืองกำแพงเพชร จึงพระยาศรีร่แต่งการที่จะปล้นเมืองกำแพงเพชร
ก็จัดชาวอาสาในหมวดพันตรีไชยศักดิ์พันหนึ่ง แต่งการสรรพก็ยกเข้า
ปล้นเมืองในเพลาตกดางคืน เมื่อแรกยกเข้าไปนั้นชาวในเมืองส่งบอ
ยู่ตะให้เข้าไปถึงเชิงกำแพงแล้ว ก็วางปืนไฟแต่พุ่งดำตราดูรุมมาต้องชาว
อาสา ๆ ก็พ่ายออกมา แต่ยกเข้าปล้นเมืองถึงสามวันรพตตายมาก เห็น
จะเอาเมืองมิได้ สมเด็จพระมหินทราริราชเจ้า ก็เลิกทัพหดวงคืนลง
มายังนครสวรรค์ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าข้างเฝือก แด
สมเด็จพระมหินทราริราชเจ้าก็เสด็จลงมายังพระมหานครศรีอยุธยา.

๑ ส่วนพระยารามอยู่แต่งการซึ่งจะกันพระนคร แต่ในหน้าที่กำแพง
รอบพระนครนั้น ให้แต่งบ้อมเพชรแตรหอพระระโยกถกันแต่เส้นหนึ่ง วาง
ปืนใหญ่ไว้ระยะแคตืบวา ปืนระเตรียมจ่ารงค์มณฑกกระโยกถกันแต่

ห้าว่า ^{๒๒}อนึ่งกำแพงพระนครณะนั้นคงโดยชบวณเก่า ^{๒๓}แต่ยังไม่รื้อลง
 คงในรึมน้ำ ^{๒๔}พระยารามก็ให้ตั้งค่ายรายไปตามรึมน้ำเป็นชั้นหนึ่ง ^{๒๕}แต่
 ไว้บนจำรองคัมณฑกสำหรับค่ายหนักมาก ^{๒๖}แล้วให้ตั้งหอโพนในกวาง
 น้ำใกล้ริมฝั่งออกไปให้วารอบพระนคร ^{๒๗}มิให้ข้าศึกเอาเรือเข้ามาตีริม
 พระนครได้.

๑ ฝ่ายข้าหลวงในเมืองพระพิศณุโลก ครั้นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
 พระเจ้าข้างเผือก ^{๒๘}เสด็จสมเด็จพระมหินทราธิราชมานำพระวิสุทธิกระษัตริ์
 แดเอกาทศรฐกับครอบครัวอพยพข้าหลวงเดิมลงไปแล้ว ^{๒๙}ก็ขนมำรับไป
 ยังกองหงษาดี ^{๓๐}กราบทูลแด่พระมหาธรรมราชาเจ้าทุกประการ พระ
 มหาธรรมราชาได้แจ้งดังนั้นแก่ดกพระไทย ^{๓๑}จึงเข้าไปเฝ้าพระเจ้าหงษาดี
 เขาเหตุซึ่งพระยารามกับสมเด็จพระมหินทราธิราชคิดการกันแต่กัน ^{๓๒}จน
 มาหักหาญรับพระวิสุทธิกระษัตริ์ลงไป ^{๓๓}กรุงพระมหานครศรีอยุธยา
 ทูลแก่พระเจ้าหงษาดีทุกประการ ^{๓๔}พระเจ้าหงษาดีแจ้งเหตุดังนั้น
 ก็แจ้งพระราชฤไทย ^{๓๕}จึงตรัสแก่พระมหาธรรมราชาว่า ^{๓๖}ซึ่งกรุงพระ
 มหานครเดี่ยดยกยานุสติยกดบเป็นปรบกับข้าศึกแก่พระเจ้าน้องเรานั้น ^{๓๗}จะ
 ตะไว้มิได้ ^{๓๘}พระเจ้าน้องเราเร่งลงไปจัดแจงกองทัพตั้งเมืองเหนือ ^{๓๙}แต่
 เต้บียงอาหารไว้ให้สรรพ ^{๔๐}เดือน ๑๒ เราจะยกลงไป ^{๔๑}พระมหาธรรม
 ราชเจ้ารับบัญชาพระเจ้าหงษาดีแล้ว ^{๔๒}ก็ถวายบังคมตามายังเมือง
 พระพิศณุโลก ^{๔๓}จัดแจงเต้บียงอาหารข้างมำรพดทงเจ็ดหัวเมืองเหนือไว้
 ฝ่ายพระเจ้าหงษาดีให้มำรุงข้างมำรพดสรรพ.

๑ ^{๔๔}ลุศักราช ๙๑๗ ปีเถาะดับศก ^{๔๕}วัน ๕ ๓๒ ^{๔๖}คำเพดารุ่งแล้วต้อง
 นาฬิกาหกบาท ^{๔๗}สมเด็จพระเจ้าหงษาดีก็เสด็จรวงพระบริโคตททวรา

ภิกษุเจ้า เจ้าตั้งทรงเครื่องศิริราชวิภูษณาหาร กาญจนวิเชียรมาตย์
 มณีนาคมังกุญ ตำหรับวิไชยยุทธราชรณภูมิเจ้า เจ้าตั้งทรงช้างคัน
 พลายชมพูทนต์สูงหกศอกสองนิ้ว ผูกพระที่นั่งสุวรรณม้ามณฑป เป็น
 บรมอรรคยานพาหนะ พร้อมด้วยแสนสุรชาติโยธาพลากรเหี้ยมหาญ
 พดได้ให้เขนทอนธนุดิเรกมหาพาร นานาอุษประภักดิ์ดารดิษรพดรุงค
 ภาชชาติพันทุก อธิกด้วยกาญจนกตั้งกต อภิรมบังสุริยไฟโรจ
 รุจิตร พิพิธปฎาการงไชยรงบรรฎากเป็นชนิดแน่นใต้ว เดียรคาช
 ด้วยท้าวพระยา พลากรกรรวง รือรายระยะโดยขบวนบทจร พยุหบาตรซ้าย
 ขวาน่าหลังทั้งปวงเจ้า ได้เพตามหาพิไชยฤกษ์ ไทราต้นซ้องไชย
 ทวีชวารย์เจ้าตั้ง ประโคมซ้องกตองกาหก็กก้องนฤนาทนั้นนั้น
 พดุชาติด คำเนนรชัฎ์ดาพยุหแสนยากรทัพหลวงออกจากหงษาวดี
 วันแรมมา ๒๕ เวณถึงแดนเมืองกำแพงเพชร เจ้าตั้งประทับเถลิงราช
 พดัมพลาไชยราชาอาศน์ จึงดำรัสให้พระเจ้าแปรเป็นนายกองทัพเรือ
 แด้วพระเจ้าหงษาวดี ก็ยก มาชุมนุมตททพบกทัพเรือ ณเมือง นครสุวรรณค
 แด้วพดพระเจ้าหงษาวดียกมาครั้งนั้น คือพดพม้ามอญในหงษาวดี อังวะ
 คองอู เมืองปวณ แดเมืองประแตนหัว เมืองกอง เมืองมิต เมือง
 คาคะ เมืองหน่าย เมืองอุมวง เมืองสะพัวบัวแต่ แดเมืองสรอบ
 เมืองไทยใหญ่ อนึ่งทัพเชียงใหม่นั้นพระเจ้าเชียงใหมประชวร จึงแต่ง
 ให้พระแสนหลวงพิงไชยเป็นนายกอง ถือพดดาวเชียงใหมทั้งปวงมา
 ด้วยพระเจ้าหงษาวดีเป็นทัพหนึ่ง แดกำหนดพดนั้นมาบุญชรัยหมั้น
 ตมตั้งพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้าเป็นนายกอง ถือพดหัวเมืองเหนือ
 ทั้งเจ็ดหัวเมืองมาด้วยพระเจ้าหงษาวดีเป็นทัพหนึ่ง ครนได้ศุภวารฤกษ์

๑๑๑ พระเจ้าหงษาวดีกษัตริย์พุกุโธธาที่พึ่งปวงตงมายังพระมหานคร
ศรีอยุธยา.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าช้างเผือก แดสมเด็จพระ
มหินทราธิราชเจ้าช้าว ก็ให้ขับพลเมืองนอกทั้งปวงเข้าพระนคร แด
ได้แต่ในแขวงจังหวัด ซึ่งอยู่ใกล้พระนคร ทั้งสี่แขวงนั้น ประมาณส่วนหนึ่ง
แต่ซึ่งมีได้เขามาขึ้นออกอยู่ป่าเป็นอันมาก อนึ่งพลเมืองเล็กน้อยทั้งปวง
มิได้เข้าพระนคร แดออกอยู่ป่ามาก ได้แต่ตัวเจ้าเมืองแดพดสำหรับ
เจ้าเมืองนั้นเข้ามาพระนคร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ให้พระยารามนคร
จัดพลสรรพยุทธขึ้นประจำหน้าที่กำแพงพระนคร แดค่ายทั้งปวงก็
มีนกงันกั แดวกัแต่งกองเดินไวทั้ง ๔ ด้านรอบพระนคร ด้านตะ ๕ กอง
ส่วนพระยารามนครทั้งทัพในท้องสนามหลวงเป็นกองกลาง จะได้ยก
ไปช่วยทั้ง ๔ ด้าน อนึ่งหน้าที่ใดซึ่งเป็นหน้าที่กวดขัน พระเจ้าอยู่หัว
ก็ไว้พระยากระธาโหม แดพระยาพดเทพ พระมหาเทพ เมืองไชยนาท
เมืองสุพรรณบุรี เมืองฉะบุรี เมืองอินทบุรี เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี
เมืองนครนายก เมืองสระบุรี เมืองพรหมบุรี เมืองสรรคบุรี เมือง
สิงคบุรี เมืองนครไชยศรี เมืองชนบุรี เมืองมฤท ทงน้อยอยู่ประจำที่
แต่ประตูหอรัตนไชยลงไปเกาะแก้วซึ่งมีแต่คู หาแม่น้ำกินมิได้ แดหน้าที่
ทั้ง ๓ ด้านไว้ แต่ในค่ายไปถึงประตูไชย พระยาพระคลังเป็นนายกอง
ใหญ่ แต่ประตูไชยไปถึงประตูวังไชย พระยาอินทรานครบาตเป็นนาย
กองใหญ่ แต่ประตูวังไชยไปถึงประตูชั้น พระท้าวหน้าเป็นนายกองใหญ่
แต่ประตูชั้นไปถึงมุ่มศาลหลวง พระยาดัหราชเดโชเป็นนายกองใหญ่

แต่มีผู้คัดค้านมาพระราชา จึง แต่พระราชาจึงไปถึงชื่อหน้าพระยาชรรมา
เป็นนายกอง ถือพดทหารในท้องปวงรักษาน้ำที่.

๑ ฝ่ายพระเจ้าหงษาวดี ยกทัพมาถึงกรุงพระมหานครศรีอยุธยา
ณวัน ๔ ๓ ค่ำ
นารายณ์ตั้งหารยาว ๓ วา คอก กระสุน ๑๒ นิ้ว ตกไปคังในช่อง
มุกคัพธวรรค์ ให้จึงกายิงเอาคองทัพพระเจ้าหงษาวดี ต้องข้างม้า
รพตตายมาก กระสุนนั้นไปตกใกล้พดพระเจ้าหงษาวดี พระ
เจ้าหงษาวดีก็ให้เอาระสุนขึ้นตรวจพด แล้วก็เสด็จเด็กคองทัพมาคัง
ณมหาพราหมณ์ พดที่พบทัพเรือถึงพร้อม จึงพระเจ้าหงษาวดี
ก็ครุ้กำหนดให้ทัพปวงเข้าล้อมพระนคร ในชื่อน้ำทศบุรีไฟ ทัพ
พระมหาอุปราชากับพระมหาธรรมราชา ทัพพระเจ้าอังวะไปคังข้าง
ทักษิณ ทัพพระยาตะตะเจ้าฟ้าไทยใหญ่ แต่พระยาแสนหลวง
ชาวเชียงใหม่ไปคังข้างบ้านจิมทีศ ทัพพระยาพิชัยแต่ทัพพระยาของอุ
ทัพพระยาอโยคามีนี้ พระยาตากเจ้าเมืองเมาะตะมะ พระยาพะตะมะ
พะตะเบิดคังทศอุดร ฝ่ายทัพหลวงก็ยกเข้าไปคังณวัดมเหยงค์ แต่ทัพ
อันล้อมพระนครทั้ง ๔ ด้านนั้น เมื่อแรกยกเข้าล้อมนั้นคังใกล้ริมหน้า
ออกไปประมาณ ๓๐ เส้น แต่เขาไม่คาดเป็นค่ายพุนดินกันนั้นใหญ่
กว่าจะคังค่ายนั้นคังได้ ชาวพระนครวางปืนใหญ่ออกไปคังพดพระ
เจ้าหงษาวดีตายมากนัก ครั้นคังค่ายนั้นกันปืนใหญ่ได้แล้วประมาณ
๓๐ วัน ก็ยกเข้ามาคังค่ายอีกชนหนึ่ง ห่างค่ายเดิม ๓๐ เส้น ยัง
ประมาณ ๒๐ เส้นจนถึงริมหน้า ชาวพระนครแต่งพดอาสาออกมาตวงพัน
แล้ววางปืนใหญ่ออกไปคังพดพระเจ้าหงษาวดีเมื่อคังค่ายนั้นตายมากนัก

แต่หาที่พนายกองเห็นจะคงค่ายในกลางวันมิได้ ให้ตอบเข้าตั้งกลางคืน
เป็นช้านาน จึงตั้งค่ายชนนมนลงได้ แล้วพระเจ้าหงษาวดีก็ให้ยก
เข้าตั้งค่ายนอกชนนหน่งเด้าให้ ถึงริมหน้าคูเมือง แต่ค่ายชนนตงยากนัก
ด้วยชาวพระนครวางปืนใหญ่ แลปืนจินตจำรungskมณฑก ถนัด เค็มแม่่นยำ
พลทงปวงคองปืนไฟตายมากนัก จึงพระเจ้าหงษาวดีให้ชตุอโมงค์ให้
พลทงปวงเดินเข้ามาเป็นหลายแห่งหลายค่าย ครึ่งถึงริมแม่น้ำที่จะตั้งค่าย
หนักชตุอโมงค์แค้นหากันโดยนาค่าย แต่ตอบคองค่ายนั้นในกลางคืน
แล้วห้ามพลทงปวงให้ส่งมมิให้ มีดาว ฝ่ายในพระนครว่าชาวหงษาวดี
ชตุอโมงค์เดิน เข้ามืดใหญ่ยิ่งออกไปมิได้ของข้าศึก ก็จัดกองอาสา
ออกไปทดวงพันได้หัวเข้ามาถวายเป็นหลายครั้ง แต่ชาวหงษาวดีตั้งค่าย
ชนนเป็นเดือนเศษจึงตั้งได้ แต่พระเจ้าหงษาวดียกมาให้ตั้งค่ายล้อม
เป็นสามครั้ง ประมาณสองเดือนเศษจึงเข้าล้อมได้ ถึงริมแม่น้ำคูเมือง.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้า จึงดำรัสแก่พระยารามให้มี
ศุภอักษรขึ้นไปถึงเมืองถันช้าง ขอกองทัพลงมาช่วย พระยาราม
ก็แต่งศุภอักษรโดยพระราชมรินทร์เจ้าแล้ว จึงแต่งให้ขุนราชเสนา
ขุนมหาวิไชย กับไพร่ห้าสิบขึ้นไปยังเมืองถันช้าง.

๑ เมื่อศึกหงษาวดียกมาล้อมพระนครแต่ตั้งค่ายได้สามครั้ง พระ
เจ้าช้างเผือกเสด็จเสวยพระนครมิได้ขาด แต่แต่งขุนหมื่นทหารออกไป
กองตระหนี่สองพันทั้ง ๔ ด้านเป็นหลายหมู่หลายกอง ได้รับความช่วย
หงษาวดีซึ่งเข้ามาตั้งค่ายนั้นทุกวัน แต่ได้ฆ่าฟันชาวหงษาวดีตายได้หัว
มาถวายเป็นมาก ฝ่ายพลทงชาวดีแม่นดังตายเท่าใด พลทงปวงก็มีได้
แตกฉาน ยกหนุนกันเข้ามาหน่นหนาบ้องกันให้ตั้งค่าย ครึ่งตั้งค่าย

มั่นตอมทั้ง ๔ ด้านแล้ว พระเจ้าหงษาวดีก็ตรัสแก่พระมหาอุปราช
 พระเจ้าแปร พระเจ้าอังวะ ท้าวพระยาทั้งหลาย ว่าเราไปรบเมือง
 ทุกแห่งไซ้ ครั้นยกเข้าตอมได้แล้วดังนี้ ก็แต่งการที่จะเข้าปล้น
 เขาได้ด้วยฉับพลัน แดแผ่นดินอยุธยาเป็นราชธานีใหญ่หลวง เขา
 สุ่มทเป็นคู่นรอม ดุจเขาพระดีเนรราชอันมีแม่น้ำตั้งทันครนที่รอบคอบ
 แดที่จะปล้นได้ ไซ้เห็นแต่ชื่อนำด้านเดียว ถึงดังนี้ก็ดี จะปล้นเขา
 เหมือนนครทงปองนมมิได้ แดซึ่งจะเอาอยุธยาครนเราจะแต่งการ
 เปนงานมีจึงจะได้ ให้ท้าวพระยาทั้งหลายกำหนดให้แก่นายทัพนายกอง
 ทัพปองให้รักษาแคว้นไว้อย่าเพื่อรบพุ่ง ให้แต่งกันออกลาดหาเข้าไว้
 เปนเด็ยยังไพร่พลทัพปองให้ครบปีหนึ่ง แดจะให้สำรวจเอาให้ถ้วนตัว
 จงทุกหมู่ทุกกอง ถ้านายทัพนายกองผู้ได้เด็ยยังพลนมมิครบถึงปีไซ้
 จะให้ตงโทษแก่นายทัพนายกองถึงสิ้นชีวิต จึงท้าวพระยานายทัพนาย
 กองทั้งหลายก็แต่งพลได้ประจำค่ายทัพปอง แต่พอรบพุ่งบ้องกันนำค่าย
 แดวิกัแต่งพลออกไปลาดหาเข้าทุกหมู่ทุกกอง โดยพระราชกำหนด
 แแต่หมวดมะโดดเข้าหลวงเดิมนี้เด็ยยังมิครบปี พระเจ้าหงษาวดีให้
 ตงโทษถึงสิ้นชีวิต.

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าช้างเผือกทรงพระประชวร
 หนักประมาณ ๒๕ วัน ก็สวรรคตในศักราช ๙๑๗ ปีเถาะดับศก
 อยู่ในราชสมบัติสิ้น ๒๗ ปี.

แผ่นดินสมเด็จพระมหินทราธิราชครั้งที่ ๒๒

๑ ครั้นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าช้างเผือกสวรรคตแล้ว
สมเด็จพระมหินทราธิราชพระเจ้าแผ่นดินมิได้นำพากรศึก แต่เสด็จอยู่
แต่ในพระราชวัง ใ้การท่งปวงแก่พระยาราม ให้บังคับบัญชาตรวจ
ตราทหารท่งปวงผู้รักษาน้ำที่รอบพระนคร ขณะนั้นพระยารามซึ่ง
ห้ามทอง มีมยุรฉัตรประดับซ้ายขวา แต่พดทหารหน้าหลังเป็น
หนัสนา แต่พดล้อมนกกตบเจ็ดร้อย เทียวเดียบหน้าทุกวัน แต่
เกณฑ์พดทหารออกรบชาวหงสาวดีเป็นสำมารภ.

๑ ขณะนั้นพระยาจักรรัตน ถือพดทหาร ออกไป หักค่ายข้าศึก ณที่ค่าย
แต่เผาค่ายนำที่พระยาเกียรติได้ประมาณเดือนหนึ่ง พดศึกอันประจำค่าย
พ่ายลงไป จึงพระยาเกียรติยกพดออกรบพระยาจักรรัตน พระยา
จักรรัตนถ่าไปก็เสียตัว แต่ชาวอ่าท่งปวงก็พ่ายเข้ามาพระนคร
พระยาเกียรติจับพระยาจักรรัตนไปถวายแก่พระเจ้าหงสาวดี ๆ ทรงพระ
โกรธแก่พระยาเกียรติ ตรัสแก่พระมหาอุปราชว่าซึ่งพระยาเกียรติมิได้
รักษาค่ายให้มั่น ให้ชาวพระนครออกมาเผาเสียได้ มิตรโทษพระ
ยาเกียรติด้วยประการใด พระมหาอุปราชกราบทูลว่า พระยาเกียรติ
เสียค่ายได้นายกองซึ่งถือพดออกมานั้น เห็นว่าโทษพระยาเกียรติกตบ
ตบกันจึงมิได้ตรึงโทษ พระเจ้าหงสาวดีทรงพระโกรธแก่พระมหาอุปราช
ว่า ถึงพระยาเกียรติจับได้นายกองก็ดียังมิคุมโทษ แต่มหาอุปราช
ว่าพระยาเกียรติคุมโทษแล้ว แต่มิได้เอาโทษพระยาเกียรตินั้น เห็น
ว่ามหาอุปราชมิได้เอาใจจงในการศึก อย่าให้มหาอุปราชอยู่บังคับ
การศึกในทัพนั้นเลย จะไปแห่งใดก็ตามใจเถิด ให้มหาอุปราช

เอาแต่ข้างตัวหนึ่งคนนั้นก็หายตกลงไปด้วย กำนันขอให้เขาไป พระเจ้าหงสาวดีก็ขมพระมหาอุปราชาด้วย แต่ก็ไม่ให้ตั้งโทษแก่พระยาเกียรติถึงสิ้นชีวิต พระมหาอุปราชากลับมายังทัพ สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีก็ใช้ส่งพระโอรสมาขัมพระมหาอุปราชาให้ไปจากทัพจึงพลัน ขณะนั้นพระเจ้าแปร พระเจ้าอังวะ กัดอาชญาพระเจ้าหงสาวดี มีอาชญาขอโทษพระมหาอุปราชาได้ พระมหาอุปราชาก็ให้มาทูลแก่พระมหาธรรมราชาว่า สมเด็จพระราชบิดาทรงพระโกรธให้ขมเราเสียจากทัพ แดพระเจ้าแปร พระเจ้าอังวะ จะทูลขอโทษนั้นพ้นกำลังทูตมิได้ แต่ซึ่งจะช่วยเราครั้นเห็นแก่พระเจ้าพี่เราพอจะทูลขอโทษเราได้ เมื่อพระมหาอุปราชาให้มาทูลแก่พระมหาธรรมราชานี้ พระเจ้าหงสาวดีใช้ส่งพระโอรสมาเฝ้า ว่าให้พระมหาอุปราชาเร่งไปจึงพลัน พระมหาอุปราชากัดพระราชอาชญาที่แต่งตัวขึ้นข้างไปจากทัพ จึงพระมหาธรรมราชาดำรัสให้ข้าหลวงไปห้ามพระมหาอุปราชาว่าให้คงอยู่ เราจะไปทูลขอโทษก่อน พระมหาธรรมราชาก็เสด็จมาเฝ้า ทูลขอโทษพระมหาอุปราชา พระเจ้าหงสาวดีก็โปรดยกโทษให้

๑ ขณะนั้นพระเจ้าหงสาวดี ให้พระเจ้าแปรยกทัพเรือลงไปโดยคลองสุพรรณายเข้าไปออกบางไทรเดียวชนมาตั้งท้ายคู ก็มิให้เรือชนลงเข้าออกได้ แล้วพระเจ้าแปรก็แบ่งทัพเรือลงไปลาดถึงเมืองนนทบุรี เมืองธนบุรี เมืองสาครบุรี

๑ ขณะนั้นเจ้าเงาะจันจิงจิว มีท้าวว่าคำกัเมืองหงสาวดี มาอ้อมพระนครก็ใช้ไปเข้ามาถึงหลังเต่า พระเจ้าแปรรู้ก็ยกทัพเรือออกไปจะเอาเจ้าเงาะจันจิงจิว ๆ ว่าคำกัมาอ้อมพระนคร แต่งทัพเรือลงมาลาด จันจิงจิว

ก็ใช้ใบตำเภอาออกไป แดทพเรือพระเจ้าแปรยกออกไปเห็นตำเภาคั้น
จึงจืดคดาศออกไปทุกแคว้ว จะตามเขามิได้ก็ยกทัพคนมา พระเจ้า
หงษาวดีก็ทรงพระโกรธแก่พระเจ้าแปร ว่าตำเภาคั้นเข้ามาถึงปากน้ำ
แล้วแถมได้ติดตามออกไปเอาจงได้ ให้ตำเภาคั้นหนีไปรอดนั้นพระ
เจ้าแปรผิด คริศให้เอาตัวพระเจ้าแปรไปกระเวนรอบทัพแล้ว ให้คง
เป็นนายกองทัพเรือจุเกา.

๑ ฝ่ายพระเจ้าหงษาวดี ก็แต่งทหารให้เข้า หักค่าย ริมหน้าด่าน ประตู หอ
รัตนไชย พระยารามแฉพระยากระดาโหม พระยาอินทราชิบัติ พระมหา
เทพ พระมหามนตรี แดพระหัวเมืองขุนหมื่นทั้งหลาย ช่วยกันเอาใจจง
ในราชการ รบพุ่งป้องกันมิให้ชาวหงษาหักเข้ามาได้ แดพระมหาเทพ
แค้นงพตธาด่าออกทตวงพันชาวหงษาวดีก็แตกฉานเป็นหลายครั้ง แดการ
ศึกนั้นนี้เข้าอยู่ พระเจ้าหงษาวดีทรงพระโกรธก็ให้เอานายทัพนายกอง
นั้นลงโทษ แดบัญชาการให้พระมหาอุปราชาไปตั้งค่ายตำบลวัด
เขาดินตรงเกาะแก้ว พระเจ้าอังวะจะบุตรเขยนั้นคงค่ายตำบลวัดสังพานเกลือ
พระเจ้าแปรผู้หลานตั้งค่ายตำบลวัดจันตรงบางเขย ให้เร่งถมดินเป็น
ถนนข้ามแม่น้ำเข้าไปให้ถึงปากท่งสามตำบลจงได้ พระมหาอุปราชา
พระเจ้าอังวะ พระเจ้าแปร ก็มาเร่งให้ทำตามรับสั่ง ชาวพระนคร
เจ้านา ที่เห็น ดั่งนั้นก็เอา บันใหญ่หน่อย ระดมยิง ช้างก็ล้มตาย เป็นอัน มาก
ล้มเศ็จพระเจ้าหงษาวดีเสด็จไปทอดพระเนตร เห็นยังไม่เป็นถนนขึ้น
ก็คริศว่า พระมหาอุปราชา พระเจ้าอังวะ พระเจ้าแปร สามคน
จะให้พ้นแต่ถนนข้ามคูเท่านั้นมิได้ ที่ไหนจะได้กรุงศรีอยุธยาเก่า
ถ้าตายลงสักคนหนึ่งเมื่อใดจึงจะเป็นถนนขึ้นได้ คริศเท่าดังนั้นแล้วเสด็จ

กดับไป พระมหาอุปราชา พระเจ้าอังวะ พระเจ้าแปร ยิ่งเกรง
พระราชอาชญา จึงดำริทีให้เอาไม้ โคนดทำทูปทูปงัดพดชนมุดดินเข้า
ไปถมถนน ชาวพระนครก็วางปืนใหญ่ออกมาทำตายทูปทูปดัดมตาย
เป็นอันมาก ผู้ตรวจการเห็นดังนั้นก็ไปกราบทูลสมเด็จพระเจ้าหงษาวดี
ทุกประการ สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีจึงตรัสถามผู้ตรวจการว่า พดแบก
มุดดินตายลงคนหนึ่งจะเป็นมุดดินดังก่ก่อน ผู้ตรวจการทูลว่าคนตาย
คนหนึ่งเป็นมุดดินประมาณเจ็ดก่ก่อนแปดก่ก่อน พระเจ้าหงษาวดีตรัสว่า
เอาเถิด จึงไปบอกเจ้าน้ำทิให้เร่งพดชนมุดดินถมถนนเข้าไปอย่าให้
ขาดได้ ผู้ตรวจการก็มาทูลพระมหาอุปราชา พระเจ้าอังวะ พระเจ้าแปร
ตามรับสั่งทุกประการ พระมหาอุปราชา พระเจ้าอังวะ พระเจ้าแปร
ก็เร่งให้พวกพดท่งปวงชนมุดดิน เข้าไปถมถนน ท่งสามตำบลมิได้ขาด ท่ง
กลางวันกลางคืน พวกพดซึ่งต้องชนมุดดินต้องปืนตาย ก็ให้ ท่งตง
ไปท่งก่อนคืนแต่อาศัพด้วยกัน แดการพดถนนจนถึงสามเดือนจึงถึงปาก
กำแพงพระนคร.

๑ ฝ่ายพระยาราม พระยากระต่าโหม พระมหาเทพ เห็นเชิงคึก
แหดมเข้ามา ก็ให้ตั้งค่ายในกำแพงพระนครชนหนึ่งเป็นวงพาด เขามัน
ใหญ่มันมณฑกมาคงดาไว้ณนาค่ายนั้น ฝ่ายพดอันอยู่น้ำที่กำแพงเชิงเทิน
นั้นก็ยังมีขึงบึงกันอยู่ พระเจ้าหงษาวดีให้ยกพดเข้ามาโดยถนนมุม
เกาะแก้ว แดวเอาทัพเรือมากระหนาบ เขามันจ่ารงค์มณฑกนถดับ
ยิงแย่งระดมเจ้าน้ำที่ดงท่าฝั้น ซึ่งเขามุมเกาะแก้วนั้น ชาวทหารอาดำซึ่ง
อยู่น้ำที่มุมเกาะแก้วนั้นจะยิงรบขึงบึงกันมิได้ ก็พ่ายลงมายังค่ายซึ่ง
ตั้งไว้ ณ ชาวหงษาวดีรุกเข้ามาทลายกำแพงมุมเกาะแก้วได้ ขณะนั้น

พระยารามก็สลดใจ จะบังคับบัญชาการศึกมิได้เป็นสิทธิใดๆก่อน ก็คิด
ด้วยท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลาย ว่าจะป้องกันสืบไปเห็นพ้องกัน แต่
จะแต่งออกไปให้เจรจาเป็นไมตรี ท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลายก็ว่า
ซึ่งจะเป็นไมตรีใช้แต่ยังมีได้รับกันเป็นตำมารถ แต่ซึ่งได้รับพุ่งจน
พระเจ้าหงษาวดีได้ยรวผลเป็นอันมากถึงนั้นแล้ว พระเจ้าหงษาวดียังจะรับ
เป็นไมตรีฤ ท้าวพระยาทั้งหลายก็มีดังด้วยพระยาราม แต่เห็นว่า
ท้าวพระยามุขมนตรีตักขันทหารทั้งปวงมีฟังบังคับบัญชาพระยาราม ต่าง
คนต่างรบพุ่งข้าศึก ต้มเต๋จพระมหินทราราชพระเจ้าแผ่นดินก็มีเอา
พระไทยลงในกาสงคราม ตะให้แต่มุขมนตรีทั้งหลายรบพุ่ง.

๑ - ขณะนั้นพระมหาเทพ ถือพดธาดาอยู่รักษาหน้าค่ายมุมนเกาะแก้ว
ที่กำแพงทลายนั้น ข้าศึกหงษาวดียกเข้ามาปล้นค่ายเป็นหลายครั้ง
แต่พระมหาเทพก็รบป้องกันไว้ ข้าศึกหึกเข้าไม่ได้ อนึ่งพระเจ้าสุทโธ
พระศรีเสถียรราช เสด็จมายืนข้างพระที่นั่งให้พดธาดาช่วยพระมหาเทพรบ
แต่แต่งทหารอาสาออกทลวงฟัน แล้วก็วางปืนใหญ่ยิงทะแยงออกไป
ต้องพดหงษาวดีตายเป็นอันมาก ข้าศึกจะปล้นเอาค่ายนั้นมิได้ ก็ตั้ง
ประชิดกันอยู่.

๑ ฝ่ายพระเจ้าหงษาวดี ทรงพระดำริห์ว่า กรุงพระมหานครศรีอยุธยา
นี้ป้องกันเมืองเป็นตำมารถ ซึ่งจะหึกเอาโดยง่ายนั้นยาก แล้วก็จวน
เทศกาลฟ้าฝนจะลำบากไพร่พลนัก ก็ปรึกษากับพระมหาธรรมราชา
ว่าจำเราจะเพ็ชโรบายให้ ถือหนึ่งสี่เอาตัวพระยารามผู้เป็นเจ้าการ ป้องกัน
พระนครนั้นได้แล้ว ก็จะไปมอถอง เห็นจะได้เมืองถ้อยเดียว พระมหา
ธรรมราชาเห็นด้วย ก็แต่งนายก้อนทองข้าหลวงเดิม ให้ ถือหนึ่งสี่

ตอมเข้า ไปถึงขุนต้นหม้อหวงซึ่งสมเด็จพระเจ้าข้างเผือกไป เขาตงมาแต่
 เมืองพระพิศณุโลกกับด้วยพระวิสุทธิภักษัตรนั้น ขุนต้นหม้อตั้งหนังสือ
 เข้าไปถวายแก่พระเจ้าอยู่หัวฝ่ายใน แต่ในลักษณะหนังสือนั้นว่า พระเจ้า
 ข้างเผือกตรัสคิดด้วยพระยาราม จึงแต่งการรบบังคับกันพระนครให้
 เสียด้วยคตของพระราชไมตรีนั้น บัดนี้พระเจ้าข้างเผือกเสด็จสวรรคต
 แล้ว ยิ่งแต่พระยาราม แต่พระไทยพระเจ้าหงสาวดียังไปเสียคตของ
 พระราชไมตรี ตรัสว่าถ้าแต่พระเจ้าแผ่นดินตั้งตัวพระยารามผู้ก่อเหตุออกไป
 ไปถวายแล้ว พระเจ้าหงสาวดีก็จะเป็นไมตรี มิให้ยากแก่สมณ
 พราหมณาจารย์ประชาราษฎรทั้งปวง จะเลิกทัพกลับคืนไปเมือง
 หงสาวดี จึงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฝ่ายในก็เอาหนังสือนั้นมาแสดงแก่
 สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดิน ๆ ได้ฟังโดยลักษณะหนังสือนี้ ก็
 ให้หาท้าวพระยาพฤคมาตย์ทั้งปวงมาประชุมกันปรึกษา ว่าซึ่งพระเจ้า
 หงสาวดี จะให้ ตั้งพระยาราม ออกไปแต่ จะเป็นไมตรี นั้นยังเห็น ควรจะตั้ง
 พระยารามออกไปฤ ๆ มิชอบตั้ง จึงท้าวพระยาพฤคมาตย์ทั้งปวง
 ปรึกษากันว่า ถ้าพระเจ้าหงสาวดีจะเป็นพระราชไมตรีจริง ควรจะตั้ง
 พระยารามออกไป อย่าให้ ได้ยากแก่ประชาราษฎรทั้งหลาย สมเด็จพระ
 มหินทราธิราชเจ้าแผ่นดินก็ตรัสให้แต่งหนังสือตอบออกไปว่า ถ้า
 พระเจ้าหงสาวดีจะเป็นพระราชไมตรีดีจริง คุณให้หนังสือเข้ามาใช้ ก็
 จะตั้งพระยารามออกไป จึงนายก้อนทองเอาหนังสือออกไปถวายแด่พระมหา
 ธรรมราชา ๆ ก็ตรัสให้นายก้อนทองเข้ามาเด่า ว่าพระเจ้าหงสาวดีจะ
 เป็นพระราชไมตรีดีจริง ให้ตั้งตัวพระยารามออกไปเถิด ซึ่งจะเอา
 พระยารามไว้ จะให้ ได้ยาก แก้อาณา ประชา ราษฎร ทั้งปวงนั้นดู มิบังควร

ฝ่ายท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลายมิได้รักท้าวพระเจ้าหงษาวดี ต่ำคัญว่า
 จริ่งก็พร้อมกันทูลสมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดิน ให้ตั้งพระยาราม
 ออกไปแก่พระเจ้าหงษาวดี สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดิน
 จึงครีกลงนายก้อนทอง ให้ออกไปทูลแก่พระมหารัชมราชาว่าจะตั้ง
 พระยารามออกไป กำหนดให้มารับ ครั้นนายก้อนทองไปแล้ว พระเจ้า
 แผ่นดินให้เจ้าพระยารามแต่งคนคุมออกไปตั้ง อารามนาพระดังฆราช
 กับภิกษุสี่องค์ออกไปด้วย ครั้นพระดังฆราชแต่ผู้คุมพระยารามไปถึง
 สมเด็จพระมหารัชมราชาให้ถอดเจ้าพระยารามออกแล้ว ก็พาเข้าไป
 ถวายบังคมพระเจ้าหงษาวดี ๆ ก็ให้เบิกพระดังฆราชเข้ามา แล้วครีกลง
 ให้หาพระมหาอุปราช แดท้าวพระยาผู้ใหญ่ทั้งปวง มาประชุมในหน้าพลับ
 พลา พระเจ้าหงษาวดีก็ครีกลงแก่ท้าวพระยาทั้งหลายว่า พระเจ้ากรุง
 พระมหา นครศรี อยู่อยุธยาให้ พระดังฆราช เอา พระยา ราม ผู้ก่อเหตุ มาตั้ง
 แก่เรา แต่ว่าจะขอเป็นพระราชไมตรีด้วยเราดูก่อน ท้าวพระยา
 ทั้งหลายจึงพิพากษา ยังจะขอรับเป็นพระราชไมตรีฤๅประการใด
 ท้าวพระยาทั้งหลายก็ทูลว่าซึ่งได้พระยารามออกมาแล้วดังนี้ เสมอได้
 แผ่นดินอยู่อยุธยา อันจะเป็นพระราชไมตรีนั้นหาต้องกรไม่ ขอให้ยก
 เข้าหักเอากรุงจงได้ พระเจ้าหงษาวดีจึงครีกลงว่าเราเป็นกระษัตริย์จะทำ
 การสงครามสืบไป ซึ่งจะทำดังนี้หาควรไม่ แล้วตั้งนายทัพนายกอง
 ทั้งปวงให้รักษาแค่มั่นไว้ อย่าให้ประชิดรบพุ่งเข้าไป ฝ่ายชาวพระนคร
 ก็มีได้รับ ต่างคนต่างตั้งบอยู่ทั้งสองฝ่าย จึงพระเจ้าหงษาวดีก็ตั้ง
 พระดังฆราชเข้ามาว่า ถ้าพระเจ้ากรุงพระมหานครศรีอยุธยาจะเป็น
 พระราชไมตรีด้วยเราจริง ให้พระเจ้าแผ่นดินแแต่ท้าวพระยาผู้ใหญ่ทั้งปวง

ออกมาถวายบังคมจึงจะรับเป็นราชไมตรีด้วย ครั้นพระตั้งฆราวาสเข้ามา
ถึงกรุง ถวายพระพรแก่สมเด็จพระมหินทราธิราชพระเจ้าแผ่นดิน โดยคำ
พระเจ้าหงษาวดีตั้งเข้ามานั้น จึงท้าวพระยาทั้งหลายทูลพระมหินทรา
ธิราชพระเจ้าแผ่นดินว่า การทงนพระเจ้าหงษาวดีหากเพโทบายพ่อตงให้
ออกไปแล้วจะกุมเอาท้าวพระยาผู้ใหญ่ทั้งปวงไว้ แล้วก็จะให้เข้ามา
เทเอาครัวอาณาประชาราษฎรทั้งหลายอพยพไปเป็นเชลย แต่ศึกครั้ง
นี้ข้าพเจ้าทั้งหลายขอถวายชีวิตรบพุ่งป้องกันจนถึงขนาด จึงสมเด็จพระ
มหินทราธิราชพระเจ้าแผ่นดินก็ ครัดให้ ท้าวพระยา ทั้งหลาย พิพากษา
เป็นหลายยกหลายเกณฑ์ แต่ท้าวพระยาทั้งปวงตงด้วยกันเป็นคำเดียวว่า
จะอาสารบพุ่ง แต่พระยาธารมาไซม์ได้ตงด้วยท้าวพระยาทั้งปวง.

๑ ฝ่ายพระเจ้าหงษาวดี ทำฟังทุกสิ่งจะออกไปแก่พระนครซ้ายอยู่ถึง
เจ็ดวัน จึงครัดด้วยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า ว่ากรุงพระมหา
นครศรีอยุธยาให้ทูลออกมาเจรจาความเมืองแต่ซ้ายอยู่ดังนี้ เห็นว่า
มิเป็นพระราชไมตรีกันแล้ว เราจะให้แต่งการที่จะปล้นหนนุดุเก่า สมเด็จพระ
มหาธรรมราชาที่ทูลแก่พระเจ้าหงษาวดีว่าขอให้งดก่อน ข้าพเจ้า
จะเข้าไปแสดงการทั้งปวงให้พระเจ้าแผ่นดิน แต่ท้าวพระยาผู้ใหญ่เห็นแท้
ว่าจะเป็นทางพระราชไมตรี อย่าให้ยากแก่สมณพราหมณาประชาราษฎร
ทั้งหลาย พระเจ้าหงษาวดีก็ครัดบัญชา โดยสมเด็จพระมหาธรรมราชา
เจ้า สมเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้าก็เสด็จด้วยพระเสด็จมายืนอยู่ตรง
หน้าพระมหาเทพ ร้องเรียกเจ้าน้ำที่เข้าไปว่าเราจะเข้าไปประับการแผ่นดิน
พระมหาเทพเจ้าน้ำก็มีไว้ ใจจึงมีกระสุนใหญ่ยื่นออกไป พระองค์ตง
จากพระเสด็จ ชุนอินทรเดชะแบกพระองค์จึงกลับออกมา สมเด็จพระ

มหากรรมราชาก็มาเฝ้าพระเจ้าหงษาวดีแล้วกราบทูลทุกประการ พระเจ้าหงษาวดีก็ตรัสว่าอันชาวพระนครศรีอยุธยาไม่วางใจฉัน ก็เป็นดำหรับที่จะให้พระนครเสีย ซึ่งจะพมมือเราไปนั้นหาไม่ แล้วพระเจ้าหงษาวดีก็สั่งให้นายทัพนายกองทั้งปวงเร่งประชิดทำการทวงคืนถางคืนวัน ชาวพระนครก็รบพุ่งป้องกันเป็นสามารถ.

๑ ขณะนั้นพระเจ้าดุกเขอพระศรีเส้าดำราชถือพัดหมั้นห้าพัน ตั้งเป็นกองถางอยู่ณท้องสนามหลวง ถ้าเจ้าน้ำที่มากทูลว่าข้าศึกเข้าหักหาญด้านใดหนักก็มีได้กราบทูลพระราชบิดาก่อน แต่งทหารให้ไปช่วยรบพุ่งทุกครั้ง ส่วนสมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดิน มิได้เอาพระไทยได้ในการศึก อยู่มาคิดแค้นพระเจ้าดุกเขอพระศรีเส้าดำราชว่าการศึกหนักเบามีได้มาแจ้งก่อน ทำแต่โดยอำเภอใจ จึงให้หาพระศรีเส้าดำราชเข้ามา แล้วตั้งพระยาธารมาให้เอาตัวพระศรีเส้าดำราชไปตั้งเสี้ยนวัดพระราม ข้าราชการนายทัพนายกองทหารทั้งปวงก็เสียใจ แต่เหตุว่ารักบุตรีภรรยาอยู่ ก็อุสาหารรบป้องกันไว้ทุกหน้าที่.

๑ ฝ่ายขุนราชเด้นา ขุนมหาวิไชย กับไพร่ห้าสี่คนพากันเด็ดยอดขนไปถึงเมืองด่านข้าง จึงเอาศูภอักษรนั้นให้แก่เด้นาบดี ในลักษณะนั้นว่า ศูภอักษรบรรดธมตวิมตเชษฐคูณานันตวิกลิต วิจิตรคามภีรา อธิษณไศรย ในท่านอรรคมหาเด้นาขบดินทร์นรินทรามาศย์ อันสดามีประวาศบาทมฤตกากร บวรยศดเรณูมาศ ในพระบาทสมเด็จพระบรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวณกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา มหาตติถภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมพระราชมหาสถาน มีมจรุจิครดิบทเด้น่าหมายังเด้นาขบดินกรุงศรีรัตนาคนหุด ด้วยบดินกรุงพระนคร

ศรีอยุธยา มีราชคัษกร คือพระเจ้าหงษาวดีก็ขอปรัดด้วยโถงเจตนาหา
 หิริโศคปมมิได้ ยกกองทัพตงมากระทำไสยหาการย่ำยัพระนครศรี
 อยุธยา สมณพราหมณาจารย์ไพร่ฟ้าประชาราษฎรได้ความเดือด
 ร้อน แดกรุงเทพมหานครศรีอยุธยาก็เป็นเขื่อนเพชรเขื่อนขนั้แกกรุง
 ศรีสัตนาคนหุต ถ้าพระนครศรีอยุธยาเสียแกกองทัพหงษาวดีแล้ว เห็น
 คึกหงษาวดีจะคิดถึงกรุงศรีสัตนาคนหุตด้วย เสิญเสด็จพระเจ้ากรุงศรี
 สัตนาคนหุต ยกพยุหโยธาทัพตงมาช่วยรบณยุทธปราบปรามข้าศึกให้
 ปราไชยปตาศไปแล้ว จะได้ช่วยกันตำริห้การตอบแทนแก่กันพระเจ้า
 หงษาวดีให้ ถึงขนาด เสนาบคักรนแจ้งในศุภอักษรแด่กัพาชุนราชเสนา
 ชุนมหาวิไชยเจ้าเฝ้า ทูลโดยสำเนาศุภอักษรเดรัจตั้งทุกประการ พระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนหุตแจ้งตั้งนั้กัทรงพระโกรธ ตำริศัว่าพระเจ้าหงษาวดี
 มิได้ตั้งอยู่ในขัคัยราชธรรมประเพณี ประพฤติพาดทุจริตให้ทหารมาสกัด
 ชิงพระเทพกระษัตรีไปครั้งหนึ่งมีหน้า ยังมีใจกำเริบยกมากระทำย่ำยัพระ
 นครศรีอยุธยาอีกเถ้า จำเราจะยกไปตีเป็นที่พักระหนาบดูหน้าพระเจ้า
 หงษาวดีจะทำเป็นประการใด ประการหนึ่งทั้งทางพระราชไมตรีกรุงศรี
 อยุธยากัจะถาวรวัฒนาการสืบไป แดวกัมีพระราชกำหนดให้เดรัยม
 พดห้าหมั้น ข้างเคเรืองตำมร้อย มาสามพัน ครันณวัน ๗ ๕ ๓ ค่ำ
 ได้ศุภวารฤกษ์มีหามงคตฤกษ์อันประเสริฐ ก็เสด็จทรงช้างพระที่นั่ง
 พร้อมด้วยแต่นท้าวพระยาถาว แดพดพิริยโยธาหาญแห่โดยกระบวนซ้าย
 ขวาหน้าหลังตั้งแข่งเป็นขันตี แน่นนันด้วยเคเรืองตรรพดาศราวุธ ยกออก
 จากกรุงศรีสัตนาคนหุตวันแรมมาโดยวิถีทางตลตมารค ฝ่ายชาวต่าน

เมืองนครไทยรู้ว่าทัพเมืองด่านข้างยกลงมา กับออกขั้วราชการลง
ไปให้กราบทอดสมเด็จพระมหาธรรมราชา.

๑) สมเด็จพระมหาธรรมราชาแจ้งคิงนั้น จึงเสด็จไปเฝ้ากราบทอด
พระเจ้าหงษาวดีว่า บัดนี้กองทัพกรุงศรีสัตนาคนหุตยกมาทางเมือง
เพ็ชรบูรณ์ จะตั้งเมืองสระบุรีเป็นที่พกระหนาบ พระเจ้าหงษาวดีทราบ
แล้วตรัสถามพระยารามว่าทัพกรุงศรีสัตนาคนหุตยกมานำช่วยเหลือ ฤๅ ฤๅ
ไปขอให้มาช่วย พระยารามกราบทอดว่าสมเด็จพระมหินทราธิราชตั้ง
ข้าพเจ้าให้มาช่วย ขอนกองทัพลงมาช่วย พระเจ้าหงษาวดีตรัส
ว่าซึ่งทัพกรุงศรีสัตนาคนหุตยกมาครั้งนี้ ครั้นจะจะให้มาใกล้ชาวพระ
นครจะแข็งมือขึ้น การที่จะทำเอาพระนครจะช้าวันไป จำจะคิดเสียให้
แตกฉานแต่ไกล แล้วให้สมเด็จพระมหาธรรมราชาไปกับพระยาราม เอา
ช้างที่มีฝีมือมาแกะคราให้เหมือนคราพระราชสัตว์ที่เสร็จแล้ว จึงแต่งเป็น
ศู้อักษรว่าทัพพระเจ้าหงษาวดียกมาครั้งนี้ กองทัพกรุงพระมหานคร
ศรีอยุธยาแต่งออกรบก็หาหัดหาญได้ ไม่ บัดนี้รับแต่มั่นไว้ แต่งให้
ออกลาดตระเวนคืบคืบคืบ กองทัพเมืองหงษาวดีก็ขาดเสบียงลง จวน
จะเลิกถอยไปอยู่แล้ว ให้เชิญเสด็จพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตเร่งยก
พยุหิโยธาทัพลงมากระหนาบ ก็จะได้ไชยชนะโดยง่าย ครั้นเสร็จ
แล้วจึงให้ สมเด็จพระมหาธรรมราชา แต่งไทยซึ่งมี สัตติบัญญัติไว้ ใจได้ ถือ
รับไป แล้วสั่งให้พระมหาอุปราชายกกองทัพขึ้นไปคอยสกัดคืบ พระ
มหาอุปราชาก็เสด็จยกพยุหิมาคืบทัพ โดยสถิตมารคแนวน้ำแควป่าดักฟาก
ตะวันออก พักพลซุ่มไว้ ใกล้เมืองสระบุรีทั้งสองฟากหน้า

๑) ฝ่ายผู้ถือศุภอักษรไป พบกองทัพพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคณหุดคนเมือง
 เพ็ชรบูรณ์ เสนาบดีนำเขาเข้าทูลขอความตามศุภอักษรทุกประการ พระ
 เจ้ากรุงศรีสัตนาคณหุดแจ่มได้มัจฉาญาณ ถ้าก็เบว่าจริงดีพระไทย
 ก็ยกกองทัพครุบริบลงมาเมืองสระบุรีถึงตำบลหมากดองคืน กองทัพยังมี
 ทันพร้อม พระมหาอุปราชาก็กำหนดให้ทหารเข้าโจมตี กองทัพกรุงศรี
 สัตนาคณหุดไม่ทันรุกตัวก็แตก ทัพตเจ็บป่วยล้มตายเป็นอันมาก พระ
 เจ้ากรุงศรีสัตนาคณหุดก็ขึ้นข้างหนีไป กองทัพพระมหาอุปราชาก็ได้
 ติดตามไปได้ข้างม้าเป็นอันมาก จับพลตวางเป็นได้ประมาณร้อยเศษ
 แล้วยกตงมาเข้าพระเจ้าหงษาวดีทูลซึ่งได้ไชยชำนะ แล้วถวายข้างม้า
 กับเชลยชาวตงข้างซึ่งได้มานั้น พระเจ้าหงษาวดีคือพระไทย จึงให้
 ปล่อยชาวตงข้างเข้าไปแจ้งเหตุทั้งปวงในพระนคร ฝ่ายพระมหินทรา
 ธิราชเจ้าแผ่นดินนายทัพนายกองตแก่ตทหารตงแจ้งว่าเสียทัพกรุงศรี
 สัตนาคณหุดก็เศร้าใจ พระเจ้าหงษาวดีก็คิดซึ่งจะหักเอาพระนครให้ได้

๑) ฝ่ายสมเด็จพระมหาธรรมราชา ครั้นเวลาค่ำจึงให้หาพระยาจักรี
 ซึ่งพระเจ้าหงษาวดีได้ขึ้นไปครองพระรามศักรนั้น มาเฝ้าแต่สอง ให้
 ต่าบตแล้วจึงตรัสตฤษา:ปนความตบ ว่าแต่ก่อนท่านกับเราก้เป็นข้า
 พระเจ้าข้างเผือก ครองนมาเป็นข้าพระเจ้าหงษาวดีด้วยกัน ฝ่ายพระ
 เจ้าข้างเผือกก็ตวรคตแล้ว ตัวเราก้ได้ทำความชอบ แต่ตัวท่านห้าม
 ความชอบตงได้ไม่ เราก้คิดจะให้ท่านมีความชอบไว้คือพระเจ้าหงษาวดี
 เราเห็นอุบายอันหนึ่ง ซึ่งจะเป็นความชอบของท่านตราบเท่าก้ตปาวต่าน
 ถ้าท่านเป็นใจด้วยแล้วก้จะได้เมืองโดยง่าย พระยาจักรีก็รับว่าจะตงของ
 พระคุณไปก้จะตงชีวิต สมเด็จพระมหาธรรมราชาจึงเอาความตบ

ทั้งนี้ไปกราบทูลแก่พระเจ้าหงษาวดี ๆ ยินดีนัก จึงอุบายให้เอาพระยาจักรีมาลงพระราชอาญาแล้วจำไว้ ให้พม่ามอญดาวคุมอยู่ตามตีบกน ครั้นอยู่มาประมาณ ๕ วัน ๖ วัน ส้มเต๋จพระมหารัชมราชาแต่งคนให้ลอบไปปล้ำต่อพระยาจักรีเข้าไปในกรุงตั้งตั้งขดกพันขนาน เข้าน้ำที่พระยาชารมาตรงวัดศัพทวรรคในเวลาดากดางคืน ครั้นรุ่งชนพระเจ้าหงษาวดีทำเป็นให้ค้นหาพระยาจักรีทุกกองทัพอ ไม่พบแล้วก็ให้เอาผู้คุมตามตีบกนไปตระเวนรอบกองทัพอแล้วประหารชีวิตรเดี่ยบไว้หน้าค่ายวัดชารมา ในเพดานั้นพระยาชารมาก็พาตัวพระยาจักรีเข้าไปเฝ้า.

๑ ส้มเต๋จพระมหินทราริราชเจ้าแผ่นดิน สำคัญว่าพระยาจักรีหนีมาจริง มีความยินดีนัก ก็ให้ถอดเครื่องพันขนานการออกแล้ว จึงพระราชทานบำเหน็จรางวัลเป็นอันมาก ให้พระยาจักรีบังคับการซึ่งจะป้องกันพระนคร แล้วส้มเต๋จพระมหินทราริราชเจ้าแผ่นดินพระราชทานอาญาดีที่พระยาจักรี ให้แก่เครื่องสูงมีปีกทองขนแครงตั้งขีประโคน เทียบตรวงน่าที่ แดพระยาจักรีนั้นจัดแจงค่ายคูประตูหอรบบำรุงทแดดั้ว ทหารรบพุ่ง โดยฉันทันจริงมาได้ประมาณเดือนหนึ่ง แดนั้นไปเห็นเจ้าหน้าที่ผู้ใดรบพุ่งเข้มแข็งกล้าหาญก็พาตมิตตง โทษว่าระน่าที่เสียมได้ เป็นใจคือราชการ แดวิกเอาพตเรือนมาเปนทหาร เอาทหารไปเปนพลเรือน นายทัพนายกองทั้งปวงก็เสียดใจ การศึกก็ถอยกำตังตง แดวิกให้หนังสือดับกำหนดออกไปว่า ณวัน ๖ ๓๐ ๘ คำให้ยกเข้ามา ฝ่ายพระเจ้าหงษาวดีแจ้งดังนั้น ก็กำหนดให้ท้าวพระยานายทัพนายกองทหารทั้งปวงซึ่งจะเข้าหักเอาพระนคร แดงทหารเปนสี่เหล่า ๆ หนึ่งไล่เสื่อคำถ้อ ตาบดง เหล่าหนึ่งไล่เสื่อเขี้ยวถ้อตาบสองมือ เหล่าหนึ่งไล่เสื่อแดง

ถอบนกดับคาบชุด เหล่าหนึ่งได้เสด็จมั่งง้อหอทอนคาบดพายင့်
ให้พระมหาธรรมราชากับพระมหาอุปราชาล้อพดตงนยกเข้าโดยถนนเกาะ
แก้ว แดพระเจ้าอังวะ พระเจ้าแปร ยกเข้าตามหน้าที่พร้อมกันทั้งสาม
ถนน เจ้านาตกดำดบไฟแหงนหลดาวมาต้องพดทวารหงษาวด์ตมตาย
เปอนันมาก พดชัคักก็มีได้ถอย เยี้ยยัดหนุ่นเนื่องกันเข้าไปมิได้ขาด
เลี้ยงพดเลี้ยงบั้งแผ่นดินจะไหว แดงองทัพระมหาธรรมราชา พระ
มหาอุปราช โจมตีหักเข้าไปได้ค่ายพระมหาเทพ ๆ แดกลอยเข้าไปตั้ง
รับอยู่ตำบลนำวัดโคกคกระบือ แดวก์แดกเข้ามาตั้งรับตำบลวัดเผาเข้า
ก็เข้าแตกกระจัดพดศพรายคุมกันไม่คิด คักก็เข้าเมืองได้ เมื่อเสด็จ
กรุงพระมหานครแก่พระเจ้าหงษาวด์นวัน ๗ ๑๑ ๑ ค่ำ คักกราช ๑๑๑
มีมโรงอัฐศก เพดาเข้าดำนนาพิกา.

๑ ขณะนั้น พระมหาอุปราชากับ ส้มเต๋จ พระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า
ก็เสด็จเข้ามาขึ้นข้างพระที่นั่งนำพระราชวงษ์ จึงส้มเต๋จพระมหินทราธิ
ราชเจ้า แผ่นดินก็เสด็จด้วย พระราชยาน ออกไป ยัง พระมหาธรรมราชา
ธิราชเจ้า จึงพระมหาอุปราชาก็ให้รับส้มเต๋จพระมหินทราธิราชเจ้าแผ่นดิน
ออกไปถวายส้มเต๋จพระเจ้าหงษาวด์ณพดัมพตาวัดมเหยงค์ ส้มเต๋จพระ
เจ้าหงษาวด์ทอดพระเนตรเห็นจึงคมพระหัตถ์ถึงทราชาอ่าคัน แดวครค
เชิญเสด็จพระมหินทราธิราชให้เข้ามานั่ง ส้มเต๋จพระมหินทราธิราชเจ้าก็
คตานเข้าไปตามรับตั้ง แต่ทว่าหาถึงที่คตพระหัตถ์ไม่ ส้มเต๋จ
พระเจ้าหงษาวด์จึงยกพานพระศรีเดื่อนมาให้ส้มเต๋จพระมหินทราธิราชเจ้า
เสวย ส้มเต๋จพระมหินทราธิราชเจ้ามิได้เสวย พระเจ้าหงษาวด์
ก็หยิบเอาพระศรีในพานประทานให้ ส้มเต๋จพระมหินทราธิราชเจ้าก็รับ

มาทำไว้น้อยหนึ่งแต่จึ่งเสวย ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดีจึ่งหีบบัว
 พระโอรสจึ่งให้ส้มเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าก็มีได้บัวดวง ส้มเด็จพระ
 เจ้าหงษาวดีจึ่งตรัสว่า ซึ่งเรายกมากระทำการสงคราม^๕ทงนเป็น
 ประเพณีกระษัตริย์ศักราชจะเอาไชยไว้เกียรติกษัตริย์ แต่ชอบขันฑ์เสมา
 อาณาจักรให้กว้างขวางในทิศานุทิศทั้งปวง เจ้าอย่าโทมนัสน้อยใจ
 เลย จะเชิญขึ้นไปอยู่กรุงหงษาวดีด้วยกัน แล้วส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดี
 จึ่งตรัสแก่พระมหาธรรมราชา ให้นำส้มเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าไป
 ทำนุบำรุงไว้ พระเจ้าหงษาวดีก็ให้เทเอาครัวอพยพชาวพระนคร แด
 รูปภาพทั้งปวงในหน้าพระบัญชาขึ้นถึงหน้าตั้งไปเมืองหงษาวดี แล้วทรง
 พระราชดำริห์ การ ซึ่ง จะ ราชากิเศก ส้มเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า
 ให้ครองกรุงพระนครศรีอยุธยา จึ่งได้พระยานครศรีธรรมราช พระ
 ศรีอรรคราช ขุนเกษตราธิบดี ขุนวิเศษมณฑลเศียร หมั้นนรินทร์
 แดขุนหมื่นทงปวงร้อยหนึ่ง แดไพร่พดชายหญิงอพยพหมื่นหนึ่ง ให้
 อยู่สำหรับกรุงศรีอยุธยา.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๑ (พระมหาธรรมราชา)

๑ ตุลาคม ๑๑๘ ปีมะโรงชูก วัน ๒๓ ค่ำ พระเจ้าหงษาวดี
 ให้ แต่ง การ ราชพิธีปราบดาภิเศก ส้มเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า
 เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติผ่านพิภพกรุงเทพพระนครศรีอยุธยา ทรง
 พระนาม ส้มเด็จพระสรรเพชญ์วงศ์ไชยเดชมบรมมหาธรรมราชาธิราช
 ราเมศปดเรศธรรมิกราชเดโชไชยพรหมเทพาคิเทพนฤปดินทร ภูมินทร
 เทพสัมมุติราชบรมบพิตร เจ้ากรุงพระนครศรีอยุธยา มหาดีดกภพ

นพรัตนราชธานีบรมมัย เมื่อเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติคนนพระชนม์ได้ ๕๔
 พระพรรษา พระเจ้าหงษาวดีก็ให้พระสุนทรสงครามอันส่งไปหงษาวดี
 ขณะเมื่อครั้งได้พระราเมศวรกับข้างเผือกตั้งข้างไปนั้น อยู่เป็นพฤตมา
 มาคยสำหรับพระองค์ แดไว้เมืองนครพรหมแดงตามพันให้อยู่ช่วย
 รักษาพระนคร สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีครั้นแก่สมเด็จพระมหินทรา
 ธิราชเจ้าว่า จงจัดพระสนมแตรราชบริวารแตรเครื่องราชูปโภคทั้งปวง
 ออกมาจะได้ ขึ้นไปด้วยกัน แดมีพระราชบัญชาครั้นแก่สมเด็จพระ
 มหาธรรมราชาว่า ให้จัดเครื่องราชูปโภคทั้งปวงสำหรับขัตติยา
 ธิปัตต์แด่พระสนมราชบริวารส่งให้สมเด็จพระมหินทราธิราชด้วย สมเด็จพระ
 มหาธรรมราชาจัดให้ตามรับสั่งทุกประการ แดสมเด็จพระเจ้า
 หงษาวดีก็เสด็จเลิกพดพยุหามาคราทัพ กลับไปทางเมืองกำแพงเพชร
 สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าก็โดยเสด็จ ครั้นถึงแดนเมืองแครง
 สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าทรงพระประชวรหนัก ตกใจทามุเอาพระ
 อากกรมกราบทุกสมเด็จพระเจ้าหงษาวดี ๆ จึงพระราชทานแพทย์ไป
 รักษา แดว่าครั้นคราคาโทษแพทย์มาว่า ถ้าสมเด็จพระมหินทราธิราช
 ทิวงคต จะลงโทษถึงสิ้นชีวิต ครั้นรุ่งขึ้นสมเด็จพระเจ้าหงษาวดี
 เสด็จมาเยือน จึงตรัสว่าอย่าให้เสวยยาแตรพระกระยาหารอย่าท้อแท้พระ
 ไทยเราจะได้ไปด้วยกัน ครั้นพระราชทานโอรวาทตั้งนั้นแล้ว ก็เสด็จกลับ
 มาพดพิพดา สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีแค่ประทับแรมอยู่ที่นั่นถึงสิบเอ็จ
 เวน สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าก็ส่งพรรค สมเด็จพระเจ้าหงษาวดี
 ทรงพระโกรธ ครั้นให้ตั้งพระราชอาชญาแก่แพทย์พม่านมอญไทยสิบเอ็จ
 คน แดพระราชทานเพลิงเสร็จ ทรงพระกรุณาให้อาพระอัฐิแด่พระ

ต้นมเค็ร็องราชูประโภคทังปวง ให้พม่ามอญดาวคุมดงมาดั่งยังพระ
นครศรีอยุธยาแล้ว ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดีก็เสด็จไปเมืองหงษาวดี.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้าแผ่นดิน ตรีศเอาพระ
สุนทรสงครามเป้นพระยาธารมาธิบดี ตรีศเอาพระยาศรีธรรมเป้น
พระยาพระเสด็จ ตรีศเอาพระยาเพทราชาเป้นพระยาอินทราชาธิบดีพระ
นครบาด ตรีศเอาพระยาเดืองเป้นพระยาจักรี ตรีศเอาขุนทดวงเด่นา
มาตย์เป้นพระยามหาเด่นาธิบดีศรีสมุทรพระกระดาโหม ตรีศเอาพระศรี
เด้าวราชเป้นพระยาเดโช ตรีศเอาพระจันทรบุรีเป้นพระท่ายน้ำ ตรีศ
ให้พระศรีอรรคราชกึ่งเป้นพระยาพระคลัง ตรีศเอาขุนจันทราเป้นพระยา
พดเทพ แดวกตั้งพระหิวเมืองมนครมุขทหารพดเรื่อนทงปวงทุกกระทรวง
การ แดวกให้ช้องจัดไพร่พดหม่องครักษ์จักรนารายณ์ชาวคาบชาวเรือ แด
หมู่ทหารอินกระจัดพดไพร่ทงปวง ประมุขเข้ามาโดยหมู่โดยกรมแดวก
ก็ให้จัดช้องไพร่พดหมู่สืบส่งพระกานัดแดหมู่พดเรื่อนทงปวง อินกระจัด
พดไพร่ยานนมาประมุขไวก โดยหมู่โดยกรม รับราชการทุกพันกงาน
แดวกตั้งทาวพระยาตำนตราช แดพระหิวเมืองทงหลาย ให้ออกไป
อยู่ครองอาณาประชาราษฎร์ทุกหิวเมืองใหญ่น้อยทงปวง ดำหรับขอบ
ขันทเด่นมากรุงพระมหานครศรีอยุธยา โดยบุรพประเวณ้พระเจ้า
แผ่นดินสยามราชาธิราชเจ้าแต่ก่อนมา.

๑ ตุศักราช ๘๓๘ ปีเมเส่งนพศกเดือนนี้ พระยาแสดกยกชางมารพด
มาทางเมืองนครนายก แดไพร่พดพระยาแสดกมาครวณนประมาณ ๓
หมื่น กรมการเมืองนครนายกบอกช่าวราชการเข้ามาณกรุง ฯ มุขมนตรี
จึงเอาหนังสือบอกขันบงคมทูตสมเด็จพระเจ้าอยู่หิว ๆ ครนตรีศทราภักให้

ท้าวพระยาพระหัวเมืองมณฑลทวายพิพากษาว่า เมื่อพระยาแฉวง
 ยกขบวนมารพดมาดงนี้ ท้าวพระยาทวายจะคิดประการใด จึงพระยา
 เพทราชาผู้เป็นพระยาอินทรานครบาดทูลว่า กรุงพระมหานครใช้พึ่งเป็น
 อินทราย รพดอบบางยังไปไม่ได้สมบูรณ แดพดทหารซึ่งจะขึ้นประจำ
 นำที่รอบพระนครนั้นเห็นสมควรนำที่ อึ่งป็นใหญ่่น้อยสำหรับพระนครนั้น
 สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีก็ให้เอาไปเป็นอันมาก แดป็นซึ่งคงช่องทั้งปวง
 นั้นเป็นอันน้อยนัก ทั้งกระสุนดินประดังก็ยังมีได้ประมัตไว้สำหรับที่จะ
 กันพระนคร แดซึ่งจะคงอยู่รบพุ่งบ่งกันพระนครคงเห็นเหตุอภำถิง
 ขอเชิญเสด็จขณไปยงเมืองพระพิศณุโลกให้พันราชศักรก่อน ท้าวพระยา
 พระหัวเมือง มณฑลทวาย ทง หลาย กิ่ง ดง เปน ค่ำ เดียว ด้วย พระยา เพทราชา
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็ครึศับัญญัติตามท้าวพระยาทวาย จึงมี
 พระราชโองการครึศัตั้งแก์ขุนเทพอรชุน ให้แต่งเรือพระที่นั่งแฉเรือ
 ประเทียบทั้งปวงให้สรรพ.

๑ ในขณะนั้นพระเพ็ชรรัตนเจ้าเมืองเพชรบุรีมีความวิต ทรงพระ
 กรุณาให้ยกออกเสียดจากที่ พระเพ็ชรรัตนก็คิดเป็นขบถ แดช่องส้ม
 ชาวนอกทั้งปวงได้มากแล้ว คิดจะปล้นทัพหลวง เมื่อจะเสด็จ
 ขณไปนั้น.

๑ จึงสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ครึศัถามขุนเทพอรชุนด้วยเรือ
 พระที่นั่งทั้งปวง แดก็ครึศัถามว่าซึ่งจะไปจากพระนครนั้น ขุนเทพ
 อรชุนยังคิดเห็นประการใด จึงขุนเทพอรชุนกราบทูลว่า พระยา
 แฉวงยกมาครานมิได้เป็นศึกใหญ่ ขอทรงพระกรุณาเสด็จอยู่แต่ให้
 รบพุ่งบ่งกันพระนคร ให้รู้จักกำลังศึกก่อน ครึนจะด่วนตะ

พระนครเสียใช้ พระเจ้าหงสาวดีจะครีครีเคียนได้ ส้มเค็ญ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวครีครีเห็นชอบด้วย ก็มีพระราชโองการครีครีตั้งขุนเทพ
 ธรชนให้เตรียมเรือพระที่นั่ง แด่ตรวจจัดพลสำหรับเรือพระที่นั่งนั้น
 ไว้ให้สรรพ.

๑ ฝ่ายพระยาแฉกก็ยกทัพเข้ามาถึงกรุงพระนครครีครีอยู่ชุกชวา แต่ให้
 คองทัพตำบลบ้านกระทุ่ม.

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ครีครีให้เมืองนครพม
 แด่พลชาวหงสาวดีตามพันอยู่ประจำที่ในชื่อน้ำ แด่ให้ท้าวพระยา
 พระหัวเมืองทั้งหลายตรวจจัดพลทหารชนประจำที่กำแพง แด่ราย
 กันอยู่รอบพระนคร พระยาแฉกยกพลเข้ามาขึ้นช้างในวัดสามพิหาร
 แด่พลช้างก็กรายกันมาถึงวัดโรงฆ้องแฉกก็ถูกทอง แด่เขาช้างมายืน
 อยู่ในวัดพระเมรุราชิการามประมาณสามสิบช้าง พลประมาณสี่พัน
 พระยาแฉกให้พลทหาร ลง เรือ ห้า ลำ ข้าม เข้า มา ปัดน้ำใน มุม เจ้า ส้ม
 เค็ญสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จไปยืนพระราชยาน แต่ให้พลทหารชน
 รบพุ่ง ช้างก็ก่พ่ายออกไป จึงครีครีให้ ยิงปืนจ่ารงค์ เขาช้างช้างก็
 ชิงยืนอยู่ในวัดสามพิหารนั้น ต้องพระจำปาธิราชซึ่งเป็นกองหน้าตาย
 กับคองช้าง พระยาแฉกก็ยกถอยคืนไปยังที่พลบ้านกระทุ่ม แต่ยก
 เข้ามาปัดน้ำถึงสามครั้งก็มีได้ พระยาแฉกก็ดำทัพกลับไป จึงกวาด
 เขาครีครีตำบลบ้านนาแฉกเมืองนครนายกไปเมืองแฉก.

๑ ในขณะนั้นพระยาแฉกแต่งพลมาลาดทั้งทาง บก แด่ ทาง เรือ หาด
 ครีครี แด่เสียชาวฉมพร ชาวระยอง ชาวดนเชิงเทรา ชาวนาเวียงไป
 แด่ช้างก็ก่แฉกเป็นอันมาก.

๑๑ ตุลาคม ๒๕๐๑ บีมเมี้ยดำเรทริศก ต้มเต๋จพระพุทเจ้าอยู่หัว
ก็ให้ต้มเต๋จพระนเรศวรบรมราชาธิราชบพิตรเป็นเจ้า อันเป็นต้มเต๋จ
พระราชโอรสธิดาธิราชขึ้นไปเสวยราชย์ณเมืองพระพิศณุโลก ขณะนั้น
พระชนม์ได้ ๑๖ พระพรรษา แต่ต้มเต๋จเอกาทศรฐผู้เป็นพระราชอนุชา
ต้มเต๋จพระนเรศวรเป็นเจ้านัน ต้มเต๋จพระราชบิดาเอาไว้ณพระมหา
นครศรีอยุธยาด้วย.

๑๒ ตุลาคม ๒๕๐๑ บีมแมเอกศก พระเจ้าหงษาวดียกข้างม้าไป
เอาเมืองด่านข้าง กำหนดให้ต้มเต๋จพระพุทเจ้าอยู่หัวกรุงเทมมหานคร
แต่ต้มเต๋จพระนเรศวรเป็นเจ้าต้มเต๋จขึ้นไปด้วย แต่ต้มเต๋จเอกาทศรฐ
อันเป็นครุณราชบุตร พระราชบิดาคำไว้ให้อยู่รักษาพระนคร ต้มเต๋จ
พระพุทเจ้าอยู่หัวกับต้มเต๋จพระนเรศวรเป็นเจ้า ก็ยกข้างม้าไป
ถึงตำบลหนองบัวในจังหวัดเมืองด่านข้าง ขณะนั้นต้มเต๋จพระนเรศวร
เป็นเจ้าทรงพระประชวรทรพิศม์ พระเจ้าหงษาวดีครุคให้ต้มเต๋จพระ
มหาธรรมราชาภิรมย์กับพระนเรศวร เต้ต้มเต๋จคั้นมายังพระนครศรีอยุธยา
ครั้งนั้นพระเจ้าด่านข้างบ้องกันรักษาเมืองเป็นสามารภ ทพิงชวจะหักเอา
พระนครก็มีได้ พอจวนเทศกาลอดสูนตฤกษ์ยกทัพกลับไปเมืองหงษาวดี.

๑๓ ฝ่ายพระยาแฉกยกมาจะใกล้ถึงปากน้ำพระประแดง เจ้าเมือง
ชนบุรี แดกรมการทั้งหลายรู้ว่าพระยาแฉกยกมา ก็บอกขึ้นไป
ให้กราบทูล ส่วนเรือที่พำพระยาแฉกก็ได้ตามเรือซึ่งตระเวนชเตน
คิดเข้ามา เจ้าเมืองชนบุรีแดกรมการทั้งหลายมีทันแต่งการที่จะรบพุ่ง
บ้องกันเมือง ต่างคนต่างเอาครววินี พระยาแฉกก็ยกทัพเข้ามา

ตั้งในปากน้ำพระประแดง ก็ให้ตาดจับชาวเมืองธนบุรี ชาวเมือง
นนทบุรี ไปเป็นเชลย.

๑) จึงสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ตรัสให้เอาเมืองยศไตรราชธานี
เป็นนายกอง แต่จัดขุนหมื่นทั้งห้าตายกับพดทหารสองพัน แต่เครื่อง
สำตราอุบรวัชเรือได้สี่สิบห้า ไหยกดงไปถึงเมืองนนทบุรีก็พบเรือข้าศึก
ได้รบพุ่งกันเป็นสามารภ ทพข้าทลวงก็พ่ายแก่ข้าศึกแตก แต่
เดี่ยหมื่นราชามาตย์ ข้าศึกได้เป็นเอาไปถวายพระยาแตก เมือง
ยศไตรราชธานีแต่ข้าทลวงทั้งปวงก็พ่ายชนม้ายังพระนคร พระยา
แตกก็ให้จับเอาคนทลวงจังหวัดเมืองธนบุรี ได้มากแต่ก็ยกชนม้ายัง
พระนคร ตั้งทัพชนอนบางคนาง สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็
ตรัสให้ท้าวพระยาทางทลวง ตรวจจัดพดทหารขึ้นประจำน่านที่กำแพง
พระนคร แล้วแต่งการที่จะรบพุ่งกันพระนคร พระยาแตกก็ยก
ทัพเรือขึ้นมาเข้าแย่งอยู่ข้างวัดพระเมณงเชิง ให้แต่เรืออันเป็นทัพหน้า
ประมาณสามสิบห้าเข้ามาจะปล้นณตำบลนายท้าย ขณะนั้นสมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จอยู่ในหอราชฤทธิ์ตรงเกาะแก้ว แต่ท้าวพระยา
เส่นาบคัมน์ครมุขทั้งทลวงประชุมกันในที่นั้น ครั้นเรือข้าศึกเกือบเข้ามา
จึงวางปืนใหญ่ณบ้อมนายท้าย ต้องพดข้าศึกตายเป็นอันมาก แล้ว
ก็ตรัสให้พดทหารเอาเรือออกไปยอข้าศึก ๆ ทั้งปวงก็พ่ายลงไป พระยา
แตกเห็นจะปล้นพระนครมิได้ ก็เลิกทัพคืนลงไปตั้งอยู่ณปากน้ำพระ
ประแดง แล้วก็แต่งให้ขึ้นไปตาดจับคนถึงสำครบุรี ได้ขุนหมื่น
กรมการแต่ไพร่ชายหญิงอพยพมาเป็นอันมาก จึงให้เอารูปเทพารักษ์
สำฤทธิ์ทั้งสององค์ ชื่อพญาแสนดา แต่บาทสังขกร อันมีเม:

ศักดิ์ภาพซึ่งอยู่บนเมืองพระประแดง อินชุตได้แค่ครั้งสมเด็จพระรามา
 ธิบดินทร์ไปด้วย พระยาแฉกก็เลิกทัพกลับไปเมือง

๑) ฤกษ์กราช ๘๒๒ ปีวอกโทศก พระยาแฉกแต่งพระยาอุเทศราช
 แดพระยาจันจันตुकทพเรือมาพดประมาณสามหมื่น จะเอาเมืองเพชรบุรี
 พระศรีสุรินทรภาไชยเจ้าเมืองเพชรบุรี แดกรมการทั้งหลายแต่งการ
 รบพุ่งป้องกันเป็นสามารถ แต่ข้าศึกยกเข้าปัดเมืองถึงสามวัน
 พดข้าศึกต้องล่าตราวูชเจ็บป่วยตายเป็นอันมาก จะเอาเมืองเพชรบุรี
 มิได้ พระยาอุเทศราช แดพระยาจันจันตुकก็เลิกทัพคืนไปเมืองแฉก
 ขณะนั้นพระยาจันจันตुकให้ท่านบนแก่พระยาแฉกไว้ ว่าจะเอาเมือง
 เพชรบุรีให้ได้ ครั้นมิได้เมืองเพชรบุรี พระยาจันจันตुकก็คิดว่าพระยา
 แฉกจะลงโทษ พระยาจันจันตुकก็พาครัวอพยพทั้งปวงหนีเข้ามายังพระ
 นครศรีอยุธยา ส้มเต๋จพระพุทเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาแก่พระยา
 จันจันตुक ตรีศให้พระราชทานเป็นอันมาก ครั้นอยู่มาพระยาจันจันตुक
 ก็มิได้สติภักดี ตอบตกแต่งสำเภาที่จะหนีจากพระนคร ครั้นถึง
 ณวัน ๑ ๗ ๒ ค่ำ ปีมะโรงขึ้นศก เพดาค่าประมาณ ๒ นาฬิกา พระยา
 จันจันตुकก็พาครัวลงสำเภาหนีต้องลงไป ขณะนั้นสมเด็จพระนเรศวร
 เป็นเจ้าเสด็จลงมาแต่เมืองพระพิษณุโลกเสด็จอยู่ในวังใหม่ ส้มเต๋จ
 พระนเรศวรเป็นเจ้า ก็เสด็จยกทัพเรือตามพระยาจันจันตुकไปในเพดาก
 กลางคืนนั้น แล้วตรีศให้เรือประตู่เรือกัน แดเรือท้าวพระยาทั้งหลายเข้า
 ต้อมสำเภาพระยาจันจันตुक แต่ได้รบพุ่งกันเป็นสามารถ พระยาจันจันตुक
 ก็ให้ไล่สำเภาไปกตางนำรบด้านทานรอดลงไป ส้มเต๋จพระนเรศวร
 เป็นเจ้า ก็ตรีศให้เอาเรือประตู่เรือกันเข้าจคท้ายสำเภา พระยาจันจันตुक

จะให้พดทหารขึ้นตำเภานั้น แล้วเอาเรือพระที่นั่งหนุนเข้าไปให้ชิดตำเภานั้น
 แดทรงขึ้นนั่งยังถูกจีนผู้ใหญ่มากคน พระยาจีนจันตุก็ขึ้น
 นั่งถัดมาต่อของวางบนต้นอินทรวงนั้นแตก พระยาจีนจันตุรับฟุ้งบ้องกัน
 เปนตำมารถ พดทหารข้าหลวงจะขึ้นขึ้นตำเภานั้นได้ พระยา
 จีนจันตุให้เร่งไล่ตำเภารุดหนึ่งไป ส้มเด็จพระนเรศวรเปนเจ้าก็เสด็จ
 ตามรับฟุ้งลงไปถึงเมืองธนบุรี พระยาจีนจันตุก็ให้เร่งไล่ตำเภารุด
 ไปพ้นปากน้ำตกทุก ฝ่ายสมเด็จพระนเรศวรเสด็จหนีหนีทัพสมเด็จพระ
 พระนเรศวรเปนเจ้าลงไปถึงเมืองพระประแดง พอสมเด็จพระนเรศวร
 เปนเจ้ายกกลับขึ้นมาพบเสด็จทอดการทงปวงให้ทราบ ส้มเด็จพระนเรศวร
 บิดากับสมเด็จพระนเรศวรเปนเจ้าก็เสด็จขึ้นมายังพระนคร.

๑ ตุลาคม ๒๒๔ ปีจอจัตวา ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวให้แต่ง
 พระนคร ให้ชุกชุมขึ้นนำฝ่ายทิศบูรพาแต่บ้อมมหาไชยจนถึงน้ำลงไปบรรจบ
 บางกะจะ กว้างสิบวาทุกสามวา แล้วให้ยกกำแพงออกไป
 ริมหน้าขอบนอกพระนครบรรจบบ้อมมหาไชย แต่บ้อมมหาไชยลงไป
 บรรจบบ้อมเพชร ในบั้นนั้นเกิดขบถญานพิเชียรเปนจางจาดในจังหวัด
 แขวงหลวง แดญานพิเชียรนั้นเรียนคุณ โทหกกระทำการอันพิปริค
 ดำแดงแก่ชาวชนบทประเทศนั้น แดช่องล้อมเอาเปนพวกได้มาก ญาน
 พิเชียรก็มาช่องล้อมคนในตำบลบ้านยัดนั้น ชุนศรีมังคดแขวงตั้งข่าวขบ
 ถนั้นเข้ามาถวาย จึงสมเด็จพระนเรศวรพระพุทเจ้าหลวงก็มีพระราช
 โองการตรัสใช้ เจ้าพระยาจักรีให้ยกพดทหาร ออกไปจับญานพิเชียร ซึ่ง
 เปนขบถ เจ้าพระยาจักรีแสดชุนหมื่นทงหลายยกออกไปตั้งทัพในตำบล
 บ้านมหาไศย ญานพิเชียรจึงหนีหนียกสมัครพรรคพวกทงปวงมารบ

เจ้าพระยาจักรี ส่วนชาวมหาดไทยอันยื่นหน้าข้างเจ้าพระยาจักรีนั้น ก็
 กตัญญูเป็นพวกญาติพี่น้อง ครั้นได้รบพุ่งกัน พันไชยชุกก็ยื่นท้ายข้าง
 ขันพื้นเจ้าพระยาจักรีตายกับคอช้าง ไพร่พลอันไปด้วยเจ้าพระยาจักรี
 นั้นก็แตกฉาน เสียขุนหมื่นตายในที่รบนั้นเป็นหลายคน ครั้นเสีย
 เจ้าพระยาจักรีแล้วชาวชนบทนั้นก็เข้าเป็นพวกญาติพี่น้อง แต่ชาย
 สักรรจ์เป็นคนประมาณสามพัน ญาติพี่น้องทั้งพันไชยชุกเป็นพระยา
 จักรี คงหมื่นศรีรัตนไชยพระยาเมือง แต่ญาติพี่น้องคิดเอาเมือง
 ตปบุรี ก็ยกไปยังเมืองตปบุรี.

๑ ฝ่ายพระยาดำรงเดโช ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ดำรัสสั่งให้ ไปซ่อมกำแพงเมืองตปบุรีนั้น ครั้นแจ้งข่าวว่าชนบทญาติ
 พี่เขยรยกมาเมืองตปบุรี ก็คึกคักการที่จะรบพุ่งป้องกันเมืองไว้ ฝ่าย
 ญาติพี่น้องก็ยกไปถึงเมืองตปบุรีข้างเขาไปยืนอยู่ตำบลหัวครี แล้ว
 ให้ไพร่พลพวกเข้าปล้นในคืนนั้น พระยาดำรงเดโชก็ออกมายืนข้างให้
 รบพุ่งป้องกัน จึงชาวประเทศที่ล้อมรดแฉ่งกัน ไพร่ยังมีนกดทับไป
 ต้องญาติพี่น้องรบตบตายกับคอช้าง พวกชนบทที่ป้องกันแตกฉานพ่าย
 ออกไป แต่ต่างคนต่างหนีกระจัดพลัดพรายไปทุกตำบล พระยาดำรง
 เดโชก็เอาล้อมรดซึ่งยิงชนบทตายนั้นเข้ามาถวาย จึงส่งสมเด็จพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวครีให้พระราชทานแก่ล้อมรดนั้นมากนัก แล้วครีให้
 ข้าหลวงออกไปจับพวกชนบทที่ปล้นนั้นได้มาก บรรดาจะลงพระราช
 อาชญาใช้ เหตุด้วยพระองค์ทรงทศพิชราชธรรมก็มีได้ลงพระราชอาชญา
 แต่ให้แต่คักหมายหมู่เข้าเฝ้าสมหมู่โดยโทษ ครั้นถึงเดือนสามพระยา
 แดวกก็ยกทัพเรือมาพลประมาณเจ็ดหมื่นมาเอาเมืองเพชรบุรี ในขณะที่

นั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวครุฑให้เมืองยศไกรพระราชธานี เมือง
 เทพราชธานีออกไปเมืองเพชรบุรี จึงพระศรีสุนทรภักไชยเจ้าเมือง
 เพชรบุรี แดเมืองยศไกรพระราชธานี เมืองเทพราชธานี ก็ช่วยกัน
 ตกแต่งการที่จะรบพุ่งป้องกันเมือง ครั้นพระยาแฉกยกมาถึง ก็ให้
 ยกพลขึ้นล้อมเมืองเพชรบุรีอยู่สามวันแล้วให้ยกเข้าปล้นเมืองเพชรบุรี ให้
 พลทหารเอาบันไดพาดขึ้นกำแพงเมือง แดชาวเมืองเพชรบุรีรบพุ่ง
 ป้องกันเป็นสามารภ ข้าศึกชาวแฉกต้องล่าถอยตายเป็นอันมาก
 จะขึ้นมายปล้นมิได้ ก็พ่ายออกไป แต่พระยาแฉกยกเข้าปล้นดังนั้น
 ถึงสามครั้งมิได้เมือง แดข้าศึกหวาดจะปล้นอีกครั้งหนึ่ง ถ้ามิได้
 ไซ้จะเลิกทัพคนไป ขณะนั้นเจ้าเมืองเพชรบุรีแดเมืองยศไกรพระราชธานี
 เมืองเทพราชธานี มิได้ตั้งมั่นด้วยกัน ต่างคนต่างบังคับบัญชา
 แดอยู่ป้องกันแต่หน้าที่ซึ่งได้เป็นพนักงานรักษา มิได้พร้อมมูลคิดอ่าน
 ด้วยกันซึ่งจะแต่งการป้องกันข้าศึก ครั้นถึงวัน ๘ คำพระยาแฉกยก
 เข้าปล้นตำบลคลองกระแจะแด่ประจวบจันทน์ ชาวเมืองคันทานเป็น
 สามารภ ข้าศึกเผ่าหอรบทยตายลงแล้วบันกำแพงเขาไต่ในทัน ก็เดี่ย
 เมืองเพชรบุรีแก่พระยาแฉก แดเดี่ยเจ้าเมืองเพชรบุรี เมืองยศไกร
 ราชธานี เมืองเทพราชธานีตายในทัน พระยาแฉกก็กวาดครัว
 อพยพเลิกทัพคนไปเมือง.

๑ ตู๊กักราช ๘๒๕ ปีกุญเบญจศกเดือนสิบเอ็จ สมเด็จพระนเรศวร
 เป็นเจ้าเสด็จลงมาแต่เมืองพระพิศณุโลก สถิตย์อยู่ในวังใหม่ ขณะนั้น
 พระยาแฉกแต่งทัพพระทศราชา พระสุนทรราชา ให้ยกช้างม้าแสด
 ประมาณห้าพันมาลาดถึงหัวเมืองฝ่ายตะวันออก สมเด็จพระนเรศวร

เป็นเจ้าศรีศรีชาวดังนั้น ก็เอาช้างเร็วมาเร็วแดงพดทหารล้อมวังตามพัน
 เสด็จออกไป ครีให้เมืองไชยบุรีแต่ขุนหมื่นชาวม้าเอาพดทหารห้าร้อย
 ไปเปนทัพหน้า แต่ให้รู้ตออกไปควมด้วยทัพเมืองศรีกรมอรตัน เขาพด
 เข้าช้อมอยู่สองข้างทางทศาศึกจะมานั้น พดหัวหน้าศึกก็ยกมาประมาณ
 พันหนึ่ง ถึงที่เมืองไชยบุรีแต่เมืองศรีกรมอรตันช้อมอยู่นั้น ครั้นชาศึก
 เกือบเข้ามาเมืองศรีกรมอรตัน เมืองไชยบุรี ก็ยกพดออกยกชาศึก ๆ
 ก็แตกฉานพ่ายหนีไป จึงเมืองไชยบุรี เมืองศรีกรมอรตัน ตามค้ำชาศึก
 ไปจนถึงทัพใหญ่ แต่ได้พันแทงชาศึกตายเป็นอันมาก พระทศราชา
 พระสรินทรราชาเด็กทัพพันคนไปเมืองแฉก ส้มเด็จพระนเรศวรเปนเจ้า
 เสด็จถึงเมืองไชยบาดาด แจ้งว่าชาศึกพ่ายไปแล้วก็เสด็จคืนมายังพระ
 นคร เฝ้าสมเด็จพระราชบิดาทูลแจ้งเหตุซึ่งเขมรพ่ายไปนั้นเสด็จตั้งทุก
 ประการ แล้วก็ถวายบังคมลาคืนชนไปเมืองพระพิศณุโลก.

๑. ดุคักราช ๙๒๖ ปีชวดนคก ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดีทรงพระ
 ประชวรหนัก ถึงณวัน ๗ ๙ ๒ ค่ำเสด็จสวรรคต พระชนม์ได้ ๖๕
 พรรษา แต่เสด็จอยู่ในราชสมบัติตามสืบห้าพระพรรษา มังเอิง
 ราชบุตรผู้เป็นพระมหาอุปราชาได้ผ่านสมบัติกรุงหงษาวดี ก็ครีให้
 มังสามเกลี้ยงตราบุตรเป็นพระมหาอุปราชา ส้มเด็จพระเจ้าหงษาวดี
 เสดวยราชใหม่ บ้านเมืองยังมีปรกติ ฝ่ายเมืองรุมเมืองคังก็แขง
 เมือง ชาวนั้นแจ้งตมาถึงพระนเรศวรเปนเจ้า ๆ ก็เสด็จลงมาณกรุงเทพา
 กราบทูลส้มเด็จพระบรมราชบิดาตาม ข้อความ ซึ่งแจ้ง มา นั้น ทุก ประการ
 จะขอถวายบังคมลาชนไปช่วยการสงครามเมืองหงษาวดี จะได้ฟังอังกิตา
 การในเมืองหงษาวดีด้วย ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็บัญชาตาม ส้มเด็จพระ

พระศรเป็นเจ้าก็ถวายนังคมตากตบขนมาเมืองพระพิศณุโลก ให้ตรวจ
 เตรียมรพตช้างม้าโดยขบวนพยุหยาตราทัพ พตศักรรเจ้าเครื่องแค้น
 ห้าง ช้างเครื่องแปดร้อย ม้าพันห้าร้อย ครั้นได้ศุภฤกษ์ก็เสด็จ
 ทรงช้างพระที่นั่ง ยกทัพหลวงขึ้นไปถึงตำบลพระตำหนักไม้ไผ่ใกล้
 เมืองหงสาวดีด้ามแวน ก็พักพลอยู่ที่นั่น จึงบอกหนังสือเข้าไป พระเจ้า
 หงสาวดีแจ้งก็คิดพระไทย จึงให้แต่งเสบียงอาหารแตรเครื่องเสวยให้เข้า
 หลวงนำตมมากถวายแล้ว ก็นำเสด็จขึ้นไปเฝ้าพระเจ้าหงสาวดี ๆ จึง
 ครีคร่า ซึ่งพระเจ้าหัตถาเวรายกขนมาครั้งนเรศวรมิความยินดีนัก แล้ว
 แจกการซึ่งเมืองรวมเมืองคังแขวงเมืองนั้นให้ฟังทุกประการ ส้มเด็จพระนเร
 ศักรเป็นเจ้าทูลว่าข้าพเจ้าแจ้งลงไป ข้าพระองค์จึงยกมาช่วยการพระราช
 สงคราม พระเจ้าหงสาวดีครีคร่าให้สมเด็จพระนเรศวรกับพระมหาอุปราช
 แดพระสังขทัตยกไปเอาเมืองรวมเมืองคังจึงได้ ทั้งตามพระองค์ถวายนัง
 คมตากทัพไปถึงเมืองรวมเมืองคัง ให้ตั้งค่ายแตรปฐกราชตั้งฐานำค้ำ
 ไว้ท่ามกตาง เสด็จอุปฤกษ์ราชการพร้อมกันทั้งสามพระองค์ พระ
 มหาอุปราชจึงครีคร่า ซึ่งจะยกเข้ารบพร้อมกันทั้งสามทัพนั้นไพร่พล
 จะชุมนุมบอกันนัก จะผลัดกันเข้ารบทัพละวัน ครั้นอุปฤกษ์พร้อม
 กันแล้ว พระมหาอุปราชยกขึ้นไปรบ ๒ ๕ ค่ำเพลาตีทุ่ม
 เดือนคก ฝ่ายข้าศึกก็คัดก่อนที่ตางมาทบรพตตมตายเป็นอันมาก
 ๕ ๗ ๕ เพลาจวนรุ่งก็ถอยลงมา ครั้นณวัน ๓ ๗ ๕ ค่ำทัพพระ
 สังขทัตยกขึ้นไปรบ ข้าศึกก็คัดก่อนที่ตางมาทบรพตตมตายเป็นอัน
 มาก จะหักเอาไม้ไผ่ถอยลงมา ครั้นณวัน ๔ ๗ ๕ ค่ำเพลาตีสิบ
 เช้าทุ่ม ส้มเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็ยกทหารบันครบมือขึ้นไป ให้

พดบหนีบเขาแข่งชนสองข้าง แดทางกตางนนให้พดอยู่แค่เชิงเขาให้ห่าง
 แดวให้ว่องกระทำอาการดุจับบนชนทางน ชาวเมืองดำคัญว่า คักขณมา
 ทางน กักตงกอนคิตาตงมากมโตถูกผู้ใด ฝ่ายพดซึ่งแข่งชนไป
 กียงบพระตมไปคองขาคักตมคายเจ็บบ่วยมาก แดกระดำระดำย เพดา
 เข้าดำมโมงกโตเมอง จับโตคเวเจ้าเมองรวมเมองคังตงมายังค้าย ทง
 ดำมพระองคักเด็กทพคุมเขาคเวเจ้า เมองรวม เมองคัง มายัง เมอง หงชาวด
 แดวทุดตามซึ่งโต ไชยข่านะ ส้มเต็จพระเจ้าหงชาวดคัยนคัครคัสมฝือมอ
 แดคความคิตด้มเต็จพระนเรศวร แดวพระราชทานพานทองคำได้พระ
 ภูษาองคหิงทองหนักห้าซ้งจำหัดกเปนรูปเทวดา พระมหาอุปราชาน้อย
 พระไทยแก่พระนเรศวรนัก ฝ่ายส้มเต็จพระนเรศวรเปนเจ้ากัทุดตา
 พระเจ้าหงชาวดคั ๆ กัครคัให้ม้งทุ ม้งอนัน ม้งอสารจอล่าง ส้มิงพิค
 เบิด ตงไปอยู่หัวเม็ชงรายทาง ให้จ่ายเด็บยงเด็ยงโตโพ้วพดไปกกว่าจะ
 กัณคแดนพระนครคัร้อยทชยา ส้มเต็จพระนเรศวรเปนเจ้าเด็คัจกถบถมา
 กัณเมองพระพิคณโลกเด็ว กัเป็ดของเค็ร็องทรวงออกบุงชาถวดยพระชินราช
 พระชินคั้เจ้า ให้กระทำคัพทด้มโฆชการมทรคัพด้ามวัน แดวเด็คัจตง
 มาเผ้าส้มเต็จพระราชบิดาณกรุงเทพมหานคร จังเขากการซึ่งได้รบพุง
 มีไชยข่านะขาคักกนกราบทุดให้ทราบ ส้มเต็จพระพุทเจ้าอยู่หัวม้พระ
 ไทยยินคั้นก ให้คั่งการด้มโฆชด้มเต็จพระอรรคโอรดำริราชเจ้าเจ็ด
 วัน แดวพระราชทานปูนบำเหน็จทแถ้วทหารทังปวงโดยด้มควร ครัน
 เด็จการด้มโฆชเด็ว ส้มเต็จพระนเรศวรเปนเจ้ากักราบถวดยม้งคม
 ตากถบชนไปถกคัยอยู่ยงเม็ชงพระพิคณโลก.

๑ ฝ่ายพระเจ้าหงษาวดี^{๕๕๗๕๕๕}ในทศพิชราชธรรม ดำริเห็นว่า
 พระนเรศวรประกอบไปด้วยบุญญาหัตถ์^{๕๕๕๕๕๕}แห่งการสงคราม
 ก็องอาจกล้าหาญ นานไปเห็นจะเป็นเสี้ยนศัตรุ^{๕๕๕๕๕๕}ต่อเมืองหงษาวดีเปนมัน
 คง จำจะคิดเทรวอพยพหัวเมืองฝ่ายเหนือ^{๕๕๕๕๕๕}ทงปวงมาได้เป็นกำลังใน
 เมืองหงษาวดี การศึกพระนเรศวรก็จะถอยกำลังตั้ง ครั้นดำริที่แล้ว
 จึงตรัสให้^{๕๕๕๕๕๕}นั้นทูลกับราชสังครา ถือพด หมื่นหนึ่งไป^{๕๕๕๕๕๕}ตั้ง^{๕๕๕๕๕๕}ยู่^{๕๕๕๕๕๕}ณเมือง
 กำแพงเพชร นั้นทูลกับราชสังคราก็กยกไป^{๕๕๕๕๕๕}ตั้ง^{๕๕๕๕๕๕}ทำการอยู่^{๕๕๕๕๕๕}ณเมืองกำแพงเพชร
 ตามรับสั่ง ฝ่ายพระเจ้าหงษาวดีก็คิดเป็นอุบายให้^{๕๕๕๕๕๕}มี^{๕๕๕๕๕๕}ศุภอักษรออกไป
 ถึงพระนเรศวรว่า บัดนี้กรุงรัตนบุรี^{๕๕๕๕๕๕}จะเป็น^{๕๕๕๕๕๕}ชนบถ^{๕๕๕๕๕๕}แข่งเมืองต่อพระนคร
 หงษาวดี ให้เสิญพระนเรศวร^{๕๕๕๕๕๕}มาช่วย^{๕๕๕๕๕๕}การสงคราม^{๕๕๕๕๕๕}ที่กรุงรัตนบุรี^{๕๕๕๕๕๕}จะ
 ส้มเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าแจ้ง^{๕๕๕๕๕๕}ดังนั้น^{๕๕๕๕๕๕}สำคัญ^{๕๕๕๕๕๕}ว่าจริง^{๕๕๕๕๕๕} ก็เสด็จ^{๕๕๕๕๕๕}ลงไป^{๕๕๕๕๕๕}ทอด^{๕๕๕๕๕๕}ตา
 ส้มเด็จพระราชาธิบดี ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว^{๕๕๕๕๕๕}กับ^{๕๕๕๕๕๕}บัญชา^{๕๕๕๕๕๕}ตาม ส้มเด็จพระ
 พระนเรศวรเป็นเจ้าก็กราบถวายบังคม^{๕๕๕๕๕๕}ตา^{๕๕๕๕๕๕}ชน^{๕๕๕๕๕๕}มา^{๕๕๕๕๕๕}ยัง^{๕๕๕๕๕๕}เมือง^{๕๕๕๕๕๕}พระ^{๕๕๕๕๕๕}พิศณุ^{๕๕๕๕๕๕}โลก
 จึงกำหนดให้^{๕๕๕๕๕๕}ตรวจ^{๕๕๕๕๕๕}เตรียม^{๕๕๕๕๕๕}พล^{๕๕๕๕๕๕}สัตว์^{๕๕๕๕๕๕}รถ^{๕๕๕๕๕๕}จ^{๕๕๕๕๕๕}ดา^{๕๕๕๕๕๕}เครื่อง^{๕๕๕๕๕๕}แสน^{๕๕๕๕๕๕}หนึ่ง^{๕๕๕๕๕๕} ช้าง^{๕๕๕๕๕๕}เครื่อง^{๕๕๕๕๕๕}แปด
 ร้อย ม้า^{๕๕๕๕๕๕}พัน^{๕๕๕๕๕๕}ห้า^{๕๕๕๕๕๕}ร้อย^{๕๕๕๕๕๕} ไว้^{๕๕๕๕๕๕}ให้^{๕๕๕๕๕๕}พร้อม^{๕๕๕๕๕๕} ณ^{๕๕๕๕๕๕}วัน^{๕๕๕๕๕๕}๑๖^{๕๕๕๕๕๕}๓^{๕๕๕๕๕๕} ค่ำ^{๕๕๕๕๕๕}ปี^{๕๕๕๕๕๕}ฉลู^{๕๕๕๕๕๕}ดับ^{๕๕๕๕๕๕}ศก^{๕๕๕๕๕๕}เพลา^{๕๕๕๕๕๕}๑๑
 ทุ่ม^{๕๕๕๕๕๕} ๘^{๕๕๕๕๕๕} บาท^{๕๕๕๕๕๕}ทอ^{๕๕๕๕๕๕}ประ^{๕๕๕๕๕๕}ด้วย^{๕๕๕๕๕๕}เพชร^{๕๕๕๕๕๕}ฤกษ์^{๕๕๕๕๕๕} เสด็จ^{๕๕๕๕๕๕}ทรง^{๕๕๕๕๕๕}พระ^{๕๕๕๕๕๕}คชา^{๕๕๕๕๕๕}ธาร^{๕๕๕๕๕๕}พร้อม^{๕๕๕๕๕๕}ด้วย
 พยุหเส่น^{๕๕๕๕๕๕}ยากร^{๕๕๕๕๕๕} ทอด^{๕๕๕๕๕๕}พระ^{๕๕๕๕๕๕}เนตร^{๕๕๕๕๕๕}เห็น^{๕๕๕๕๕๕}พระ^{๕๕๕๕๕๕}ดำ^{๕๕๕๕๕๕}ริ^{๕๕๕๕๕๕}ก^{๕๕๕๕๕๕}บรม^{๕๕๕๕๕๕}ราชา^{๕๕๕๕๕๕}เสด็จ^{๕๕๕๕๕๕}ปา^{๕๕๕๕๕๕}ฏิ^{๕๕๕๕๕๕}หาร
 แค้น^{๕๕๕๕๕๕}บุร^{๕๕๕๕๕๕}พิศ^{๕๕๕๕๕๕}ผ่าน^{๕๕๕๕๕๕}พระ^{๕๕๕๕๕๕}คชา^{๕๕๕๕๕๕}ธาร^{๕๕๕๕๕๕}ไป^{๕๕๕๕๕๕}โดย^{๕๕๕๕๕๕}บั^{๕๕๕๕๕๕}จ^{๕๕๕๕๕๕}นิ^{๕๕๕๕๕๕}ม^{๕๕๕๕๕๕}ท^{๕๕๕๕๕๕}ศ^{๕๕๕๕๕๕}เท่า^{๕๕๕๕๕๕}ผด^{๕๕๕๕๕๕}มะ^{๕๕๕๕๕๕}พร้าว^{๕๕๕๕๕๕}ปก^{๕๕๕๕๕๕}ก^{๕๕๕๕๕๕}แล้ว^{๕๕๕๕๕๕} จึง
 เสด็จ^{๕๕๕๕๕๕}ยา^{๕๕๕๕๕๕}ตรา^{๕๕๕๕๕๕}ทั^{๕๕๕๕๕๕}พ^{๕๕๕๕๕๕}ท^{๕๕๕๕๕๕}ดวง^{๕๕๕๕๕๕} ออก^{๕๕๕๕๕๕}ไป^{๕๕๕๕๕๕}โดย^{๕๕๕๕๕๕}ประ^{๕๕๕๕๕๕}ศ^{๕๕๕๕๕๕}ไช^{๕๕๕๕๕๕}ย^{๕๕๕๕๕๕} แสน^{๕๕๕๕๕๕}ไป^{๕๕๕๕๕๕} ถึง^{๕๕๕๕๕๕}คำ^{๕๕๕๕๕๕}บ^{๕๕๕๕๕๕}ด^{๕๕๕๕๕๕}วัด^{๕๕๕๕๕๕}ยม^{๕๕๕๕๕๕}ท^{๕๕๕๕๕๕}้าย
 เมือง^{๕๕๕๕๕๕}กำแพง^{๕๕๕๕๕๕}เพชร^{๕๕๕๕๕๕} เวลา^{๕๕๕๕๕๕}บ่าย^{๕๕๕๕๕๕} ๕^{๕๕๕๕๕๕} โมง^{๕๕๕๕๕๕}เกิด^{๕๕๕๕๕๕}วา^{๕๕๕๕๕๕}ค^{๕๕๕๕๕๕}พ^{๕๕๕๕๕๕}ยุ^{๕๕๕๕๕๕}ฝน^{๕๕๕๕๕๕}ตก^{๕๕๕๕๕๕}ห^{๕๕๕๕๕๕}่า^{๕๕๕๕๕๕}ใหญ่^{๕๕๕๕๕๕}แผ่นดิน
 ไหว^{๕๕๕๕๕๕}เป็น^{๕๕๕๕๕๕}อั^{๕๕๕๕๕๕}ศจ^{๕๕๕๕๕๕}วร^{๕๕๕๕๕๕}ย^{๕๕๕๕๕๕} คร^{๕๕๕๕๕๕}น^{๕๕๕๕๕๕}ร^{๕๕๕๕๕๕}ุง^{๕๕๕๕๕๕}ชน^{๕๕๕๕๕๕}ก^{๕๕๕๕๕๕}ยก^{๕๕๕๕๕๕}ทั^{๕๕๕๕๕๕}พ^{๕๕๕๕๕๕}ท^{๕๕๕๕๕๕}ดวง^{๕๕๕๕๕๕}เสด็จ^{๕๕๕๕๕๕}ไป^{๕๕๕๕๕๕}ถึง^{๕๕๕๕๕๕}เมือง^{๕๕๕๕๕๕}กำแพง^{๕๕๕๕๕๕}เพชร

ตั้งประทับแรม อยู่ตำบลหนองปลิง ๓ เวน แล้ว ก็ยกไปโดย ทาง เชียงทอง
กุมตเหมาะะ.

๑ ขณะนั้นพระยากำแพงเพชรส่งข่าวไปถวาย ว่าไทยใหญ่เวียงเจ็๋
เจ็๋ค่านเก็ยกกาย ขุนปลัด มังทรง มังนวดายตอง กับนาย
ม้าท่งปวงอันอยู่ณเมืองกำแพงเพชรพาครอบครัวอพยพหนี พม่ามอญ
ตามไปทันได้รบกันตำบลหนองปลิงเป็นสามารก พม่ามอญแตกแก่ไทย
ใหญ่ ๆ ท่งปวงยกไปทางเมืองพระพิศณุโลก ส้มเต๋จพระนเรศวรเป็น
เจ้าทราบดังนั้น ก็ให้ม้าเร็วไปบอกแก่หลวงโกษาแดงถูกขุนอินอยู่รักษา
เมืองพระพิศณุโลกว่า ซึ่งไทยใหญ่หนีมานั้นเกล็ดอกจะไปเมืองอื่น ให้
แต่งออกอวยัคค่านเพชรบุรีเมืองนครไพศาการแดนเขาให้มันคงไว้อย่าให้
ไทยใหญ่ออกไปรอด หลวงโกษาแดงถูกขุนท่งปวงทราบดังนั้น ก็
แต่งออกไปกำชับด้านทางท่งปวงตามรับตั้ง ฝ่ายไทยใหญ่ก็พาครอบครัว
ตรงเข้ามาเมืองพระพิศณุโลก หลวงโกษาแดงถูกขุนท่งปวงก็
รับพิทักษ์รักษาไว้ นั้นท่งกับราชตั้งความีหนังสือมาให้ส่งไทยใหญ่
หลวงโกษาแดงถูกขุนอยู่รักษาเมืองพระพิศณุโลกก็มีใ้ตั้ง ฝ่ายส้มเต๋จ
พระนเรศวรเป็นเจ้าเสด็จยกพยุหแสนยากรไปถึงเมืองแครงณวัน ๕ ๖ ค่ำ

๑ ขณะนั้นข่าวไปถึงซึกแซกยอถ่างเจ้าเมืองแครง ให้ปลัดเมือง
ออกมาทูลว่า ขอเชิญเสด็จพักพิงอยู่แต่่นอกเมืองแครงก่อน ส้มเต๋จ
พระนเรศวรเป็นเจ้าก็ให้พักพิงอยู่ใกล้อารามพระมหาเถรคันฉ่อง แล้ว
ครศีให้ข่าวขึ้นไปถึงพระเจ้าหงษาวดีด้วยทพมาถึงเมืองแครงแล้ว พระ
เจ้าหงษาวดีทราบดังนั้นมีความยินดีว่า ครองนี้จะสมคิดแล้ว จึงให้จัด
กองทพหมื่นหนึ่งออกไปข่มไว้ต่อทางพระนเรศวรจะชนมานั้น โทด

เมืองหงสาวดีอันหนึ่ง แล้วตรัสให้พระยาเกียรติพระยาพระรามต
 ไปรับ ถ้าพระนเรศวรยกดวงชนมาแล้ว เราจะยกทัพหลวงออก
 คืบหน้า ให้พระยาเกียรติพระยาพระรามเฝ้ากองทัพทางนครหนามแดง
 จับเอาตัวพระนเรศวรประหารชีวิตครั้นได้ เมืองหงสาวดีจึงจะ
 เป็นอิสรภาพไพศาลกว่าพระนครทั้งปวง พระยาพระรามพระยาเกียรติ
 กราบถวายบังคมลาออกไปถึงเมืองแครง ก็ทูลสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าว่า
 พระเจ้าหงสาวดีให้ข้าพระพุทธเจ้าทูลส่งนมารับเดชะคุณไป ทูลเท่า
 คำนั้นแล้ว ก็ถวายบังคมลา ไปนมัสการ พระมหาเถรคณฺโถ ผู้เป็นอาจารย์
 แจกความซึ่งพระเจ้าหงสาวดีคิดทำการทั้งปวงนั้นให้พระมหาเถรคณฺโถฟัง
 ทุกประการ พระมหาเถรคณฺโถแจ้งดังนั้นมีใจกรุณาแก่สมเด็จพระ
 นเรศวรเป็นเจ้า เพื่อว่าหาความผิดมิได้ อนึ่งด้วยพระราชาภิกษุ
 ภิณฑิการบารมีสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า จะได้นำรุ่งพระบวรพุทธศาสนา
 อาณาประชาราษฎร์ให้ถาวรวัฒนาการสืบไป ครั้นเพลาค่ำก็พาพระยา
 พระราม พระยาเกียรติ เข้าไปเฝ้า สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า แล้วถวายพระ
 พรว่า พระยาพระรามพระยาเกียรติเป็นสำนักศิษย์รูปมาบอกว่า พระ
 เจ้าหงสาวดีคิดประทุษร้ายต่อพระองค์ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า
 แจ้งดังนั้น ก็ตรัสถามพระยาพระรามพระยาเกียรติว่า เหตุผลประการใด
 พระเจ้าหงสาวดีจึงคิดจะทำร้ายเรา พระยาพระรามพระยาเกียรติก็
 กราบทูลตาม ความ ซึ่ง พระ เจ้า หงสาวดี คิด แต่ ตั้ง นั้น ถวาย ทุกประการ
 สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าได้ทรงทราบก็น้อยพระทัย คิดอาชวาทแก่
 พระเจ้าหงสาวดี จึงตรัสแก่พระมหาเถรคณฺโถว่า ซึ่งพระผู้เป็นเจ้า
 เมตตาบอกเหตุการณ์แก่ข้าพเจ้าทูลพระคุณนันทาสักมิได้ อันพระผู้เป็น

เจ้าจะอยู่ในเมืองมอญนี้ พระเจ้าหงสาวดีแจ้งอันตรายก็จะมีเป็นมั่นคง
 ข้าพเจ้าจะนำพระผู้เป็นเจ้ากับพระยาเกียรติพระยาพระราม แดงญาติโยม
 ทั้งปวงลงไปอยู่ณกรุงพระมหานครศรีอยุธยา จะได้กระทำปฏิการ
 ต้นของคุณ พระผู้เป็นเจ้า แด่ปลุกเสก พระยาเกียรติ พระยาพระราม ด้วย
 พระมหาเถรกับพระยาทั้งต้องกนิยอมพร้อมโดยพระราชบิหาร ส้มเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็ตรัสแก่ขุนมาตยาโยธาหาญทั้งปวงว่า เราหาความ
 มิติมิได้ ซึ่งพระเจ้าหงสาวดีคิดร้ายต่อเราก่อนนั้น อันแผ่นดิน
 พระมหานครศรีอยุธยา กับแผ่นดินหงสาวดี ขาดจากทางพระราชไมตรีกัน
 เพราะเป็นชกศตกรรมนิยม สำหรับที่จะให้สมณพราหมณาประชา
 ราชภูริได้ความเดือดร้อน แล้วพระหัตถ์ทรงพระสุพรรณภิงคารหลัง
 อุทกธาราดงเห็นอพันธขาดด จึงออกพระโอษฐ์ตรัสประกาศแก่เทพย
 เจ้าทั้งหลายอันมีมหิทธิฤทธิ์เทพพิภักขทิพ ไฉตรซึ่งสถิตย์อยู่ทุกทิศทุกแห่ง
 เป็นทิพยยาน ด้วยพระเจ้าหงสาวดีมิได้ตั้งอยู่โดยคดองสุจริตมิตรภาพ
 ขัดยประเพณี เสียตามคัมภีร์ธรรมประเพณีทุกจริตคิดจะทำภัยอันตราย
 แก่เรา ตั้งแต่วันนี้ไปกรุงพระมหานครศรีอยุธยากับเมืองหงสาวดีมิได้
 เป็นสุวรรณบัณฑิพเดียวกันแต่ก่อน ขาดจากกันตั้งแต่วันนี้ไปตราบเท่า
 กัดปาดด้าน ครั้นมีพระราชบิหารประกาศเป็นดินทภาคอุไทยพระมหา
 นครเสร็จแล้ว ก็มีพระราชโองการตรัสสั่งท้าวพระยามุขมนตรีทั้งปวงว่า
 เราจะยกกลับไปพระนครครั้งนี้ จะพาพระมหาเถรคณ้องแดงญาติโยม
 กับพระยาพระรามพระยาเกียรติไป แล้วจะตั้งกวาดครัวรามัญเมืองราช
 ทางไปด้วย ครั้นณวัน ๖ ๓ ๖ คำเพธา ๑๑ ทุ่ม ให้เอาพระคชาธาร
 เข้าเทียบเกย ทอดพระเนตรเห็นพระสาร์วิกรบรมราชาเสด็จปาฏิหารแต่

บัณฑิตก็ผ่านพระคชาธารไปโดยบุรพทิศ จึงเสด็จพยุหบาตราทัพออก
 จากเมืองแครง พระมหาเถรคันทน์องค์พระยาพระรามพระยาเกียรติแ
 ญาติโยมก็มา โดยเสด็จ ฝ่ายนายทัพนายกองทั้งปวงก็แยกย้ายกันศรั
 ค์อันครีวร้ายทางมาได้ประมาณหมื่นเศษ ครั้นถึงฝั่งแม่น้ำตองกให้
 เทียวเก็บเรือหาไม้ผูกพ่วงแพเร่งข้ามครอบครัวพดช้างมาถึงฟากต้นแตรก็
 ให้เผาเรือทำลายแพเสีย พอพระเจ้าหงษาวดีแจ้งก็ให้พระมหาอุปราช
 ถอดแผ่นดินหนึ่ง สู้รุกรามเป็นกองหน้า ตามมาถึงแม่น้ำตองกฟากหนึ่ง
 สัมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ให้นายทัพนายกอง
 นำพระมหาเถรคันทน์องค์ครอบครัวบยกไปก่อน แต่พระองค์กับทหาร
 ถัดองหมื่นห้าพันนึ่งร้อยริมฝั่ง จึงทอดพระเนตรไปเห็นสู้รุกราม
 กองหน้าไล่เดือดแดงนึ่งข้างอยู่ริมฝั่ง ครั้นให้ทหารเอาปืนห้ามแค้นแ
 นกดับคาบชุกยิงรคมไป ทหารก็ยิงรคมไปเป็นอันมากก็มิได้ถึง จึง
 สัมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า ก็ทรง พระแตงป็น นกดับยาว เก่าคัมยิงไป ต้อง
 สู้รุกรามตายตกจากคอข้าง รัพดมอญทงนนเห็นอศักรวยด้วยเมฆนาน
 กว้างเหลือกำลังป็น กัดหัวพระเดชเดชาภาพ แดพระมหาอุปราชามี
 อาจจะตามมากเด็กทัพดับไป สัมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็เสด็จยก
 มาโดยทางเมืองกาญจนบุรี ครั้นถึงพระนครศรีอยุธยา ก็กราบทูล
 สัร่ายเรื่องยุบคตทั้งปวงถวายให้ทราบทุกประการ สัมเด็จพระราช
 บิดาแจ้งดังนั้นก็ตรัสว่าเรามิได้มีสิ่งผิด พระเจ้าหงษาวดีมิได้ตั้งอยู่ใน
 คตอง ธรรมเนียม สัคยานุสัคย ประพฤติ พาดทูลจริต อิดสัจจาร เป็น วิสัสม โดภ
 ค่อเรานัน ก็เพราะผลดีมากแห่งสัคตอเป็นสำหรับกรการระดัยัค ตั้งแต่
 นี้ไปมอญกับไทยจะเปนปรบมิช้แก่กัน สัมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า

ก็กราบทูลว่า ถึงมากว่าพระเจ้าหงสาวดีจะยกพยุหเส่นยากรมาตั้ง
 เท่าใด ๆ ก็มิได้เกรง ข้าพเจ้าแม้แต่ชีวิตก็จะสนองพระคุณมิให้เคืองฝ่า
 พระบาท ส้มเด็จพระราชบิดากับสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าคำวิหการกัน
 เสร็จแล้ว จึงโปรดให้พระมหาเถรคันฉ่องอยู่วัดพระมหาธาตุ เป็นสมเด็จพระ
 พระอริยวงษญาณปริยัติวงษราชบัณฑิต ศรีสัมณุตมาบรินายก คิปี
 ฎกธรรจารย์ สฤษดิ์ชิตยสารสุนทร มหาคุณฤศรอุตราคมณะตั้งฆาราม
 ความว่า สฤษดิ์อยู่ณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุคู่วิหารพระอารามหลวง
 ทรงถวายตั้งประทักษิณซึ่งคานหามคนหาม จึงหันนิจกัฏฐ์เครื่องส้มณ
 บริหารต่าง ๆ แต่ซึ่งสมเด็จพระวันรัตน์ตั้งฆาราคามวาสีเดิมนั้น โปรด
 ให้ว่าแต่คณะบิณฑิ ใตเป็นฝ่ายขวา แต่คณะคามวาสีซึ่งแบ่งออกเป็น
 สองคณะจำเดิมแต่นั้นมาจนตรายเท่าทุกวันนี้ ฝ่ายพระยาเกียรติพระยา
 พระรามก็พระราชทานเจียดทอง เคา่นาทอง กระบี่บงทอง เงินตราเดื่อ
 ผ้าพรรณนุ่งห่มแต่เครื่องอุปโภคบริโภคเป็นอันมาก แต่ครอบครัวมอญ
 ซึ่งกวาดตมมานั้น ก็พระราชทานให้พระยาพระรามพระยาเกียรติควบคุม
 ว่ากล่าวด้วย แต่พระยาพระรามพระยาเกียรติคนให้ยู่ตำบลบ้านขมิ้น
 วัดขุมนแสน ญาติโยมพระมหาเถรคันฉ่องนั้น ให้ยู่ตำบลบ้านหลังวัดนก
 แต่สมเด็จพระนเรศวร เป็นเจ้า กราบ ถวาย บังคมตา ชมมา ยังเมือง พระ
 พิศณุโลก เสด็จเข้าไปถวายนมัสการพระชินราชพระชินดีห์ จึงทรง
 พระราชอุทิศศรีมหาเปตองเครื่องสุวรรณทองการขัตติยาภรณ์ ออก กระทำ
 ดักการบูชา แล้วเสด็จออกพร้อมด้วยมุขมาตยมนตรี.

๑ ขณะนั้นหลวงโกษาแดงกษุททังพลวงผู้รักษาเมืองนันทนบุรี
 ไทยใหญ่เข้าเฝ้า จึงบังคมทูลว่ามีหนังสือให้ตราตั้งคร่า ซึ่งมา

ตั้งอยู่ ณ เมือง กำแพงเพชรมาให้ ส่งไทยใหญ่แต่ครัว ซึ่งหนี มาอยู่ ณ เมือง
 พระพิษณุโลก ข้าพเจ้าตอบไปว่าธรรมเนียมมหากษัตริย์ราชรัฐ
 ดำรงทศพิธราชธรรมนั้น อุประมาตังร่วมพระมหาโพธิ์อันใหญ่ แด
 มผู้มีมาพึงพระราชสมภารหวังจะให้พ้นจากไทยอันตรายต่าง ๆ ซึ่งนั้นทศ
 กับราชสังคร่าจะให้ ส่งไทยใหญ่ไปนั้นไม่ควร ด้วยคตของชัฎยราช ประเพณี
 ธรรม ฝ่ายนั้นทศกับราชสังคร่าแจ้งคตนั้นก็ปรึกษากันว่า สมเด็จพระ
 พระนเรศวรเป็นเจ้ายกพยุหบาตราทพชนไปเมืองหงษาวดีครั้งนั้น เหตุ
 ไฉนจึงไม่กลับโดยทางเมืองกำแพงเพชรเล่า บดินทร์หนึ่งถือเป็นคำ
 นกรรจ้องอาจมาคตเห็นประหลาดนัก เราจะอยู่มิได้ จำจะเลิก
 ครัวเมืองกำแพงเพชรอพยพไปเมืองหงษาวดีจึงจะมีความชอบ แดข้า
 ทงหนักแจ้งไปถึงเมืองพระพิษณุโลก สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าให้
 ประชุมท้าวพระยามุขมนตรีปรึกษาว่า ซึ่งเราจะจะให้ชาวเมืองกำแพง
 เพชรฉิบหายพลัดพรายจากภูมิตำเณานั้นมิชอบ เราจะยกไปคตนั้นทศ
 กับราชสังคร่ามิให้เอาครัวเมืองกำแพงเพชรไปได้ ท้าวพระยามุขมนตรี
 ทั้งปวงก็เห็นโดยพระราชบริหาร สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็ครีให้
 ข้าหลวงไปกุมเอาพม่านอญ ซึ่งมาอยู่ประจำหัวเมืองฝ่ายเหนือส่งตง
 ไปกรุงเทพมหานครนั้น แดกำหนดไปแก่พระยาสุวรรณคโลกพระยา
 พิไชยให้ โดยเสด็จจะยกไปเอานั้นทศกับราชสังคร่า จึงให้ครอบครัวพล
 ข้างม้า ครั้นณวัน ๕ ๗ ๘ คำเพตาชายแด้ว ๕ บาท ก็เสด็จพยุห
 บาตราทพจากเมืองพระพิษณุโลกไปยังเมืองกำแพงเพชร ฝ่ายนั้นทศ
 กับราชสังคร่ารู้ข่าวว่า สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเสด็จมา ก็เลิก
 ทัพข้างม้าหนีไปจากเมืองกำแพงเพชร สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า

ทราบ ก็ตรัสให้พระยาไชยบูรณ์ขุนพระศรีแด่พระหัวเมืองท่งปวงยก
 ทัพช้างม้าเป็นกองนำทัพหดวงตามไป พระยาไชยบูรณ์ตามมาทัน
 ถึงตำบลแม่รกา นันทสูกับราชสังคราก็ยกช้างม้ารบพุ่งพระยาไชย
 บูรณ์แตกข้า้หดวงท่งปวงเป็นสาสามารถ ในขณะที่พระยาไชยบูรณ์ช้าง
 พตายับพระราม ได้ชนช้างกับนันทสู ช้างนันทสูได้ต่าง ช้าง
 พระยาไชยบูรณ์เลี้ยงที่แปรไป นันทสูจึงฟันด้วยของ้าวคองหนังพระยา
 ไชยบูรณ์กระทบขอขาด ช้างพระยาไชยบูรณ์กลับได้ต่างค่านัด ช้าง
 นันทสูทานกำลังไม่ได้ขวางพ่ายไป ขุนพระศรีช้างพตายศรัพินาศ
 ได้ชนด้วยช้างราชสังคราเป็นสาสามารถ ช้างราชสังคราก็แพ้กข้า้หดวง
 ท่งตอง แตนันทสูกับราชสังคราก็รุกหนีไปโดยทางเชียงทอง ครึ่งหน
 ได้ ไทใหญ่ชาวแดนหัวอันมาอยู่กับเชียงทอง ลักกรจ้แคววอพยพ
 ประมาณสองหมื่นเศษ แต่มีบันดาศึกคิด เจ้าฟ้าเมืองจ้ เจ้าฟ้า
 เมืองตองแจใหม่เมืองปากตมิ่งคี่น้ำยาเยื่อแต่ไทใหญ่ชาวม้าท่งปวง ก็
 เอากรวอพยพออกมาสู่พระราชสมภาร จึงแต่งช้างม้ารบพุ่งแตกทหาร
 ช่วยตามคี่นันทสูกับราชสังคราถึงตำบลแม่รางสระรางแล้ว ก็กลับมา
 ยั้งทัพหดวงตำบลเชียงทอง.

๑ ฝ่ายพระยาพิไชยข้า้หดวงเดิมแจ้งว่า สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า
 กับพระเจ้าหงสาวดีเป็นปรปักษ์แก่งกันก็คิดกรรวบถ ครั้นแจ้งพระราช
 กำหนดก็มีไต่ยกไปโดยเสด็จ จึงช้ของสมุ่ชาวเมืองแต้กวาดครอบครว
 ของตัวแคววชาวเมืองท่งปวงซึ่งเข้าด้วยหนีไปณเมืองสุวรรณโคตม แจ้ง
 ความท่งปวงแก่พระยาสุวรรณโคตม ๆ ก็ตั้งใจด้วย คิดกันจะยกไปคี่
 เอาเมืองพระพิศณุโลก แต่หดวงปลัด แด่ขุนยกกับบ้คร ขุนนรนายกใช้

มิได้ดังด้วย พระยาทั้งสองจึงให้กุมเอาหอดวงปัดดี ชุนยกรบัตร์ ชุน
นรนายกจำไว้.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า แจ้งว่าพระยาทั้งสองเป็นขบถ จึง
ยกทัพหอดวงเสด็จจากเชียงใหม่ไปเมืองสวรรคโลก เสด็จไปทางสุโข
ไทย ครั้นเสด็จถึงสุโขไทยก็ตั้งทัพหอดวงตำบลวัดฤๅษณ์ชุม จึงทรง
พระกรุณา ครีให้ชาวพ่อ ชุมชุม พรหมณาจารย์ เอน้ำในบ่อ พระสยาม
ภูวนารถ แดเอน้ำกระพังโพยดื่มมา มาตั้งบูชาโดยกิจพิธีกรรมเป็นน้ำ
สัตยาธิษฐาน แดเอาพระศรีรัตนไตรยเจ้าเป็นประธาน ให้ท้าวพระยา
เสนาบดีมนตรีมุขทหารทั้งหลายกินน้ำสัตยาแล้ว ครั้นรุ่งก็ยกทัพหอดวง
เสด็จขึ้นไปโดยทางเขาคับถึงเมืองสวรรคโลก ณวัน ๖ ๕ ๘ ค่ำตั้งทัพ
หอดวงตำบลไม้งาม สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าทรงพระกรุณาแก่พระยา
ทั้งสอง ครีให้ข้าหอดวงเข้าไปร้องประกาศว่า ให้พระยาทั้งสอง
ออกมาถวายบังคม ทรงพระกรุณามีไต่เอาโทษ แดพระยาพิไชย
พระยาสวรรคโลกมิได้ โดยพระราชโองาาท ทำออกอาจตรวจตราจัด
ไพร่พลเมืองชนรชานาที่เชิงเทินป้องกันเมืองไว้ แดพระยาทั้งสอง
ก็ฆ่าหอดวงปัดดี ชุนยกรบัตร์ ชุนนรนายกซึ่งมีดังด้วยนั้นเสีย คัด
เอาศีรษะชัตออกมาให้ข้าหอดวง สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าทรงพระพิโรธ
ครั้นเพลาค่ำ ก็ครีให้ยกพลทหาร เข้าปล้นเมืองตำบล ประตูสามเกิด แห่ง
หนึ่ง ปล้นแต่ค้ำตั้งเตียงคั้น แดเผาบ้อมชั้นนอกประตูสามเกิดก็เข้า
มิได้ จึงมีพระราชโองการครีถามโหราจารย์ว่ายังจะได้เมืองสวรรค
โลกฤๅ โหราจารย์บังคมทูลว่าคงจะได้ แต่ซึ่งจะปล้นข้างประตู
สามเกิดนั้นเห็นจะได้ด้วยยาก ถ้าปล้นข้างทิศค่อนแหลมใช้เห็นจะได้

โดยง่าย เพราะทิศข้างนั้นเป็นอริแก่เมือง จึงมีพระราชโองการตรัส
ให้พระยาไชยบูรณ์ ขุนหวดวงธรรมไครโลก ขุนราชรินทร์ ยกพล
จากประตูสวนจันทน์มาตั้งข้างประตูคอนแหดม แล้วให้เร่งแต่งการอัน
จะเข้าปล้นเมือง อนึ่งที่ประตูด้านเกิดแต่ประตูป่าหม้อก็ให้แต่งพลทหาร
เข้ารบพุ่งจนสว่างก็ยังมิได้

๑ ครั้นรุ่งขึ้นณวัน ๗ ๒ ๗ คำ ก็ยกทัพหลวงมาตั้งประตูข้างคอน
แหดมแล้ว ก็เร่งแต่งการให้เข้าปล้นเมืองนั้นเป็นสามารก ชาว
เมืองยังมีไฟพุ่งดำตราดูรมาต้องพลข้าหลวงบ้วยเจ็บล้มตายเป็นอันมาก
จะมีนกำแพงชนมิได้ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็ตรัสให้ตั้งโหมขุนอินทร
เดชผู้เป็นบุตรอันบังคับค้อนพลเข้าปล้นเมือง แต่นายทัพนายกอง
ทั้งหลายนั้นใหม่คระเวรรอบทัพ จึงขุนอินทรเดชจะแต่ข้าหลวงทั้งปวง
ถวายทานบวชจะขอปล้นเมืองให้ได้ พระยาไชยบูรณ์บังคมทูลว่า
ซึ่งไปมิได้คงค่ายประชิด แดจะมีนปล้นเขาเมืองคงมีพลทหารทั้งหลาย
จะทำการมิได้ดวก เพราะชาวเมืองบ้องกันหนัก จะขอทำค่ายประชิด
แต่ปลุกหอรบให้สูงเทียมกำแพง แดจะได้ ยังมีใหญ่น้อยดำดเข้าไป
เจ้าน้ำที่กระดำรถ่ายเห็นจะได้เมืองโดยง่าย สมเด็จพระนเรศวรเป็น
เจ้าเห็นชอบด้วย ก็ให้ตัดไม้ใหญ่แต่ไม้โคนดมาทำตามพระยาไชยบูรณ์
กราบทูล ครั้นณวัน ๒ ๓ ๗ คำเวดาร์ุ่งแล้วสองนาฬิกาห้าบาท ยก
พลทหารเข้าเฝ้าประตูคอนแหดมนั้นตายลง จึงให้พลทหารตรุกันเขา
บันไดเข้าพาดกำแพงมีนเข้าไปในเมืองนั้นได้ แดตัวพระยาสวรรค์โลก
ก็หนีไปพึ่งอยู่บนภูพระสงฆ์ณวัดไผ่ได้ แดชาวทหารก็ตามไปกุมตัว
ได้เอามาถวาย ส่วนพระยาพิไชยหนีจากเมืองสวรรค์โลกไปถึงแดน

กระจุนี จะไปพึ่งเมืองเชียงใหม่ ชาวค่านกั๊กุมเอาพระยาพิไชยมาถวาย
 ส้มเด็จพระนเรศวรเปนเจ้าดำรงค์ให้มัตพระยาสงครามโลก พระยาพิไชย
 ตระเวนรอบทัพแล้วให้ฆ่าเสีย จึงครัดให้เทเอาครัวอพยพทั้งปวงมายัง
 เมืองพระพิศณุโลก แล้วให้เชิญรูปพระยาร่วง พระยาภา อินรจนา
 ด้วยนางข้างเผือกงาดำนั้นมาด้วย ถึงณวัน ๕ ๖ ๗ คำเวลาสืบเชื้อจุ่ม
 ๘ บาท ให้เรียกข้างพระที่นั่งประทับเกย เห็นพระดำริกรบรมราชา
 เสด็จปาฏิหารแต่ดวันตก ผ่านข้างพระที่นั่งมาคว้นออกโดยทางที่จะเสด็จ
 มานั้นเท่าผลมพร้าวปอกแล้ว ก็ยกทัพหดวงเสด็จคืนมา โดยทางน้ำขุ่น
 ทางพิไชย เสด็จมาถึงเมืองพระพิศณุโลก ขณะนั้นพ่อส้มเด็จพระ
 ราชมิตาดำรงค์ให้ พระยาราชนิภูต หมื่นเทพเสนา หมื่นราชามาชัย
 นำเอาหนังสือกับขุนเทพโกษา หมื่นไชยสงคราม หมื่นเทพปรีชา
 เขมรตำนาย ซึ่งพระยาแตกแต่งให้เป็นทูตถือหนังสือมาทางด้านเมือง
 ระยอง ในหนังสือนั้นว่าพระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีว่าฟังถึงพระคุณส้มเด็จพระ
 บรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัวกรุงพระมหานครศรีอยุธยา แด่ส้มเด็จพระ
 นเรศวรบรมราชาธิราชบพิตรเปนเจ้าเมืองพระพิศณุโลก ได้เสวยราช
 ส้มบัตติครองพิภพกรุงพระมหานครศรีอยุธยา โดยบูรณพระมหา
 กระษัตริราชราชัน เห็นว่าบุญญาภูภาพระเดวีสูงนัก ด้วยแต่ก่อนนั้น
 ส้มเด็จพระมหากักรพรรดิราชาธิราชพระเจ้าข้างเผือก ทรงพระมหากฤณา
 พระเชษฐาเจ้าพระบาทซึ่งเป็นปรบักษค้อพระองค์แล้ว มิได้ มีพระไทย
 อาณาอุปถุคเียงให้ตั้งอยู่ในเสวตรฉัตรกรุงกัมพูประเทศ แล้วรับเอานัก
 พระสุโทนักรพระสุทันไปซุบเียงเปนราชบุครบุญธรรมนั้น พระคุณใหญ่
 หดวงนัก ฝ่ายเจ้าพระบาทนี้เล่าก็เป็นคนโมหิจครคิคประทุษรูร้ายเปน

บัจจามิตรคือพระองค์แต่ก่อนนั้นโทษผิดนัก ขอพระองค์จงให้ไถย
โทษแก่ข้าพเจ้า บัดนี้ข้าพเจ้ามาทบทับท้าวพระยาเด็นามดั้นนครมูข
สัณณพราหมณาจารย์ทั้งหลาย ขอเป็นพระราชไมตรีด้วยพระบาทสมเด็จพระ
บรมมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งต้องพระองค์ ส้มเด็จพระนเรศวรเป็น
เจ้าทราบตั้งนั้นก็พระไทยยินดีพระราชทานทูตานุทูต แล้วดำรัสให้แต่ง
หนังสือตอบไปเป็นใจความว่า ซึ่งพระยาแฉวงโมหิจิตรแล้วคิดกลับได้
มาขอเป็นราชไมตรีนั้นเราก็อไถยโทษให้ อันเมืองแฉวงโพ้นจะถาวร
บริบูรณ์ทั้งสมเด็จพระบรมมพิตรไพร่ฟ้าข้าขอบขัณฑสีมากรุงกัมพูชา
จะเป็นสุขชานุกุศลสืบไป ถึงเดือนแปดปฐมมาด้าธ จึงดำรัสให้เมือง
ศรีภรมย์ ขุนพศรี หมื่นรามณรงค์ ถูกรับสั่งออกไปกับทูตานุทูต
เมืองแฉวง.

๑ ครั้นวัน ๓ ๓๑ ๘ ค่ำปีชวดอัฐศก จึงดำรัสให้ส่งครอบครัวไทย
ใหญ่ซึ่งมาพึ่งพระโพธิ์สมภารตงไปยังกรุงมหานคร ส้มเด็จพระราช
บิดาก็พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ไทยใหญ่ทั้งปวง แล้วก็ให้
ตั้งบ้านอยู่ตำบลวัดบ่อม ครั้นถึงเดือน ๘ ทศกียาธ ส้มเด็จพระ
นเรศวรเป็นเจ้าดำรัสให้ขุนอินทรเดชะเป็นนายกองทัพด้อมพัน ช้าง
เครื่องด้อมสืบ ม้าร้อยหนึ่ง ไปลาดถึงแดนเชียงใหม่ให้ฟังข่าวคราว
เมืองหงษาวดีด้วย ในวันจะยกทัพนั้น พระมหาโพธิ์ใหญ่ในกำแพง
ด้นามว่าจันนั้น หาเหตุการณ์ได้ ถึงข้างตะวันตกนั้นหักถง ถึง
ใหญ่ประมาณสามอ้อม ถึงวันอาทิตย์เดือนเก้าแรมห้าค่ำ ขุนอินทร
เดชะกลับตงมาถึงเมืองพระพิศณุโลก.

๖) แต่ในเดือนเท่านั้น มีพระราชกำหนดสมเด็จพระราชบิดาให้ขึ้นไปเทครัวอพยพชาวเมืองเหนือท่งปวง ลงมายังพระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า ครั้นแจ้งพระราชกำหนดดังนี้ ตรีศให้เทครัวอพยพในเมืองพระพิษณุโลก เมืองพิไชย เมืองสุวรรณโลก เมืองสุโขทัย เมืองกำแพงเพชร เมืองพิจิตร เมืองเล็กน้อยท่งนั้น ลงบรรพทุกเรือบ้างแพบ้าง แลแต่งเรือคุมเป็นหมวดเป่นกอง แลแต่งกองทัพป้องกันท่งสองฝั่งปากน้ำลงมาให้ครัวหนีได้ จนถึงกรุงเทพรมหานคร ครั้นณวัน ๖ ๗ ๑๓ ค่ำ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็เสด็จจากเมืองพระพิษณุโลกลงมายังกรุงพระนครศรีอยุธยา พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวตรีศให้บำรุงการป้องกันพระนคร แลซ่อมกำแพงบ้อมค่ายหอรบเชิงเทินท่งปวงรอบพระนคร แลจัดให้ขุดคูเมืองเขืองบริพัตรนั้นให้กว้างทุกเป็นแม่น้ำ ประจบกันรอบพระนครเสร็จก็ให้ถ่ายเข้าเทครัวอพยพเมืองนอกท่งปวงเข้ามาในพระนคร แลช่วงองจัดทหารอาสาทั้งหลายทุกหมู่ทุกกรมตักแต่งเครื่องสรรพยุทธไว้สรรพ.

๗) ฝ่ายเมืองศรีภมย์ แลขุนพศรี หมื่นรามณรงค์ผู้ถือนั้น ครั้นไปถึงกรุงก็มาขานรับ พระยาแฉกให้แต่งรับแล้วจึงให้เบิกเมืองศรีภมย์แลขุนพศรี หมื่นรามณรงค์เข้ามาเฝ้า แลได้ฟังลักษณะราชอักษรพระยาแฉกยินยอมดาकिनดีซึ่งจะได้เป็นพระราชไมตรี พระยาแฉกให้รางวัลแก่เมืองศรีภมย์ ขุนพศรี หมื่นรามณรงค์ พระยาแฉกก็แต่งให้พระราชอาชู่ไทย พระอินทราเดโช พระทรงคเชนทร หาดวงศ์ราชนคร หาดวงมฤทธิคเชนทร หาดวงนเรนทมฤทธิ จำทุกพระราชดำذنแลเครื่องราชบรรณาการมาด้วยเมืองศรีภมย์ ขุนพศรี หมื่นรามณรงค์ ครั้นทุก

นุทชาวแควงมาถึงพระนคร จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัว ก็ครึ่ให้เบิกทูตานุทูตเข้าถวายบังคม พระราชทานแก่ทูตานุทูต
 นั้นแล้ว ก็ให้แต่งพระราชดำذنคอบพระยาแควง ให้พระศรีเสด็จราช
 ขุนหลวงธรรมาทิต ขุนมังกครัตน ขุนจันทราเทพ ขุนเกียรติธรรม
 หมนธรรมเถียร จำทูตพระราชดำذنแต่เครื่องราชบรรณาการไปด้วย
 ทูตานุทูตอันมานั้น.

๑ ฝ่ายพระเจ้าหงษาวดี ตั้งแต่พระนเรศวรเป็นเจ้าพาพระมหาเถร
 คณฉ่อง แดญาติโยมกับ พระยาเกียรติ พระยาพระราม แล้วเอา ครีว อพยพ
 กลับไปยังพระนครศรีอยุธยา ทงนั้นทูตราชสังคราเด้าก็มาแจ้งเหตุ
 ทุกประการ ทรงพระพิโรธคิดอาฆาฏหมายจะเอาพระนครศรีอยุธยา
 ให้ได้ ครั้นถึงศักราช ๘๒๘ มีเถาะนพศกเดือนสิบช้นเก้า จำครึ่ให้
 พระเจ้าเชียงใหม่ยกข้างมารีพลทัพบกทัพเรือประมาณแสนหนึ่ง ดงมา
 โดยทางเมืองกำแพงเพชร แต่ให้พระยาพิติมผู้เปนอ้ายกข้างมารีพล
 ประมาณสามหมื่นมา โดยทางกาญจนบุรี ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่ให้จัด
 ข้างมารีพลโดยขบวนทัพบกทัพเรือเสร็จ ครั้นวัน ๕ ๒ ๑๒ ค่าเวลา
 เข้าสามโมง ๖ บาท ได้มหาสุภวารดีถ้วไชยฤกษ์อันอุดม ก็เสด็จ
 ทรงพระศขาธารพร้อมพลแสนยกกรทวยหาญ มโหฬารคิเรกด้วยถ้ง
 กตติ แต่ข้งกตองแตรตั้งขั้พิทเทร็นฤนาคักก้อง มาโดยรัยงคิวกั
 ทางเมืองกำแพงเพชร แต่ทัพพระยาพิติมยกมาถึงเมืองสุพรรณบุรี
 ในวัน ๕ ๑ ๑ ค่า ฝ่ายทัพพระเจ้าเชียงใหม่ยังไม่มีได้มาถึงเมืองนคร
 สวรรค.

๑ พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวตรัสรู้ข่าวก็กษัตริย์มา
 ทงต้องทางนั้น ก็ตรัสให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระนเรศวรเป็นเจ้า แด
 สมเด็จพระเอกาทศรถูเตรียมช้างม้ารพตพมกทพเรือไว้สรรพ จึงตรัสให้
 พระยาจักรีศรีอองครักษ์สมุหนายกปกครองทัพเรือ ตรัสให้พระยาพระคลัง
 เป็นยุกรมัตр ให้ยกทัพเรือหนีไปเมืองสุพรรณบุรี ครั้นยกทัพเรือ
 ไปถึงเมืองสุพรรณบุรี พระยาพิชัยก็ยกทัพออกมารบด้วยกองทัพกรุง ๆ
 ก็วางปืนใหญ่ขึ้นไปต้องพตข้าศึกล้มตายเป็นอันมาก แดทัพพระยาพิชัย
 จะตั้งอยู่มิได้ ก็เลิกออกไปทางราชสิงห์ แดไปตั้งทัพมั่นอยู่ในตำบล
 เขาพญาแมน.

๑ ถึงณวัน ๕ ๒๒ คำเวลายามกับต้องนาฬิกาเก้าบาท จึงสมเด็จพระ
 พระบรมโอรสาธิราชต้องพระองค์ เสด็จยกพยุหบาตราทัพจากพระ
 นครศรีอยุธยาไปโดยชลมารค เสด็จขึ้นเหยียบชิงไชยภูมิตำบลชุมพล
 แดให้พระพิไชยสงครามพันไม่ชื่อนามแล้ว เสด็จจากชุมพลประทับเรือ
 พระที่นั่งอนเมืองวิเศษไชยชาญ จึงเสด็จพยุหบาตราทัพขึ้นโดยชลมารค
 ไปตั้งทัพหลวงณตำบลท่ามขนอน แดเมื่อตั้งทัพอยู่ท่ามขนอน
 มาตัวหนึ่งตกถูกปืนต้องตัวก็กระเด็นด้วยกัน มีเท้าตัวระดีเท้าขี้ก็กระเด็น
 จึงบัญชาตั้งให้เจ้าพระยาสุโขไทยเป็นนายกอง แดท้าวพระยาพระหัว
 เมือง ทงหลาย ยกช้างม้ารพต หมึนหนึ่ง ก้าวสลัก ออกไปตั้งทัพ พระยาพิชัย
 ณเขาพญาแมน แดพบทัพหน้าข้าศึกได้รบพุ่งกัน พม่ามอญก็แตกฉาน
 ล้มตายเป็นอันมาก พระยาพิชัยก็เลิกทัพยกหนีไป เจ้าพระยาสุโขไทย
 แดข้าหลวงยกตามไปถึงกาญจนบุรี จับได้ช้างชวี่กับช้างม้ามาถวาย

แต่ทัพหลวงตั้งอยู่ตำบลสามชนอนัน ๗ เวน จึงได้ตั้งยกทัพหลวง
เดี่ยวมาโดยทางสุพรรณบุรี ก็ตั้งค้ำหน้าเข้าพระนครศรีอยุธยา.

๑ ครั้นที่พระยาพิชัยแตกฉานพ่ายไปแล้ว ในเดือนเดือนนั้น ฝ่าย
พระเจ้าเชียงใหม่ได้รู้ว่าพระยาพิชัยพ่ายไป ก็ยกทัพยกทัพเรือลงมา
เมืองนครสวรรค์ ด้วยยกกองทัพตั้งลงมาถึงเมืองไชยนาท ก็ให้
ไชยกยอสู่นันทกยอสู่อีกข้างม้าแดงประมาณหมื่นห้าพัน เปนทัพนำลง
มาค้ำถึงบางพุทราบางเกี้ยว.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระนเรศวร เป็นเจ้ากบฏสมเด็จพระอนุชา ชีราช แจ่มข่าว
ก็ตั้งยกทัพยกทัพเรือขึ้นไปโดยทางลำแม่น้ำใหญ่ตั้งตำบลชวโหวด ก็ตั้ง
ให้พระราชมุนเณรนายกอง ชูนราชเดชะเป็นยุกรบตรี ยกทัพม้าสองร้อย
แดงทหารอาสาสามพัน ขึ้นไปตั้งที่ปากค้ำก่อนมาตั้งอยู่ตำบลบาง
เกี้ยว พระราชมุนเณรชูนราชเดชะยกขึ้นไปตั้งเป็นทัพชุมนุมอยู่ในป่า
ครั้นข่าวค้ำออกเกี้ยวชวโหวดออกลาดหากินก็ดี พระราชมุนเณรชูนราช
เดชะก็โจมตีฆ่าฟันฆ่าค้ำไปจนค่าย ได้ช้างม้าแดงหลายตั้งลงมาถวายเป็นอันมาก
ไชยกยอสู่นันทกยอสู่อันเห็นเหตุกำลังก็เลิกทัพขึ้นไป
หาทัพใหญ่ณเมืองไชยนาท พระราชมุนเณรชูนราชเดชะตามค้ำฆ่าค้ำขึ้นไป
ถึงค่ายใหญ่ณเมืองไชยนาทบุรี ชื่อนั้นพระเจ้าเชียงใหม่รู้ว่าทัพ
พระยาพิชัยซึ่งยกมาทางเมืองกาญจนบุรีนั้นแตกฉานพ่ายหนีไปแล้ว ก็
ปลุกษัตริย์ท้าวพระยา ทั้งหลายว่ากำหนด พระเจ้าหงสาวดี บัญชาให้ทัพ
พระยาพิชัยมาบรรจบพร้อมกันกับทัพเรา แต่ทัพพระยาพิชัยรบรุกยก
เข้ามาก่อนแล้วแตกฉานไปตั้งนี้ ควรเราจะเลิกทัพขึ้นไปฟังกำหนดพระ
เจ้าหงสาวดีก่อน อนึ่งเรายกทัพมาครวญยังมีได้บำรุงการศึกมาเป็น

สามารถ ทั้งมิได้ควบคุมทั่วมมตกันจึงเสียที่ บัดนี้เราจะยกทัพ
 กลับคืนไปก่อน จะบำรุงการศึกไว้ทำพระราชกำหนดพระเจ้าหงสาวดี
 ครั้นปลูกษาพร้อมกันแล้วพระเจ้าเชียงใหม่ก็เลิกทัพจากเมืองไชยนาทบุรี
 กลับคืนไปเมืองเชียงใหม่ ส้มเด็จพระนครศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระ
 อนุชาธิราชแจ้งว่าทัพพระเจ้าเชียงใหม่ยกเลิกกลับไปแล้ว ก็เสด็จคืนเข้า
 ยังพระมหานครศรีอยุธยา กราบทูลประพฤติเหตุแก่สมเด็จพระราชบิดา
 ทุกประการ.

๑ ในเดือนสี่ปีเถาะนั้น พระยาแฉวกก็ใช้พระอุไทยพงษาแห่หลวง
 สู่ภาคพิพ จำทูลพระราชดำตั้นและเครื่องราชบรรณาการมาด้วยพระศรี
 เสด็จราช แดทคานทตทั้งหลายอันไปนั้น ในลักษณะพระราชดำตั้น
 พระยาแฉวกมาครวณว่า ขอให้ตั้งหน้าตั้งตโยทกตั้งตั้งมาจากอุทสำหรับ
 การพระราชไมตรี ตามประเพณีโบราณพระมหากษัตริราชเจ้าแต่
 ก่อน พระบาทสมเด็จพระบรมมพิศรพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็แต่งท้าวพระยา
 ขุนมนตรี แดสมเด็จพระพรหมณาจารย์ทั้งหลายไปตั้งหน้าตั้งตโยทก ฝ่าย
 ขุนมนตรีใช้เจ้าพระยาจักรีศรีอองครักษ์ตั้งมุนหายก เจ้าพระยาสุโขไทย
 พระยาเทพนครกฏไชย พระยาพลเทพ พระศรีภูริปริชา แดขุนหมื่น
 ทั้งหลาย ฝ่ายพระสงฆ์ใช้สมเด็จพระสังฆราชคามวาสีอริยวาสี พระ
 ครูดคำ พระครูเฉื่อยัง แดพระสงฆ์ ๒๐ รูป ฝ่ายพรหมณาจารย์ใช้
 พระมหาราชสุภาวดี พระราชปโรหิตาจารย์ พระเทพาจารย์ พระโ
 ราชธิบดี แดชพ้อพรหมณาจารย์ ๓๐ คน ฝ่ายพระยากัมพูชาธิบดี
 ก็แต่งเจ้าฟ้าทะตะหะ พระยาธรรมเดโช พระยาจักรีรัตน พระศรีภู
 ริชา แดท้าวพระยาเสนาบดีสมเด็จพระพรหมณาจารย์ในกรุงกัมพู

ประเทศนั้นมาหลังหน้าสัตโยทก จึงท้าวพระยาเสนาบดีแตกพร้าหมณา
 จารยทั้งสองฝ่ายก็ชุมนุมกัน ในท้ายสระเกษ ก็แต่งการที่จะหลังหน้าสัตโย
 ทกในที่นั้น ถึงณวัน ๕ ๗ ๑๒ คำ ประทับด้วยศุภฤกษ์ จึงฝังตั้งมา
 จาฤกษ์ศักราชฐาน ลงใน คีตา บาตรแก้ว หลังหน้า สัตโยทก เห็นพนมหา
 บัณฑ์เป็นลัทธิชัพพยาน เพื่อจะให้พระราชไมตรีตั้งมาณฑลทั้งสองฝ่าย
 มีนคงตรงเท่ากัฏปาสดาน แดวกก็ให้อุปถัมภ์กรรมภิกษุ ๖ รูปในที่นั้น.

๑) ขณะเมื่อพระเจ้าเชียงใหม่เด็กทพขึ้นไปถึงเมืองเชียงใหม่ ฝ่าย
 พระเจ้าหงสาวดีแจ้งก็ทรงพระโกรธว่าพระเจ้าเชียงใหม่ มิได้ยกลงไปโดย
 กำหนด จึงไม่ทันกองทัพพระยาพลมิม ๗ จึงเสียดแก่ข้าศึก ครั้นจุ
 ศักราช ๙๓๐ ปีมโรงดำเรทธิศก พระเจ้าหงสาวดีดำรัสให้พระยาอภัย
 คามินี้กับซึกแซกยอถ่างตมิงโยคราช ๓ นายไปกำกับทัพเชียงใหม่ ให้
 เร่งยกลงไปตีเอาพระนครศรีอยุธยาให้ได้ พระเจ้าเชียงใหม่แจ้งพระ
 ราชกำหนด ก็จัดข้างมารูปตพบกทัพเรือพร้อมด้วยเครื่องสำตราว
 ให้พระยาเชียงแสนถือพัดหมั้นห้าพัน ข้างเครื่องร้อยห้าสิบ ม้าพัน
 หนึ่ง เป็นทัพหน้า ครั้นเดือนสิบสองก็ยกจากเมืองเชียงใหม่มาโดยทาง
 เมืองดี แดทพพระเจ้าเชียงใหม่ยกมาคราวนั้นพัดแสนหนึ่ง ข้าง
 เครื่องสำมร้อย. ม้าสามพัน. เรือรบเรือดำเตยพันห้า แดวกเคลื่อนทัพ
 บกทัพเรือตรงมาตั้งชุมนุมพตณเมืองนครสวรรค์ ในวัน ๓ ๗ ๑ คำ ฝ่าย
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทราบข่าวก็ยกมาตั้งนั้น ก็ดำรัสให้
 ภายเข้าเทครัวเข้าในพระนครแล้ว ให้จัดครัวจรวตแเดเครื่องสำรพยุ
 โว้ดำหรับนำที่กำแพงรอบพระนคร แดวกจึงมีพระราชกำหนดให้นายทหาร
 อาสาทั้งปวงคุมพตเป็นหลาย กอง ยก ออกไป ช้อง คน ช้าง ชานเช่น อยุ่ป่า

ด้วยยกเปลื้องโจรสลัดกั้วสกัดตีโดยทางซำคักจะยกออกมาอย่าให้ออก
 ตาหากินได้สดวก ฝ่ายพระยาแฉกแจ้วข่าวออกไปว่ากองทัพเมือง
 หงษาดียกมากกระทำแก่พระนครศรีอยุธยา จึงดำรัสปรึกษาท้าวพระยา
 เสดนามุขมนตรีว่า กรุงกัมพูชาชิดกับพระนครศรีอยุธยาพึ่งเป็นทาง
 พระราชไมตรีกัน บัดนี้มัจจามิตรซำคัก ครั้นจะมิไปช่วยก็จะเสีย
 ทางพระราชไมตรี ก็จะไม่ถาวรวัฒนาสืบไป จำจะให้ยกกองทัพ
 ไปช่วย ท้าวพระยาเสดนามุขมนตรีทั้งปวงก็เห็นพร้อมด้วย พระยาแฉก
 ก็ให้พระศรีสุพรรณมารีราชผู้เป็นพระอนุชาถอพลหมื่นหนึ่ง ชำเครื่อง
 ร้อยหนึ่ง ม้าดำร้อย ยกเข้ามาช่วยทางด่านเมืองปราจีนบุรี กรม
 การบอกเข้ามาให้กราบทูลสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ดำรัสให้หัตถ
 ราชเสนา หัตถเสนาภักดี กับขุนพิพิธาท หมื่นพจนาศิขิต
 ออกไปรับพระศรีสุพรรณมารีราชเข้ามาเฝ้า แล้วตรัสตั้งให้กองทัพ
 เขมรตั้งอยู่ตำบลวัดพระผนางเชิง ครั้นณวัน ๕ ๒ ๓ ค่ำ พระเจ้า
 เชียงใหม่ยกทัพยกทัพเรือตั้งลงมาตั้งค่ายมั่นอยู่ตำบลสระเกษ แล้ว
 แต่งให้เจ้าเมืองเพายกทัพม้าพันหนึ่งไปลาดจับคนตูกองทัพจะออกมาตั้ง
 อยู่ตำบลไต่บั้ง เจ้าเมืองเพายกทัพม้ามาถึงสะพานชายเขา ก็เที่ยว
 เฝ้านบ้านเรือน ฝ่ายสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราช
 ทราบดังนั้น ก็เสด็จโดยชลมารคถึงสะพานชายเขา ให้ทหารยกขึ้นไป
 ด้รับกันถึงตมบอน ยิ่งแทงถูกเจ้าเมืองเพายกกับทหารตมม้าตาย ๒๐
 คน เจ็บป่วยเป็นอันมาก ทัพม้าทั้งนั้นก็แตกถอยไป ได้ม้า ๒๐
 ม้าแล้วเสด็จคืนเข้าพระนคร.

๑ ครั้นถึงเดือนห้ามีแสงเอกศก พระเจ้าหงสาวดีดำรัสให้พระ
มหาอุปราชถือพัดห้าหมื่นลงมาตั้งทำนาถนเมืองกำแพงเพชร แล้วแต่ง
หนังสือรับสั่งให้สมเด็จพระเบ็ดถือไปถึงพระเจ้าเชียงใหม่ว่า อันพระนคร
ศรีอยุธยาชนนแม่น้ำเป็นคูรอบ แด่องค์สมเด็จพระราชบิดาเรามีบุญ
บารมีปราบได้ ถึงสิบทิศยังทำการมี ครองทรงพระมหาบรมราชาภิรมราช
บุตร์สององค์ การสงครามก็องอาจกล้าหาญ ถึงมาทว่าพดทหารเรา
จะมากกว่าสู้กร้อยเท่าก็ดี อันจะหมิ่นหักเขาโดยเร็วเหมือนยงเมืองทง
ปวงนมได้ จ้าจะคิดเป็นการบีบจึงจะได้ บัดนี้ให้พระมหาอุปราชถือ
พัดห้าหมื่นยกหนุกลงมาตั้งทำนาถนเมืองกำแพงเพชร ให้พระเจ้าเชียงใหม่
ใหม่ตั้งมั่นไว้อำให้ชาวพระนครออกหักได้ แล้วให้ทำไร่นาดังข้าง
ถนเดิมยังถนเมืองเชียงใหม่ลงไปไว้จงมาก ประการหนึ่งให้แต่งออก
ถาดอย่าให้ชาวเมืองทำไร่นาดังได้ พระนครศรีอยุธยาจึงจะผอม ออก
พระวัดสำแล้วที่พิทวงจึงจะเสด็จลงไปพร้อมกันจะหักเขาทีเดียว พระ
เจ้าเชียงใหม่ได้แจ้งพระราชกำหนดพระเจ้าหงสาวดีตั้งนั้น ก็ให้ขยายค่าย
ขุดคูตั้งล้อมพูนเชิงเทินหอระมนคงตามรับสั่ง แล้วแต่งกองออกเที่ยวถาด
เป็นหลายกอง ได้รับกับกองตระเวน ชาวพระนครก็แตกเป็นหลาย
ครั้ง ที่จับได้เป็นกึ่งตั้งเข้าไปถวายเป็นได้เนื่อความแข็งสู้ทุกประการ.

๑ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงดำรัสแก่พระบรมราชโอรสทั้งสองพระ
องค์ว่า พระเจ้าหงสาวดีคิดการบีบ ให้พระมหาอุปราชผู้เป็นพระ
ราชบุตร์ถือพัดห้าหมื่นยกมาตั้งทำนาถนเมืองกำแพงเพชร พระเจ้า
เชียงใหม่ถือพัดห้าหมื่นยกมาตั้งมั่นอยู่ตำบลสระเกษ ปลุถนข้าง
ถายเดิมยังอาหารมาได้ ออกพระวัดสำแล้วที่พระเจ้าหงสาวดีจะยก

มาบรรจบกัน ซึ่งเราจะตะไวให้ทัพประชุมกันเข้าทางสามทัพนั้น ถ้าตั้ง
 ค่ายจะมากจนจะหนักมือจะเหนื่อยแรงทหารนัก ทิ้งไพร่ฟ้าประชากร
 ก็จะมีได้ทำไรนา ถ้าตั้งพระนครก็จะถอยลง เราจะยกไปที่ทัพพระเจ้า
 เชียงใหม่เสียก่อนอย่าให้ตั้งอยู่ได้ ประการหนึ่งก็จะได้ชมมือทหาร
 ทั้งปวงด้วย สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราชกราบ
 ถวายบังคมฉลองพระราชโองการว่า อันทัพพระเจ้าเชียงใหม่ซึ่งมาตั้ง
 อยู่ตำบลตระเกษนั้น ชั่วครู่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองอยู่ในใต้เบื้องบาท
 อย่าได้ทรงวิตกเลย จะตั้งเสียให้แตกไปจงได้ สมเด็จพระราชบิดา
 ได้ทรงฟังพระราชโอรสทั้งสองทูลดังนั้นก็แย้มพระโอษฐ์ จึงสั่งให้ตรวจพล
 แปรหมื่น ข้างเครื่องห้าร้อย ม้าพันหนึ่ง เรือรบห้าร้อยลำ ทัพบกทัพ
 เรือสรรพ ครั้นณวัน ๓ ๗ ๕ คำ เพลาบ่ายรุ่งแล้ว ๕ นาฬิกากับบาท
 หนึ่ง สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราชก็ยกไปตั้ง
 ไซยตำบลชุมพุด ถึงณวัน ๗ ๗ ๕ คำ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า
 กับสมเด็จพระอนุชาธิราชครั้นให้เทียบเรือรบเรือได้ทั้งปวงแล้วเสด็จด้วย
 พระชวลีมานชนไปถึงปากโมกน้อย เพื่อจะดูกำลังข้าศึก.

๑ ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่แจ้งว่ากองทัพพระนเรศวรเป็น
 หาดยคร้งแตกชนมา จึงแต่งให้ส่งเรนหนตุคุมทหารห้าพัน ข้างเครื่อง
 สามสิบ ม้าห้าร้อย ยกเข้ามาปากโมกน้อย แล้วแต่งให้พระยา
 เชียงแสนนายกองทัพหน้าคุมพลทหารหมื่นหนึ่ง ข้างเครื่องร้อย ม้า
 ห้าร้อย ยกตามตงมาอีกทัพหนึ่ง สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระ
 อนุชาธิราชเจ้าแจ้งว่าข้าศึกยกเข้ามา ก็ให้เทียบเรือรบเรือได้ทั้งปวง
 เข้าฝั่ง ให้พลทหารอาสาชนบยกยกเข้าไปตั้งต่อข้าศึก แล้วก็เสด็จ

๑) ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่แจ้งว่าเสณันท์ผู้พระยาเชียงใหม่แต่งคนไปทูล
ทรงพระโอรส ตั้งให้ประหารชีวิตครั้นเสณันท์ผู้พระยาเชียงใหม่แต่งคนไปทูล
ใหม่กับท้าวพระยาเสณันท์ผู้เสณันท์ผู้ทูลขอโทษให้แก่ตัว พระเจ้า
เชียงใหม่ก็ให้โทษ แต่ทว่าให้ไปกระแวนประจานรอบทัพ แล้วครั้น
ปลุกษานายทัพนายกองเสณันท์ผู้ท้าวพระยาต่างทูลปดว่า พระยาเชียงใหม่
เสณันท์ผู้แต่งข้าศึกขึ้นมา พระนเรศวรผู้เสณันท์ผู้จะมีใจกำเริบจะยกขึ้นมา
ตั้งค่ายเรา ๆ คิดว่าจะยกจะไปหักเสียก่อน ท้าวพระยานายทัพนายกอง
ต่างทูลปดก็เห็นด้วย พระเจ้าเชียงใหม่ก็ให้ โหราฤกษ์ไฉนวัน ๕ ๒ ๕ คำ
เพลาตีตีหม่มห้าบาท จึงบัญชาให้ตรวจเตรียมกองทัพ ให้พระยา
เชียงใหม่เสณันท์ผู้ถือพัดหม่มห้าพันเป็นทัพหน้าแก่ตัว ทัพพระเจ้าเชียงใหม่
ใหม่พัดหม่มห้าพัน ข้างเครื่องสามร้อย ม้าพันหนึ่ง ครั้นถึง
ณวัน ๕ ๒ ๕ คำ เวลาค่ำตีตีหม่มห้าบาททักยกลงมา

๒) ขณะพระเจ้าเชียงใหม่คิดเตรียมทัพจะลงมาตีนั้น ฝ่ายสมเด็จพระ
นเรศวรเป็นเจ้าตรีที่แก่ท้าวพระยาต่างทูลปดว่า เราตีทัพเชียงใหม่แต่งคน
ไป เห็นประหนึ่งจะยกเพิ่มเติมกันมาอีก ถึงสองวันสามวันแล้วก็มี
ได้ยกลงมา ณวัน ๕ ๒ ๕ คำเราจะยกขึ้นไปให้ทหารยั่วต่อสู้ตีเพลาหนึ่ง
ท้าวพระยานายทัพนายกองต่างทูลปดก็เห็นพร้อมกันโดยพระราชบริหาร จึง
ตั้งให้พระราชมนต์ถือพัดหม่มหนึ่งข้างคั้นพลายไฟทักตีป ข้างนายทัพ
นายกองชยตีข้าง มีธงสามชายสำคัญทุกตัวข้างเป็นทัพหน้าชั้นหนึ่ง
ให้พระยาสุโขทัยถือพัดหม่มหนึ่งข้างคั้นพลายตั้งหารคชสีห์ ข้าง
นายทัพนายกองชยตีข้าง มีธงสามชายสำคัญทุกตัวข้างเป็นทัพชั้นสอง
ให้ยกในเดือนห้าแรมต้องคำเพลาบายไปตั้งอยู่คั้นทาง ครั้นเพลา

ดิบเอ็จทุ่ม สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราชทรง
 เครื่องศิริราชมีต้นหนาดังการยุทธ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าทรงช้างต้น
 พลายมงคตทวิปเป็นพระคชาธาร สมเด็จพระอนุชาธิราชทรงช้างต้น
 เจ้าพระยาปราบไตรจักรเป็นพระคชาธาร พร้อมทรงช้างดงกินแซกแซง
 ด้อมวังพังคร้อยหนึ่งกับพดทหารสามหมื่น ก็เสด็จพยุหบาตราทัพโดย
 ทางสถตุมารควัด พอแสงทินกรเรือเรือ โขยมมาศ ทัพหน้าพระเจ้า
 เชียงใหม่กับพระราชมนูประทะรบกันตำบลบางแก้ว ทัพหลวงเสด็จถึง
 ตำบลบ้านแห ได้ยินเสียงปืนรบก็มโหฬาร พระราชมุนีขึ้นไป ชุมนุม
 ทัพอยู่ในป่าจิกป่ากระทุ่มฟากทางควนคด จึงใช้ให้หมื่นทิพรักษากับม้า
 เร็วสืบมาขึ้นไปสั่งพระราชมนูให้ถาดถอยลงมา ทัพหลวงจะยกถาง
 พระราชมุนีกับออกตงมาราบทูตว่า ศึกได้รับคิดพินกันอยู่แล้ว ถ้า
 ถอยหลังก็จะแตกฉาน พระราชมุนีก็ได้ถอย สมเด็จพระนเรศวร
 เป็นเจ้าก็ให้หมื่นทิพรักษามาขึ้นไปสั่งอีก พระราชมุนีก็ได้ถอย หมื่น
 ทิพรักษากลับตงมาราบทูตถึงทรงพระโกรธ ครว้สั่งว่าให้กลับขึ้นไป
 อีกครั้งหนึ่ง ถ้ามันยังข่มมิถอยให้เอาศีรษะตงมา หมื่นทิพรักษาก็
 กลับขึ้นไปแจ้งตามรับสั่ง พระราชมุนีแจ้งรับสั่งก็ตกใจ ให้ โบกธง
 ฝ่ายซ้ายเป็นสำคัญ เจ้าพระยาสุโขไทยทหารทั้งปวงเห็นดังนั้นก็ขยาย
 ถาดถอยลงมา ฝ่ายทหารเชียงใหม่สำคัญว่าแตก ก็ให้ร้องได้รุก
 โจมตีตงมา ทหารม้าก็ดวงมัว ทหารช้างก็ขับช้าง พระเจ้าเชียงใหม่
 ใหม่ดีพระไทย ก็เร่งขับช้างพระที่นั่งตามปกองหน้าตงมามีได้เป็นขบวน
 สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเห็นข้าศึกเสียขบวน จึงให้ต้นธงไชโยโบก
 ธงเป็นสำคัญ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราช

กับพระคชาธารแต่ด้าวพดข่างม้าโยธาหาญเข้าออกกลางทัพข้าศึกถึงอาวุธ
 ดั้น ฝ่ายพระราชมนูเห็นดังนั้นก็คอนพดศักระหนาบขึ้นมา ทัพ
 พระเจ้าเชียงใหม่ก็แตกพ่ายไป สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระ
 พระอนุชาธิราชก็เสด็จ ตามทัพพระเจ้า เชียงใหม่ แดกฉาน ยับเยินไม่ คุ่ม
 กันได้ พดทหารชาวกรุงก็ได้พันแทงพดข้าศึกทั้งนายแต่ไพร่ตายอยู่ริม
 ทางแตกตางทุ่งนั้นมากนัก แต่ท้าวพระยาฝ่ายข้าศึกก็คอบนคอบข้างใน
 ยุทธภูมินั้น คือพระยาพะเยาน้องพระเจ้าเชียงใหม่ พระยาตอ พระยาภาว
 พระยานครต่านข่าง พระยาเชียงราย มางยามงิบ สมิงโยคราช เจพย
 อางขมุน สเรนนทสูเมืองเคริน แต่่นเชียงใหม่ ตายในที่นั้นประมาณ
 พันเศษ ได้ข่างใหญ่ยี่สิบข่าง ม้าร้อยเศษ สมเด็จพระนเรศวร
 เป็นเจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราชก็เสด็จตามทัพพระเจ้า เชียงใหม่ไป ถึง
 ปากน้ำใจ.

๑ ฝ่าย สมเด็จพระราชบิดา ค้ำไว้ให้ เตรียมรพด แดเรือพระที่นั่งดงกัน
 เรือรบเรือได้พร้อมเสร็จ แล้วพระราชทานเรือพระที่นั่งรองแดเรือที่ง
 ปวงให้ พระศรีสุพรรณมาธิราชน้องพระยาแตกโดยเสด็จด้วย ครั้น
 ณวัน ๗ ๕ ค่ำ เวลารุ่งแล้วห้าบาทได้ศุภฤกษ์ สมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวก็ยกพยุหามาตราทัพเสด็จโดยชลมารคด้วยพระชวลีมานชนไป ส่วน
 พระเจ้าเชียงใหม่ก็ยกภูธรรับเข้าในค่ายหาดวง ในวันนั้นเพลาจวนค่ำ
 สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราช ตั้งทัพหาดวงอยู่
 ณปากน้ำใจ จึงมีพระราชกำหนดแก่ท้าวพระยาพระหัวเมืองว่า เวลา
 ย่ำรุ่งจะยกพดทหารเข้าหัดค่ายพระเจ้าเชียงใหม่ ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่
 แดกชนไปถึงค่ายเสียดพระไทยมิได้ คิดที่จะรับ ครั้นแจ้งว่ากองทัพพระ

นเรศวรยกขบวนมาถึงปากน้ำไชว เกรงจะรับมือยู่หนึ่งก็พา ครนเวตา
 ค้ำขันข้างเรือเล็กทพหนีไป.

๑ ครนรุ่งขึ้นณวัน ๗ ๕ ค่ำ เวลาโมงเศษ สมเด็จพระนเรศวรเป็น
 เจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราช เสด็จยกพลโยธา ทพโกธ ถึง ค่าย สระเกษ
 ก็แจ้งว่าพระเจ้าเชียงใหม่ เด็ดทพหนีไปถึง ค่ายตปากน้ำ บวงพุทรามิได้ ทน
 พระเจ้าเชียงใหม่ ทหารกองนำจับได้พระยาเซียงแสน ถูกพระยา
 เซียงแสน แดแสนหุดวงตามแขกมาจจจวยถูกแม่นมพระเจ้าเชียงใหม่
 แดได้ข้างฝั่งพายใหญ่ออกคอกหัวรอยยี่สิบข้างได้มาร้อยเศษ แต่ข้าง
 ใหญ่ ๖ คอกคีมี่เศษ พลายจะนาทศัก ๑ พลายปวงหุดรายภัก ๑ พลาย
 หุดเกี้ยนยกยอ ๑ พลายพิไชยโกธ ๑ พลายมรุตคองอู ๑ พลายมณ
 จักรพรรดิ ๑ พลายดิ่งหัดำ ๑ พลายมกคชชาติ ๑ พลายแซม ๑
 พลายแก้วไกรตาศ ๑ พลายอุโบสถ ๑ ข้างที่พระเจ้าเชียงใหม่
 พลายมหาเมฆ ๑ พลายหัตถ์วิชา ๑ พลายเกิดสัตว์ดี ๑ พลายภาพ
 ยาว ๑ พลายยาตรา ๑ พลายแปร ๑ พลายศรีบุญเรือง ๑ พลาย
 ราชาย ๑ พลายมหาคุณทศ ๑ แดได้ข้างสูงใหญ่ ๒๒ ข้าง แดได้พม่า
 มอญลาวเซียงใหม่แถวไทยใหญ่ชายหญิงหมื่นเศษ ได้เรือรบเรือ
 เสาบยี่สิบร้อยเศษ แดได้เครื่องสรรพยุทธเครื่องข้างเครื่องม้าปืนใหญ่
 จำรงค์มณฑกหนักดัดมาก แดเครื่องราชาบวิโรคพระเจ้าเชียงใหม่
 แดเงินแดรทองกะโจมหุ้มดำรับหนึ่ง สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับ
 สมเด็จพระอนุชาธิราช แต่งทหาร กำหนดให้ตาม พระเจ้า เชียงใหม่ให้ถึง
 เมืองนครสวรรค์ แดทพหุดวงตั้งอยู่บางพุทราประทับแรมอยู่ทุ่งทพบก
 ทพเรือเวหนหนึ่ง.

๑ ครั้นวัน ๓ ๕ คำ ฝ่ายสมเด็จพระราชบิดาเสด็จถึงบางพุทรา พระราชโอรสทั้งสองพระองค์มาเฝ้ากราบ ถวายบังคมทูล ถวายเรื่องยุบตั้ง ได้บรรดาศักดิ์ก็มีไชยชนะถวายเป็นเจ้าเมืองสุพรรณบุรี สมเด็จพระราชบิดาได้ทรงฟังก็ทรงพระโสมนัสยินดี เสด็จประทับแรมอยู่สองวัน ครั้นรุ่งขึ้นวัน ๓ ๕ คำ เวลาบ่ายสามโมง สมเด็จพระราชบิดาก็เสด็จไปคืนเข้าพระนครโดยชลมารค ครั้นวัน ๖ ๕ คำ กองทัพซึ่งไปตามพระเจ้าเชียงใหม่กลับมาถึง สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราชก็เสด็จด้วยพระชวลวิมานพร้อมด้วยคองกษัตริย์ ครั้นถึงตำบลโพธิ์สามต้นทอดพระเนตรเห็นเรือพระศรีสุพรรณมาธิราชกับเรือนายทัพ นายกองเขมร ทิ้งปวงจอดอยู่ ณฝั่งควนคก แต่พระศรีสุพรรณมาธิราชนั้นถือศิวว่าเป็นเจ้าผู้ใหญ่มีได้หมอบ นั่งดูเสด็จอยู่ ก็ทรงพระพิโรธให้เรือพระที่นั่งไว้แถว ค้ำค้ำให้หกดวง พิไชยบุรินทร์ ทัด เอาค้ำสะ ตาว เขตย ซึ่งจับได้นั้นไป เสียบไว้ ตรง เรือพระศรีสุพรรณมาธิราช หลดวงพิไชยบุรินทร์ก็ไปทำโดยรับสั่ง สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราชก็เสด็จคืนเข้าพระนคร ฝ่ายพระศรีสุพรรณมาธิราชเห็นดังนั้นก็น้อยพระทัยคิดอาฆาบ มีได้ว่าประการใด ก็ต้องเรือมาที่อยู่.

๑ ครั้นรุ่งขึ้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพร้อมด้วยท้าวพระยาเสนาพศุมาตย์ทงปวง จึงดำรัสว่า ซึ่งพระยาแดงก็ให้พระศรีสุพรรณมาธิราชผู้เป็นพระอนุชายกกองทัพเข้ามาช่วยงานพระราชสงคราม จนเสร็จจนชอบใจ ให้พระราชทานพานทองกับฉลองพระองค์อย่างเทศอย่างน้อย แตนายทัพนายกองเขมรทงปวงหนักพระราชทานเสื้อผ้าโดย

ต้มควร พระศรีสุพรรณมาฆิราชกับพระยาพระเชมรทงปองกราบถวาย
บังคมลา ก็เลิกทัพกลับไปพระนคร.

๑ ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่แตกขึ้นไปเมืองกำแพงเพชร ไปเฝ้าพระ
มหาอุปราชเจ้ากรุงศรีอยุธยาซึ่งได้รับกับกองทัพพระนเรศวรจนแตกขึ้นมาตั้งที่
ทุกประการ พระมหาอุปราชก็เสียดพระไทย จึงแต่งทหารมอญออก
ก้าวตักคันทาง ซึ่งพตชาวเชียงใหม่แตกกระจัดกระจายขึ้นมา
ประมอญกันเข้าได้แต่ก็ให้พระเจ้าเชียงใหม่ตั้งอยู่เมืองกำแพงเพชรด้วย
แต่ขอกหนังสือตั้งตัวพระยาอภัยคามินี ซึ่งชกยกยอต่างซึ่งกำกับทัพพระ
เจ้าเชียงใหม่ ให้พตะกำกองรับไปณเมืองหงสาวดี พระมหาอุปราช
ก็เกณฑ์กันให้รับทำไร่นา ให้พระเจ้าเชียงใหม่ทำเรือกระจิงเตาเผา.

๑ ฝ่ายพระศรีสุพรรณมาฆิราชนั้นคิดแค้นอยู่มิได้ขาด ครั้นไปถึง
เมืองแตกขึ้นเฝ้ากราบทูลว่า ซึ่งรับตั้งให้ข้าพระบาทยกเข้าไปช่วยการ
สงครามพระนครศรีอยุธยาครั้งนี้ได้ความอับรายนั้ก ด้วยพระนเรศวร
ดูหมิ่น หยาบฆ่าให้ คัดศีรษะ เสดย มา เตียบไว้ริม เรือ ตรง หน้า ข้าพระบาท
ความแค้นความอายมิจะแต่ไม่เห็นฟ้าแดดดิน พระยาแตกแจ้งตั้งหนัก
ทรงพระโกรธ ตรัสว่าเราก็เป็นพระษัตริย์เขาก็เป็นพระษัตริย์ มาดูหมิ่น
กันดังนี้ ไหนกรุงกัมพูชาชิดกับกรุงศรีอยุธยาจะเป็นทางพระราชไมตรี
กันสืบไปได้ ก็คอยหาโอกาสถ่มค้อนเป็นน้ำจามิครดืบต่อไป.

๑ ฝ่ายพระเจ้าหงสาวดี ทราบว่าพระเจ้าเชียงใหม่แตกขึ้นมาเตี้ย
ไพร่พตมากก็ทรงพระโกรธ คิดจะเอาโทษที่เกรงจะเตี้ยเขตรชัณฑ์เสมา
เมืองตาว จึงคอบตงมาว่า ครั้งก่อนกำหนดให้พระเจ้าเชียงใหม่ยก
ไปบรรจบกับทัพพระยาพดิมก็ไม่ทัน จนเตี้ยทัพพระยาพดิมครึ่งหนึ่งแล้ว

ครึ่งนยกพลลงไปตั้งแค้นหนึ่งก็แตกแก่ข้าศึกชนมา ทำการมิได้มั่นคง
 คุรุทารถโคมาต ให้เสียวรพตมากมายข้าศึกได้ใจดังนี้ เมื่อพระเจ้า
 เชียงใหม่มิได้มีความตาย ไม่ได้เกียรติยศในแผ่นดินแต่ก็แล้วไปเกิด
 ออกพระวิธสาแถวทัฬหดวงจะยกไปกระทำ อย่าให้พระเจ้าเชียงใหม่
 อยู่นเมืองกำแพงเพชรเลย ให้เป็นกองดำเดี่ยวขึ้นไปจัดแจงเสบียง
 อาหารณเมืองเชียงใหม่ ถอนลงมาไว้ให้พอพลตามแค้นอย่าให้ขัดสนได้
 ถ้าขัดสนเสบียงอาหารมิทันมีพอพลตามแค้นจะมีโทษ ครั้นแค้นหนึ่งคือ
 เสรีจแล้วก็สั่งให้พระกำกองถืออกตัมมาณเมืองกำแพงเพชร ฝ่ายพระ
 เจ้าเชียงใหม่ได้แจ้งในรบตั้งดังนั้นก็ถว้พระราชาอาชญา ตาพระมหา
 อุปราชาถบขึ้นไปณเมืองเชียงใหม่ เวงวัดทำการดำเดี่ยวตามรบตั้ง
 ๑ ครั้นถึงเดือนสิบสองมีเมเส่งเอกศก พระเจ้าหงษาวดีก็ยกข้างม้า
 ทัพมาโดยทางเชียงทอง แดขุมพลทางบกทางเรือทงปวงณเมืองกำแพง
 เพชร ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่ก็ยกทัพดำเดี่ยวลงมาถึงทัพพระเจ้าหงษาวดี
 พดสองแฉ่น ข้างเครื่องพนหนึ่ง มาเจ็ดพัน แดเรือกระจิงเต่าคา
 พันห้า ฝ่ายทัพพระมหาอุปราชาข้างเครื่องสี่ร้อย ม้าดำมร้อย
 พดห้าหมื่น กองทัพพระเจ้าเชียงใหม่เป็นทัพดำเดี่ยวเรือรบเรือดำเดี่ยว
 ห้าร้อย พดสองหมื่น พระเจ้าหงษาวดียกข้างม้าทัพลงมาถึงเมือง
 นครสวรรค์ ให้ทัพพระมหาอุปราชา แดพระยาตองอูยกมาทางฟากควน
 ออก ให้พระเจ้าเชียงใหม่คุมทัพเรือ ทัพพระเจ้าหงษาวดียกมาทาง
 ฟากควนตก ถึงณวัน ๕ ๗ ๒ คำ พระเจ้าหงษาวดีก็ยกทัพใหญ่เข้า
 มาตั้งมั่นตำบลชนอนปากคู แดมังหมอดลูกพระเจ้าหงษาวดี แด
 พระยาพระรามมาตั้งตำบลมขามหย่องทัพหนึ่ง ให้ตั้งค่ายชุกคูเอามุด

ดินพนค้ายชันเป็นกำแพงดิน ให้พระยานครมาตั้งค้ำบดปากน้ำพุเตา
 ทพหนึ่งพดหมันห้าพัน ให้นำหน้ตู่มาตั้งค้ำบดชนอนบางต่างฟากควัน
 ออกทพหนึ่งพดห้าพัน เรือกระจิงเตาศรีร้อยลำ.

๑ ฝ่ายพระมหาอุปราชา แดพระยาตองอูก็ยกทัพมา โดยทาง
 ดพบุรีแต่สระบุรี แดเจ้ามาคังทพมณฑลค้ำบดชายเคื่อง พระบาท
 ส้มเต๋จบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ตรีศให้คักแต่งการป้องกันพระ
 นครนมนนคงแล้ว ให้ขุมท้าวพระยาพฤตมาคยเส่นามนครมีขุขัททหาร
 ทงหลาย จึงมีพระราชบริวารตรีศปฤกษาการคักว่า พระเจ้าหงษาวดี
 ยกทัพมาครานใหญ่หลวง เห็นจะได้รบพุ่งกันเป็นสำมารถยิ่งกว่าคัก
 พระเจ้าเซียงใหม่ยกมาคราก่อนนั้น แดเราอย่าเพื่อยกทัพใหญ่ออกรบ
 ก่อน ให้ท้าวพระยาพระหัวเมืองขุหมันทงหลายตรวจคราจัดพดทหาร
 อาสาทัพบกทัพเรือทงปวงให้ด้รวพไว้ แดจะแต่งพดทหารอาสาแต่งเป็น
 กองไปกันให้ราษฎรทงปวงเกี่ยวเข้า ซึ่งเหตุอยู่ในทงนาแขวงจังหวัด
 รอบพระนครน ให้ได้จ้งสันเชิงก่อน อย่าให้ข้าคักได้เป็นกำดัง แด
 จึงจะยกทัพใหญ่ออกคักเดียว มุขมนตรีเห็นด้วย ส้มเต๋จพระนเรศวร
 เป็นเจ้ากับพระอนุชาธิราช ตรีศให้แต่งขุหมันทหารอาสาทงหลายถือ
 พดอาสาออกไปเป็นหลายกอง แดบ่าวให้ราษฎรทงปวงออกไปเกี่ยว
 เข้าทุกค้ำบด แดพดทหารซึ่งออกไปกันให้เกี่ยวเข้านั้นได้รบพุ่งด้วย
 ข้าคัก ข้าคักแตกพ่ายได้ คีسةเข้ามาถวายนทุกวันมิได้ขาด พระบาท
 ส้มเต๋จบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ให้พระราชทานรางวัลแก่นายทัพ
 นายกองแดพดทหารทงปวง โดยบำเหน็จอันได้รบพุ่งมากแต่น้อยตาม
 ส้มควร ในขณะนั้นส้มเต๋จบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวตรีศให้เจ้า

พระยากำแพงเพชรบังคับราชการในที่กระตือรือม้น จึงตรัสให้เจ้าพระยา
 กำแพงเพชร ถือบถนอาหารต้มจืดออกไปกันให้ราษฎรทั้งหลายเกี่ยวเข้า
 ณทุ่งชายเคือง ที่พระมหาอุปราชาคงอยู่นั้น พระมหาอุปราช
 แต่งพดม้าประมาณพันหนึ่งยกออกมารบ ท้าวเจ้าพระยากำแพงเพชร
 ก็แตก ส้มเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระอนุชาธิราชทรงพระ
 โกรธแก่เจ้าพระยากำแพงเพชร ตรัสให้ตั้งพระราชอาชญาโดยโทษตาม
 พระอัยการศึก ส้มเด็จพระราชบิดาทรงพระกรุณาตรัสว่า เจ้า
 พระยากำแพงเพชรเป็นแต่พดเรือนมิได้เป็นทแถบถนหาร ขอโทษเจ้า
 พระยากำแพงเพชรไว้ครั้งหนึ่งก่อน ส้มเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับ
 ส้มเด็จพระอนุชาธิราชก็มิได้ตั้งโทษเจ้าพระยากำแพงเพชร แล้วตรัส
 ปฤักษาดูด้วยท้าวพระยาเสนามาคดียุทธาหาญทั้งหลาย ว่าซึ่งเจ้าพระยา
 กำแพงเพชรพ่ายเข้ามา ให้ข้าศึกได้ใจดังนี้เราจะนิ่งไว้สามสิบรอบ ๆ
 เราจะยกพยุหบาตราทพิทดวงออกตีทัพมหาอุปราชา อย่าให้ตั้งอยู่ณชาย
 เคืองนั้นได้ ราษฎรทั้งปวงจึงจะได้เกี่ยวเข้าในท้องทุ่งสดวก แล้ว
 ตรัสให้ตรวจข้างมารพดทหารอาสา ให้เอาเครื่องสรรพยุทธรบปืนใหญ่
 แด่ปืนจ่ารงค์มณฑกนกลับ ตั้งบรรจเรือรบเรือไล่สองร้อยลำนั้นสรรพ
 จึงแต่งทหารให้ลอบออกไปทางบกทางเรือที่ขอบกต ชุ่มพดทหารปืนใหญ่
 น้อยไว้ จึงยวให้ข้าศึกออกไล่ เห็นได้ทีแล้วจึงจะออกทดวงตี ทั้ง
 ปืนใหญ่น้อยยิงรดมดาดเอาข้าศึกให้แตกฉานอย่าให้คุ้มกันคิด ฝ่ายกอง
 ทหารอาสาเข้าไปชุ่มอยู่ตามรั้วตั้ง จึงส้มเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับ
 ส้มเด็จพระอนุชาธิราช ก็เสด็จด้วยพระชดวิมานดำเดียวกันไปโดยชด
 มารค แล้วท้าวพระยาพระหัวเมืองชุมหมื่นทหารทั้งปวงก็ไปโดยขบวน

นำหตั้ง ครนถึงตำบลชายเคื่องโกลดทพพระมหาอุปราชาตั้งอยู่น จัง
 ตรีตีให้ทหารอาสาขึ้นไปช่วยข้าศึกนำค่าย แดข้าศึกก็ยกออกมา ได้
 รบพุ่งกันเป็นลำดับมา ฝ่ายกองทหารอาสาที่ชุมนุมอยู่นก็ยกพลออกทอดวง
 ต่ ยิงปืนใหญ่น้อยตาดไปต้องข้าศึกล้มตายเป็นอันมาก ข้าศึกมิใคร่สู้
 รบถอยหนีหนีมาข้างริมน้ำ ฝ่ายทัพกรุงก็วางปืนใหญ่แต่นับจ่ารงค์
 มณฑกนกดับขึ้นไปแต่เรือรบ ต้องพม่ามอญแฉ่งข้างน้ำตายเป็นอันมาก
 แดพดข้าศึกนหนยงต่อรบอยู่ ขณะนั้นสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับสมเด็จพระ
 พระอนุชาธิราชเสด็จออกย่นนำแคว่พระที่นั่งทองขององค์ ทรงปืน
 นกดับยิงต้องข้าศึกข้างน้ำแฉ่งคนตายมาก ทหารชาวกรุงก็ยิงปืนรวมไป
 ฝ่ายข้าศึกก็ถอยมาตั้งข้างหลังเรือพระที่นั่ง แดด้วยปืนไฟตอบมาเป็น
 ลำมาถด แดเรือรบข้าศึกถดงทองปวงทานมิได้ก็พ่ายมาตั้ง ยังแต่
 เรือพระที่นั่งแฉ่งเรือรบห้าลำอยู่ยิงตอบกันไปมา ฝ่ายข้าศึกยิงปืนไฟมา
 ต้องถดของพระองค์ สมเด็จพระเอกาทศราชูอิศวรบรมนารถบรมบพิตรอัน
 ทรงนั้น แต่ปลตายพระหัตถ์ขาดขึ้นไปถึงต้นพระพายุ หนึ่งข้าศึก
 ยิงปืนไฟมาต้องคนในเรือกนหนนเจ็บป่วยต่ามากมาก แต่กระสุนปืนนกด
 ดับข้าศึกยิงมาตกอยู่ณเรือพระที่นั่งนพประมาณต่ามตบกระสุน พอ
 เพตาคำเสด็จขึ้นเข้าพระนคร.

๑ ครนณวัน ๑ ๑๓ ๒ คำเพตาดับเฮ็จทุ่ม สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า
 กับสมเด็จพระอนุชาธิราช เสด็จยกพยุหบาตราทัพออกจากพระนครข้าม
 ไป สมเด็จพระเชษฐาธิราชทรงช้างคันเจ้าพระยาปราบไตรจักรสูงหกศอก
 ดับเฮ็จนิ้วติดน้ามนำหตั้ง สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้าทรงพระศำขาร
 จักรมहिมาสูงหกศอกตบติดน้ามนำหตั้ง เจ้าพระยามหาเสนาข้าข้าง

พลายปราบไตรภพพุ่งห้ำคอกคืบ เจ้าพระยาจักรีข้างพลายแก้วตั้งหาร
 สูงหกคอกคืบ เขาขุนหมื่นกองช่างนอกข้างพงคนกตางหวางตะตั้งข้าง
 ให้มอญเข้าไปร่อนนำค้ายพระเจ้าหงษาวดี ว่ามีหนึ่งตั้งอ้อกพระมหา
 อูปราชาให้ ขันมากราบทุตให้เว่งเปิดประตูรับ เจ้าน้ำที่นายประคอง
 ว่าจะกราบทุตก่อนจะเปิดยังมีได้ ตักครู่หนึ่งในค้ายพระเจ้าหงษาวดีวาง
 ปั้นจำรงค์มณฑกนกลบระคมออกมา ส้มเด็จพระนเรศวรเปนเจ้ากับพระ
 อนุชาธิราชเห็นว่าข้าศึกกรูดแล้ว ก็เสด็จลงเรือพระที่นั่งคนเขาพระนคร.

๑ ครุณณวัน ๔ ๗ คำเสด็จพระราชดำเนินออกไปดงทัพไชยตำบลวัด
 ช้องลม ครุณณวัน ๔ ๗ คำ เขาปืนพระมหากาตมฤคยราชได้ดำเกา
 ขันไปยิงค้ายพระเจ้าหงษาวดีคนชนอนปากคู พระเจ้าหงษาวดีเห็นชาว
 พระนคร เขาปืนได้ ดำเกา มา ยิงได้ ถึงค้ายก็ เลิก ทัพ ไป ตั้ง ปากโมกใหญ่
 ครุณณวัน ๖ ๗ คำ ส้มเด็จพระนเรศวรเปนเจ้า กับ ส้มเด็จพระอนุชาธิราช
 ยกขึ้นไปตักทัพพระเจ้าหงษาวดีถึงปากโมกใหญ่ เสด็จทางชดमारค
 แต่งทัพบกยกไปสองฟากฝั่ง ข้าศึกยกขนาบคทัพบกสองฟากฝั่ง ทัพ
 กรุงแตกย่นลงมาถึงทัพหลวง แดกระสุนปืนข้าศึกยิงลงมาค้องบโตน
 เรือพระที่นั่ง ส้มเด็จพระนเรศวรเปนเจ้าก็ระชวณออกไป ส้มเด็จพระนเร
 ศวรเปนเจ้ากับ ส้มเด็จพระอนุชาธิราชก็กรีธาทัพเรือขึ้นบก ทหารด้น
 ถืออาวุธสิ้น ส้มเด็จพระนเรศวรเปนเจ้ากับ ส้มเด็จพระอนุชาธิราชทรง
 พระแสงดาบสองพระหัตถ์ แดทัพบกซึ่งย่นลงมานั้นมีน้ำใจด้นหน้า
 พร้อมกัน ส้มเด็จพระนเรศวรเปนเจ้ากับ ส้มเด็จพระอนุชาธิราชก็ค้อน
 พดทดวงได้ฟันข้าศึก ๆ แดกฉานตายแดง่ามากเปนอันมาก แด้ว ส้มเด็จ
 พระนเรศวรเปนเจ้ากับพระอนุชาธิราชก็เสด็จเข้าพระนคร.

๑ ฝ่ายพระเจ้าหงษาวดียกมาตีพระนครถึง หก เดือน จน ถึง ๑๓ วันฤดู
เดี่ยพดทหารเป็นอันมาก เห็นจะเอาพระนครมิได้ก็เลิกทัพกลับไป.

๑ ขณะเมื่อทัพพระเจ้าหงษาวดียกมาถึงนั้น ชาวแฉ่งออกไปถึงกรุง
กัมพูชาประเทศ พระยาแฉ่งก็ตีพระไทย จึงแต่งให้ฟ้าทะตะหะ
พระยาเดโช พระยาราชนายก พระยามโนไมตรี พระยาสุวรรณคโลก
กับพระยาแดนท้องฟ้ากับทหารหมื่นหนึ่ง ให้ฟ้าทะตะหะเป็นแม่ทัพยก
เข้ามาตีหัวเมืองแถบควนออก ฟ้าทะตะหะมิได้เดินตามทางใหญ่ ถัด
มาทางป่าดีเดินมาบ้านหอกบ้านควายเข้าสู่เมืองปราจีนแคก กรมการ
เมืองนครนายกบอกเข้ามา สมุหนายกนำชนกรบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวได้ทราบก็ทรงพระโกรธ ตรัสแก่พระบรมราชินีโยรส
ว่า เหตุไฉนพระยาแฉ่งจึงกลับมาเป็นปัจจามิตรดังนี้ สมเด็จพระ
นเรศวรเป็นเจ้า กราบบังคมทูลสนอง พระราชโองการว่า พระยาแฉ่งมิได้
ตั้งอยู่ในสัตยาณัตถ์ย์ ปราศจากกิจารณญาณฟังคำน้องชายให้เสียทาง
พระราชไมตรีคอยแต่ชักกันดังนี้ ความแค้นข้าพระบาทตั้งต้องบั้นพิศม์
ขอให้พระยาศรีไศยณรงค์ พระยาสัหราชเดโช กับพดทหารห้าพันยก
ออกไปตี พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกับบัญชาตาม พระยา
ศรีไศยณรงค์ พระยาสัหราชเดโช กราบถวายบังคมลาแล้วก็ยกไปทาง
บ้านนาเร็งถึงเมืองนครนายกณวัน ๕ ๖ ค่ำ ครั้นณวัน ๖ ๖ ค่ำเพลา
สองโมงเช้า ทักษิณร์ยกก็เข้ามาถึงเมืองนครนายก พระยาศรีไศย
ณรงค์ พระยาสัหราชเดโชก็ยกออกไป ทักษิณร์แตกถอยไปทางด้าน
หนุมานออกทางพระจากฤก พระยาศรีไศยณรงค์ พระยาสัหราชเดโช
ก็ตามตีไปจนถึงแดน กองทัพนักษิณร์บ้วยล้มตายรายทางไป จับได้

เป็นแต่เครื่องสำตราดูเป็นอันมาก พระยาศรีไฉยณรงค์ พระยาศรี
 ราชเดโชก็กตมเข้ามาตั้งอยู่ณเมืองปราจีนแล้วบอกเข้ามาว่า กองทัพ
 เขมรก็แตกไปแล้ว จะขอเข้ามาทำราชการตองพระเดชพระคุณ ตั้ง
 เขมรเขลยแต่เครื่องสำตราดูเข้ามาถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 จึงให้คอบออกไปว่า ทพุงษาดดียังมิได้แตกฉาน จะไว้ใจแก่พระยา
 แดงมิได้ เกตอกจะแค้นกองทัพให้ยกเข้ามาอีกจะเสียประจันตชนบท
 อย่าเพื่อให้พระยาศรีไฉยณรงค์ พระยาศรีราชเดโชเด็กทัพเข้ามา ให้
 อยู่รักษาหัวเมืองแถบควันออกก่อน ต่อเมื่อใดทัพหงษาดก็แตกไปแล้ว
 จึงให้เด็กทัพกตมเข้ามา ครั้นแจ้งไปว่าทัพหงษาดก็แตกไปแล้ว พระ
 ยาศรีไฉยณรงค์ พระยาศรีราชเดโช ก็เด็กทัพกตมเข้ามาโดยพระ
 ราชกำหนด.

๑) ฝ่ายพระเจ้าหงษาดดีตั้งถึงพระนครแล้ว ก็ทรงพระดำริห์แต่ที่จะ
 เอาการงพระมหานครศรีอยุธยาให้ได้ ก็ให้จัดทแถมตัวทหารบำรุงช้างม้า
 ารพดเครื่องสำตราดูเสบียงอาหาร กระสุนดิน ประสิดไว้พร้อม เสร็จ
 แดเมื่อพระเจ้าหงษาดดีให้เตรียมทพครงนนพดหาสืบหมัน ช้างเครื่อง
 สำตราดู ม้าหมันหนึ่ง ให้พระมหาอุปราชฯ พระเจ้าแปร พระเจ้า
 เชียงใหม่เข้าชบวนทัพด้วย.

๑) ครั้น ณวัน ๑ ๓ ๑ คำ ศักราช ๙๓๒ ปี มีเม็โยทศก เพลา อุสาโยค
 สมเด็จพระเจ้าหงษาดดี ก็ทรงเครื่องพิไชยยุทธนาตั้งการารณวิภูติพิพิช
 โภคมหิมา ตุมโหพาราติเรกสำหรับชัตยราชรามัญประเทศโดยพิไชยยุทธ
 สงครามเสร็จ ครั้นได้เพตามหามหุติฤกษ์มงคลาโหราธิบดีตั้งขังไชย
 ช้พ้อพราหมณ์ถวาย เสียงสังข์ ประณังศัพท ข้อง กตอง กาทพ ดันน นฤนาท

แต่เจ้าทรงช้างต้นพตายุไชยมงคลเป็นราชพาหนะ ประคัมเครื่องศรารณ
 อัดังการ เกิดอณพุกโยธาหาญโดยขบวนซ้ายขวานำหลัง พตคาบตั้ง
 โคมรดตอน พตเตโถห์ทอนทองรยาบ พตคาบเขนเป็นชนคิ้วรยาย
 คุสุดสายคาได้ว เลือกธงไชยรงฉาน วาดวิชนกตั้งกตคบบังแสงทินกร
 ไฟโรจโศคนากการพันภูก อธิกตุพร้อมพรังคาศา ร้อนแรมมาโดย
 สกตมารค ข้ามแม่น้ำเมาระตะเข้าทางเมืองกำแพงเพชร แต่เจ้าถึง
 กรุงพระนครศรีอยุธยาณวัน ๓ ๑๔๓ ค่ำ สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีตั้ง
 ค่ายหลวงค้ำบตางปหัน พระมหาอุปราชาค่ายกุ่มคอง พระเจ้า
 แปรคองค่ายตั้งกุก พระเจ้าเชียงใหม่ตั้งค่ายค้ำบตาวัดตั้งฆาฉาก.

๑ สมเด็จพระนเรศวร เป็นเจ้า ครีคราบ ว่าทัพพระเจ้าหงสาวดี ยกมา
 ก็ทรงม้าทอนกับทหารดำมกอง ๆ หนึ่งยี่สิบสองคน กองหนึ่งยี่สิบสอง
 คน กองหนึ่งเจ็ดสิบสองคน ขี่ม้าถือนวนครบมือยกออกไป กองนำ
 ขี่ค้ำก็ออกมารบ ทหารกรุงเทพมหานครก็แตกฉานเข้าไป สมเด็จพระ
 นเรศวรเป็นเจ้าทรงคาบพระแสงคาบกับทหารปืนค่ายขึ้นไป ขี่ค้ำก็
 ในค่ายเขาทอนแทงพัตตคตลงมาเป็นหลายครั้งชนมได้ ทรงม้าพระที่นั่ง
 กลับเข้าพระนคร ขี่ค้ำก็เอากองซึ่งได้รับพุ่งไปกราบทูลสมเด็จพระเจ้า
 หงสาวดี ๆ ครีคราบเสนาบดีว่าพระนเรศวรออกมาทำเป็นอย่างทหารคอง
 เหมือนหนึ่งเอาพิมเสนมาแตกเกลือ พระราชบิดานั้นจะรู้ฤาหาไม่
 เสนาบดีกราบทูลว่าเห็นพระราชบิดาจะไม่รู้ ถ้ารู้แล้วเห็นจะมีให้ออก
 มาทำ สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีจึงครีคร่าว่าพระนเรศวรทำค้ำก็อาจหาญนัก
 ถ้า ออกมา อีกถึง มาทเม้น เราจะ เสียทหาร มากก็ จะ แลกเอา คิวให้ จึง ได้
 แล้วสั่ง ให้จัดทหารที่ฝีมือดีนั้นทุกที่ทุกกอง ให้ ได้หมื่นหนึ่ง เขาไป

ช่วยค่ายักใจทำมูแถทหารทศตำบลตุมพดี ถ้าพระนเรศวรออกมาดี
 ค่ายให้กุมเอาเป็นจงได้ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าทรงม้าพระที่นั่ง
 ออกไป ทหารด้ามกองกับต้อมวงษ์พันหนึ่ง ถือโคมรแถตาดบง
 ออกไป ด้รับฟุ้งกันแต่เพดาเข้าด้ามโมงจนตีโมง ซ้ำศึกแตกเข้าไป
 อยู่ตักครุหนึ่งกตบเขาม้าด้ามดิบออกมายั่วทัพ จึงแต่งเป็นบักฉะนาง
 แถกองซุ่มไว้บักหนึ่งตักใจทำมู บักหนึ่งทหารทศ สมเด็จพระนเรศวร
 เป็นเจ้าทรงม้าว่าทอนได้ซ้ำศึกเข้าไป แถซ้ำศึกตองบักหุ้มพระองค์แถ
 ทหารเข้าไว้ ตักใจทำมูถือตาดบงเข้ามาจะกุมเอาพระองค์ ๆ ทรง
 แถงด้วยพระแสงทอนถูกตักใจทำมู ๆ พันตองพระแสงทอนเป็นแถ แต่
 ตักใจทำมูตาย ทหารทศถือโคมรแถหอกใหญ่ตรงเข้ามา ทรงพัน
 ด้วยพระแสงดาบสพายแถงตัมตง ก็เสด็จกตบเข้าพระนคร สมเด็จพระ
 พระเจ้าหงษาวดีให้เข้ามาค้ค่ายชาวพระนครถึงตองครั้งด้ามครัง ก็มิได้
 แถกฉาน จึงครวัคว่าจอนเทศกาดฟ้าฝนนานของอยู่แถว ก็ตั้งให้เด็ก
 ทัพเสด็จกตบคินไปเมืองหงษาวดี.

๑ ครันศักราช ๔๕๐ ปีชาตตำเรทศศก ญวัน ๓^๑ ๓๓ ๘ คำ สมเด็จพระ
 พระมหาธรรมราชาธิราชเจ้าทรงพระประชวร ครันญวัน ๓^๑ ๓๒ คำ
 เสด็จสวรรคต พระชนม์ได้ ๗๖ พระพรรษา อยู่ในราชตัมบตี ๒๓ ปี.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒. (พระนเรศวรมหาราช)

๑ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าพระชนม์ได้ ๓๕ พระพรรษา ขึ้นเสวย
 ราชตัมบตี คำรัคให้สมเด็จพระอนุชาเป็นพระมหาอุปราช แถวแต่งการ
 ถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระราชบิดาเสด็จแล้ว สมเด็จพระ

พุทธเจ้าอยู่หัวตรัสแก่มุขอำมาตย์ว่า แผ่นดินกรุงกัมพูชาประเทศสุวรรณภูมิ
 นี้ผู้ใดครองสมบัติ จิตรมักเป็นต้นตอพาลทุจริต เหมือนพระยา
 แดงก บิดา นักพระสุโทนักพระสุทัน เมื่อ คักกรุง หงสาวดี ยกมา คราว แรก
 ครั้งสมเด็จพระโยยกาธิราชเจ้าผ่านพิภพใหม่นั้น พระยาแดงก็ยกทัพเข้า
 มาพดอยฆ่าตัดกวาดเอาอพยพชาวเมืองปราจีนบุรีไป จนสมเด็จพระบรม
 ราชโยยกาต้องเสด็จยกทัพโยธาออกไปปราบ จึงถวาย นักพระสุ โทนัก
 พระสุทันราชบุตรเข้ามา แล้วนักพระสุธรรมาผู้น้องไปเอาทัพญวนมาตี
 ข้ามบิดา นักพระสุโทนักพระสุทันเสีย นักพระสุธรรมาได้ล้มบัตกกรุงกัมพูชา
 ธิบัตเป็นพระยาแดง ครั้นแผ่นดินเป็นของพระราชบิดาเรา ก็ยกทัพ
 จู่มาถึงวัดสามพิหาร จนเสด็จพระเจ้าปาริชาติถูกชายก็ยังหาเข็ดหลาบไม่
 มีคักหงษามาคิดพระนครครั้งใด ก็มาแต่ยกทัพมาพดอยฆ่าตัดกวาดเอา
 ประชากรฆรวรฆ่าขอบขันฑเสมาไปทุกครั้ง แล้วกลับแต่งทูตานุทูตมา
 ขอเส้นทางพระราชไมตรี ล้มเด็จพระบรมราชบิดาเรามีได้มีพระไทย
 อาชญา เพื่อมิให้เสียดรรมาราชประเพณี จนบัดนี้เขตรแดนบักก็ดาจาดูก
 ครั้นคักพระเจ้าเซียงใหม่ยกมา พระยาแดงแต่งให้น้องชายมาช่วยงาน
 พระราชสงคราม น้องชายหนีได้มีสติสัมปชัญญะ คุจหนึ่งถึงคาค
 ชาติโอบคก ฝ่ายพระยาแดงก็ปราศจากกิจารณบัญญัติ มีแต่พาลทุจริต
 ในต้นตอตะจัจจุจริตธรรมเสีย ถัดมายกทัพมาตีประจันตชนบทอีกเล่า
 ความแค้นของเราตั้งว่าเสียดนออกอยู่ในอรุไม่หายเลย แดงครั้งนั้นแผ่นดิน
 เป็นของเราแล้ว เราจะยกไปแก้แค้นเอาโทษิตพระยาแดงดั่งบาทา
 เสียให้จงได้ ครั้นแล้วสั่งให้เกณฑ์ทัพตั้งกรรจดาเครื่องตีหมัน ช้าง
 เครื่องแปรร้อย ม้าพันห้าร้อย น้ำตงแห้งเท่าช้างเท่าม้าแล้วจะยกไป.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีแจ้งข่าวไปว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิบดีผู้ทรงยศแล้ว ครั้นแก่พระมหาอุปราชว่า เจ้ากัมมหาราชเจ้าพระนครเชียงใหม่จึงยกทัพลงไปพึ่งอังกฤษการศุ พระนครศรีอยุธยา ผัดแผ่นดินใหม่ เสนาพศุมาตามคัยราษฎรทั้งปวงจะเป็นจตุสดประการ ไตบ้าง ถ้าพอจะทำได้ให้ทำอย่าให้เสียที่ พระมหาอุปราชกราบทูลพระราชบิดาว่า ไทรทายว่าชนชาข้าพระพุทธเจ้าร้ายนัก สมเด็จพระเจ้าหงษาวดี ครั้นว่าพระมหาธรรมราชาไม่เดี่ยงมีบุตร การสงครามไม่พักให้พระบิดาไ้เสีย ต้องห้ามเดี่ยงอีก แต่ซึ่งเจ้าว่าเคราะห์ร้ายอยู่เดี่ยงก็อย่าไปเสีย เขาฆ่าตัวครั้นเดี่ยงเกิดจะได้สิ้นเคราะห์ พระมหาอุปราชได้ฟังรับสั่งดังนั้นกตวพระราชอาญาพระราชบิดา ก็มาตรวจเตรียมรพต แต่มีพระราชกำหนดไปถึงพระเจ้าเชียงใหม่ให้ยกมา พระเจ้าเชียงใหม่แจ้งพระราชกำหนดแล้วก็ยกทัพมากรุงหงษาวดี.

๑ ตุศักราช ๘๔๑ ปีเถาะเอกศก พระมหาอุปราช พระเจ้าเชียงใหม่ยกพลหาตีหมัน ช้างเครื่องเจ็ดร้อย ม้าดำมพัน มาข้ามเมืองเมาะตะมะมาโดยทางแม่กระษัตริเข้าทางพระเจดีย์ดำของค.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระนเรศวรเปนเจ้า ครั้นถึงณวัน ๓ ๓ ค่ำ มีพระราชดำรัสให้เกณฑ์หัวเมืองบมกษ ไตทพหนงเดรัจแล้ว กำหนดพระฤกษ์จะยกไปเอาเมืองแฉวก ครั้นณวัน ๗ ๓ ค่ำ จึงมีพระราชโองการตั้งมุขมนตรีผู้ใหญ่ให้รักษาพระนคร ว่าทัพพระเจ้าหงษาวดีแตกไปครองนเป้นทัพซึ่งจะบำรุงช้างม้ารพต แต่จะกตบในนาตงบั้นเห็นจะไม่ทัน แต่ทว่าจะได้ใจมิได้ เกตลอกจะคตตั้งสงครามยกมา ถ้ายกมากให้รักษาเมืองไว้ทาเราเดือนหนึ่งให้ ได้ ตั้งแฉวพอเวตาเย็น มีหนังสือเมืองกาญจนบุรี

บอกเข้ามาว่าทัพพระมหาอุปราชพระเจ้าเชียงใหม่ยกมาถึงเมืองกาญจนบุรี ทำสะพานข้ามอยู่แล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทราบตั้งหนักดำรัสว่า เราเทียบรบพม่ามาได้จะยกไปเอาเมืองแฉก บัดนี้ทัพพม่าจะยกมาอีกเท่าใด เราจะยกออกไปเล่นสนุกกับมอญเสียก่อน แล้วมีพระราชกำหนดไปให้พระอมรินทรภุชโยเจ้าเมืองราชบุรีแต่งคนห้าร้อยขึ้นไปช่มอยู่ ถ้าข้าศึกข้ามสะพานแล้วให้ต่างสะพานเผาเสียจึงได้.

๑ ฝ่ายพระมหาอุปราชเสด็จยกทัพหลวงถึงกาญจนบุรี เห็นเมืองร้างเปล่าไม่มีคน ก็เข้าพระทัยว่าชาวพระนครบุรีการ เทครัวอพยพเข้าเมืองอื่น เสด็จประทับแรมณเมืองกาญจนบุรี ให้เที่ยวลาดจับคนจะถามกิจการก็ได้ ส่วนพระยาศรีคองกอนำก็เร่งทำสะพานข้ามพุดเสร็จ รุ่งขึ้นพระมหาอุปราชก็เสด็จกรีธาทัพหลวงมาโดยมารควัดถึงตำบลพนมทวนเพลาสายแล้วสำเนาพิกา บังเกิดวายุเวรัมพวดพัดหวนหอบซัดฟุ้ง ผันเป็นกองจักรกระทบ มหาเสวตริณิตรซึ่งถนมาหลังพระคชาธารนั้นหักทบลง พระมหาอุปราชทอดพระเนตรเห็นดังนั้นตกพระทัย ให้ใครสำหรับทัพทำนายถวายนายถวายนายว่าเหตุนี้ถ้าเข้าไปเที่ยงร้าย นี่ชายแฉกเห็นเป็นศุภนิมิตที่พระองค์จะมีไชยได้พระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระราชบิดาจะเตือนพระองค์ขึ้นจากที่เสวตริณิตรมหาอุปราช เถลิงถวัลยราชราไชยธรรมยาในกรุงหงษาวดีเป็นมั่นคง พระมหาอุปราชครั้นได้ทรงฟังดังนั้นก็ยังมีดวงพระทัย จนเสด็จถึงตำบลพันธุคามบุรี ให้ตั้งทัพไชโยโดยชบวน แล้วตรัสให้กองม้าสามร้อยติดตามมาถึงตำบลเขกราชบางทิง ว่าทัพชาวพระนครมาตั้งรับอยู่ตำบลใดบ้าง.

๑ ส่วนสมเด็จพระนเรศวรเปน เจ้า กับ สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้า ตรีศั
 ปฤक्षाแก่มุขมาตยาทั้งปวงว่า ก็กมหาอุปราชยกมาครองนี้ เราจะ
 กริธาพตออกต่ออยู่ทหนาการกตางแปลงดีฤ ๆ จะตั้งมั่นรับในพระนครดี
 มุขมนตรีกริธาบทุพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธเจ้าทราบอยู่ว่าพระมหา
 อุปราชวาทองพระเดชเดชาอนุภาพสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ครึ่งเสด็จไป
 ช่วยงานพระราชสงครามกรุงหงษาวดี ต่เมืองรุมเมืองคังครึ่งหนึ่งแล้ว
 แดครึ่งเมื่อสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีกับพระมหาอุปราชาคิดเปนการดี ดวง
 ให้เสด็จขึ้นไปจะทำร้าย ทามีได้จับทัพหลวงกวาดเอามหาเถรคันฉ่อง
 พระยาพระราม พระยาเกียรติ ญาตโยมครว้อพพในชนบทประเทศ
 ขอบชันทเดมากรุงหงษาวดีมาข้ามฝั่งน้ำโดง พระมหาอุปราช
 ตามทันคนตะฝั่งฟาก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระแสงปืนนกลับยิง
 ข้ามฝั่งมทานที่อันกว้าง ต้องสุรกำมานายกองหน้าตาย พระมหาอุป
 ราชขาดหัวพระยาสมิงรามัญ ก็ชยาดผีพระหัตถ์เกรงพระเดชเดชา
 อนุภาพเปนสองครึ่งแล้ว แดซึ่งพระมหาอุปราชายกมาครองนปถาณิก
 ด้วยศึกพ่ายไปเดือนเจ็ดยังไม่ทันบารุงช่างมารพตถึงขนาด แดเดือนยี่
 ยกมาถึงพระนครนเห็นเรื่อนัก ต่ร้ายจะได้ข่าวว่าสมเด็จพระพุทธเจ้า
 หหลวงเสด็จสวรรคต คิดว่าแผ่นดินเปนจลาจลจึงรุดมาโดยท่านองคัก
 ครั้นจะรับมั่นในกรุงข้าศึกจะได้ใจ ขอเชิญเสด็จทัพหลวงออกตั้งรับ
 นอกพระนคร แต่งกองทัพเข้าปะทะพังกำลัง ถ้าศึกหนักจึงทัพหลวง
 เสด็จหักคอภายหลัง สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงสองพระองค์ ได้ทรงพัง
 มุขมนตรีทั้งตั่งนั้นขอบพระไทยนัก แยมพระโอรสตำรับว่าซึ่งปฤक्षा
 การสงครามครั้งนี้ของความดำริที่เรา บัคนทัพเตรียมอยู่ณทุ่งบางขวด

พร้อมอยู่แล้ว ให้ยกไปตั้งปากโมก เขาแต่ทัพหัวเมืองศรีสัตนาคนหุต
 ดิบด้ามหัวเมืองเป็นคนห้าหมื่น ให้พระยาศรีไสยณรงค์เป็นแม่กอง
 ให้พระยาราชฤทธาณนคเป็นยุกบัตร์ ยกไปขัดรับหน้าข้าศึกอยู่ตำบล
 ท่งหนองสำราย พระยาศรีไสยณรงค์ พระยาราชฤทธาณนคกราบ
 ถวายบังคมตาออกมาจัดแจงไพร่พลยกทัพไปโดยพระราชบัญชา สมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวศรีสัตนาคนหุตให้ โหราหาฤกษ์ พระโหราธิบดี หาดวงโลกที่
 ขุนเทพากร คำฉนวนพระฤกษ์ถวายว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้
 จตุรงค์ไชยสงครามพร้อมมัยไชยข้าศึก ขอเชิญเสด็จจากพระนคร
 ณวัน ๑ ๓ ๒ คำ เพดาร์ุ่งแล้วส่งนาฬิกาห้าบาท สมเด็จพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัวก็ตรัสให้สมุหนายกกำหนดทัพหอดวงจะเสด็จโดยชลมารคไป ตั้ง
 ทัพไชยปากโมก สมุหนายกก็แจกพระราชกำหนดข้าทูลฉลองของรุดีพระบาท
 ฝ่ายทหารพลเรือน เตรียมการอันจะเสด็จพระราชดำเนินนั้นเสร็จ ถึง
 ณวัน ๑ ๓ ๒ คำ เพดาร์ุ่งแล้วส่ง นาฬิกา ห้าบาทได้ ศุภมหุติมหาวชิไชย
 ฤกษ์ สมเด็จพระบาทบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสอง
 พระองค์ ทรงเครื่องสำหรับพิไชยยุทธสงครามเสร็จ ก็เสด็จทรง
 เรือพระที่นั่งศรีสมรรถไชย สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้าทรงเรือพระที่นั่ง
 ไกรสรมุขพิमान อันอสังการรจนาคด้วยมหาเสวตบรมรถจักร ชนิด
 เครื่องอภิรมชชุมสายพรายพรรณ บังวิจิตรณมังแทรกสถอนสถับ สรรพ
 ด้วยกันซึ่งกตถจามรมาศดาษดา คุมหาพารเดศนิพนัญญ อธิกด้วย
 กระบี่ขลุ่ยฆานองไชย แด่สว่างไสวไฟโรจด้วยเรือจำนำท้าวพระยา
 มุขมนตรีราชเรียงรายเป่นระยะโดยขบวนพยุหยาตราหน้าหลัง ทั้งปวง พร้อม
 เสร็จ พอออกฤกษ์พระโหราธิบดีก็ถ่มขี้ของไชย ราชครูทิวาจารย์

เป่ามหาสังข์ทักษิณาวัฏประโคมแตรสังข์ดุริยางคตรีฆ้อง กลองก้อง นี้ ถิ่น
 มหาอรรณพที่ ^๕เคื่อนเรือขบวนพยุหยาตราโดยชลมารคถึงประทับ
 ขนานำพดับพลาไชยปากโมก เพดาชายแก้วส่องนาฬิกาดีบาท ^๕เสด็จ
 จัดทัพประทับแรมอยู่ที่นั่น ^๕กำหนด ๓๓ ทุ้ม ๓ บาททัพหลวงจะเสด็จ
 พระราชดำเนิน ^๕เมื่อเพดา ๓๐ ทุ้ม ^๕สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระ
 สุนิมนิครว่านั่นของท่อมป่ามาฝ่ายประจิมทิศ ^๕เสด็จลุยชลธิ์เที่ยวไปพบ
 มหากุมภีรัตต์ใหญ่ ได้ส่งปยุตบุษยทรรณการ ^๕สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประหาร
 กุมภีรัตต์ตาย ประถมคืน ^๕ขณะนั้นครึกให้โหรทนาย พระโหราธิบดีทูลทำ
 นายว่าศึกครั้งนี้ ^๕ใหญ่หลวงจะได้ถึงซึ่งมหาอุทธรหัตถ์ ^๕แต่ทว่าพระองค์
 จะมีไชย ^๕จะลุยได้ประหารปัจจุามิตรข้าศึก ^๕ดูพระสุนิมนิว่าเที่ยวลุย
 กระแสน่าน ^๕สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงฟังดีพระไทยนัก ^๕ทรง
 เครื่องดำหริบราชรถยุทธรพเสด็จ ^๕เสด็จยังเกษคอยฤกษ์ ^๕ทอด
 พระเนตรเห็นพระดำริวิกบรมราชาเสด็จปาฏิหาริษ์ของเท้ามถล้มเกลยง มา
 แต่ทักษิณทิศเวียนเปนนทักษิณาวัฏ ^๕แล้วเสด็จมานไปอุดรทิศ ^๕ทรง
 พระมิติน่านไปทรงองค์ ^๕ยกพระหัตถ์ถวยทักษิณส์โมธานอธิฐานขอ
 สวัสดิมไชยกแปรภัย ^๕พระโหราธิบดีให้ประโคมแตรสังข์ดุริยางค
 ดนตรีพร้อมกัน ^๕สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงช้างคันเจ้าพระยาไชยานุภาพ
 ดินนามันนำหตั้งเป็นราชพาหนะ ^๕สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้าทรงช้างคัน
 เจ้าพระยาปราบไตรจักรดินามันนำหตั้งเป็นราชพาหนะ ^๕พร้อมด้วยช้าง
 ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวง ^๕เสด็จพยุหยาตราทัพโดยแถว
 สกลมารคไปเข้าที่เสวยค่ำบ้านสระแก้วสระเตา ^๕แล้วเสด็จยกไปตาม
 ท้องทุ่ง เพดาเที่ยงพระอาทิตย์ทรงกรดร่มช้างพระที่นั่งไปจนบ่ายสามโมง

พอกระทงกองนำซึ่งตั้งอยู่ตำบลหนองสร้อย เสด็จประทับแรมได้ฉายาไม้
ประคองใหญ่อันสำคัญเห็นจอมพลวง เขาเป็นนิมิตรครุฑนามไชยภูมิ
ตั้งให้เร่งตั้งค่ายกองนำหลังปักชัยขวาเป็นขบวนประทุมพยุห.

๑ ฝ่ายสัมมิงจคราน สัมมิงเบือ สัมมิงทรายม้วน นายกองม้าคอยเหตุ
เห็นกองทัพนำแตกทัพหลวงตั้งนั้น ก็ขับม้าวงใหญ่กลับไปค่ายพักครุ
เขาค้นเห็นทูตแต่พระมหาอุปราชาทุกประการ พระมหาอุปราชาแจ้งคัง
หนักทรงพระดำริที่ว่า ชรอยจะเป็นทัพพระนเรศวร ถ้ามีคังนั้นจะเป็นทัพ
เขากาฬรฐน้องชายยกมาเป็นมังกง แล้วครุฑถามสัมมิงนายกองม้าว่า
คเนพดประมาณเท่าใด สัมมิงจคราน สัมมิงเบือ สัมมิงทรายม้วน กราบ
ทูลว่า พดประมาณสิบเจ็ดสิบแปดหมื่น พระมหาอุปราชาได้ฟังคังนั้น
จึงครุฑปรึกษาแก่นายทัพนายกองว่า ทัพพระนครศรีอยุธยายกมาครา
นี้ก็เป็นทัพใหญ่อยู่แล้ว แต่ทว่าน้อยกว่าเราสองเท่าสามเท่า จำจะ
ยกเข้าทุ่มตีเอาทัพแรกนี้ให้แตกฉานยับเยินแล้ว ภายหลังก็จะเบามือลง
เห็นจะได้พระนครศรีอยุธยาโดยง่าย นายทัพนายกองก็เห็นโดยพระราช
บัญชา พระมหาอุปราชากำหนดแก่นายทัพนายกองให้เตรียมพดแต่ใน
เพลาสามยามให้พร้อม คี่สิบเอ็จทุ่มจะยก เขารุ่งไถ้หน้า นายทัพ
นายกองก็จัดแจงขบวนทัพเทียบไว้ตามรับตั้งทุกประการ.

๑ ครั้นเพลาสิบเอ็จทุ่มพระมหาอุปราชาก็สอดฉดของพระองค์ ทรง
เกราะสุวรรณประดับพดอยส์พักตั้งวาดมรกฎด้ามด้าย ทรงสุวรรณ
รัตนมหามงกุฎอย่างชัชยราชรามัญยอดเง้อมไปนำคุงเคี้ยววาสุกรี แล้ว
ทรงเครื่องสำหรับกันสรพาวุธพร้อมเสร็จ เสด็จทรงช้างคันพดายพักอ
ดុងหล่อกคืบหน้าวัดคินามันหน้าหลังเป็นพระคชาธาร กั้นเสด็จครุฑ

สมิงนั้นทมางเปนกตางข้าง เจ้าเมืองมถ่วนเปนคราญ พร้อมด้วยวง
 จตุตงคบาท แตน่าข้างพระมหาอุปราชานันทวนทองดีร้อย ถัดออก
 มา นั้น วาง บั้น จำรงค์มณฑก นกดับ กระจ่างแก้ว ตาม โถ้ที่ ตามคิง ดั่งตะ
 ห้าร้อย แดมางจาชโรพะเตยงพระมหาอุปราชานันเปนกองนำ ข้าง
 พลายพิชเนียงสูงหูกศอกคืบสองนิ้วคินำมน้ำหาดัง สมิงปราบศึกเป
 กตางข้าง สมิงมือเหล็กเปนคราญ พระมหาอุปราชาให้แต่งข้าง
 ชนะงาผูกคชาธารมีเสวตรฉัตรทั้งสิบหกข้างพรางไว้ แดจัดสมิงรามัญ
 ที่เข้มแข็งประจำกรมอยู่น่าข้างมางจาชโรพระพิเตยง แดมีข้างกัน
 แทรกแซงเปนคราญ แด้ววางบั้นจำรงค์มณฑกนกดับหามแค้น แด
 พดตามโถ้ที่ตามคิงตามสองมือดั่งตะพินเปนคราญ ๆ ออกไป แด้วข้าง
 ท้าวพระยารามัญเกี่ยกกายกองนำ แดพดเดินเท้าสี่สิบหมื่น พดม้าดำ
 พันแซงสองฟากทุ่ง ทพิหตงนพระเจ้าย่างใหม่ซึ่งข้างพลายชมพุกัด
 สูงหูกศอกคืบนิ้วคินำมน้ำหาดัง พระยาเซียงแก้วหลานเป
 กตางข้าง แด่นหาญใจศึกเปนคราญ กอบไปด้วยข้างดั่งกันแทรกแซง
 แดพดเดินเท้าสี่สิบหมื่น พระมหาอุปราชาจัดทัพเป็นสี่คัคเด้นาเจ็ดแถว ๆ
 ตะเจ็ดกองเปดสี่สิบเก้ากองพร้อมพดาพดทวยหาญ ให้ถ่นฆ้องใหญ่ฆ้อง
 กะแตคืบตามหมวดคองยกจากค่ายพังครุครังน ดันนันทนาทด้วย
 ศัพทดำเนียงเดียงข้างม้าพดาพดเดิน สัก้านสี่เทือนคัจแผ่นพสุธาจะถด่มตง.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระนครเจ้า ขณะเมื่อเสด็จประทับอยู่ณฉายา
 ไม่ประคู้ เว้งให้ตั้งค่ายมั่น ทอดพระเนตรเห็นม้ารามัญตามชายทุ่ง
 คควมกตบไป ก็ครค้แก่มุขมนตรีว่าพดม้าซึ่งกตบไปนั้นเห็นที่พระมหา
 อุปราชาให้ม้าคอยเอาเหตุไปแจ้ง คร้ายเพลาพรงุนจะไค้ยุทธใหญ่ ให้

กองทัพ พระยาศรีไสยณรงค์ พระยา ราชฤทธานันต์ เร่ยกไปแต่ ในเพลาตี
 ดิบเอ็จทุ่มปะทะหน้าข้าศึกพังกำดังตู แต่ในกองทัพหลวงก็ให้ตรวจเตรียม
 พร้อมไว้แต่เพลาห้ารุ่ง ท้าวพระยานายทัพนายกองก็ตรวจเตรียมโดย
 พระราชกำหนด ครั้นอรุณรุ่งแสงสุริโยภาส พระบาทสมเด็จพระบรม
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงส่องพระองค์เสด็จยังเกษ ตรีศให้ท้าวพระยา
 ในกองทัพหลวงยกออกตั้งขบวนเบญจเสนาห้าทัพ ให้พระยาดำรงเดโช
 ช้างพ่ายโถมไครภพถือพัดหมื่นหนึ่งเป็นกองหน้า พระยาพิไชยรณฤทธิ
 ช้างพ่ายจบไครจักรถือพัดห้าพันเป็นปีกขวา พระยาพิชิตณรงค์
 ช้างพ่ายจุมโถมถือพัดห้าพันเป็นปีกซ้าย พระยาเทพวรชุนช้าง
 พ่ายจับโถมยกรถือพัดหมื่นหนึ่งเป็นเกยกลาง พระยาพิไชยสงคราม
 ช้างพ่ายผ้าพดแมนถือพัดห้าพันเป็นปีกขวา พระยารามกำแพงช้าง
 พ่ายแค้นพดพ่ายถือพัดห้าพันเป็นปีกซ้าย แต่นำพระคชาธารออกไป
 ปลายเขื่อนหิน ชุนโถมจักรรงค์ช้างพ่ายกฤษรไชย ชุนทรงเคชช
 ช้างพ่ายไกรสรเคช ถือพัดเสนทองช้างตะห้ารวย พระราชมนูช
 ช้างพ่ายหัดคินพิไชย ถือพัดมกของชนะชัยชวาช้างตะห้ารวย แต่
 หดวงพิเศสงครามช้างพ่ายบุญยัง หดวงรามพิไชยช้างพ่าย
 มิ่งมงกุฏ ถือพัดดาบโต้ที่ ดาบตั้งช้างตะห้ารวย พระราชวงษ์ศรี
 ช้างพ่ายแก้วมาเมืองถือพัดอาดำจามห้ารวย พระเสนาภิมุขช้าง
 พ่ายเฟื่องภพไครถือพัดอาดำยี่ปุ่นห้ารวย ถัดนันทหารทดวงพันคู่พระ
 ไทยร้อยสามสิบหกคนถือดาบเขนยี่สิบสองคน ถือดาบโต้ที่สี่สิบสองคน
 ถือดาบสองมือเจ็ดสิบสองคน นำพระคชาธารนั้นหัวหมื่นพันนายดี
 พระตำรวจฉนวนดาบสพายแฉ่งถือทวนทองห้ารวย กำหนดทัพหลวง

เป็นพลแด่หนึ่ง ให้เอาพถายภูเขาทอง^๕ของ^๕พระนาง^๕สัพดี^๕ชื่อ^๕เจ้า^๕พระยา^๕ไชยา
 นภาพ^๕ ^๕สูง^๕หูก^๕คอก^๕คืบ^๕ตอง^๕หวัด^๕คิน^๕นาม^๕น้า^๕หลัง^๕ ^๕ผูก^๕คชา^๕ภรณ^๕เครือง^๕
 มี^๕น้^๕กม^๕หา^๕เส^๕ว^๕คร^๕ณ^๕ต^๕ร^๕เป^๕น^๕พ^๕ระ^๕ค^๕ชา^๕ร^๕ ^๕เจ้า^๕ร^๕าม^๕ร^๕า^๕ค^๕พ^๕เป^๕น^๕ก^๕ต^๕าง^๕ข^๕้าง^๕
 น^๕าย^๕ม^๕ห^๕า^๕น^๕ภ^๕า^๕พ^๕เ^๕น^๕ค^๕ว^๕า^๕ ^๕แ^๕ด^๕แ^๕ว^๕ง^๕จ^๕ุ^๕ค^๕ุ^๕ง^๕ค^๕บ^๕า^๕ท^๕น^๕ ^๕พ^๕ระ^๕ม^๕ห^๕า^๕ม^๕น^๕ค^๕ร^๕
 อ^๕ย^๕ู่^๕เท^๕า^๕น^๕า^๕ฝ^๕าย^๕ช^๕ว^๕า ^๕พ^๕ระ^๕ม^๕ห^๕า^๕เท^๕พ^๕อ^๕ย^๕ู่^๕เท^๕า^๕น^๕า^๕ฝ^๕าย^๕ช^๕าย^๕ ^๕ห^๕ด^๕ว^๕ง^๕อ^๕ิน^๕ท^๕ร^๕เท^๕พ^๕
 อ^๕ย^๕ู่^๕เท^๕า^๕ห^๕ด^๕ัง^๕เบ^๕อง^๕ช^๕ว^๕า ^๕ห^๕ด^๕ว^๕ง^๕พ^๕ิ^๕เร^๕น^๕ท^๕ร^๕เท^๕พ^๕อ^๕ย^๕ู่^๕เท^๕า^๕ห^๕ด^๕ัง^๕เบ^๕อง^๕ช^๕าย^๕ ^๕แ^๕ด^๕
 พ^๕ระ^๕ค^๕ชา^๕ร^๕า^๕ร^๕ั^๕ม^๕เด^๕็^๕จ^๕พ^๕ระ^๕อ^๕น^๕ช^๕า^๕ร^๕ิ^๕ว^๕า^๕ช^๕น^๕ ^๕พ^๕ถ^๕าย^๕บ^๕ุ^๕ญ^๕เร^๕ือง^๕ช^๕น^๕ระ^๕ว^๕าง^๕ส^๕ัพ^๕ดี^๕
 ช^๕อ^๕เจ้า^๕พ^๕ระ^๕ยา^๕ป^๕ร^๕า^๕บ^๕ไ^๕คร^๕จ^๕ั^๕กร^๕ ^๕สูง^๕หูก^๕คอก^๕คืบ^๕ค^๕ิน^๕นาม^๕น้า^๕หลัง^๕ ^๕ผูก^๕
 ค^๕ชา^๕ภ^๕ร^๕ณ^๕เครือง^๕มี^๕น้^๕ก^๕ม^๕ว^๕ร^๕เส^๕ว^๕คร^๕ณ^๕ต^๕ร^๕ ^๕ห^๕ิม^๕น^๕ก^๕ั^๕ค^๕ั^๕ว^๕ร^๕เป^๕น^๕ก^๕ต^๕าง^๕ข^๕้าง^๕
 ช^๕น^๕ค^๕ั^๕ร^๕ิ^๕ค^๕ข^๕ง^๕เป^๕น^๕ค^๕ว^๕า^๕ ^๕แ^๕ด^๕บ^๕ก^๕ท^๕พ^๕ห^๕ด^๕ว^๕ง^๕น^๕น^๕เจ้า^๕พ^๕ระ^๕ยา^๕ม^๕ห^๕า^๕เส^๕น^๕า^๕ช^๕้าง^๕
 พ^๕ถ^๕าย^๕ม^๕า^๕ร^๕ป^๕ระ^๕ไ^๕ด^๕ย^๕ ^๕ถ^๕ือ^๕พ^๕ถ^๕ห^๕ิม^๕น^๕ห^๕า^๕พ^๕น^๕เป^๕น^๕บ^๕ั^๕ก^๕ช^๕ว^๕า ^๕เจ้า^๕พ^๕ระ^๕ยา^๕จ^๕ั^๕กร^๕
 ช^๕้าง^๕พ^๕ถ^๕าย^๕ไ^๕พ^๕ั^๕ท^๕ก^๕ต^๕บ^๕ถ^๕ือ^๕พ^๕ถ^๕ห^๕ิม^๕น^๕ห^๕า^๕พ^๕น^๕เป^๕น^๕บ^๕ั^๕ก^๕ช^๕าย^๕ ^๕พ^๕ระ^๕ยา^๕พ^๕ระ^๕ค^๕ด^๕ัง^๕
 ช^๕้าง^๕พ^๕ถ^๕าย^๕จ^๕ั^๕กร^๕ม^๕ิ^๕มา^๕ถ^๕ือ^๕พ^๕ถ^๕ห^๕ิม^๕น^๕ห^๕ิง^๕เป^๕น^๕ย^๕ุ^๕ก^๕ร^๕บ^๕ั^๕ว^๕ ^๕พ^๕ระ^๕ร^๕า^๕ช^๕ด^๕ัง^๕ค^๕ร^๕า^๕ม^๕
 ช^๕้าง^๕พ^๕ถ^๕าย^๕ส^๕ัง^๕ห^๕า^๕ร^๕ค^๕ช^๕ส^๕์^๕ ^๕ถ^๕ือ^๕พ^๕ถ^๕ห^๕า^๕พ^๕น^๕เป^๕น^๕บ^๕ั^๕ก^๕ช^๕ว^๕า ^๕พ^๕ระ^๕ร^๕า^๕ม^๕ร^๕ณ^๕ภ^๕พ^๕ช^๕
 ช^๕้าง^๕พ^๕ถ^๕าย^๕ม^๕ณ^๕จ^๕ั^๕กร^๕พ^๕ร^๕ว^๕ถ^๕ือ^๕พ^๕ถ^๕ห^๕า^๕พ^๕น^๕เป^๕น^๕บ^๕ั^๕ก^๕ช^๕าย^๕ ^๕พ^๕ระ^๕ยา^๕ท^๕าย^๕น^๕า^๕ช^๕้าง^๕
 พ^๕ถ^๕าย^๕ส^๕ว^๕ด^๕ค^๕ิ^๕พ^๕ไ^๕ช^๕ย^๕ถ^๕ือ^๕พ^๕ถ^๕ห^๕ิม^๕น^๕ห^๕ิง^๕เป^๕น^๕ก^๕อง^๕ห^๕ด^๕ัง^๕ ^๕ห^๕ด^๕ว^๕ง^๕ห^๕ฤ^๕ไ^๕ท^๕ย^๕ช^๕้าง^๕
 พ^๕ถ^๕าย^๕ท^๕ร^๕ง^๕ภ^๕า^๕ด^๕ถ^๕ือ^๕พ^๕ถ^๕ห^๕า^๕พ^๕น^๕เป^๕น^๕บ^๕ั^๕ก^๕ช^๕ว^๕า ^๕ห^๕ด^๕ว^๕ง^๕อ^๕ภ^๕ย^๕ส^๕ั^๕ร^๕น^๕ท^๕ร^๕ช^๕้าง^๕พ^๕ถ^๕าย^๕
 ส^๕่า^๕ร^๕ภ^๕ุ^๕ร^๕ถ^๕ือ^๕พ^๕ถ^๕ห^๕า^๕พ^๕น^๕เป^๕น^๕บ^๕ั^๕ก^๕ช^๕าย^๕ ^๕ถ^๕่า^๕ค^๕ับ^๕ด^๕ั^๕ย^๕ห^๕่ม^๕ห^๕ม^๕ว^๕ค^๕ค^๕ิ^๕น^๕ท^๕ร^๕ค^๕ง^๕ก^๕ัน^๕
 แ^๕ท^๕ร^๕ก^๕แ^๕ง^๕ส^๕ถ^๕ับ^๕ค^๕ำ^๕ค^๕ำ^๕พ^๕ัง^๕ค^๕า^๕ ^๕ค^๕อ^๕ด^๕แ^๕ถ^๕ัน^๕ถ^๕ัว^๕น^๕ส^๕่า^๕ร^๕า^๕ญ^๕ุ^๕ท^๕ค^๕ม^๕ห^๕ิ^๕มา ^๕อ^๕ัน^๕ท^๕ำ^๕
 พ^๕ระ^๕ยา^๕เส^๕น^๕า^๕บ^๕ด^๕ั^๕พ^๕ริ^๕ย^๕ไ^๕ย^๕ช^๕า^๕ท^๕ว^๕ย^๕ห^๕า^๕ญ^๕ ^๕แ^๕ถ^๕ัน^๕ย^๕า^๕พ^๕ล^๕า^๕ก^๕ร^๕พ^๕ด^๕พ^๕ุ^๕น^๕ท^๕พ^๕ร^๕อ^๕ม^๕พ^๕ร^๕ัง^๕
 ค^๕ง^๕ค^๕า^๕ม^๕ช^๕บ^๕ว^๕น^๕เบ^๕ญ^๕ย^๕ุ^๕ท^๕ร^๕เส^๕น^๕าง^๕ค^๕น^๕ิ^๕ก^๕ร^๕เส^๕ว^๕ ^๕พ^๕ระ^๕ม^๕ห^๕า^๕ร^๕า^๕ช^๕ค^๕ร^๕พ^๕ร^๕า^๕ห^๕ม^๕ณ^๕
 ไ^๕ห^๕ร^๕า^๕ช^๕ิ^๕บ^๕ด^๕ ^๕ก^๕ ^๕อ^๕ัญ^๕เช^๕ิม^๕ ^๕เส^๕ด^๕ ^๕พ^๕ระ^๕ม^๕า^๕ท^๕ส^๕ม^๕เด^๕็^๕ ^๕พ^๕ระ^๕พ^๕ุ^๕ท^๕ร^๕เจ้า^๕อ^๕ย^๕ู่^๕ห^๕ี^๕ว^๕ ^๕ท^๕ง^๕ส^๕อง^๕พ^๕ระ

องค์ ตรึงมูรธาภิเศกถวายอาเศียรพาทอวยไชย ส้มเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวก็ทรงเครื่องประดับสำหรับบรมราชาพระศรีศรีย ส้มสมเด็จพระ
 วันนั้นวันอาทิตย์ ทรงพระแสงธนูแสด์แสด์จันเขยคอยฤกษ์ แสด์
 พ้อพราหมณ์คังโชนทวารธว่าเส้นโก๋ ชุมมหาวิไชยคัตไม้ข่มนาม
 แสด์จันแสด์ พ้อได้ยินดำเนียงบึงยงยุทธแย่งสุตเสี้ยง ครักให้หมื่น
 ทิพเสนาเข้ามาเร็วไปพังราชการ เห็นทหน้าพ่ายเปนนอดหม่าน หมื่น
 ทิพเสนาพาเอาขุนหมื่นในกองนำเข้ามาเผ้า ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวครัก
 ถามว่าเหตุใดจึงพ่ายข้าศึก ขุนหมื่นกราบทูลพระกรรณาว่า ยกชน
 ไปถึงท้ายโคกเผาเข้าเพลาเข้าประมาณโมงเศษ พบกองทัพรามัญยก
 มาปะทะคั่นถึงตุ่มบอน คักหนักกว่าทุกครั้งจึงพ่าย ส้มเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวครักคักความคิคมุขมนตรีว่า ทหน้าพ่ายคังจะคิคิประการใด เสดนา
 บคิมนครมูกราบทูลว่า ขอเชิญเสด็จคังมันอยู่ก่อน แดงทัพไปรับ
 หน่วงไว้ ค้อได้ทีแสด์จันยกทัพหลวงออกทำยุทธหคักเห็นจะได้ ไชย
 ชำนะ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่เห็นด้วย คักรักว่าทหน้าแตกฉานมา
 แสด์แสด์จะแดงทัพออกรับจะมาปะทะกันเข้าจะพลอยให้แตกเสียดอีก ขอบ
 ให้เบ็ดตงมาที่เดียว ให้ข้าศึกได้ตะเตงใจเสียดขบวนมา เราจันยกทัพ
 ออกยอข้าศึกเห็นจะได้ ไชยชำนะโดยง่าย ทำวพระยามุขมนตรีทั้งปวง
 กราบถวายบังคมพร้อมกันเห็น โดยพระราชดำริ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ก็ครักให้หมื่นทิพเสนา หมื่นราชามาตย์ ชีมาเร็วชนไปประกาศแก่
 นายทัพนายกองพลทหารทั้งปวงอย่าให้รอรับเลย ให้เบ็ดตงมาที่เดียว.

๑ ฝ่ายทัพรามัญเห็นทัพชาวพระนครพ่ายมิได้คังรับ ก็ยังมีใจกำเริบ
 ได้ระดำระดำมิได้เป็นกระบวน ส้มเด็จพระนเรศวรเปนเจ้าเสด็จ

คอยถูก^๕ ทอดพระเนตรเห็นมหาเมฆ^๕คงขึ้นมาแต่ทิศพายัพ แล้ว
 กลับเกิด^๕อนันครกระจายอันตราย^๕ไป พระสุริยเทวบุตรจรดแจ่มดวงใน
 นภาตตอากาศ พระมหाराชครูพระครูปโรหิตาจารย์ โหราธิบดีตั้งฆ้อง
 ไชยดำเนินขง พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จทรงช้างคัน
 เจ้าพระยาไชยานุภาพเปนพระคชาธาร สมเด็จพระเอกาทศราชูธิศวรบรม
 นารถราชอนุชา เสด็จทรงช้างคันเจ้าพระยาปราบไตรจักรเปนพระคชาธาร
 พดทหารก็ให้ส่ง^๕หมัน^๕นัก^๕ศ^๕พัท^๕ แคร^๕ตั้ง^๕ช^๕ เสด^๕ย^๕ประ^๕โค^๕ม^๕ฆ้อง^๕กลอง^๕ชนะ^๕กลอง
 คี^๕ก^๕ส^๕ท^๕ัน^๕ส^๕เท^๕อ^๕น^๕ประ^๕ห^๕ึง^๕แผ^๕น^๕ดิ^๕น^๕จะ^๕ไ^๕หว^๕ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว^๕
 สองพระองค์ ยাত্রา พระคชาธาร เปนบาทอย่างสะเทินมา บ่ายหน้าค่อข้าศึก
 เจ้าพระยาไชยานุภาพ เจ้าพระยาปราบไตรจักร ได้ยืนเสียด^๕พด^๕
 เสด^๕ย^๕ฆ้อง^๕กลอง^๕ค^๕ี่^๕อ^๕้ง^๕ค^๕ิ่ง^๕ ก^๕็^๕เร^๕ย^๕ก^๕ม^๕ัน^๕คร^๕น^๕คร^๕น^๕ก^๕าง^๕ห^๕ู^๕ห^๕าง^๕ก^๕ิ^๕ร^๕ิ^๕ยา^๕บ^๕ว^๕
 เดิน^๕เป^๕น^๕บ^๕า^๕ท^๕ย^๕าง^๕ใ^๕ห^๕ู^๕ง^๕ร^๕็^๕ว^๕ไป^๕ด^๕ว^๕ย^๕ก^๕ำ^๕ด^๕ัง^๕น^๕ำ^๕ม^๕ัน^๕ ช^๕ำ^๕ง^๕ท^๕ำ^๕ว^๕พระ^๕ยา^๕ม^๕ุ^๕ข^๕ม^๕น^๕ตรี^๕
 แด^๕โย^๕ธา^๕หา^๕ญ^๕ช^๕ำ^๕ย^๕ว^๕น^๕ำ^๕ห^๕ต^๕ง^๕น^๕น^๕ค^๕ด^๕ง^๕ไป^๕มิ^๕ท^๕ัน^๕เส^๕ด^๕จ^๕ พระเจ้าอยู่หัว^๕
 สองพระองค์ โกล^๕ท^๕พ^๕น^๕ำ^๕ข^๕ำ^๕ค^๕ี^๕ ตรีศ^๕ท^๕อด^๕พระ^๕เน^๕ตร^๕เห็น^๕พ^๕ด^๕พ^๕ำ^๕ร^๕ำ^๕ม^๕ัญ^๕
 ย^๕ก^๕มา^๕น^๕เ^๕ด^๕ม^๕ท^๕อ^๕ง^๕ท^๕ู^๕ง^๕ เดิน^๕ค^๕ุ^๕ค^๕ด^๕น^๕ใน^๕พระ^๕ม^๕หา^๕ส^๕ม^๕ุ^๕ท^๕ พ^๕ด^๕ข^๕ำ^๕ค^๕ี^๕ไ^๕่^๕พ^๕ด^๕
 ชาว^๕พระ^๕น^๕คร^๕มา^๕ค^๕ร^๕ง^๕น^๕น^๕ส^๕ด^๕บ^๕ซ^๕บ^๕ซ^๕อ^๕น^๕ก^๕น^๕มิ^๕ได้^๕เป^๕น^๕ก^๕ระ^๕บ^๕ว^๕น^๕ สมเด็จพระ
 เจ้า^๕อยู่^๕ห^๕ู^๕ท^๕ง^๕สอง^๕พระ^๕อง^๕ค^๕ก^๕ั^๕บ^๕พระ^๕ค^๕ชา^๕ร^๕เข้า^๕โ^๕จ^๕ม^๕ท^๕าง^๕ช^๕ำ^๕ง^๕ม^๕ำ^๕ว^๕พ^๕ด^๕ป^๕ร^๕บ^๕ก^๕ษ^๕
 ได้^๕ด^๕ำ^๕ย^๕เส^๕ย^๕ถ^๕ับ^๕ฉ^๕ัด^๕ค^๕ด^๕ุ^๕ม^๕บ^๕อน^๕ พ^๕ด^๕พ^๕ำ^๕ร^๕ำ^๕ม^๕ัญ^๕ด^๕ม^๕ค^๕าย^๕เก^๕ด^๕อ^๕น^๕ก^๕ด^๕า^๕ด^๕ ช^๕ำ^๕
 ข^๕ำ^๕ค^๕ี^๕ไ^๕่^๕ก^๕ด^๕น^๕ำ^๕ม^๕ัน^๕พระ^๕ค^๕ชา^๕ร^๕ ก^๕็^๕ห^๕ก^๕ห^๕ัน^๕ค^๕ด^๕บ^๕ปะ^๕ก^๕ัน^๕ไป^๕เป^๕น^๕อ^๕ด^๕ห^๕ำ^๕น^๕
 พ^๕ด^๕พ^๕ำ^๕ร^๕ำ^๕ม^๕ัญ^๕ก็^๕โ^๕ร^๕ม^๕ย^๕ิง^๕ช^๕น^๕ห^๕ำ^๕ไ^๕่^๕บ^๕ัน^๕ไฟ^๕ ระ^๕ค^๕ม^๕เ^๕า^๕ พระ^๕ค^๕ชา^๕ร^๕ สม^๕เด^๕จ^๕พระ
 เจ้า^๕อยู่^๕ห^๕ู^๕ท^๕ง^๕สอง^๕พระ^๕อง^๕ค^๕ แต่^๕ร^๕ุ^๕มา^๕ก^๕าร^๕ก็^๕ค^๕ระ^๕ห^๕ต^๕บ^๕ม^๕ี^๕ด^๕เป^๕น^๕ห^๕ม^๕อ^๕ก^๕ม^๕ว^๕ไป^๕
 มิ^๕ไ^๕่^๕เห็น^๕ก^๕ัน^๕ประ^๕จ^๕ก^๕ษ^๕ พระ^๕บ^๕า^๕ท^๕สม^๕เด^๕จ^๕พระ^๕น^๕เร^๕ศ^๕ว^๕ร^๕เป^๕น^๕เจ้า^๕จ^๕ึง^๕ตรี^๕ศ^๕ป^๕ระ^๕ภา^๕ศ^๕

แก่เทพยดาทั้งปวง ว่าให้บังเกิดมาในประยูรมหาเสด็จครุฑฯ จะให้
 บำรุงพระบรมพุทธเจ้าเสด็จฯ ไฉนจึงมีช่วยให้สว่างแต่เห็นข้าศึกเก่า พอ
 ตกพระโอรสองค์พระพายก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป ทอดพระ
 เนตรเห็นช้างเสด็จครุฑฯ ๓๖ ช้าง มีช้างคิงช้างกันยืนอยู่เป็นอันมาก
 แคมมิได้เห็นพระมหาอุปราชฯ ครั้นเหตุนั้นไปฝ่ายทิศขวาพระหัตถ์ ก็
 เห็นช้างเสด็จครุฑฯ ช้างหนึ่ง ยืนอยู่ณฉายาไม้ช้อย มีเครื่องสูงแห่ทหาร
 หน้าช้างมาก ก็เข้าพระไทยถนัดว่าช้างพระมหาอุปราชฯ พระเจ้า
 อยู่หัวทั้งสองพระองค์ก็ขับพระศขาธารตรงเข้าไป ทหารหน้าช้างข้าศึก
 ก็วางปืนจ้าวรงค์มณฑก นกดับ กระจ่างแก้ว กระจ่างมิง มิได้ต้อง พระองค์ แด
 พระศขาธาร ส้มเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าตรีศรีรองเรียกด้วยพระสุรเสียง
 อันดังว่า พระเจ้าพี่เราจะยืนอยู่ใยในร่มไม้เก่า เชิญออกมาทำยุทธ
 หัตถ์ด้วยกันให้เป็นเกียรติยศไว้ ในแผ่นดินเกิด ภายหน้าไปไม่มีกระษัตริย์
 ที่จะได้ ยุทธหัตถ์แล้ว พระมหาอุปราชฯ ได้ฟังดังนั้นถอยพระไทยมีชัย
 ราชมานะ ก็บ้ายพระศขาธารออกมารับ เจ้าพระยาไชยานุภาพเห็นช้าง
 ข้าศึกก็เร็วไปด้วยฝึมนามมัทนียงเสียดที่ พลายพิทกขได้ต่างแบกรุนมา
 พระมหาอุปราชฯ จ้วงฟันด้วยพระแสงของ้าว ส้มเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า
 เมียงพระมาตารับ พระแสงของ้าวมิได้ต้องพระองค์ เจ้าพระยา
 ไชยานุภาพสับคางได้ต่างแบกถนัด พลายพิทกขเพื่องเบนไป ส้มเด็จพระ
 นเรศวรเป็นเจ้าได้ที่จ้วงฟันด้วยพระแสงพดพ่าย ต้องพระองค์
 เมือของขวา มหาอุปราชฯ คดอดลงมา จนปัจจุบันนี้มูราประเทศ ขบถ กับคอช้าง
 แตนายมหรานุภาพความญ พระศขาธาร พระนเรศวรเป็นเจ้านันคองบ้นข้าศึก
 คาย ขณะเมื่อส้มเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าชนช้างด้วยพระมหาอุปราชฯ

เจ้านั้น เจ้าพระยาปราบไตรจักรซึ่งเป็นพระราชาธรรมเด็กลงมาทรง
 เข้าชนด้วยพายุพิษเนืองข้างมาจาชโร เจ้าพระยาปราบไตรจักรได้
 ถ่าง พายุพิษเนืองเดี่ยวที่เป่าไป ต้มเด็กลงมาทรงจ้วงพันด้วยพระ
 แดงของจ้าวต้องค่อมมาจาชโรขาดตายกับคอข้าง หมิ่นภักดีศดรกลงข้าง
 ต้มเด็กลงมาทรงนั้นต้องบั้นขาคักตาย ขณะเมื่อต้มเด็กลงมาทรง
 อยู่หัว ท้อง พระองค์ ทำ ศขสงคราม ได้ ไชย ชำระ พระ มหาอุปราชา แด
 มาจาชโร แถบบรรดาทำพระยามุขมนตรีนายทัพนายกองซ้ายขวา
 นำหลังท้องป่องจึงมาทันเด็กลงมา ได้เข้ารบพุ่งแทงพันขาคักเป็นสำมารด
 แดพดม้ามอญทงหนักแตกกระจัดกระจายไป เพราะพระเดชเดชาานุภาพ
 ต้มเด็กลงมาทรงเจ้าอยู่หัวครีให้ นายทัพ นายกอง ท้องป่อง ยกไป ตามจับ ขาคัก
 แดเด็กลงมาทรงมายังพัดบพดา พระราชทานชื่อเจ้าพระยาไชยานุภาพเป็น
 เจ้าพระยาปราบหงษา บรรดามุขมนตรีนายทัพนายกองซึ่งยกตามขาคัก
 ไปนั้น ได้ฆ่าพันพวมอญโดยทางไปถึงกาญจนบุรี อาศัพเกิดขึ้น
 ไปแต่จะพังตรุนั้นประมาณต้องหมิ่นเคษ จับได้เจ้าเมืองมถวนแเด
 นายทัพนายกองกับไพร่เป็นอันมาก ได้ข้างใหญ่ตั้งหอกศอกตำมร้อย
 ข้างพายุพิษรวงเพ็ญหัวร้อย นำต้องพันเคษมาถวาย ต้มเด็กลง
 มาทรงเจ้าอยู่หัว ครี ให้ ก่อพระเจดีย์ฐาน ถ่อมศัพ พระมหาอุปราชา ไว้
 กำบตตะพังตรุ ขณะนั้นโปรดพระราชทานข้าง ๆ หนึ่งกับหมอบแเดถวาย
 ให้เจ้าเมืองมถวนขึ้นไปแจ้งแก่พระเจ้าหงษาวดี พระบาทต้มเด็กลงมา
 ทรงเจ้าอยู่หัว ท้อง พระองค์ แดเด็กลงมาทรงเข้าพระนคร แดดำรัสว่า
 เจ้ารามราคพกลงข้างกับขุนศรีคชคงถวาย ซึ่งได้ผจญขาคักจนมีไชย
 ชำระด้วยพระองค์นั้น ก็ปฐมนำเห็นใจพระราชทานยศถาศักดิ์เครื่องอุปโภค

บริโภคน้ำเงินทอง ฝ่ายนายมหานุกาพความข้าง หมันภักดีศักร
 กตางข้าง ได้โดยเสด็จงานพระราชสงครามจนถึงสิ้นชีวิตในท่ามกตาง
 คึกมีความชอบ ให้เอาบุตรภรรยา มาชุบเลี้ยง พระราชทานเครื่อง
 อุปโภคบริโภค เงินทองเสื้อผ้าโดยสมควรเสร็จแล้ว พระราชดำรัส
 ให้ปลุกษาโทษนายทัพนายกองว่าข้าศึกยกมาถึงพระนคร สมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว ทรงส่ง พระองค์ ตั้ง พระไทย จะรักษา พระพุทธศาสนา แด สมณ
 พราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎร์ มิได้คิดเห็น้อยากถ้าหากพระองค์
 ทรงพระอุสาหเสด็จยกพลโยธาทัพออกไปรณรงค์ด้วยข้าศึก แดนาย
 ทัพนายกองกตัญญูยิ่งกว่าพระราชอาชญา มิได้ โดยเสด็จพระราช
 ดำเนินให้ทัน แต่พระคชาธารสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระองค์
 ให้เข้าอยู่ท่ามกตางข้าศึก จนได้กระทำยุทธหัตถีมีไชยก่พระมหา
 อุปราชาเสร็จ โทษนายทัพนายกองทั้งนี้จะเปนประกรโศ พระมหา
 ราษครูปโรหิตทั้งปวง ปลุกษาใส่ด้วยพระโอบยการศึก กับพระราชกฤษฎีกา
 ว่า สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินงานพระราช
 สงคราม แดเกณฑ์ผู้ใดเข้ากระบวนทัพแล้ว แดมิได้ โดยเสด็จให้
 ทัพยุทธนาการ ท่านว่าโทษผู้นั้นเป็นอุกฤษฏ์ให้ประหารชีวิตโดยอย่า
 ให้ผู้นั้นดูเยี่ยงอย่าง เอาค่าพิพากษากราบทูล มีพระราชดำรัสตั้ง
 ให้เอาตามตักขุ่นปลุกษา แต่ทว่าบัดนี้จวนวันจากทุกที่บัดนี้ณณรตั้งอยู่
 ให้เอานายทัพนายกองจำเรือนครุไว้ก่อนสามวัน พันแล้วจึงให้สำเร็จ
 โทษโดยพระโอบยการศึก.

๑ ครั้นณวัน ๑ ๓๔ ๒ ค่ำ สมเด็จพระพนรัตนวัดป่าแก้ว แดพระ
 ราชาคณะยี่สิบห้ารูป ก็เข้ามาถวายพระพรถามข่าวซึ่งเสด็จงานพระราช

สงครามได้กระทำยุทธหัตถีมีไชยก่พระมหาอุปราชา สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวก็แถลงการซึ่งปราบปัจจามิตรให้ฟังทุกประการ สมเด็จพระ
 พนรัตนจึงถวายพระพรถามว่าพระราชสมภารมีไชยก่ข้าศึก เหตุใด
 ข้าราชการทั้งปวงจึงต้องราชทัณฑ์เล่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงครี
 บอกว่านายทัพนายกองเหล่านี้อยู่ในกระบวนทัพโยม มั่นคงตัวข้าศึก
 มากกว่าโยม ละให้แต่โยมต้องคนพี่น้องฝ่าเข้าไปในท่ามกลางศึก จน
 ได้ทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา มีไชยชนะแล้วจึงได้เห็นหน้ามัน
 นี้หากว่าบารมีของโยม หาไม่แผ่นดินจะเป็นของชาวหงษาวดีเสียแล้ว
 เพราะเหตุดังนี้โยมจึงให้ตั้งโทษโดยพระโอบยการศึก สมเด็จพระพนรัตน
 จึงถวายพระพรว่า อาตมาพิเคราะห์เหตุข้าราชการเหล่านี้ ที่จะไม่กลัว
 พระราชสมภารเจ้านั้นหาไม่ได้ แต่เหตุทั้งนี้จำเป็นที่จะให้พระเกียรติยศ
 พระราชสมภารเจ้าเป็นมหัศจรรย์ เหมือนสมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธเจ้า
 เมื่อพระองค์เสด็จเห็นอุปราชิตบัลลังก์ใต้คองพระมหาโพธิ ณฑเภา
 สายัณห์ครั้งนั้น เทพยเจ้ามาเฝ้าพร้อมอยู่ทั้งหมื่นจักรวาล แด
 พระยาคิวค้อมารยกพาตเศนามารมาผจญครั้งนั้น ถ้าได้เทพเจ้าเป็น
 บริวารมีไชยก่พระยามารก็หาสู้เป็นนมหามหัทจักรวรรย์นักไม่ นี้พรอเชิญ
 ให้หม่อมมรอินทร์พรหมทั้งปวงปลาศนากการหนีไปสิ้น ยิ่งแต่พระองค์เดียว
 อาจสามารถผจญพระยามาราริราช กับตเศนามารให้ปราไชยพ่าย
 แพ้ได้ จึงสมเด็จพระบรมโลกนารถเจ้าได้พระนามว่า พระพิชิตมาร
 โมฬีศรีสุวรรณเขตญาณ เป็นนมหามหัทจักรวรรย์ดาตติเรกหัวอนันตโลกธาตุ
 เบื้องบนครบเท่าถึงภวคัพพรหม เบื้องต่ำตตอดถึงอโรภาคเอดเจ้าเป็น
 ที่สุด ก็เหมือนพระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ครั้งนั้น ถ้าเสด็จ

พร้อมด้วยเสนาภคนิกรโยธาทวยหาญมาก แต่มิใช่แก้พระมหาอุปราชาก็หาผู้เป็นมหัศจรรย์แต่พระเกียรติยศปรากฏไปในนา ๆ ประเทศธานีใหญ่น้อยทั้งนั้นไม่ พระราชสมภารเจ้าอย่าทรงพระราชปริวิตกน้อยพระไทยเลย อันเหตุที่เป็นนี้เพื่อเทพยเจ้าทั้งปวงอันรักษาพระองค์จักดำรงพระเกียรติยศ คุจอาตมภาพถวายพระพรเพนแท้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังสมเด็จพระพนรัตนถวายวิดิชันากว้างขวาง ออกพระนามสมเด็จพระบรมอรรคมโหีโตถครังนั้น รุกกึ่งพระคุณนามอันยิ่งก็ทรงพระปิติโสมนัสคืนเค็มพระกระมตฤไทยปราโมทย์ ยกพระกรประนมเหนือพระอุตมางคคีโรตมน์มัสการ ยัมพระโอรูว่า ถ้าคุถ้าคุ พระผู้เป็นเจ้าว่านควรหนักหนา สมเด็จพระพนรัตนเห็นว่าพระมหากระษัตริย์คตายพระโกรธแล้ว จึงถวายพระพรว่าอาตมภาพพระราชาคณะทั้งปวงเห็นว่าข้าราชการซึ่งเป็นโทษเหล่านี้ ผิดหนักหนายอยู่แล้ว แต่ทว่าได้ทำราชการมาแต่ครั้งสมเด็จพระบรมราชโอยกา แต่สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง แต่ทำราชการมาได้ดองรุดีพระบาทของพระราชสมภารเจ้าแต่เดิมมา คุจพุทธบริดิษสมเด็จพระบรมครูก์เหมือนกัน ขอพระราชทานบิณฑบาตโทษคนเหล่านี้ไว้ครั้งหนึ่งเถิด จะได้ทำราชการดองพระเดชพระคุณสืบไป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่าพระผู้เป็นเจ้าขอแล้วโยมก็จะให้ แต่ทว่าจะให้ ไปดีเอาเมืองคนาวศรีเมืองทวยแก้วก่อน สมเด็จพระพนรัตนถวายพระพรว่าการซึ่งจะใช้ไปดีบ้านเมืองนั้นสุดแต่พระราชสมภารเจ้าจะส่งเคราะห์ ใ้กิจสมณะแล้วสมเด็จพระพนรัตนพระราชาคณะทั้งปวงถวายพระพรตาไป.

๑) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสั่งให้ท้าวพระยา พระหัวเมืองมุขมนตรีพื้นไทย พระราชกำหนดให้พระยาจักรีถือพลห้าหมื่นไปตีเมืองตนาอศรี ให้พระยาพระคลังถือพลห้าหมื่นยกไปตีเมืองทวาย พระยาจักรี พระยาพระคลัง นายทัพนายกองก็ถวายนั่งคมตายกไปโดยพระราชกำหนด สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำรัสว่า ซึ่งเราทั้งเมืองฝ่ายเหนือเสียเด็กครอบครัวลงมาหนักหาสิ้นทีเดียวไม่ ครวงศักทิงชาวศึกถอยกำลังแล้ว ถึงมาทว่าจะมีมาก็ไม่เกรง เราจะบำรุงเมืองทั้งนี้ให้เป็นเกียรติยศไว้ตราบเท่ากัถปาวสาน จึงดำรัสสั่งให้พระยาไชยบูรณ์เป็นเจ้าพระยาสุรสีห์ ครองเมืองพระพิศณุโลก ให้พระศรีเสถียรราชไปรักษาเมืองสุโขทัย ให้พระองค์ทองไปรักษาเมืองพิษณุโลก ให้หัตถวงจำไปรักษาเมืองสวรรคโลก บรรดาหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งปวง ก็ให้เจ้าเมืองกรมการแต่งไปเรียกรัษฎาบริวารไพร่พลซึ่งแตกฉานชานเช่นอยู่ป่าตงนทุกหัวเมือง.

๑) ฝ่ายเจ้าเมืองมอญชาวหงษา ซึ่งสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าจับได้ ให้ปล่อยกลับไปนั้น ก็พมนายทัพนายกองพมามอญซึ่งแตกฉานชานเช่นโดยค่านโดยทางไปรวบรวมกันได้ ก็พากันกลับไปกรุงหงษาวดี เข้าเฝ้ากราบทูลประพดิกเหตุ ซึ่งพระมหาอุปราชาเสียดนษัฬกับคอช้างนั้น ให้ทราบทุกประการ สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีแจ้งดังนั้นก็เสียดพระไทย โทมนัสคิดอาไถยถึงพระราชบุตร แล้วทรงพระโกรษแก่นายทัพนายกองว่านเรศวรกับเอกราชรูปร่างน้องชายเข้ามารบแต่ต้องช้าง กับคนกลางคนความข้งหอกคนเท่านั้น ทัพเราถึงห้าสิบหมื่น ถึงมาทว่าจะมีถ้อสาตราวุธเดย จะประหารด้วยก้อนดินแต่คนละก้อนก็ไม่คนนามือออก นี้ละให้เสียดราชโอรสแห่งเราไหนจะเสียดค่อไปได้ ให้ตั้งพระราชอาชญาทั้ง

นายท่งไพร่ตัวดำใส่เรือนครไฉ่ อยู่ประมาณหกวันเจ็ดวัน พระเจ้า
หงษาวดีทรงพระราชดำริเห็นว่า นเรศวรทำการศึกก่อองไวหตุกัแหตม
องอาจนัก จนถึงยุทธหัตถ์มีไชยก่่มหาอุปราชา เอกาทศรฐเด้า
ก่่มไชยก่่มางจาชโร เห็นพี่น้องสองคนจะมีใจกำเริบยกมาค้พระ
นครเราเป็นมันคง แต่ทว่าจะคิดเอาเมืองตนาวศร์ เมืองมฤท เมือง
ทวาย ก่่อน จำจะให้นายทัพนายกองแถไพร่ซึ่งไปเสี้ยทัพมานี้ ไห้ยก
ตงไปรักษาเมืองตนาวศร์ เมืองมฤท เมืองทวาย ไว้ให้ได้ ค้ก
จ้งจะไม่ถึงกรงหงษาวดี ครนทรงดำริห้แถไพร่รุ่งเด้าจ้อออกตริศตั้ง
ไห้ถอดนายทัพนายกองออกจากตั้งชติกพันทนาการ แถไห้เร่งยกตง
ไปรักษาเมืองตนาวศร์ เมืองมฤท เมืองทวาย ไว้ให้ได้ ถ้าเสี้ย
เมืองตนาวศร์ เมืองมฤท เมืองทวายแก่ข้าค้ก จะเอานายทัพนาย
กองแถไพร่ทงน ใ้เด้าเฒ่าเสี้ยไห้ ด้นทง โคตร นายทัพนายกองทงปวง
กรามทวายบังคมตลา ยกกองทัพไปจากกรงหงษาวดี.

๑ ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่แจ้งอังกิตการในกรุงเทพมหานครขึ้นไปเส้าจ
ตั้งทุกประการ ก็เกรงพระเดชเดชาภาพ จ้งตริศแก้แถนท้าวพระยา
ทวาทงปวง ว่าบัดนี้สมเด็จพระเจ้ากรุงเทพมหานครหรือยุทธยาถึงแก้
สวรรคต สมเด็จพระนเรศวรราชบุตรได้ครองราชสมบัติ พระมหา
อุปราชายกตงมาได้อากษยุทธถึงแก้พิราโดยกับคชช้าง แถท้พิกรุงเทพ
มหานครหรือยุทธยาก็ยกออกไปค้เมืองมฤทเมืองทวายอยู่แถ้ว อันหมู่
ปรบักษ ท้จะเข้าไปรอค้ยุทธด้วยกรุงเทพมหานครหรือยุทธยานน ค้จ
หนึ่งฝูงมิกษาคิอันจะเข้าไปค้ค้กตาเดชพระยาไกรสรดีหราช ถ้ามีฉน
ค้จหนึ่งโตมษาคิศกุนบั๊กษาอันเข้าไปรอเบตตเวตถึง มีแต่พินาศคิมหาย

ดงทุกที่ บดินเต้าพิเคราะห์ที่ดูพระเจ้าหงษาวดีเดี่ยพระมหาอุปราชาราชบุคร
 เหมือนหนึ่งพระกรรชวาชาติ ส้มเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ากับส้มเด็จพระ
 อนุชาธิราชเจ้าทรงพระราชกฤษฎาเดชานุกาพทวชน คุงหนึ่งพระทินกร
 สถิตยดอยอยู่เห็นอากาศปราศจากเมฆขณะเมื่อเพดาเที่ยง แดงรัศมี
 มีแคกตาขึ้นไป ที่ไหนกรุงหงษาวดีจะพันงอมพระหัตถ์ จำเราจะตง
 ไปอ่อนน้อมถวายราชบรรณาการ ฟังพระเดชเดชานุกาพจึงจะพันไทย
 อันตราย แดงท้าวพระยาตางทงปวงได้ฟังพระราชบัญญัติมีความยินดี
 คุงหนึ่งมณทุกชาติอันพ้นจากปากอสรพิศม์ พระเจ้าเชียงใหม่จึงให้
 แต่งตักษณพระราชดำذن ให้หันพระยะกับแดงหลอดงจำทุดพระราช
 ดำذنคุมเครื่องราชบรรณาการมาโดยค่านเมืองตาง พระยาก่าแพงเพ็ชร
 ก็แต่งขุนหมื่นกรมการคุมทุดตงมาถึงพระนครศรีอยุธยา อรรคมหา
 เสดนาธิบดจึงเข้ากราบบังคมทล พระบาทส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทง
 ดองพระองค์เสด็จออกพระที่นั่งมงคตาทิเศก พร้อมด้วยหม่มมุขไทย
 ส้มหู มนตรี กระจวราชปโรหิตา โหราจารย์เฝ้า พระบาทบง กษมาศ คาชคา
 ดังดองคารากรรายรอบพระรัชนีกรเทวบุคร จึงดำรัสตั้งให้เมิกทุดานทุด
 เข้าเฝ้า พระศรีภริปริษาอ่าน ในตักษณพระราชดำذنนั้นว่า พระเจ้า
 เชียงใหม่ผู้เป็นอธิปไตยในมตางประเทศ ขอน้อมคีโรดมถวยวันทน
 ประณาม มหาแทบพระ บวรบาทยุคต ส้มเด็จพระ พุทธเจ้า อยู่หัว ทง ดอง
 พระองค์ ด้วยข้าพระบาทแต่ก่อนขัตพระราชอาชญาท่านผู้เป็นอธิราชิบด
 ในรามัญประเทศมิได้ จำยกพยุหโยชามากระทำจตางจตแก่กรุงพระมหา
 นครศรีอยุธยาเป็นหลายครั้งให้เคองไคเมืองบาทบงกษมาศ ขอพระ
 องค์จงทรงพระมหาการุญภาพ บดินข้าพระบาทจะขอเอาพระราชกฤษฎา

เดชาอนุภาพอภิหารบรมมีปกเกษเกล้า คุงหนึ่งปริมณฑลร่วมมหาโพธิ
ถ้าพระองค์จะเสด็จยกพยุหโยธาทัพไปแห่งใด จะขออาสาโดยเสด็จงาน
พระราชสงครามกว่าจะสิ้นกำลัง ข้าพระองค์ให้นันทะพะยะกับแดน
หนึ่งชื่อ แดนหตวง จำทูลพระราชดำรัสเชิญเครื่องมรดราชบรรณาการ
ลงมาจำเริญทางพระราชไมตรี สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้ทรงฟัง
ทรงพระโสมนัส จึงมีพระราชปฏิสันถารปราโง่แก่ทูตานุทูตสามนัด
แล้วดำรัสสั่งให้ พระราชทาน เสื้อผ้า เงิน ครวแก่ ทูตานุทูต โดย ถานานุกรม
แล้วแต่งคอบพระราชดำรัสส่งทูตานุทูตกลับไป ฝ่ายนันทะพะยะกับแดน
หนึ่งชื่อแดนหตวง ขึ้นไปเข้าเฝ้าพระเจ้า เชียงใหม่ ทูล ราชกิจ เสร็จ สิ้นทุก
ประการ พระเจ้าเชียงใหม่ก็โสมนัส คุงหนึ่งผู้เดินมาตามสถิต
รียากันดารไกลในเขตแดน ร้อนกระวนกระวายด้วยแสงภาณุมาศ
กล้า แต่มีผู้เขานำอินเียนใส่มาโล่รดตรงกายาให้เย็นสบาย.

๑๐ ขณะนั้นพ้อมหนึ่งชื่อบอกเมืองเชียงแสนมาว่า ชาวด่านเมืองเชียง
แสนกับชาวด่านเมืองล้านช้างไปตรวจตระเวน ด่านพบ กัน เข้าวิวาทฆ่า พัน
กันตาย บิดนพระเจ้าล้านช้างแต่งให้พระยาหตวงเมืองแสนเป็นแม่ทัพ
พลประมาณเจ็ดพันยกคชนมาถึงเมืองเชียงแสนได้รับพุ่งกันอยู่แล้ว ขอ
ให้พระเจ้าพันบาทหอกำลังมาช่วยคำ พระเจ้าเชียงใหม่ได้ทราบก็ให้
กองทัพไปช่วย แล้วแต่งหนึ่งชื่อออกไปให้กราบทูลพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว ว่ากองทัพล้านช้างยกถงมาคี่เมืองเชียงแสน ขอให้
กองทัพกรุงขึ้นมาช่วย แต่งแล้วสั่งให้พระยาหตวงเมืองแก้วหมั้นโยธา
กับไพร่ ๒๐ คนถงออกไป ครั้นถึงกรุงพระนครศรีอยุธยา อรรคมหา
เสนาธิบดีนำหนึ่งชื่อบอกเข้ากราบบังคมทูล สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว

ทั้งต้องพระองค์ศรีศรทราบ จึงดำรัสให้พระยาราษฎรภูษานนต์ ถอด
 ห้าพันธรรพไปด้วยเครื่องดำคราอุทใหญ่หน่อย ช่างเครื่อง ๕๐ ม้า ๒๐๐
 เอาพระรามเดโชซึ่งเป็นชาวเชียงใหม่ขึ้นไปด้วย แล้วจึงดำรัสตั้งพระยา
 ราษฎรภูษานนต์ว่า ถ้าสำเร็จราชการแล้วให้พระรามเดโชอยู่ช่วยราชการ
 พระเจ้าเชียงใหม่ พระยาราษฎรภูษานนต์กราบถวายบังคมลาแยกทัพขึ้นไป
 ณเมืองเชียงใหม่ ครั้นถึงเข้าเฝ้าพระเจ้าเชียงใหม่ ต่างแจ้งราชการ
 โดยควรแล้วก็ยกไปตั้งณเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายกองทัพกรุงเทพมหานคร
 ยกขึ้นไปตั้งการรบไว้ พระยาราษฎรภูษานนต์กับพระยาหัตถวงเมืองแฉก
 แม่ทัพด้านข้างเจรจาความเมืองกัน พระยาหัตถวงเมืองแฉกเกรงพระเดช
 เสดษานุภาพก็เลิกทัพกลับไปเมือง พระยาราษฎรภูษานนต์ก็ให้พระราม
 เดโชอยู่ช่วยราชการเมืองเชียงใหม่โดยพระราชกำหนด พระยาราษฎรภูษ
 นนต์ก็เลิกทัพกลับมาตั้งกรุงเทพมหานคร กราบทูตซึ่งได้ไประงับกอง
 ทัพด้านข้างกับกองทัพเมืองเชียงใหม่เสร็จสิ้นทุกประการ.

๑ ฝ่ายทัพพระยาจักรีก็ถึงเมืองศนาทวารี่ ทัพพระยาพระคลังถึงเมือง
 ทวาย เจ้าเมืองศนาทวารี่เจ้าเมืองทวายก็บอกหนังสือขึ้นไปณเมืองหงสาวดี
 ฝ่ายนายทัพนายกองรามัญยกมาถึงเมืองเมาะตะมะ พอเรือถ่อหนึ่งถือ
 บอกเมืองศนาทวารี่เมืองมฤตเมืองทวายไปถึงเมืองเมาะตะมะ บอกว่า
 กองทัพไทยยกไปตั้งเมืองศนาทวารี่ เมืองมฤต เมืองทวาย ชาวเมืองกับ
 กองทัพได้รบพุ่งกันเป็นสามารท แลทัพไทยครั้งนั้นหักหาญ ชาวเมือง
 ศนาทวารี่ เมืองมฤต เมืองทวาย รับกลางแปลงมิหยุด บัดนี้ได้แต่รักษา
 นำที่อยู่ แลกองทัพไทยเข้าล้อมเมืองศนาทวารี่ได้ ๗ วัน ล้อมเมือง
 ทวายได้ ๗ วันแล้ว ขอกองทัพเร่งลงไปช่วยโดยเร็ว เมืองศนาทวารี่

เมืองมฤท เมืองทวายเป็นจะพนงอมมอชาคัก เจ้าเมืองเมาะคมะ
 บอกขอราชการขึ้นไปกรุงหงษาวดี พระเจ้าหงษาวดีแจ้งคิงนักแต่ง
 ให้ข้าหลวงลงไปเร่งกองทัพให้รบยกไปช่วยให้ทัน ฝ่ายพระยาจักรี
 ยกมาถึงแดนเมืองคณาศรี คบานรายทางกวาดผู้คนได้เป็นอันมาก
 แดวกเขาดอมเมืองคณาศรี ชาวเมืองรบป้องกันเป็นสามารถตีบหัววัน
 พระยาจักรีก็แต่งทหารเข้าปล้นเมืองในเพลาตีตีบเฮ็จทุ่ม พอรุ่งขึ้นเข้า
 เพลาประมาณโมงเศษก็เข้าเมืองได้ ฝ่ายกองทัพพระยาพระคลังยกตี
 แดนเมืองทวาย ชาวทวายยกออกมารบกันแตก เสียเครื่องศาสตรา
 อาวุธล้มตายเป็นอันมาก พระยาพระคลังก็ยกเข้าไปพิศพดคังค้าย
 ริมหน้าปากควนออกเห็นออกตองตะहांหมันแล้ว ก็ยกข้ามไปด้อมเมือง
 ไว้ยั้งยั้งวัน ทวายเจ้าเมืองทวายเห็นเหลือกำลังจะรักษาเมือง
 ไว้ไม่ได้ ก็แต่งให้เจตของหัวนทกออกไปขอออกเป็นข้าขอบขัณฑสีมา
 ถวายตอกไมเงินทอง.

๑๑ ขณะเมื่อพระยาจักรีได้เมืองคณาศรีนั้น คิดว่าทัพเมืองหงษาวดี
 เมืองเมาะคมะจะยกทัมเทตงมาช่วยเมืองทวาย จึงจับตูลูกศรกำฝรัง
 ต่าหนึ่ง แดกตองต่า เรือรบร้อยห้าสิบต่า ให้หลวงเทพวรชุนเป็นแม่
 กองเรือ ถือพลหมันหนึ่งยกขึ้นไปเมืองทวายโดยทางชล ให้พระยาศรี
 ได้ยณรงค์คุมไพร่หมันหนึ่งอยู่รักษาเมืองคณาศรี แดพระยาจักรีก็ยก
 พดตามหมันขึ้นไปเมืองทวายทางบก.

๑๒ ฝ่ายหลวงเทพวรชุนซึ่งเป็นแม่ทัพเรือนั้น ยกขึ้นมาถึงตำบลบ้าน
 การบ่อแดนเมืองทวาย พอพบทัพเรือตมิงอุปากอง ตมิงพระตะบะ
 ยกมาแต่เมืองเมาะคมะเรือรบเรือบรรทุกตองร้อยต่า พดประมาณ

หมื่นหนึ่ง จะลงไปช่วยเมืองทวาย ได้รับกันแต่เข้าจนเพดาเที่ยง
พอดั้นหนักก็ทอครอชิงกันอยู่.

๑ ฝ่ายพระยาพระคลังได้เมืองทวายแล้ว คิดว่าพระยาจักรีตั้งเมือง
ทวายเมืองมฤตจะได้ฤกษ์ได้ก็ยังไม่รู้ จึงแต่งให้พระพิไชยสงคราม
พระรามกำแหง คุณไพบรุษำพันบรรจเรือรบร้อยลำยกไปช่วยพระยาจักรี
ขณะเมื่อพระพิไชยสงคราม พระรามกำแหง ยกออกมาพันปากน้ำ
เมืองทวายไปแล้ว พอได้ยินเสียงปืนรบกัน จึงให้ขุนโจมจตุรงค์กับ
เรือรบของหน้าสามต่างไปสืบ ขุนโจมจตุรงค์ก็ไปถึงหาดวงเทพวรชุน
แล้วกลับขึ้นมาแจ้งราชการทุกประการ พระพิไชยสงคราม พระราม
กำแหงแจ้งดังนั้นก็กระหนาบเข้าไป ฝ่ายหาดวงเทพวรชุนก็ตั้งกระบวน
ขึ้นมา วางปืนกำปั่นไปตั้งริมอุปากองตายเป็นเรือตมิงพระตะบะ
แตกจนำตายนายแต่ไพร่ กองทัพมอญทงหนนแตกกระจัดกระจาย
บ้างหนีเข้าฝั่งชกไปกลับไป ตายนในน้ำแต่ต้องปืนตายเป็นอันมาก ได้
เรือรบทุกเรือรบปืนใหญ่ปืนน้อยแต่เครื่องศาสตราวุธต่าง ๆ จับได้เป็น
ประมาณห้าร้อยเศษ ก็จึงว่ากองทัพจะมาช่วยเมืองทวายด้วย พระ
พิไชยสงคราม พระรามกำแหง หาดวงเทพวรชุน ก็พากันเข้าไป
ณเมืองทวาย พอพระยาจักรีก็ยกมาถึง นายกองทัพเรือทั้งสามคน
ก็เอา มอญเซตย แต่ เรือรบปืนใหญ่ปืนน้อย เครื่องศาสตราวุธนั้นเข้าไปให้
พระยาจักรี พระยาพระคลัง แล้วแจ้งว่ากองทัพมอญมาช่วยเมืองทวาย
มีคนข้ามแม่น้ำมาแต่ตะมั่วแล้ว พระยาจักรี พระยาพระคลัง จึง
ตั้งหนักแต่งทัพเป็นสองทัพ ทัพพระยาจักรีเดินฟากควนออก ทัพพระยา
พระคลังเดินฟากควนตก ไปชุมนุมอยู่ทั้งสองฟากโดยทางทัพมอญจะยกมา

ฝ่ายท้าวพระยารามัญนายทัพนายกองยกมาใกล้เมืองกถิฮ่องมิได้รู้เหตุว่าเมืองคนาวเมืองทวายเสียแตกแยกทัพกัน เจ้าเมืองม่วนเดินทางกถิฮ่องมาเพื่อข้ามฟากควนออก ทัพเจ้าเมืองกถิฮ่องไป เดินทางริมขเดฟากควนตกมาถึงตำบลป่าเหนือบ้านหวนโพ ทัพไทยซึ่งตั้งอยู่ที่สองฟากเห็นทัพมารามัญยกถาดังมากก็ออกโจมตี ทัพมอญมีทหารแตกกระจัดกระจายไป กองทัพไทยทั้งสองฟากจับได้ช้างพลายร้อยเศษ ม้าพันเศษ มอญพม่าตัวร้อยเศษ เครื่องศาสตราวุธเป็นอันมาก ได้นายทัพนายกอง ๑๓ คน พระยาจักรี พระยาพระคลังบอกขั้วราชการเข้ามาให้กราบทูล สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ก็ตั้งพระไทยตรีศให้คอบออกไปให้พระยาจักรีได้ยณรงคอยู่ริมเมืองคนาว ให้เอาทวายเจ้าเมืองทวายเข้ามาเฝ้า พระยาจักรี พระยาพระคลัง จัดแจงบ้านเมืองเสร็จแล้วก็ให้ยกกองทัพเข้ามาเถิด พระยาจักรี พระยาพระคลังแจ้งดังนั้นก็ลงไปเมืองคนาวตามพระราชบรรพการทุกประการ แต่ให้ทวายเจ้าเมืองทวายอยู่ดังเก่า ให้จัดชาวทวายเป็นที่ปลัดช้อออกพะปลัดผู้หนึ่ง ให้เป็นยุกรมตรช้อออกตั้งปลัดผู้หนึ่ง เป็นทนายช้อออกตระหนัดผู้หนึ่ง เป็นทวงช้อคงปลัดผู้หนึ่ง เป็นทคตงช้อออกแมงจะคผู้หนึ่ง เป็นทตั้งช้อคงแวงทค คงเจ้าเป็นทเมือง ครนคตงแคงชุนหมนผู้ใหญ่ผู้น้อย แดจติบ้านเมืองเป็นปรกติเสร็จแล้ว ครนคตง ๕ ชน ๑๓ คำ พระยาจักรี พระยาพระคลัง ก็พาเอาตัวทวายเจ้าเมืองทวายกับผู้มีช้อชงคงไว้ ๒ คนนั้นเข้ามาด้วย ขณะนั้นยกกองทัพมาโดยถ่มองตั้งอยู่ที่ตำบลช่าสูงช่องแคบแดนพระนครที่ร้อยทชยากับเมืองทวายต่อกัน หากที่สำคัญมิได้ จึงให้เอาปืนในเต้าไฟร์พดทั้งปวงมาประสมกันเข้าเป็นใบส่อ

ก่อนพระเจดีย์ฐานสูง ๒ ศอก พอหุงอาหารสุกก็ดำเร่จ ด้วยยกเข้ามา
ถึงกรุงพระนครศรีอยุธยา เข้าเฝ้ากราบทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดย
ประพฤติเหตุของปวง สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ทราบ
ดังนั้นก็มีความยินดี จึงโปรดให้พระยาจักรี พระยาพระคลัง แด
นายทัพนายกองทั้งปวงพันโทฯ แล้วมีพระราชบริหารกำหนดให้ชุมนุมทำ
พระยามุขมนตรีกระวีราชปโรหิตาจารย์ทุกหมู่ทุกกระทรวง ครั้นถึงวัน
พระราชกำหนด สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ก็เสด็จออกไป
เบิกแขกเมืองทวายจำกับขุนนาง ๒ คนเข้ามาเฝ้า แดพระราชทานเครื่อง
อุปโภคบริโภคแล้ว ตรัสให้พระราชโอรสโปรดให้ทวายจำกับขุน
นาง ๒ คนกลับออกไปรักษาเมืองทวาย.

๑ ตุลาคม ๑๘๓๓ ปีมะเส็งตรีศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่าเมือง
คณา เมืองมฤท เมืองทวาย เมืองเชียงใหม่ นั้นเป็นของเราอยู่แล้ว
เห็นศึกหงสาวดีจะห่างลง จำจะยกไปแก้แค้นพระยาแฉดกให้ได้ น้ำ
ตงแห้งเท่าช้างเท่าม้าแล้วจะยกไป.

๑ ครั้นถึงวัน ๗ ๕ ๒ ค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสอง
พระองค์ตรัสให้เทียบพัดทูลหว่านตราสังกรวดำเครื่องแค้นหนึ่ง ช้าง
เครื่อง ๑๐๐ ม้าพันห้าร้อย ให้พระราชมนูถือพัดห้าพันแปดกองนำ
ครั้นได้ศฤงคารฤกษ์ก็ยกทัพหลวงเสด็จไปโดยทางสถลมารค ถ่วงด่าน
พระजाฤกออกไป.

๑ ฝ่ายพระยาแฉดกแจ้งข่าวว่าทัพกรุงศรีอยุธยายกออกมา ก็ให้
พระยาแค้นทูลฟ้องพม่าพม่าหนึ่งไปตั้งอยู่ณเมืองโพธิ์สัตว ให้พระยา
บวรนายกคุมพลห้าพันไปตั้งอยู่ณเมืองบ่คบอง ขณะเมื่อพระยา

แค้นท้องฟ้า พระยาบวรนายกไปตั้งอยู่^๕นั้น ก็แต่งให้พระยาราชตั้งษาภิ
 พระยาม โนไมตรี เจ้าเมือง บัคของ คุณพด ห้าพันไป ตั้งชุมนุมอยู่ ณ บัระนาม
 ตำบลพาด ฝ่ายทัพหลวงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยกไปตามด่าน้ำ โคนค
 เข้าบัระนามช่องแคบ พระยาราชตั้งษาเห็นกองทัพดำขื่นไป ก็โจม
 คัศพระราชมณัฏ์แตกถงมาถึงนำข้างพระที่นั่ง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงต้องพระองค์ทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ให้แยกทัพตั้งกระหนาบขื่นไป
 กองทัพเขมรแตกพดล้มตายเป็นอันมาก สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า
 ทรงพระพิโรธว่าพระราชมณัฏ์ เป็นกองนำให้เสียที่ แก่ ข้าศึก จนทัพ หลวง
 ดิง^๕นี้ ครวัคให้ตั้ง โทษถึงสิ้นชีวิต สมเด็จพระเอกาทศรฐผู้เป็นพระ
 อนุชาธิราชกราบทูลว่า พระราชมณัฏ์เป็นนายกองทัพนำพ่ายข้าศึกถงมา
 ประทะทัพหลวงนั้นโทษถึงสิ้นชีวิต แต่ทว่าได้ โดยเสด็จงานพระราช
 สงครามก็มาก ประการหนึ่งการศึกก็ยังมีอยู่ ขอพระราชทานโทษ
 ไว้ ให้ทำราชการแก้ตัวครั้งหนึ่ง สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็มีบัญชา
 โดยพระอนุชาธิราช แล้วดำรัสให้พระราชมณัฏ์เร่งยกไปตั้งเมืองบัคของ
 เมืองโพธิสัตว์ให้แตกฉาน ทัพหลวงก็เสด็จยกตาม พระราชมณัฏ์ยก
 ไปตั้งเมืองบัคของเมืองโพธิสัตว์แตกฉานถงต้องตำบล ได้ผู้คนแต่เครื่อง
 สำตราดูรมาถวยเป็นอันมาก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ยกพยุหบาตรา
 ทัพไปถึงเมืองแฉก ครวัคให้มุขมนตรีนายทัพนายกองเข้าล้อมเมือง
 แฉกทหารเข้าหักเขาเมือง ชาวเมืองรบพุ่งบ้องกันเป็นสามารกเข้ามิได้
 แต่ล้อมเมืองอยู่ถงสามเดือนเศษ ไฟรพดในกองทัพหลวงขัดเสบียง
 อาหาร แต่งให้ออกลาดหาเสบียงก็มีได้ เข้าเป็นทนานตะบาท
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวดำรัสว่า ร่ายกมาครง^๕นี้ หมายถึงได้เข้าใน ท้องนา

ก็หาสมัครคิดสมัครไม่ ฝ่ายกรุงกัมพูชาธิบดีเต่าฝนก่แดงเข้าชนในท้องนา
ก็ไต่ผดน้อย ประการหนึ่งมีโตมทพเรือดำเตี้ยงมาด้วยกองทัพจึงขัดสน
เสบียงแต่เสบียงที่ใดเมือง ถึงดงหนกคพอวิจักก่าตงคักหนกมือเขามือ
อยู่แล้ว จำเอนจะถอยทัพกลับไปก่อน ครั้นวัน ๓๓ & คำ สมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวก่เด็กทัพกลับไปยังพระนคร ครศรีให้บำรุงข้างมารพดไว้
บิ๋นนำจะยกไปเอากรุงกัมพูชาธิบดีให้ ได้.

๑ ดุคักราช ๙๔๔ ปีมเมียจตุวาศก เดือน ๑๒ ข้างแรม พระเจ้า
หงษาวดีเสด็จออกจากราชการแผ่นดิน จึงศรีปลุกชาติด้วยท้าวพระยา
มุขมนตรีทงปวงว่าในบิ๋มเส่งนเห็นประหนึ่งทัพพระศรีจะถึงกรุง
หงษาวดีแต่สงบอยู่มิได้มานั้น ราชการข้างพระนครศรีอยุธยาจะเป็น
ประการใด จำจะแต่งกองทัพไปตรวจด่าน จะได้ฟังอังกิดการแห่ง
เมืองไทยให้ตระหนักด้วย ท้าวพระยามุขมนตรีทงปวงก็พร้อมโดย
พระราชบริหาร สมเด็จพระเจ้าหงษาวดีก็ศรีให้พระเจ้าแปรถือพด
ห้าหมื่น ข้างเครื่อง ๒๐๐ ม้า ๕๐๐ ยกไปตรวจด่านทาง แต่ให้ฟัง
กฤตคัพทคู้ ถ้าแผ่นดินพระเจ้านครศรีอยุธยายังเป็นของพระนครอยู่
อย่าให้ตั้งด่านแดนเข้าไป แต่หญ้าเด่นหนึ่งก็อย่าได้ทำอันตรายเลย
ครั้นได้ศุภวารดิถีอุทุมฤกษ์ พระเจ้าแปร ก็ถวายบังคมตา ยกข้างมารพดไป
ตรวจทางตระเวนด่านโดยสถตมารค ครั้นมาถึงด่านค้อแดนก็แจ้งว่า
แผ่นดินยังเป็นของพระนคร พระเจ้าแปรมิได้อยู่ในพระราชบัญญัติ
พระเจ้าหงษาวดี คิดกำเริบจะเอาความชอบ ก็ยกตั้งด่านเข้ามา
ตั้งอยู่ตำบลตั้งขด้า เจ้าเมืองกาญจนบุรีชาวก็ตรวจครวรัรักษาค่ายคู
ประตูหอรับไว้มัน แล้วก็บอกเข้าไปให้ทราบทุก สมเด็จพระเจ้า

อยู่หัวทั้งสองพระองค์ทรงบังนงครครีว่า จะไปเดินตรุษเมืองแถว
ตีต่งกรานซึ่งมาก่อนแต่ จำจะยกออกไปเดินต่งกรานกับมอญให้
ต่งก่อน แล้วกำหนดให้เกณฑ์พลต่งกรานจำเครื่องแต่งหนึ่ง ช้าง
เครื่อง ๘๐๐ ม้า ๑๕๐๐ ให้ต่งพรโชนทวารคดีไม่ชมนามคำบดตุมพลัด
ต่งทัพไชยทุ่งภูเขาทอง.

๑ ครั้นณวัน ๓ ๓ ๓ คำได้เพชรฤกษ์อันอุดม สมเด็จพระนเรศวร
เป็นเจ้าทรงช้างต้นพดายโจอมจักรพาเป็นพระคชาธาร สรรพด้วยคชา
ภรณ์เครื่องมั้น สมเด็จพระเอกาทศรถทรงช้างต้นพดายศักรุพินาศเป็นพระ
คชาธาร ประดับเครื่องคชาภรณ์ เสด็จยกพยุหแสนยากรทวยหาญ
ให้พระยาดักราชเดโชถือพล ๕๐๐๐ เป็นกองนำ ยกไปโดยทางเมือง
สุพรรณบุรี ครั้นเสด็จถึงเมืองกาญจนบุรีเสด็จหยุดประทับแรม จึง
มีพระราชบริหารดำรัสตั้งพระมหาเทพให้ถือพล ๕๐๐๐ ยกไปตั้งชุมนุมอยู่ที่
ทางทัพพระเจ้าแปรยกมา ถ้าทัพข้าศึกแตกถอยไปก็ให้ออกโจมตีซ้ำ
เติมให้แตกฉานยับเยิน พระมหาเทพก็ยกไปชุมนุมอยู่ตามรับสั่ง สมเด็จพระ
พุทธเจ้า อยู่หัวทั้งสองพระองค์เสด็จ ยก พยุหบาตรา ทัพ จาก เมือง
กาญจนบุรีไปถึงคำบดต่งชด่า ก็ตั้งค่ายประชิดแล้วให้ทหารขึ้นไปร้อง
นำทัพว่า อ้ายมอญเหล่านี้หาเกรงพระเดชเดชาานุภาพไม่ฤ ถ่วงแดนเข้า
มาไย บัดนี้พระกาดเสด็จมาจะประหารชีวิตเองทั้งปวงแล้ว สมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์แยกพระคชาธาร พร้อมด้วยทนต์ทหาร
ซ้ายขวา นำต่ง กระโจมตี่ ข่าพัน ม้า มอญ แดก ฉานตม้ตายเป็นอันมาก
พระเจ้าแปรเห็นเหลือกำลังจะทานมิได้ ก็รุกหนี ทหารกรุงเทมมหานคร
ศรัยยุทธยาถ่ยกตามไป ฝ่ายทัพพระมหาเทพซึ่งไปชุมนุมอยู่นั้นเห็นได้

ก็ยกออกโจมตีทางพื้น ข้าศึกตายตมามากถล่นไปโดยทาง ชายบ่ ชายตง
จนพระเจ้าย่ตมของค้ จ้มได้ม้อญแตข้งม้เครื่องดำตราวูรมาถวย
เป็นอันมก ต้มเต้จพระเจ้าอยู่หว่ตงต้องพระองค์ก็เด็กทพกตบเข้า
พระนคร.

๑ ครั้นวัน ๕ ๖ ๓ ค่ำ ก็ปุ่นบ่เห็นจุมุขมนตรีนายทพนายกองทัพองท่งปวง
โดยต้มควร ต้มม้พระราชบริหารตั้งพระยานครนายก พระยา
ปราจิน พระวิเศษเมืองฉเชิงเทรา พระสุระบุรี ๔ ห้วเมือง ให้
พระยานครนายกเป็นแม่กองใหญ่ คุมพลหมื่นหนึ่งออกไปตั้งค่ายชุกค
ปลูกย้งฉางถ้ายดำเตยงไว้ตบตท้านบ รักษาให้มันอย่าให้เสียที่แก่
ข้าศึก ฝ่ายพระยานครนายก พระยาปราจิน พระวิเศษเมืองฉเชิงเทรา
พระสุระบุรี กราบถวยบังคมตาเต้ก็ไปทำตามพระราชบัญชาตั้ง.

๑ ฝ่ายพระเจ้าแปรเมื่อแตกหนีมาถึงเมืองหงษาวดี เหตุอวิพตข้ง
ม้าประมาณกึ่งหนึ่ง พระเจ้าหงษาวดีทรงพระพิโรธ ตรัสว่าพระเจ้า
แปรต้องพระราชบริหารให้เสียอวิพตข้งม้คังนี้ ให้ประหารชีวิตตรเสีย
ท้าวพระยามุขอำมาตยท่งปวงกราบบังคมทูลขอชีวิตไว้ พระเจ้า
หงษาวดีก็โปรดพระราชทานให้ถอดเต้จากที่ถานาค้กดี.

๑ ตุลาคม ๕๕๕ บีมแมเบญจศก ต้มเต้จพระนครเป็นเจ้าครน
เต้จการพระราชพิธีอศวยุชเต้ด ม้พระราชบริหารตั้งให้เกณฑ์ทัพ
เตรียมไว้ แดพตศกรจดำเครื่องแถนหนึ่ง ข้งเครื่อง ๘๐๐ ม้า ๓๕๐๐
กำหนดเดือนอ้ายจะยกไปตั้งกรุงกัมพูชาธิบดี ให้เกณฑ์ทัพเมืองนคร
ราชดีมาหมื่นหนึ่ง ยกตั้งทางตะพานทิพะพานแถงไปเขาเมืองเต้ยม
ราบ ต้ไปฟากควนออกตั้งกะพงสวย แดให้เกณฑ์ทัพเรือเมือง

ปากใต้ ๒๕๐ ตำ ให้พระยาเพชรบุรีเป็นแม่ทัพ เกณฑ์เรือดำเตี้ย
เมืองนคร เมืองพัทลุง เมืองสงขลา เมืองไชยา ๒๐๐ ตำ บรรทุก
เข้าดำเตี้ยให้ได้ ๒๐๐๐ เกวียน ทงทัพเรือแตกทัพดำเตี้ยเป็นคนหมิ่นหนึ่ง
สรรพไปด้วยเครื่องสรรพศาสตราวุธปืนใหญ่น้อยกระสุนดินประดี ไป
ตีเขาเมืองป่าดักทัพหนึ่ง ให้กองทัพอาสาจามแตกกองทัพเมืองจันทบุรี
คุมเรือรบ ๑๕๐ ตำ พดรบพดแจวหมิ่นหนึ่ง สรรพไปด้วยเครื่องศาสตราวุธ
ปืนใหญ่น้อยกระสุนดินประดี ให้พระยาราชบังสรรค์เป็นแม่ทัพตีไปทาง
ปากน้ำพุทไธมาศ แดทัพบกทัพเรือหัวเมืองทงนกำหนดเดือนอ้ายชน ๕
คำให้ยกพร้อมวันทัพหลวงเสด็จ ท้าวพระยาพระหลวงหัวเมืองก็จัด
แฉงทัพบกทัพเรือไว้โดยพระราชกำหนด.

๑ ครั้นวัน ๖ ๓ คำ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวดำรัสให้ ไปดงพิช
ชุมพดตำบลทุ่งหารตรา ถึงวัน ๓ ๓ คำ เพดารุ่งแล้วสองนาฬิกา
ห้าบาท สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระองค์ ก็ทรงเครื่อง
อาภรณ์วิจิตรอลงการประดับสำหรับพิไชยยุทธเสด็จ ครั้นได้เพ็ชร
ฤกษ์มงคลอันประเสริฐ พระโหราธิบดีซึ่งไชยช้อพราหมณ์ถวาย
เลี้ยงสังข์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสวยสุชาธิราชทรงช้างคันเจ้าพระยา
ไชยานุภาพเป็นพระคชาธาร สมเด็จพระเอกาทศรถทรงช้างคันเจ้าพระยา
ปราบไตรจักรเป็นพระคชาธาร เข้าโชนทวารพระสงฆ์ราชาคณะประหน้า
พระพุทธมนต์ พระยานนทศัตถ์ไม่ชมนามโดยศาสตรา พร้อมด้วยเสนา
มาตย์ นิกร ทวยหาญ แห่แห่น รวดรายโดย กระบวน พยุหบาตรา เป็น ชนิด
ประดับด้วย เสวตฉัตร ชุม สาย วาดวิชนีบัง พระสุริยา อตงการ โกตาหล

ศัพทดำเนินเคียงแตรตั้งขิมของกตองอั้งฮอด เด็ดจกรั้ราพตเคินโดยสถถมารค
ทางตำนพระเจ้าฤก ประทับร้อนแรมไปตามระยะก็ถึงตำบลค่ายทำนบ.

๑ ฝ้ายพระยานครนายก พระยาปราจิณ พระวิเศษเมืองฉะเชิงเทรา
พระสุระบุรี ผู้รักษาค่ายฉางเข้ามาเฝ้าทูลข้อราชการแด่จำนวนเข้าเด็รัจ
ตั้งทุกประการ จึงดำรัสให้พระสุระบุรีคุมพลพันหนึ่งอยู่รักษาค่ายฉาง
เข้า แล้วให้แต่งกองออกไปลาดตระเวนฟังราชการให้ถึงทัพหลวง แต่
พระยานครนายก พระยาปราจิณ พระวิเศษ กับพล ๘๐๐๐ ให้
ยกไปเข้ากระบวนทัพหลวง แต่ทัพหลวงตั้งตำบลพะเนียดทางร่วมที่จะ
ไปเมืองบักของแต่เมืองนครเสียมราบ จึงมีพระราชบริหารให้พระราช
มนูเปนกองนำ คุมพลสองหมื่นห้าพันยกไปแกัดวัดเขาเมืองบักของ
แต่เมืองโพธิสัตว พระราชมนูนายทัพนายกองทั้งปวงกราบถวายบังคม
ตาแล้วก็ยกไปตามพระราชกำหนด รุ่งขึ้นวันหนึ่งกองทัพหลวงก็เด็ดจ
ยกพยุหโยธาทหารไปตาม.

๑ ฝ้าย พระยา แดวก ขณะ เมื่อ เดือน สิบเอ็ดเดือนสิบสองแต่งคนให้มา
สอดแนมเอาข่าวราชการได้เนื้อความว่า กรุงพระนครศรีอยุธยา
แห่งเท่าข้างเท่ามาจะยกทัพออกมาก็ออกมาตกรุงกัมพูชาธิบดี ก็ให้
จัดแจงแต่งการพระนครเป็นสำมารถ ฝ้ายหัวเมืองรายทางที่ค่ายคูหอรบ
ปรักหักพังหนักซ่อมแปลงขึ้นมั่นคงทุกเมือง แต่เมืองบักของนั้นมพล
ทหารราบหมื่นหนึ่ง ให้พระยามโนมิตรเป็นแม่ทัพ เมืองโพธิสัตวให้
พระยาสุวรรณโลกเจ้าเมืองเป็นแม่ทัพ พลสองหมื่น แล้วให้พระศรี
สุพรรณมาธิราชผู้ เป็นพระอนุชาถือพล ทหารสาม หมื่น ออก มาตั้ง ทัพ อยู่
ณเมืองบริบูรณ์ แล้วแต่งคนเร็วมาใช้ผลัดเปลี่ยนกันสืบข่าวราชการ

ณเมืองโพธิสัตว์เมืองมัตตบองมิได้ขาด ทางเรือนนี้แต่งกองทัพเป็นสองทัพ ให้พระยาวงษาราชกุมเรือกูไต้แห่งทรายร้อยห้าสิบตำ พดรบพดแจว ห่มหนึ่ง ธรรมไปด้วยเครื่องธรรมดำตราดูขบั้นใหญ่น้อยกระสุนดิน ประสิดง ไปรักษาเมืองบ้ำดัก ให้พระยาภิมุของษาคุมเรือกูไต้แห่งทราย ร้อยห้าสิบตำ พดรบพดแจวห่มหนึ่ง ธรรมไปด้วยเครื่องธรรม ดำตราดูขบั้นใหญ่น้อยกระสุนดินประสิดง ไปรักษาเมืองจตุรมุขปาก กตั้งซึ่งกองทัพเรือข้าศึกจะมาทางพุทไธมาคั้น ให้พระยาจันจันตุยก เขาพดเมืองดำโรงทอง เมืองเชิงกระชุม เมืองกะปอด กะพงโล่ม เป็นคน ๕๐๐๐ ไปรักษาปากน้ำเมืองพุทไธมาค.

๑ ฝ่ายพระราชมนูข้ามถ่าน้ำโคนคมาใกล้ตำบลตำพาดชายบ้ำรนามที่ เขมรเคยข่มทัพแต่ก่อน ก็จัดพลพร้อมเสร็จเป็นทัพพ่อทัพดี ส่วน พระราชมนูซึ่งพ่ายจู่โจมทัพ มีทหาร ๓๐๐ ถือหอกเดินนำข้าง ครั้น ถึงบ้ำรนามก็มิได้เห็นกองทัพเขมร แล้วยกถ่วงเข้าไป.

๑ ฝ่ายพระยามโนไมตรีซึ่งรักษาเมืองมัตตบอง แจ้งว่ากองทัพไทยยกมา จึงปรึกษาแก่นายทัพนายกองทงปวงว่า พระนเรศวรเป็นเจ้าของเจ้าเด็ดยก มาครั้งก่อนนเห็นเป็นทพุดรพดกันน้อย ประการหนึ่งเข้าต้นในท้องนาเรา ก็เดี่ย ข้าศึกหาได้เป็นกำลังไม่จึงเลิกทัพถอยกลับไปแล้วเห็นเป็น เทือกเขาใหญ่หลวงนัก วิพธข้างมากมาก แล้วตั้งยุ้งฉางถ่ายตำเดี่ย รายทางออกมา ซึ่งเราจะรับปะทะหน้าศึกเหมือนครั้งก่อนนเห็นไม่ได้ จะรักษาแต่เมืองให้มันไว้ดูกำลังข้าศึกก่อน ถ้าเห็นหนักเหลือกำลัง จึงจะบอกขอกองทัพมาช่วย นายทัพนายกองทงนุกเห็นด้วย พระยามโนไมตรี จึงให้ตรวจนำที่เชิงเทินตระเตรียมเครื่องดำตราดูขบั้น

แซมชวากหนามให้แน่นหนา แล้วให้ทำธงพานเรือข้ามแม่น้ำ ๓ ธงพาน
คือหัวเมืองกลางเมืองท้ายเมือง แดงค้ำยกระหนาบคันธงพานข้าง
ละ ๆ ค้ำย ให้รักษาค้ำย ๆ ละ ๕๐๐ แล้วแต่งให้หมื่นศรีดีเห็นจุม
กองตระเวนแต่ม้าออกไปนั่งทางคอยเหตุ ถ้าข้าศึกยกมาให้ ยิงปืน
เป็นสำคัญ.

๑ ฝ่ายที่หน้าพระราชมนูยกเดินมา แดงเป็นกองเสื้อป่าแมวเซา ๓
หอก ๗ หอกได้ติดต่อมาก่อน ยังทางประมาณร้อยเศษจะถึงเมือง
บัตตอง พบเขมรกองตระเวนได้รบยิงกันจับได้ ๓ คน ตั้งไปให้พระ
ราชมนูถามแจ้งความเสร็จแล้วก็คมมือหัวเราะ จึงว่าซึ่งพระยามโน
ไมตรีเจ้าเมืองบัตตองคิดรับเรากับเมือง ไม่ออกมารบกลางแปลงนั้น
สำคัญว่ามันอยู่แต่อยู่ๆ เราเห็นว่าหามันไม่ จะรับเราได้แต่สักนาฬิกา
หนึ่งก็พอดี อุปมาเหมือนหุ่นแต่ดำดีไหนเลยจะทานกำดั่งมหาชาติพยุ
ใหญ่ได้ ว่าดังนั้นแล้วก็กำหนดนายทัพนายกองให้ยกเข้าตีเมืองบัตตอง
ให้ได้แต่ในพลาน ฝ่ายนายทัพนายกองพร้อมกันยกเข้าตีค่ายซึ่งกันรับ
คันธงพานทั้งหกค้ำย ได้เขมรซึ่งแตกออกจากค่ายนั้นบ้าง จึงตั้งนำบ้าง
บ้างข้ามธงพานเข้าประตูค่ายเมืองคองกัน พระราชมนูเห็นดังนั้นก็ขับ
ทหารไล่ไปตามธงพาน แดงพันเขมรล้มตายในน้ำบนบกเป็นอันมาก
หักเข้าเมืองได้จุดไฟเผาเมืองขึ้น ครอบครวัชาวเมืองแตกคินวิ่งออก
ไปจากค่ายได้บ้าง จับได้พระยามโนไมตรี ครอบครวั ข้างพตาย
พังยับยิบข้าง ม้าห้าสิบม้า ปืนใหญ่ร้อยเครื่องสำตราวุธเป็นอันมาก
พอทัพหลวงเสด็จถึง ตั้งตำบลปราสาทเอก พระราชมนูก็คุมตัว
พระยามโนไมตรีมาถวายสดมภ์เจ้าอยู่หัว ให้ถามพระยามโนไมตรี

ให้การกราบทูลว่า พระยาแฉกให้พระศรีสุพรรณมาชิราชผู้เป็นพระ
 อหุชาถือพัด ๓๐๐๐๐ ตั้งรับอยู่ณเมืองบริบูรณ์ตำบลหนึ่ง ให้พระยา
 สวรรคโลกเจ้าเมืองโพธิ์สัตว์ถือพัด ๒๐๐๐๐ ตั้งรับอยู่เมืองโพธิ์สัตว์ตำบล
 หนึ่ง ฝ่ายกองทัพไปตั้งรับอยู่ทางเวียงนี้ ให้การกราบทูลเสร็จสิ้นทุก
 ประการ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงตรัสถามว่า ถ้าแต่เมืองโพธิ์สัตว์
 แต่เมืองบริบูรณ์สองตำบลนั้นแตกแล้ว เห็นกรุงกัมพูชาธิบดีจะเสียฤๅไม่
 พระยามโนไมตรีให้การกราบทูลว่า ซึ่งเมืองจะเสียมิเสียนั้นจะกราบ
 ทูลเกรงจะเป็นเท็จ สุดแต่พระราชดำริห์การเป็นต้น แต่ข้าพเจ้าเห็น
 ว่าซึ่งกองทัพรับอยู่สองตำบลนั้นอุปมาเหมือนหน้าดำเถา กรุงกัมพูชาธิบดี
 เป็นท้ายดำเถา ถ้านำดำเถาคงคั่นแตกพยุใหญ่ แฉกหักชำรุดรั่วอับ
 ปางตงแล้ว แต่ท้ายดำเถาจะรักษาไว้หนึ่เป็นอันยากนัก พระบาท
 สมเด็จพระพุทธเจ้า อยู่หัว ทั้งสอง พระองค์ได้ ทรง พังตั้งนั้น แยมั พระโอรส
 แล้วตรัสว่าพระยาเขมรคนนั้นพูดจาหนักหน้ำหนัก ให้เขาไว้ไว้ ครีทเท่าตั้ง
 นั้น แล้วก็ ตั้ง พระยานครนายกให้คุม พัด ๓๐๐๐ อยู่รักษา เมือง บัดบอง
 เกดยกด้อมเขมรให้เกี่ยวเข้าเก็บเข้าในท้องนาได้ยั้งนางไว้ ให้ ได้จึงมาก.

๑ ขณะเมื่อเมืองบัตบองแตกนั้น พอลคนเร็วมาใช้เขมรเมืองโพธิ์สัตว์
 ออกมาพึ่งราชการ มาถึงบ้านตะตวงค์ พบปะตปะตพระยาพระ
 เขมรนายหมวดนายกองแต่ไพร่กองทัพเมืองบัตบองแตกเข้ามา ก็พา
 กันกลับไปเมืองโพธิ์สัตว์แจ้งแก่พระยาสวรรคโลกทุกประการ พระยา
 สวรรคโลกแจ้งตั้งหนึ่กับออกหนังสือ ส่งตัวพระยาพระเขมรทั้งปวงเข้าไปยัง
 กรุงกัมพูชาธิบดี แล้วจึงปลุกษานายทัพนายกองว่าพระยามโนไมตรี
 มิได้แต่งกองทัพออกรับที่กล้า แฉกของข่มกองโจรดูกำลังก่อน ตะให้

ศึกเข้ามาถึงเมืองจนเดี่ยครอบครวัยบเย็น ข้าศึกก็ม่น้ำใจกำเริบหนัก
ขึ้น จะเอาไปอย่างมิได้ เราจะยกออกไปรบกับตางทาง นายทัพ
นายกองก็เห็นด้วย พระยาสุวรรณคโธกรก็ให้มอ่นครอบครวัยออกเดี่ยวจาก
เมือง แล้วก็ยกออกไปตั้งรับจำนำตงกุมเขาน้ำไฉ่หลัง หมายถึงมิ
ให้ข้าศึกเอาไศรยได้ จึงแต่งเปลกองโจรหกกอง ๆ ละ ๕๐๐ แล้วตั้ง
ว่าใต้ที่จึงทำ ถ้ามิได้ให้หัดเข้ามา ถ้าเห็นศึกหนักเหลือกำลังให้
ลาดถอยเข้ามา เราจึงจะยกออกถอย กองโจรก็ไปทำตามพระยา
สุวรรณคโธกรตั้ง.

๐ ฝ่ายพระราชมนูครั้นพระยานครนายกองอยู่รักษาเมืองมีคบองแล้ว ก็
กราบถวายบังคมลาสิกเข้าไปเมืองโพธิสัตตว กองทัพหลวงก็เสด็จตาม
เข้าไป ทหารพระราชมนูยกเข้าไปถึงตำบลหนองจอก.

๐ ฝ่ายเขมรกองโจรก็ออกรบทัพหน้าก็ตีแตก แต่เขมรรับรายทางเข้า
ไปถึงหกตำบล พลเขมรต้องตำตราอูบ้วยตาย เหลือกำลังแล้วก็
ถอยเข้าไปหาทัพใหญ่ พระราชมนูก็ยกทหารหนุนเนื่องกันเข้าไป ฝ่าย
พระยาสุวรรณคโธกรได้ยินเสียงปืนรบดังครู่หนึ่ง พอเห็นเขมรแตกทัพ
ไทยไล่ตีเข้ามา พระยาสุวรรณคโธกรให้ตีกองทัพของสัตตัญญาไปกชยกทหาร
ออกไปรับ ได้รับกันกับทัพหน้าพระราชมนูจนถึงตำบลบอนพันแทาง พระ
ราชมนูเห็นดังนั้นก็ยกทหารเผื่อออกตีประจำเข้าไป ทัพเขมรรับที่กล้า
ไม่อยู่ก็แตกตีตายอูบ้วยเจ็บเป็นอันมาก พระยาสุวรรณคโธกรชั้นข้างข้าม
น้ำหนีไปได้ ทัพไทยไล่ข้างพาดยั้งห้าสิบข้าง ม้า ๓๐๐ ม้า กับ
เครื่องตำตราอูบ จับได้เขมรเป็นอันมาก แล้วยกตามเข้าไปได้เมือง
โพธิสัตตว ก็บอกตงไปถึงทัพหลวง สวมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าตี

พระไทย เสด็จพระราชดำเนินยกเข้ามาตั้งหน้าเมืองโพธิ์สัตว์ ฝ่าย
 พระราชมนูนายทัพนายกองเข้ามาเฝ้าพระบาทยุคต ถวายขังม้าเครื่อง
 สาคราวุธแด่เขมรเซตยทงปวง ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็มีพระราช
 โองการสั่งให้พระยาปราจิณ กับพล ๓๐๐๐ ตั้งอยู่เก็บรวมเสบียงอาหาร
 ณเมืองโพธิ์สัตว์ แล้วตรัสปลุกษาราชการแก่สมเด็จพระอนุชาธิราชว่า
 เมืองโพธิ์สัตว์กับตบองเราก็ดูได้แล้ว แต่เมืองบริบูรณนั้นพระยาแฉวกให้
 หนีออกมาตั้งบริบูรณมาก เห็นจะพร้อมตามประการ ทั้งอาชญา
 ก็จะทำ ทหารก็จะแฉงมือ เครื่องศาสตราวุธก็จะพร้อม ถึงกระนั้น
 ก็อุปมาเหมือนพระยานาคราช ถึงเมื่อนมาทมิเตชานุภาพมากก็ดี ฤ
 จะอาจมาทณกำลังพระยาครุฑได้ เราจะหักเอาให้ได้แต่ในพิริบคา
 เดียว ครั้นเท่าคั้งนั้นแล้วก็สั่งให้ทพนาเร่งยกต้องเข้าไป อย่าให้พล
 ทหารคั้งกัน ครั้นเพตาคัดตามยามได้เพชรฤกษ์พระจันทร์ทรงกรดต้อง
 สว่าง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ทรงเครื่องสำหรับพิไชย
 ยุทธเดรัจฉาน ก็เสด็จยกพลโยธาทัพจากเมืองโพธิ์สัตว์ไปเมืองบริบูรณ.

๑ ฝ่ายพระยาสุวรรณโคตกแด่นายทัพนายกองซึ่งแตกมานั้น ก็ไปเมือง
 บริบูรณ เข้าเฝ้าพระศรีสุพรรณมารีราช ทูลแจ้งข้อราชการซึ่งได้
 รบเสียแก่ข้าศึกทุกสิ่งทุกประการ พระศรีสุพรรณมารีราชได้แจ้งคั้งนั้น
 ก็ตกพระไทย จึงแต่งกองตระเวนไปเสาะป่ามดัดเปลี่ยนกันออกไปลาด
 คอยดูข้าศึกทั้งหลาย ให้จุดเผาเข้าคั้งในท้องนาเสีย แล้วบอกข้อ
 ราชการเข้าไปณกรุงกัมพูชาธิบดี ฝ่ายพระยาแฉวกแจ้งว่าเมืองโพธิ์สัตว์
 กับตบองเสียแก่ข้าศึกแล้วก็เสียดพระไทย จึงสั่งให้พระยาราชนเรศคุมพล
 หมื่นหนึ่งยกไปช่วยเมืองบริบูรณ.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเสด็จยกพยุหบาตราทัพอันแรมตาม
ทางมาตามคันทันถึงชายป่าทุ่งนาเมืองบริบูรณ์ กองหน้าพบเขมรกอง
ตระเวนเข้าได้รับยิงกัน เขมรแตกวิ่งเข้าเมือง พระศรีสุพรรณมาราช
แจ้งคตหนักครีว่าศึกไทยได้ทยกเข้ามา ครั้นจะแต่งกองทัพออกรบ
เกิดอรัมมิอยู่ที่หารก็จะเสียใจ ประการหนึ่งก็ก็ยังมิประชุมกันอยู่
ต่อเมื่อใดแต่บางออกแล้วเราจึงจะยกออกก็ทีเดียว ให้แต่ตรวจตรา
รักษานาที่เชิงเทินไว้ให้มั่นคง อย่าให้ข้าศึกเข้าแทรกหักเอาได้ ครี
เท่าตั้งนั้นแล้วก็มีได้แต่งทหารออกรบ.

๑ ฝ่าย สมเด็จพระนเรศวร เป็น เจ้า เห็น ทัพ เขมร มิได้ ยก ออก มา รบ
พระองค์ก็มีโดยทัพ จึงมีพระราชบริวารกำหนดให้นายทัพนายกองเข้า
ล้อมเมืองรบหักเอาให้ได้ ในเวลานั้น ฝ่ายนายทัพนายกองทั้งปวงก็แบ่ง
บ้านกันเป็นหน้าด่านยกล้อมโอบรบเข้าไป ฝ่ายเขมรก็รบยิงธนูหน้าไม้
ไฟออกมาเป็นสามารถ กองทัพไทยก็มีได้ถอย ชุมมุดดินเป็นสนาม
เปลวบังตัวรุกเข้าไป พอเปลวพลบค่ำก็ประจบกันที่ซัด ก็เข้าถอน
ขวากหนามเป็นค่ายเยื้องค่ายพันค่ายจนถึงได้ พันแห่งกัน.

๑ ฝ่ายพระศรีสุพรรณมาราช เห็นศึกหนักเหลือกำลังจะรับมิอยู่
ขึ้นข้างพระที่นั่งใต้ทหารหมื่นหนึ่งก็แหกเมืองออกไป ทัพไทยก็เข้าเมือง
ได้ ได้พันแห่งเขมรเจ็บป่วยล้มตาย กองทัพเขมรก็หนีรบาคันออก
ทุกหน้าที่ กองทัพไทยจับได้พระยาเสนาธิบดีเจ้าเมืองบริบูรณ์ พระ
หัตถ์ของหมื่นไพร่เขมรบันใหญ่ร้อยเครื่องศาสตราวุธเป็นอันมาก ได้ช้าง
พลายพังใหญ่ร้อย ๗๕ ช้าง ม้า ๒๐๐ เศษ.

๑ ฝ่ายพระศรีสุพรรณมารีราชแหกออกจากค่ายได้ มีได้ยังพด
 รับเดินในเพตาดงคั้นถึงตำบลบ้านพังรอ พบทัพพระยาราชนเรศ
 ซึ่งพระยาแฉกให้ออกมาช่วย ก็พากันถอยเข้าเมืองขึ้นเฝ้าแจ้งราชการ
 แก่พระยาแฉกทุกประการ พระยาแฉกได้ทรงฟังดังนั้นก็ทรงพระโกรธ
 ครักคราดโทษพระศรีสุพรรณมารีราชแต่นายทัพนายกองแล้ว จึงให้
 ตรวจตราล้อมค่ายเกณฑ์ผู้รักษาน้ำที่เชิงเทินหรือบรชนนอก ซ่อมแซม
 ขวดกาน้ำเอาน้ำใหญ่ขึ้นใส่ บ่อมแต่ประตูเมือง น้ำที่นั่นห่าง ดิบวาไว้บน
 หลักแก้วบอหนึ่ง ถัดเชิงเทินเข้ามาไว้กองหนุนของตะสามร้อยห่างกัน
 สามเด้า เเชิงเทินชนกต่างนำไว้กองขึ้นตั้งกอง ๆ ตะสามพัน ให้พระศรี
 สุพรรณมารีราชผู้เป็นอนุชาอยู่ค้ำหน้าเห็นอ พระราชบุตรอยู่ค้ำหน้า
 เจ้าฟ้าทะตะหะอยู่ค้ำหน้าคั่นออก พระยาราชนเรศอยู่ค้ำหน้าคั่นคก เเชิง
 เทินขึ้นในไว้กองใหญ่ตั้งกอง ๆ ตะห้าพัน ในขบวนทัพหลวง แล้ว
 แต่งหนังสือให้พระยามนตรีเสนาหาถือไปเมืองญวนขอกองทัพมาช่วย.

๑ ครั้นเพตาดุสาโยค พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสอง
 พระองค์เสด็จออก พร้อมด้วยหม่อมขุนอามาตยราชปโรหิตนายทัพนายกอง
 กราบถวายบังคมเฝ้าบาทยุคตเถตอนกตาด พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวจึงตั้งให้คุมเอาตัวพระยาเสนาธิบดีเจ้าเมืองบริบูรณ์ พระหัตถ
 ขุนหมื่นนายทัพนายกองเขมรเข้ามานำพระที่นั่ง ให้ถามข้อราชการใน
 เมืองแฉก แต่พระยาเสนาธิบดีพระหัตถขุนหมื่นนายทัพนายกองทั้งปวง
 ก็ให้การกราบทูลเสร็จตั้งทุกประการ จึงมีพระราชโองการให้พระ
 วิเศษเมืองฉเชิงเทราเป็นพระยาวิเศษ ให้เป็นนายกองทัพคุมพดตาม
 พันตั้งอยู่ณเมืองบริบูรณ์ ปดุกยุงฉางรวบรวมเสบียงอาหารไว้เสร็จ

แล้วเสด็จ พระราชดำเนินยกพยุหบาตราทัพโดยลำดับมารควัดสองคั่น ถัดถึง
กรุงกัมพูชาประเทศ ทัพหลวงตั้งค่ายมั่นใกล้เมืองทางประมาณเจ็ดสิบ
เดชน์ ครั้นให้นายทัพนายกองตั้งค่ายล้อมประชิดเมือง ให้พระราช
มน้อยด้านควนคอก พระยาดีหราชเดโชอยู่ด้านใต้ พระยาทำยหน้า
อยู่ด้านควนออก พระยามหาโยธาอยู่ด้านเหนือ.

๑๐ ขณะเมื่อทัพหลวงตั้งค่ายรายทางเข้ามาถึงเมืองโพธิ์สัตตวันนั้น กอง
ทัพพระยาราชบงส์รชเข้าตีได้เมืองพุทไธมาศ พระยาจันจันตุแม่ทัพเขมร
ตายในที่รบ ด้วยยกเข้ามาชนปากถ้ำถึง ได้รับกับกองทัพเรือพระยา
ภิมุขวงษา ฝ่ายกองทัพพระยาเพชรบุรีเข้าตีเมืองป่าสัก ได้รับกับกอง
ทัพเรือพระยาวงษาธิราช กองทัพเขมรแตก พตเขมรจมน้ำตายเป็น
อันมาก พระยาวงษาธิราชก็ต้องสิ้นใหญ่ตาย กองทัพไทยได้
เมืองป่าสักกับด่านเขาจันตูกำลัมห้าด่านลุ่มฝรังสองด้าน เรือรบเรือได้
สิ้นใหญ่ร้อยเครื่องสำตราวุธเป็นอันมาก พระยาเพชรบุรีก็ยกติดตาม
ชนมาถึงปากถ้ำถึง เห็นกองทัพพระยาราชบงส์รชกับเขมรยั้งรบกันอยู่
พระยาเพชรบุรีก็ยกคืบหน้าเข้าไป กองทัพเขมรทานมิได้ก็แตก พระยา
ราชบงส์รชกับพระยาเพชรบุรีต้องทัพบรรจบกันเขากลับ ยก มา ตี ได้ เมือง
จตุรมุข ด้วยยกชนไปบรรจบกองทัพหลวงณเมืองแฉดก.

๑๑ ฝ่ายกองทัพเจ้าพระยานครราชสีมา ซึ่งตั้งเมืองนครเดียมราม
พากษเสด็จมาควนคอก ก็ยกมาตั้งค่ายมั่นเมืองกพงด้วยพร้อมกัน
กับกองทัพเรือพระยาเพชรบุรี พระยาราชบงส์รช แต่เจ้าพระยา
นครราชสีมา พระยาพระทอง หัวเมือง นายทัพนายกองก็พากันขึ้นไป เจ้าพระ
ยาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวณค่ายเมืองแฉดก กราบทูลซึ่งได้รับ

รายนางแต่ได้เจ้าเงิน ดุลบุ ฝรั่ง เครื่อง ตำตราดู ปั้นใหญ่ น้อย เสรีจ ด้้น
ทุกประการ.

๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระโสมนัส จึงดำริห์
การที่จะเข้าหักเมือง แต่มีพระราชโองการตั้งนายทัพนายกองค่ายล้อม
ทั้งปวงให้เร่งเดินค่ายประชิดเข้าไปให้ใกล้ ห่างเมืองเดินหนึ่งสามสิบวา
ให้ตั้งข้อมพูนดินทงตมุ่ม ๆ ตะตองค้ำน เขาปืนใหญ่ที่พร้อมขึ้นจังกายิง
กวาดคามเชิงเทิน บรรดาประตูเมืองหนักให้ตั้งข้อมเขาปืนใหญ่ขึ้นยิง
ด้วย น้าที่โคทหารบางอยู่ให้กองทัพเรือกองทัพเมืองนครราชสีมา
ยกมาบรรจบเร่งทำการให้แล้วพร้อมแต่ในสามวัน ถ้าผู้ใดมิแล้วตาม
กำหนดจะตัดศีรษะเสียเสีย ฝ่ายนายทัพนายกองถ้วพระราชอาชญา
กราบถวาย บังคม แล้ว ก็ เร่ง ทำตาม พระราช บัญชาทาง กตางวัน กตางคืน
พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงให้แต่งหนังสือว่า หนังสือเราผู้เป็น
นายกพลทหารทัพหน้าอันเป็นสวามีประวาศบาทมฤตกากรบวรรัตนามาศ
ดุจหนึ่งจักรแก้วอันอยู่ในใต้เบื้องบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวณกรุงเทพ
ทวารวดีศรีอยุธยา อันมีพระบุญเศษมากดุจดวงพระทินกรส่องโลก
มายังพระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีซึ่งเป็นใหญ่ในกัมพูชประเทศ ด้วยแต่
ก่อนกรุงกัมพูชาธิบดีเคยถวายหิริญ สุวรรณมาตา เครื่องราช บรรณาการ
สองพระนครก็เป็นสุวรรณบัณฑ์เดียวกัน สมนั้พราหมณอาณาประชา
ราชฏรก็ได้ความศุขานุศุข เป็นไฉนพระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีมิได้ตั้งอยู่
ในสัคยานุศุคย์ คิดอหังการกลับเป็นประจามิตรให้เคื่องได้พระบาทยศ
เขาโศหิตมาเป็นนำตางดาบทหารไทย จะให้เหลื่ออยู่แต่หน้ากับฟ้าป่า
กับดินดงนกคุมควว บดินก็เสด็จพระราชดำเนินมาถึงพระนครถ้ว

อันจะได้ ไชยขำนั้นแถมได้ ไชยขำนั้นนี้ พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีหา
 เข้าพระไทยไม่ฤฯ ให้ออกมากราบถวายบังคมพระบาทหุดถวายเป็น
 เสวตครันทรเห็นชีวิตจะยืนยาวไปได้ ฤฯหมายจะได้ ไชยขำนั้นก็ให้เร่งยก
 พดพยุหโยธาออกมาสงครามกันคู่เด่นเป็นขวัญตา ถ้ามีออกมาในสามวัน
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวฯ จะให้ทหารเข้าปลุกแผ่นดินเดี่ยวแต่ใน
 พริบตาเดียว ครั้นแต่งเสร็จแล้วก็ให้พระยาเสนาธิบดีเจ้าเมืองบริบูรณ์
 กับพระยาพระเชมรซึ่งทัพเรือจับได้มานั้นถือเข้าไป พระยาพระเชมร
 ทัพปองกราม ถวายบังคม แล้วก็นำหนังสือเข้าไป ถวายแก่ พระยา แดวก
 แล้วทูลซึ่งได้รับทางบกทางเรือเสร็จสิ้นทุกประการ พระยา แดวกได้
 แจ้งในหนังสือแต่เดี่ยกองทัพเรือก็ยิ่งเดี่ยวพระไทยนัก จึงครีว่าอ้าย
 เหล่านี้ให้ออกไปรบศึก กัดเป็น พวกประจามิตรเป็นทูลถือหนังสือเข้ามา
 อีกเล่า โทษมันถึงตายให้เขาไปจำนนไว้ ครีเท่าตั้งนั้นแล้วก็ได้ตั้ง
 เดี่ยวพระนคร ทอดพระเนตรเห็นกองทัพไทยเดินค่ายประชิดเข้ามาใกล้
 จึงบัญชาตั้งให้จุดปืนใหญ่น้อยยิงรคมออกไป ต้องพดข้าศึกตายเจ็บก็
 มากทำการเข้าไปไม่ได้ พระราชมนู พระยาดีหราเขตโซ พระยาท่ายน้ำ
 พระยามหาโยธา เห็นดังนั้นก็ให้ชุดดินถมขึ้นบังค้วเดิน เขมรยิงออกมา
 ไม่ถูก แล้วเร่งให้ถมมุดดินเป็นบ่อมชนสูงกว่าค่ายเมือง เขาปืนใหญ่
 ชนจึงกาต้องวันสองคืนเสร็จ ฝ่ายพระยา แดวกเห็นดังนั้นก็ให้ตั้งค่าย
 สอดค่ายเมืองสูงขึ้น เป็นค่ายบังตาข้าศึก หลังเชิงเนินนั้นสามสิบวา
 ให้ชักปืนกาแล้วไว้ประคุดับแต่เป็นช่องเดิน เดี่ยวปืนน้อยปืนใหญ่ยิง
 คอบโตกันมิได้ขาดตกลงดวงกต่างคืน พดเขมรซึ่งรักษานาที่เชิงเทิน
 นั้นต้องปืนเจ็บม้วยล้มตายเป็นอันมาก สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเห็น

การพร้อมพอจะหักเขาเมืองได้ จึงให้ โหราฤกษ์ ได้ฤกษ์วัน ๖^๒ & คำ
 บัญชีข้างพลายจุมโจมทัพ กุมภาพันธ์ ๓๐๐๐ เข้าโดยถนนประตูด้านตะวันตก
 ให้พระยาสหราชเดโชซึ่งข้างพลายจุมโจมยุทธ กุมภาพันธ์ ๓๐๐๐ เข้า
 โดยถนนประตูด้านใต้ แต่ให้พระยาท้ายน้ำซึ่งข้างพลายมารประโตย
 กุมภาพันธ์ ๓๐๐๐ เข้าโดยถนนประตูด้านตะวันออก ให้พระยามหาโยธา
 ซึ่งข้างพลายไพทักดัลป์ กุมภาพันธ์ ๓๐๐๐ เข้าโดยถนนประตูด้านเหนือ
 ซึ่งนั้นให้ ได้นำว่าหูก่อกเหล็ก ทหารหมื่นสองพันให้ ได้ออกเสื้อ
 หนึ่งหมื่นหนึ่ง ฝ่ายค่ายประชิดตั้งปวงนั้นให้ระดมจุมปืนใหญ่เข้าไปตาม
 ประตูแตกวาดเชิงเทิน แต่ตี ๓ ยามไปกว่าจะถึงฤกษ์ อย่าให้พัด
 เชมรยกมาช่วยกันถนัดได้ แต่ทว่าเป็นเพลิงตกตางคั้นเห็นจะไม่พร้อม
 ให้ห้อยดวงพลุแต่ฝั่งฝั่งของกลางแควตั้งเป็นสำคัญฤกษ์แล้ว ก็ให้
 ยกทหารเข้าหักเขาเมืองให้ ได้จึงทุกด้าน ถ้าผู้ใดมิเข้าได้จะตัดศีรษะ
 เดี่ยวเดียว นายทัพนายกองทั้งปวงแจ้งพระราชกำหนดกราบถวาย
 บังคมแล้วก็ไปเตรียมการตามรับสั่ง ครั้นเพลิงตามยามเจ้านา
 ทงปวงก็ระดม บินเข้าไปในเมือง ต้องพลเขมร บัวเจ็บ ต้มตาย เป็นอันมาก
 ฝ่ายสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทงสองพระองค์ ก็ทรงเครื่องสำหรับ
 รัชติยราชรถยุทธร ตมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าทรงช้างคันเจ้าพระยา
 ไชยानุภาพเป็นพระคชาธาร ตมเด็จพระเอกาทศรถทรงช้างคันเจ้าพระยา
 ปรามไตรจักรเป็นพระคชาธาร พร้อมด้วยโยธาข้าทหารเสร็จ เต็ดจ
 มายันข้างพระที่นั่งตรงประตูครุฑที่หน้าพระยามหาโยธา ได้เพชรฤกษ์
 จึงให้ระโคมซึ่งกลางแควตั้งจุกเพลิงพลุขึ้นเป็นสำคัญ พุธทหาร

ทั้งสี่ด้านเห็นสำคัญก็ให้ให้ขึ้นพร้อมกัน พระยามหาโยธา พระยา
 ด้หราชเคโซ พระยาทำยนา พระราชมนู กิ่งข้างนำนำยก
 ทหารเข้าไปจะทำตายเป็นเมือง เขมรซึ่งรักษาน้ำที่ริมประตูแ
 รัรักษาประตูก็ยิงธนูเข้าไม่บันใหญ่หนีออกมากทางดีด้าน พดทหารไทย
 เจ็บป่วยล้มตายก็มีได้ถอย พระยามหาโยธาที่จับข้างเข้าไปให้แทง
 ประตูกับประตูเป็นสามารด พอรุ่งขึ้นณวัน ๗ ๓ ๕ คำศักราช ๘๔๖
 บั๊วออกศึก ประตูก็พังตง ทหารไทยก็กรุกกันเข้าไปในเมืองได้ ได้ฆ่า
 พันเขมรตายเป็นอันมาก เขมรของกต่างทั้งสองชนก็มีได้รับ ทั้งเครื่อง
 ด้ตราดูรเดี่ย หนึ่งกระจัดกระจายออกจากเมืองบ้างไปหาครอบครัวบ้าง
 พระราชบุตรนั้นก็หนีไปด้วย จับได้พระยาแฉกกับพระศรีสุพรรณ
 มาริราช แฉกปฏิบัติประยูรวงษ์ต้นมกรมในท้าวพระยาพระเขมรครอบ
 ครว้พดเมืองเป็นอันมาก พดทหารก็คุมเอาพระยาแฉกพันนากว
 เข้ามาถววย ตมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวแยม้พระโอรุ แด้วมีพระราช
 โองการคร้ศัถามพระยาแฉกว่า ท่านเป็นกระษัตริย์ชัศยราชดำรง
 แผ่นดินกรุงกัมพูชาธิบดี มีกูรวาฐุเป็นแฉ่นแฉ่นชอบชัศนตเสมา
 ฝ้ายกรุงพระมหานครศรีอยุธยาที่มีด้ยามราชูชนบทเป็นแฉ่นแฉ่น แต่
 สองพระนครนั้นก็เป้นราชธานีใหญ่ ถ้าจะใครได้ด้สมบัติในพระนครศรี
 อยุธยาแฉ่นเสมามณฑลให้กัฉ่างขวาง เหตุไฉนจึงมียกเป้นพยุหโยธา
 ไป กระทำ สงครามให้ด้อง ทำนอง ชัศยราชรณยุทธ เป้น ที่ บำเทิง หฤไทย
 กระษัตริราชิราชแต่ก่อน จึงคอยแต่ฆ่าด้กักรุงหงษาด้มาติดพระนคร
 ศรีอยุธยาคร้งใด ก็มีแต่ยกพดไปพดอยช้าเดิมด้เอาเมืองชนบท
 ประเทศักวาดเอาอพยพมาเมืองทุ่กคร้ง ทำด้กัศจุกาฉ่นลอบด้กัฟอง

ด้กษณัษฏานัน ^๕ ควรด้วยราชประเพณีแลฤๅประการใด ก็ทรงหน้ ^๕
 ซึ่งปราไชยแก่เราแล้วจะคิดนั้นใดเล่า ใ้ว่าไปตามดัจตามจริง จะได้
 เปนเยี่ยงอย่างกระษัตริย์สืบไปภายหน้า พระยาแฉวงกราบถวายบังคม
 แล้ทูลว่า ซึ่งข้าพระองค์เป็นคนโภจเจตนามิได้กระทำสงครามตาม
 ราชประเพณีกระษัตริย์ ^๕ ไปถ้กตอบกระทำเป็นเดียนหนามแก่พระนคร
 ศรีอยุธยาณโทษณิตถ์ถึงตาย ถ้าพระองค์พระราชทานชีวิตไว้ กรู
 กั่มพูซาธิบดัจได้เป็นข้าชั้นชณเฒ่ามากกรุงเทพมหานคร ถ้ามิ ^๕
 กั่มหน้าตาย ตั่มเต้จพระพุทเจ้าอยู่หัวได้ทรงฟังพระยาแฉวงดังนั้นจึง
 ตรัสว่า เราได้ออกอาจาไว้แล้ว ถ้ามิไชยแก่ท่านเราจะทำพิธี
 ประถมกรรม เขาโตหิตท่านดัจมาทาเสี้ยให้จึงได้ ท่านอย่าอาโดย
 แก่ชีวิตเลย จงตั้งหน้าหาความชอบในปรโลกนั้นเถิด บุตรภรรยา
 ญาติประยูรวงษณเฒ่าเราจะเลี้ยงไว้ ใ้มีความสุขุดจแต่ก่อน ^๕ ครั้ดั่งนั้น
 แล้ กั่มพระราชบริหารแก่มุขมนตรีให้ดัจการพิธีประถมกรรมโดยดำตร
 พระโหราธิบดีช้พ้อพราหมณกัจดแจงการนั้นเส้ร็จ จึงเชิญเต้จพระพุท
 เจ้าอยู่หัวเต้จช้นบนเกย เจ้าพนักงานองครักษเ้าดัจพระยาแฉวงเข้า
 ใต้เกย คัดเ้าคั้เ้าเ้าถองโตหิตช้นไปช้ارةพระบาทตั่มเต้จพระเจ้า
 อยู่หัว พระโหราธิบดีกัจดแจงไชย ช้พ้อพราหมณเ้าดัจช้ระโคม
 คุยคนครี ถวายมุขากิเศกทรงอาเค้ยรพาทโดยดำตรพิธีเส้ร็จเต้จ
 เข้าพดัมพดา.

๑ รุง ^๕ ช้นตั่มเต้จ พระพุทเจ้าอยู่หัวทงด้อง พระองค์ ทรงเครื่อง ดำหรับ
 ราชรณยุทธเส้ร็จ ตั่มเต้จพระนเรศวรเป็นเจ้าทรงม้าพระที่นั่งเจ้าพระยา
 ราชพาหนะสูงดำมคอกกั้มด้อง ^๕ ตั่มเต้จพระเอกาทศรฐทรงม้าพระ

ที่นั่งพลาหกสูงสามศอกคืบ พร้อมด้วยม้าเสนางคนิกรโยธาหาญแท้
 โดยขบวนซ้ายขวานำหลังเสด็จครั้นถึงพระสุริยชุมสายพิตโบทพิชนี มี
 ข้องกตองแตรตั้งข้อมณเฑาะพ ระบาทเสด็จพระราชดำเนินเข้า
 ไปเยี่ยมพระนคร ครั้นเพลาบ่ายแล้วส่งนาฬิกาเสด็จกลับยังค่ายหลวง
 มีพระราชโองการตั้งเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวงว่า บุตรภรรยาญาติวงศ์
 พระยาแฉกแต่สมเด็จพระศรีนครินทร์อภัยฯ ซึ่งจับไว้ได้มากน้อยเท่าใดให้
 มารวมไว้ ให้นำทัพนายกองหลังคุมตัวไปก่อนเจ็ดวันทัพหลวงจึง
 จะเลิกไป ท้าวพระยาทั้งหลายรับพระราชโองการแล้ว ก็มาตรวจจัด
 คริวพระยาแฉกแต่ไพร่พลในเมืองซึ่งได้ไว้ นั้นเป็นคนอพยพตามหิมนเคษ
 แล้วแต่งกองหลังคุมตัวไปโดยพระราชบัญชา ครั้นกองทัพซึ่งคุม
 ครอบครวญกไปได้เจ็ดวันแล้ว ครั้นวัน๓๕ค่ำเพลาสิบเอ็จทุ่มห้าบาท
 ส่มเด็จพระบาทบรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงส่งพระองค์
 ทรงเครื่องอสังการัธรรมพารณณ์บรมวิภูษิตธรรมพลีร์จ ส่มเด็จพระนเรศวร
 บรมบพิตรเป็นเจ้าทรงพิงเทพิตาศ พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถทรง
 พึงเทคัประภา ผูกพระที่นั่งหลังคาทองทั้งสองข้างราชพาหนะที่นั่งคน
 อดงกฏด้วยเครื่องพระอภิรมย์ชุมสายพรายพรรณ บังวิจิตรณแทรกสดอน
 สดับ สรรพด้วยโยธาทวยหาญแห่งทวีรยะภรรกงพร้อมเสนางคพยุห
 คุมหิมาคาศาษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระองค์เสด็จจาก
 กรุงศรีอยุธยาครั้นนครบริคฤรัฐราชธานี ฝ่ายทัพพระยานครราชดิมา
 ก็เลิกกลับไปด้วยทางนครเสียมราบ แต่ทัพเรือนรูงอยู่สองวันจึงต้อง
 ไปตามขดมารคออกปากน้ำพุไรมาศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงส่งพระองค์เสด็จอันแรมมาโดยมารควิถีดินแดนกัมพูชประเทศ ทัพ

รายทางหนักเด็กโดยเสด็จมาเป็นขบวนหลังขึ้น ด้รับตามวันทัฬหดวง
 กั้เสด็จถึงกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา แดบทุครภรรยาญาติวงศ์พระยา
 แดวกแดกครัวพระยาพระเชษฐภคินี กั้ทรงพระกรุณาให้จัดแจงตั้ง
 บ้านเรือน แดบพระราชทานเครื่องอัญมณีทั้งปวงให้ โดยควร ครั้น
 นายทัพนายกองทัพบกทัพเรือถึงพระนครพร้อมเสร็จ ส้มเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวก็พระราชทานมาเห็นจรงวัดโดยความชอบ แดบพระราชมนูนั้น
 โปรดให้เป็นที่เจ้าพระยามหาเสนาบดีศรีสมุหพระกระถาไหม พระราช
 ทานพานทอง เค้าหน้าทอง เจ้ายศของซ้ายขวา กระบี่ฝักทอง
 เครื่องอุปโภคบริโภคเป็นอันมากโดยถนาคักดิ์

๑ ครั้นวัน ๓๒๕ ค่ำปีจออัฐศก กรมการเมืองกุยบุรีบอกเข้ามา
 ว่าพระยาศรีไชยณรงค์ซึ่งให้ ไปรั้งเมืองคนาวศรีเป็นขบถ โงษาธิปัต
 ทรานทุตพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณายัง
 แคลงอยู่ จึงโปรดให้มหิตราแต่งข้าหลวงออกไปหาพระยาคนาวศรีก็มีมา
 ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระพิโรธ จึงโปรดให้สมเด็จพระอนุชา
 ชีราชเจ้าเสด็จพระราชดำเนินยกทัพออกไป แดบทัพสมเด็จพระอนุชาชีราช
 เสด็จออกไปครั้นหนพดสามหมื่น ช้างเครื่องสามร้อย ม้าห้าร้อย
 ทัพปากใต้เมืองไชยา เมืองชุมพร เมืองคตองวาน เมืองกุย
 เมืองปราณ เมืองเพชรบุรี หลกเมืองคนหมื่นห้าพัน ชุมทัพ
 คำบดบางตพานเดินทัพทั้งคิงขร.

๑ ฝ่ายพระยาคนาวศรีรู้ว่าสมเด็จพระเอกาทศวรรษองค์ธรรมนารถบรมพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินยกออกมา ก็คิดเกรงพระเดช
 เสดชานุภาพเป็นอันมาก จะหนีก็เห็นไม่พ้น จะแต่งทัพออกรบก็เหลือ

กำลัง จนความคิดแต่ถ่วงรักริษามันไว้ ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 ถึงเมืองนครราชสีมาตั้งให้ตั้งค่ายล้อมไว้โดยรอบ แต่ทัพหลวงนั้นตั้งไกล
 เมืองท่าลือเสี้ยน จึงทรงแต่งเป็นหนังสือรับสั่งเข้าไปว่า พระยา
 นครราชสีมาเป็นข้าหลวงเดิมตั้งชื่อมั่นคง ได้ทำราชการโดยเสด็จงาน
 พระราชสงครามความชอบแต่ครั้งมากมานัก ซึ่งทรงพระมหากรุณาให้
 มากินเมืองนครราชสีมา ยังหาเสมอความชอบไม่อีก แต่จำเริญด้วยเหตุว่า
 เมืองนครราชสีมาเป็นหน้าค้ำ ครั้นจะให้ผู้นอนมาอยู่มีดวงพระไทย จึงให้
 พระยาศรีไสยณรงค์ออกมายังต่างพระเนตรพระกรรณ เนื้อความชอบ
 ก็ย่อมอยู่แก่ใจ แต่ซึ่งข่าวเข้าไปว่าพระยานครราชสีมาคิดการขบถ สมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวก็ยังไม่เชื่อ จึงมีตราออกมาให้หาก็มิเข้าไปเฝ้า
 เนื้อความจึงมากจน ครั้นให้เรามาออกมา เรามักความเมตตาหนักอยู่
 พระยานครราชสีมาผิดแต่ครั้งเดียวดอก ให้ออกมาหาเราเถิด จะ
 กราบทูลขอโทษไว้ครั้งหนึ่ง ถ้าจะมากให้มาในอนันต์ ถ้ามีมาเห็น
 ว่าจจะรับทัพเราไดกลให้ตั้งบ้องกันเมืองใหม่มั่นคง พระยานครราชสีมา
 ในหนังสือตั้งนั้น จึงคิดว่าเราได้ทำการดองเงินผิดถึงเพียงนี้แล้ว แต่
 ซึ่งมีหนังสือรับสั่งมาทางนเรนทรขลุ่ยค้ำ ออกไปก็ในจะตาย ผิดชอบ
 ก็อยู่อยู่ไป ถึงจะตายก็จะได้ปรากฏชื่อไว้ภายหลัง พระยานครราชสีมา
 มิได้ออกมา เพศารุ่งแล้วนาฬิกาหนึ่ง สมเด็จพระเอกาทศธรรมศรีอัคร
 บรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จทรงเครื่องอวดถึงการประดับ
 ดำหรับพิไชยยุทธเสร็จ เสด็จทรงช้างต้นเจ้าพระยาปราบไตรจักรเป็น
 พระคชาธาร พร้อมด้วยท้าวพระยาพลาพตทวยหาญเป็นชนิดแน่น แล่น
 เสด็จโหดโถมมาศศุพันทุก อธิกทั้งทวนทองธงทองเป็นทองแดงใส่อำไฟ

ด้วย มหาเสวตริณัฏฐ กังกถก บังทินกรบวร บังแทรก ชุมสายพรายพรรณ
 คาศดา ศัพท์โกตาภาหกกักก้องกตองชนะแตรตั้งขัณฑ์เนียรนาท
 พระบาทเสด็จกรีธาพล เตียบ ทอดพระเนตรดู ท้องที่ ซึ่ง จะให้ พดทหาร เข้า
 ฝบเมือง.

๑) ฝ่ายพระยาคณาควรี ออกมา ยืนถอยออก กนดับประทณอย บบ เริงเทิน
 แด เห็น พด ส้มเต๋จ พระอนุชาธิราชเจ้า ดุจ สายนำ อินโหดหลัง ถัง มา เมื่อ
 วสันตฤดู แดได้ ยืนตั้งมีกตองแตรตั้งขัณฑ์ใจคองไปหอกพดตัดกจาก
 มอมีใคร บ่าวไพร่ทงปวงเห็นคังนงก็เสียใจ พดเด่ากันค่อไปว่า
 นายเราเห็นจะบ้องกนเมืองไว้มได้ พดทหารทงปวงกยงกรินคว้าม
 พระเศษเคษานุภาพเปอนอันมาก ส้มเต๋จพระพุทเจ้าอยู่หัวเสด็จเตียบดู
 รอมเมืองคณาควรี เห็นหน้าคันทานข้างอุดรทิศจะเข้าได้ เสด็จกลับมายัง
 ค่ายหลวง จึงมีพระราชกำหนดให้นายทัพนายกองทามันได้ร้อยอัน
 ปลายันโค่นให้ผูกพดเพดิงพเนียงจวงครบ เพดาคดับท่ม ถ้าได้ยืน
 เตียบบั้นใหญ่สามนัดเปนสำคัญแล้ว ให้เอาบั้นโคพดาคุดพดพเนียงบั้น
 เอาเมืองให้ได้ ท้าวพระยามุขมนตรีนายทัพนายกองรับพระราชโองการ
 แดแล้ว ก็มาจัดแจงการทงปวงไว้สัรรพกับพดทหารอาสาพันหนึ่ง ซึ่ง
 จะเข้าบั้นเอาเมืองพร้อมเสด็จ ครินเพดาด้ามยาม ส้มเต๋จพระพุทเจ้า
 อยู่หัวเสด็จจมนบเกยคอยฤกษ์ เชษพระบารมีส้มเต๋จพระพุทเจ้าอยู่หัว
 ถ้าจะมีไชยก่ขาคักครังใด ก็ให้เห็นศุภนิมิตรประจักษ์ทุกครัง พอ
 เพดาดวงด้ามยามเจ็ดบาท พระดำริกริบรมชาติใหญ่เท่าผลส้มเกิดยง
 เสด็จผ่านคันทานเมืองคณาควรีมาแต่ทิศอุดรไปเฉียงอาศเนย์ พระวิคมี
 สว่างวามไปทงอากาศแดบ้ลพิ ส้มเต๋จพระพุทเจ้าอยู่หัวเห็นคังนง

ทรง พระบิโธมนันท์ ถวาย ทักษณสโมธาน เห็นชื่อ พระอนุตตมางคคีโรตม์ ด้วย
เบญจางคประดิษฐ์ แล้วตั้งปโรหิตาจารย์ทั้งหลายให้ประโคมไตรสังข์
ศุริยคนตรีพิณพาทย์ซ้องไชโยในทันที ให้ฝรั่งแม่บันจุกจ่างรงค์คร่ำทอง
ท้ายที่นั่งสามบอกได้กันเป็นสำคัญ.

๑ ฝ่ายนายทัพนายกองได้ ยินดีเยี่ยมใหญ่สำคัญ ก็ให้ทหารกรูกัน
เอาบันไดพาดกำแพงเมืองจุดพลุพเนียงเป็น โทดาทอด เจ้านาที่เห็นดังนั้น
ตกใจ ออกยืนรบพุ่งก็ทนเพลิงมิได้ ทิ้งนาที่เสีย ฝ่ายทหารข้าหลวง
ก็เข้าเมืองได้ พอเพลิงรุ่งขึ้นก็กุมเอาตัวพระยาคนาคศรีพิณนามาถวาย
ยังค่ายหลวง สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวให้ตั้งพระราชอาชญาเขียนยก
หนังสือสามสิบที่ แล้วบอกข้าราชการเข้ามายังกรุงเทพมหานคร สมเด็จพระ
พระนเรศวรเป็นเจ้า ตรัสได้แจ้งว่าสมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้าได้เมือง
คนาคศรีแล้ว จับได้พระยาศรีไศยณรงค์ดังนั้น ก็มีพระไทยปรีดา
จึงทรงพระกรุณาให้มีตราคอบไปว่าอย่าให้ตั้งเข้ามาณกรุงเลย ให้
ตระเวนแล้วดัดคี่สะเดียบประจานไว้ณเมืองคนาคศรี อย่าให้ผู้ใดดูเยี่ยง
อย่าง แดให้เอาพระยาราชฤทธานนต์เป็นเจ้าพระยาคนาคศรี สมเด็จพระ
พระอนุชาธิราชเจ้า ก็กระทำตามพระบัญชาสมเด็จพระบรมเชษฐาทุก
ประการ ครั้นจัดแจงเมืองคนาคศรีเป็นปรกติราบคาบแล้ว สมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จพระราชดำเนินกลับมายังกรุงเทพมหานคร เข้า
เฝ้าสมเด็จพระบรมเชษฐากราบทูลเสด็จตั้งทุกประการ.

๑ สมเด็จพระนเรศวรบรมพิตรมีพระไทยโสมนัส ตรัสชมพระ
ฤทธิการสมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้าเป็นอันมาก.

๑ ครั้นวัน ๓ ๕ ๑๒ ค่ำ มีหนังสือบอกพระยากาญจนบุรีตั้ง
 คิวตั้งมิ่งอุปากอง ซึ่งถือหนังสือเจ้าเมืองเมาระดำเิ่งเข้ามา สมุหนายก
 กราบบังคมทูล ในหนังสือนั้นว่า หนังสือพระยาพรโรเจ้าเมืองเมาระ
 ดำเิ่ง ขออวยศรีสวัสดิ์มาถึงพระยากาญจนบุรี ด้วยข้าพเจ้ากับ
 พระยาตาวเจ้าเมืองเมาระตะเกิดมหากถหะแก่กัน พระยาตาวจะยกมา
 ต่เมืองข้าพเจ้า ๆ หากฟังมิได้ จะขอเอาพระเดชเดชาานุภาพพระบาท
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว อันมีพระบุญราชักฤษฎาธิการมहिมาตุ
 หนังสือสมเด็จพระเจ้ามัทธาตราชากรุงศรีอยุธยาอันมีพระราช
 เชาวราฤทธิอาณาจักรแผ่ไปใหญ่ทั้งสี่ มีท่วงน้อยสองพันแป
 นริวาร เปนฉัตรแก้วกันเกษ ขอกองทัพยกไปช่วยกันเมือง.

๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระองค์ ได้ทราบดังนี้
 ทรงพระโสมนัส จึงพระราชทานเสด็จผ่านเงินตราแก่ตั้งมิ่งอุปากองโดย
 สมควร แล้วตรัสให้พระยาศรีเศไคถือพลสองพันส่งรพไปด้วยเครื่อง
 สำตราขยกไปณเมืองเมาระดำเิ่ง พระยาตาวเจ้าเมืองเมาระตะรู้ว่า
 กองทัพไทยยกมาตั้งอยู่ณเมืองเมาระดำเิ่ง กัดหัวพระเดชเดชาานุภาพมิได้
 คิดอาฆาตค่อไป ขณะเมื่อพระยาศรีเศไคไปช่วยกันเมืองเมาระดำเิ่งนั้น
 เจ้าฟ้าแฉ่นหัวถึงแก่พิราโดย มีราชบุตรสองคนแต่ต่างมารดา พี่
 น้องทำยุทธภทหะซึ่งสมบัตกัน ผู้น้องสู้มิได้กตวัพี่ชายจะฆ่าเสีย ครั้น
 รู้ว่ากองทัพไทยมาตั้งอยู่ณเมืองเมาระดำเิ่ง ก็พาพรรคพวกบ้าง
 ไพรประมาณร้อยเศษ หนีลงมาหาพระยาศรีเศไคณเมืองเมาระดำเิ่ง
 พระยาศรีเศไคก็บอกตั้งควเจ้าฟ้าแฉ่นหัวมายังกรุงเทพมหานคร.

๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ทรงพระมหากรุณาภาพแก่เจ้าฟ้าแฉ่งหัว แล้วพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคนานานานมากเลี้ยงไว้ โดยถนอมค้ำค้ำ

๑ อุกักราช ๘๔๘ ปีกุญนพศก ราชบุตรนักพระธัญญาผู้เป็นพระยาแฉ่งก เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์เสด็จไปปราบ ขณะเมื่อทหารข้าหลวงเข้าเมืองแฉ่งกในเขตตากดางคันทน ราชบุตรมาอยู่หน้า ที่ ครั้นทัพไทยเข้าเมืองได้แล้ว ความกลัวก็มิได้ ไปหาบิดา หนีออกจากหน้าทับบ่าวประมาณ ๓๐ คน เข้าป่าพากันหนีไปถึงแดนเมืองด้านข้าง ครั้นรู้ข่าวว่ากองทัพหลวงเสด็จพระราชดำเนินกลับไปกรุงพระมหานครศรีอยุธยาแล้ว ก็พากันกลับมาเมืองแฉ่งก เสด็จมาตั้งที่เสด็จอยู่กับสมเด็จพระมหาพนธอาณาประชาราษฎร์ จึงพร้อมกันยกพระราชบุตรท่านชนราชภักดิ์ เป็นพระยาแฉ่งกครอบครองแผ่นดินแทนพระบิดา พระยาแฉ่งกครั้นได้ครองศิริราชสมบัติแล้ว ก็อุ้มนำรุ่งสมเด็จพระมหาพนธจารย์โดยยุติธรรมราชประเพณีมาได้เดือนเศษ จึงตรัสปรึกษาเสนาบดีกระวีมุขทั้งหลายว่า แต่ก่อนพระราชบิดาเราไปกระทำเดียนหนามต่อกรุงพระมหานครศรีอยุธยา มิได้เกรงพระเดชเดชานุภาพสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ อันทรงอิศราภาพดุจสุริยเทวบุตรอันมีรัศมีสว่างทั่วโลกธาตุ ความพิณาศิมหายจึงถึงพระองค์แดงญาตีประยุรวงษ์ในกรุงกัมพูชาธิบดี แฉ่งกนี้เราจะทำดุจพระบิดานมมิได้ จำจะอ่อนน้อมขอพระเดชเดชานุภาพ สมเด็จพระเจ้ากรุงเทพมหานครศรีอยุธยาเป็นทพทั้งท่านก ความสุขสวัสดิ์จะได้ มีแก่เรา ท่านทั้งหลายจะเห็นประการใด เสด็จมณฑลมุขทั้งปวงกราบทูลว่า ซึ่ง

พระองค์ดำรัสกับครุฑนัก ขอบพระราชทานให้แครงคอกไม้ทองเงินเครื่อง
 ราชบรรณาการ มีพระราชดำรัสไปอ่อนน้อมโดยราชประเพณีเมือง
 ขนเมืองออกกรุงเทพมหานครแล้ว ความศรีสวัสดิ์พัฒนามงคลก็จะบังเกิด
 มีไปปราบเท่ากัณฑ์ปาวสาน พระยาแฉกได้ ฟังดังนั้นยินดีนัก จึงให้
 แครงคอกไม้ทองเงินจัดเครื่องราชบรรณาการเป็นอันมาก แล้วแครงดัชฌน
 ราชดำรัสให้ออกยวงษาธิบดี พระเสนา่หามนตรี หลวงวงษา
 เป็นทูตานุทูตจำทูลพระราชดำรัส คุมเครื่องมงคลราชบรรณาการมา
 ครั้นถึงด่านปราจีนบุรี กรมการก็คุมทูตานุทูตเข้าไปยังกรุงเทพมหานคร
 เสด็จมาเฝ้าเอากิจจานุกิจกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวดำรัสให้เบิกทูตเข้าเฝ้า อนุชเฝ้านำพระที่นั่งมงคล
 ภิเศก ครั้นพระราชประสูติถันการ ๓ นัดแล้ว พระศรีภริยาก็
 อ่านพระราชดำรัส ในลักษณะนั้นว่า ข้าพระองค์ครองกรุงอินทปัต
 ฑ์บุรีราชธานี ขอถวายบังคมมาแทบพระบวรบาทบงกษมาศ สมเด็จพระ
 พระผู้จอมมกุฎกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา มหาคิณกษัตริย์
 ราชธานีบุรีรมย์ อุดมพระราชนิเวศมหาสถาน ด้วยพระบิดาข้าพระองค์
 มิได้รักษาขอบเขตแดนมาโดยราชประเพณี กระทำพาดพิงวิบัติได้รู้จัก
 ก่าตั้งคนก่าตั้งท่าน มาก่อการให้เกิดเป็นปรปักษ์แก่กรุงเทพมหานคร
 อุประมาตังจอมพลดวงมาเคียงเขาพระดีเนรราชบรรพต มิดังนั้นคุณ
 ชาติคุณน้อยของอาชญาทหารด้วยพระยาราชดีห์ อันมีมเหศวรศักดิ์
 ญาณ ก็ถึงแก่กาดพินาศจากไธสูรย์สุวรรณัน ก็เพื่อผลกรรมอัน
 ได้กระทำมาแต่ก่อน แด่ข้าพระองค์ครองแผ่นดินเมืองแฉกครั้งจะได้
 เอาเยี่ยงอย่างพระบิดานี้หามิได้ จะขอเอาพระเดชเดชาญาณคุณสมเด็จพระ

OTHERS LIMITED
 PENANG BANGKOK
 ที่บริษัทอยู่ 3 ชั้น
 ชั้นที่ 3 ชั้นที่ 4
 ชั้นที่ 5 ชั้นที่ 6
 ชั้นที่ 7 ชั้นที่ 8
 ชั้นที่ 9 ชั้นที่ 10
 ชั้นที่ 11 ชั้นที่ 12
 ชั้นที่ 13 ชั้นที่ 14
 ชั้นที่ 15 ชั้นที่ 16
 ชั้นที่ 17 ชั้นที่ 18
 ชั้นที่ 19 ชั้นที่ 20
 ชั้นที่ 21 ชั้นที่ 22
 ชั้นที่ 23 ชั้นที่ 24
 ชั้นที่ 25 ชั้นที่ 26
 ชั้นที่ 27 ชั้นที่ 28
 ชั้นที่ 29 ชั้นที่ 30
 ชั้นที่ 31 ชั้นที่ 32
 ชั้นที่ 33 ชั้นที่ 34
 ชั้นที่ 35 ชั้นที่ 36
 ชั้นที่ 37 ชั้นที่ 38
 ชั้นที่ 39 ชั้นที่ 40
 ชั้นที่ 41 ชั้นที่ 42
 ชั้นที่ 43 ชั้นที่ 44
 ชั้นที่ 45 ชั้นที่ 46
 ชั้นที่ 47 ชั้นที่ 48
 ชั้นที่ 49 ชั้นที่ 50
 ชั้นที่ 51 ชั้นที่ 52
 ชั้นที่ 53 ชั้นที่ 54
 ชั้นที่ 55 ชั้นที่ 56
 ชั้นที่ 57 ชั้นที่ 58
 ชั้นที่ 59 ชั้นที่ 60
 ชั้นที่ 61 ชั้นที่ 62
 ชั้นที่ 63 ชั้นที่ 64
 ชั้นที่ 65 ชั้นที่ 66
 ชั้นที่ 67 ชั้นที่ 68
 ชั้นที่ 69 ชั้นที่ 70
 ชั้นที่ 71 ชั้นที่ 72
 ชั้นที่ 73 ชั้นที่ 74
 ชั้นที่ 75 ชั้นที่ 76
 ชั้นที่ 77 ชั้นที่ 78
 ชั้นที่ 79 ชั้นที่ 80
 ชั้นที่ 81 ชั้นที่ 82
 ชั้นที่ 83 ชั้นที่ 84
 ชั้นที่ 85 ชั้นที่ 86
 ชั้นที่ 87 ชั้นที่ 88
 ชั้นที่ 89 ชั้นที่ 90
 ชั้นที่ 91 ชั้นที่ 92
 ชั้นที่ 93 ชั้นที่ 94
 ชั้นที่ 95 ชั้นที่ 96
 ชั้นที่ 97 ชั้นที่ 98
 ชั้นที่ 99 ชั้นที่ 100

๑.๒

ปกเกล้าปกกระหม่อม คุณฉัตรแก้วแห่ง
 ลกวางขวางร่วมเย็นไปทั้งจักรวาล ข้าพระ

องค์ขอถวายสุพรรณหัตถ์รัตนมาตาบรรณาการมา โดยราชประเพณี
 ดับไปทราบเท่ากตปาวสาน สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวครีได้ทรงฟัง
 ก็มิพระไทยเมตตาแก่พระสุธรรมราชา พระยาแฉกองค์ใหม่เป็นอันมาก
 ตั้งให้คอบพระราชดำต่นไปว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะได้อำมาจของ
 เสรแก่ราชบุตรนักต่านักพระตั้งฐาหามิได้ แต่ซึ่งบิดาท่านเป็นไปจน
 ถึงกาดพิราโดยนั้น ก็เพื่อเวรานุเวรแต่อดีตคิดตามมาให้ผิดเห็นประจักษ์
 แดให้พระยาแฉกองค์ใหม่นี้ครอบครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ โดย
 ยุติธรรมราชประเพณีพระมหากษัตริราชเจ้าแต่ก่อนนั้นเกิด แดตั้ง
 ให้เจ้าพนักงานคอบเครื่องราชบรรณาการ แดพระราชทานเสื่อผ้าเงิน
 ตราแก่ทูลคนทุกโดยสมควร อยู่ตามวันทุกก็กราบถวายบังคมตาไป
 ยังกรุงกัมพูชาธิบดี.

๑ ครั้นเข้าเดือนห้ามีขวิดดำเวทิสัก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครีให้
 บำรุงช้างม้ารถไว้ เดือนสิบสองจะยกไปเมืองเมาะคะมะเมืองหงสาวดี.

๑ ในเดือนห้าหนึ่งมีขวิดบอกพระยาศรีไศลเข้ามาว่า ซึ่งพระเจ้า
 แปรผู้เป็นราชันต์ดาเดี่ยที่พักตบไปเมืองหงสาวดี พระเจ้าหงสาวดีเอา
 โทษถอดเดี่ยจากที่ถานาศักดิ์ ไพร่พดรามัญซึ่งไปกับพระเจ้าแปรนั้น
 จับได้ ใส่เด้าคุดอกเดี่ย ที่แตกฉานชานเซนไปภายหลังรู้เนือความดั่งนั้น
 กัดด้วยก็มีได้เข้าบ้านเมือง คุณกันเป็นพวกเป็นเหล่าออกอยู่ป่า แด่ง
 ข้าหลวงไปจับก็ต่อรบ แดหัวเมืองทั้งปวงเห็นว่าพระเจ้าหงสาวดีถอด
 พระเจ้าแปรเดี่ยก็เดี่ยใจ พากันกระด้างกระเดื่องเป็นอันมาก แด

กรุงหงสาวดีเห็นจะเสียแก่มอญชบถ ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสอง
พระองค์ได้ทราบดังนั้น จึงพระราชทานพระราชอาชญาอักษรให้เจ้าพระยา
จักรีเป็นนายทัพยกพล ๓๕๐๐๐ ช้างเครื่อง ๖๐๐ ม้า ๒๐๐ ออกไปตั้ง
มั่นปลุกยุงนาง ทำไร่นาณเมืองเมาระดำเิ่งไว้ทำทัพหลวง จึงดำรัสให้
เจ้าฟ้าแสนหวีไปด้วยเจ้าพระยาจักรี แล้วเกณฑ์ทัพเมืองทวาย ๕๐๐๐ ให้
ขึ้นไปตั้งตำบลเกาะพะรอก เมืองวังราวขอบฝั่งเขตตะวันตก หนุนทัพเจ้า
พระยาจักรี ๆ จะได้ใช้ราชการสดวก แดกกองทัพพระยาศรีสัตได้ให้เอาไว้
แต่ตัวพระยาศรีสัตกับพรรคพวกนั้นให้กลับเข้ามารับราชการณกรุง.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาจักรี กราบถวายบังคมตายนไปถึงเมืองเมาระดำเิ่ง
แล้วตั้งค่ายชุกชุมปลุกยุงนาง กระทบมอญชาวเมืองเมาระดำเิ่ง แด
ไทยกองทัพทำไร่นา แดตั้งทำเรือรบเรือได้เป็นอันมาก พระยาศรีสัต
กับพรรคพวกก็กลับเข้ามารับราชการ.

๑ ฝ่ายเจ้าเมืองเมาระตะมะ เจ้าเมืองตะเคิง เจ้าเมืองชะติก เจ้า
เมืองบัวเผื่อน เจ้าเมืองพลิม เจ้าเมืองคองอู รู้ว่าสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ณกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ให้กองทัพพระยาจักรียก
มาตั้งทำไร่นาณเมืองเมาระดำเิ่งไว้เป็นเสบียง เดือนอ้ายปลายมีทัพ
หลวงจะเสด็จยกไปตีเอาเมืองหงสาวดี ต่างคนต่างเกรงพระเดชเดชา
นุภาพ ก็แต่งพม้ามอญผู้ดีให้ถือหนังสือ แดเครื่องบรรณาการรด
มาณเมืองเมาระดำเิ่ง เจ้าพระยาจักรีก็บอกตั้งผู้ถือหนังสือ แด
เครื่องบรรณาการเข้ามายังกรุงเทพมหานคร เสนาบดีเอากราบทูล
พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ดำรัสให้เบิกพม้ามอญผู้ถือหนังสือ
เข้าเฝ้า แดในหนังสือเจ้าเมืองเมาระตะมะ เจ้าเมืองพลิม เจ้าเมือง

บัวเผื่อน เจ้าเมืองระตึก & เมืองนี้ จะขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมา
 กรุงเทพมหานครไปตราบเท่ากัณฑ์ปาด้าน แต่หนึ่งชื่อพระยาของอุ
 พระยาตะเคียนนี้ จะขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ถ้าสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวทรงส่งพระองค์ จะเสด็จพระราชดำเนินไปเอาเมืองหงสาวดีเมื่อ
 ใด พระยาของอุ พระยาตะเคียน จะขอยกพลมาควมทัพโดยเสด็จ
 งานพระราชสงคราม สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้แจ้งในลักษณะอักษร
 ทุกเมืองดังนี้มีพระไทยโสมนัส ตรีศให้พระราชทานรางวัลแก่พม่ามอญ
 ผู้มานั้นเป็นอันมาก แล้วให้พระราชทานสิ่งของไปแก่เจ้าเมืองทั้งปวง
 โดยถนาคักกั จึงให้ตอบหนังสือไปแก่ท้าวพระยารามัญทั้งปวง ผู้
 ถอนหนังสือก็กราบถวายบังคมลาไปเมือง.

๑ ขณะเมื่อผู้ถอนหนังสือกลับไปถึงเมืองของอุนั้น พระมหาเถร
 เข้มพร้อมเจ้าอริการวั จึงเข้าไปหาพระยาของอุ แล้วถามว่า
 มหาบพิตรจะเขามอญไปเป็นตะพุ่นหญ้าข้างกรุงศรีอยุธยาฤ พระยา
 ของอุได้ฟังพระมหาเถรว่าก็สงสัย จึงถามว่าโยพระผู้เป็นเจ้าจึงว่า
 ดังนี้ พระมหาเถรจึงว่าอาคมภาพแจ้งว่ามหาบพิตรมีหนังสือถวาย
 เครื่องบรรณาการไปอ่อนน้อม ว่าถ้าพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาจะมาตี
 เมืองหงสาวดีเมื่อใด มหาบพิตรจะยกไปโดยเสด็จงานพระราชสงคราม
 เพราะเหตุอันอาคมภาพจึงว่า พระยาของอุจึงตอบว่าพระผู้เป็นเจ้า
 ไม่รู้ฤว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชธิราชบพิตรเป็นเจ้า แต่สมเด็จพระ
 เอกาทศรูดองค์พระองค์นี้ทรงศักดิ์านุภาพมาก คู่หนึ่งพระสุริยเทเวศร์
 ต้องโลกเมื่อเพดามัชนันตึกได้มย คึกหงษาลงไปกระทำครั้งใดมีแต่
 แดกนายนบเย็นชนมาทุกครั้ง บิดนพระเจ้าหงสาวดีก็ตั้งขึ้นเขยอค์เขยอ

สงครามอยู่แล้ว แล้วได้ข่าวมาว่าปไตยบักจะยกทัพมาเอาเมืองหงษา
เมืองหงษาเห็นไม่พนักเฒ่าพระหัตถ์ท่าน แล้วเมืองมอญทั้งปวงก็ไปอ่อน
น้อมขึ้น โยมเห็นเหตุดังนี้จึงมีหนังสือถวายเครื่องบรรณาการไปอ่อน
น้อมบ้าง พระมหาเถรได้ฟังดังนั้นหัวเราะแล้วว่า อันพระนเรศวร
ต้องคนพ้องมีศึกดานุภาพเข้มแข็งศึกสงครามนั้น อาตมาก็แจ่มอยู่ตั้ง
ถึง มี ไชย แก่ชาวหงษา ก็แต่ ใน แวง แคว้นชนชาติเดมา กรุงพระมหานครศรี
อยุธยา จะได้ตวงเกินถึงแดนนักหามิได้ แต่อาตมภาพพิเคราะห์
ดุ๊กษณราชัมหาบพิตรก็เห็นจะได้เป็นใหญ่ในรามัญประเทศอยู่ ไฉน
นำพระไทยมหาบพิตรกับดุ๊กษณจึงผิดกันนัก อันดุ๊กษณอย่างมหา
บพิตรในตำราว่าองอาจ คุณิทานพระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติ
เป็นกะแต อาจตำมารจะวิตนาในพระมหาสมุทรให้แห้ง มิตั้งนั้นจะ
มีมานะเหมือน นกน้อย อันบินแข่งพระยาครุฑข้ามมหาสมุทรเด หดวง อัน
ใหญ่ เฒ่าพระไทยมหาบพิตรมาอ่อนประดุจสัตว์ปีกตัวจืดดอก
หุดอนนั้น ตำราของอาตมภาพนผดเคี้ยวแล้วเห็นจะเอาไว้ไม่ได้ จำ
จะทิ้งนำเผาไฟเสีย ว่าแล้วพระมหาเถรทำตาดูกจะไป พระยาตองอู
ยิ้มแล้วยกมืออาราธนาว่าพระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้าไปก่อน พระมหาเถรก็
ทรุดนั่งตงตึงเก่า พระยาตองอูจึงว่าอันตำราของพระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้าเห็นก็จะไม่
ผิดกับใจของโยม แต่บัดนี้โยมยังอ่อนปัญญาความคิดอยู่ อุประมา
ดังบุรุษอันหลงอยู่ในถ้ำอันมืด ถ้าผู้เป็นเจ้าของเขาแสงแก้วมาต้องให้
สว่างเห็นหนทางแล้ว ก็จะได้เดินโดยทางได้สะดวก พระมหาเถรจึง
ว่าการอันนี้ใช้ก็จืดมณะ แต่อาตมภาพเสียดายพระตำธนา กับเอนดู
อาณาประชาราษฎร์ในรามัญประเทศทั้งปวง ก็จะช่วยทำนุบำรุงไปตาม

สติปัญญา แต่ซึ่งมหาบพิตรว่ายังอ่อนปัญญาความคิดอยู่นั้น จะ
 คิดอย่างไรให้ว่าไปเกิด จะช่วยชี้แจงให้ พระยาตองอยู่ได้ พังคังน
 ต์ใจ กราบหมัดการพระมหาเถรแล้วว่า โยมประมาณครุพิต
 เมืองหงษาวดีแต่เมืองทงปอง จะมากกว่ากรุงพระนครศรีอยุธยาอีก
 แต่ที่ว่ามากก็เหมือนน้อย ด้วยไปเข้าอ่อนน้อมต่อกรุงพระนครศรีอยุธยา
 มาก จะคิดอ่านให้กลับใจมาได้นัยากนัก พระมหาเถรหัวเราะ
 แล้วว่าการเพียงนี้จะยากอะไรนี้ แม้จะแกงให้ร้อยหม้อหนึ่งเห็นจะ
 ยากกว่าอีก พระยาตองอยู่จึงว่าถ้าพระผู้เป็นเจ้าของ โปรคโยมให้ ได้เป็น
 ใหญ่ ในรามัญประเทศส้มคิดแล้ว จะส่งของพระคุณไปกว่าจะสิ้นชีวิต
 พระมหาเถรยิ้มแล้วจึงว่ามหาบพิตรอย่าวิตกเลยอาคมภาพจะช่วย พระ
 มหาเถรขยับมา ให้ โทงัดพระยาตองอยู่แล้วว่า มหาบพิตรก็เป็นพระราช
 นัตตาพระเจ้าหงษาวดี หัวเมืองทงปองก็นับถือมากมายอยู่ จึงมี
 หนังสือไปประกาศแก่หัวเมืองทงปองว่า กรุงหงษาวดีเป็นราชธานีใหญ่
 แต่ครั้งพระเจ้าข้างเผือกกราบเท่าทุกวัน ยังมีได้ ไปเป็นเสดยแก่เมืองใด
 แต่ครั้งนั้นแต่พระเจ้าแปรเสดยที่มา ส้มเต๋จพระเจ้าหงษาวดีเอาโทษถอด
 เสดยจากที่ถานาคักดิ์ เราได้ ยินข่าวว่าหัวเมืองทงปองพากันตอบใช้
 คน ถือ หนังสือ คุมเครื่อง บรรณาการไปออกแก่ กรุง พระนครศรี อยุธยา
 เราก็งยังไม่เชื่อ จึงแต่งคนถือนหนังสือไปบังหวังจะฟังอังกิตการ
 ให้แน่ ก็ได้ความประจักษ์ว่าเมืองเมาะคมะแต่หัวเมืองทงปองคิดกระบด
 คนเหล่านี้หวักรักชีวิตเรแต่ใครไม่ฤาให้เร่งบอกมา เราจะเอาความ
 กราบทูลส้มเต๋จพระเจ้าหงษาวดี แล้วจะยกทัพไปจับฆ่าเสดยให้ สิ้นทง
 โคตร ถ้าแต่เมืองทงปองรู้ สักว่าได้ คิดผิดแล้วจะค้นหาความชอบก็จะ

งตกความไว้ครึ่งหนึ่งก่อน แต่ทว่าให้คิดอ่านจับไทยกองทัพซึ่งมาตั้ง
 อยู่เมืองเมาระดำดีตั้งมาให้ได้บ้างจึงจะเห็นจริง ถ้ามหาบพิตรมี
 หนึ่งถือไปตั้งหน้ารั้วหัวเมืองท่งปวงจะตั้งคอกใจถั่ว ก็จะถนัดใจคิด
 อ่านจับไทย ก็จะเกิดอริวิวาทกับไทย ทางไมตรีก็จะขาดกัน เมื่อทัพ
 พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา ยกมาก็จะได้เป็นรวชวาทรวชวาทนามกันให้ ช้างงได้
 ประการหนึ่งมหาบพิตรจงบำรุงช้างม้าเอาใจรพตไว้ให้ รื่นเริง ถ้าได้
 ช้างว่าทัพกรุงพระนครศรีอยุธยายกถ่วงแดนมาเมื่อใดแล้ว จงเร่ง
 ยกพลไปเมืองหงษาวดี ทำที่ว่าจะมาช่วยงานพระราชสงครามให้ไว้
 ใจแล้ว เข้าปลอมปล้นเอาเมืองหงษาวดี เขียวเด็ดเจ้าหงษาวดี
 แดกवादครวอพยพไพร่พลเมืองเจ้าปลาอาหารมาเมืองของอุให้ สิ้น ถึง
 มาทว่าทัพพระนครศรีอยุธยาติดตามมาถึงเมืองของอุก็ เมื่อแต่เราคิด
 เติบียงอาหารเสียได้ สิ้นแล้ว ก็ในจะเลิกทัพกลับเอง ถ้าศึกถนัด
 ไปแล้ว พระเจ้าหงษาวดีก็อยู่ในเงอมพระหัตถ์ พระองค์ก็จะตีหิ
 ชาติชนกว่าเก่าร้อยเท่าพันทวี จะคิดประการใดก็จะดำเร็จ แต่ซึ่ง
 อาคมภาพว่ามาทงนมหาบพิตรจะเห็นคชวประการไท พระยาของอุ
 มีความยินดีกราบนมัสการแทบบาทพระมหาเถรแล้ว ๆ เต่า ๆ แล้วว่า
 พระผู้เป็นเจ้า คิดตั้ง ตั้งเทพยดา เอาแว่นแก้วมาส่องให้ สว่างเห็นทงกลาง
 วันกต่างคืน พระคุณเนนหาที่คุ้มมิได้ พระมหาเถรจึงว่ามหาบพิตร
 เร่งมีหนึ่งถือไปเถิด ถ้าขัดสนไปภายหน้าจึงให้ ไปบอกอาคมภาพจะช่วย
 แล้วพระมหาเถรก็ดำไปอาราม รุ่งชนพระยาของอุก็แต่งหนึ่งถือตาม
 ถ้อยคำพระมหาเถรว่า ให้คนถือไปประกาศแก่หัวเมืองท่งปวง.

๑ ฝ่ายพระยารามัญหัวเมืองท่งปวงแจ้งในหนังสือพระยาของอุด้งนท กักใจถวิล ต่างคนต่างปลุกชากรมการนายบ้านนายอำเภอ ว่าเราคิดการคร่งหมายจะตบก็ไม้ตบ พระยาของอุด้งความดีนั้น จึงมีหนังสือมาว่ากล่าวทงนเพื่อเพราะเหตุเราผู้เป็นพระกตกรามัญ ครั้นจะชนผืนหน้าจะฟังกรุงพระนครศรีอยุธยาที่เดียว ก็เป็นระยะท่าทางไกล จะค้อยคำบุราณว่ากล่าวจะตบก็ง่าใหม่ ด้วยพระยาของอุด้งกำลังรพตมาก แล้วพระเจ้าหงษาวดีก็นับถือว่าเป็นเชื้อพระวงศ์ จะว่าประการใดก็ดีทั้งชาติ จำเราจะหาความชอบคืนจับเอาไทยตั้งเข้าไปให้ได้ คิดกันดงนทแ่งหนังสือขึ้นไปถึงพระยาของอุด้งใจความว่า ข้าพเจ้าหัวเมืองท่งปวง ขอหม่อม เคียรเกล้าบังคมมาแจ้งไต่ เบื้อง บาท พระยาของอุด้งด้วยข้าพเจ้าท่งปวงเป็นคน โมหคิดประทุษรุจิครมิตไปนั้น พวกข้าพเจ้าท่งปวงถึงที่ตาย ซึ่งโปรดให้ มีหนังสือขแจ้งมาให้ ข้าพเจ้าเห็นผิดแต่ชอบนั้น คุจุเทพยดามาชบเอาชีวิตข้าพเจ้า แต่ชีวิตไพร่ฟ้าประชากรเป็นคนมานั้น พระคุณไม่มีที่จะเปรียบได้ ข้าพเจ้าจะขอกระทำตาม โอวาทเขาเป็นทพทพ่านักดับไป แต่ก็ส่งหนังสือให้ ผู้ถือหนังสือกลับไปยังเมืองของอุด้ง พระยาของอุด้งแจ้งในหนังสือดงนทก็มี ความยินดี ตั้งแต่นั้นมาก็นำรุงช่างม้าเอาใจไพร่พลในเมืองของอุด้งให้รักใคร่เป็นอันมาก ฝ่ายพระยาดาวเจ้าเมืองเมาะคมะตั้งแก่พระยารามัญท่งปวงให้ คิดอ่านจับกองทัพไทยให้ได้ จะได้ตั้งเข้าไปเมืองของอุด้งเอาความชอบ ท้าวพระยารามัญท่งปวงก็ค้อยข้องจะจับไทยให้ได้

๑ ครั้นเดือนอ้ายเข้าเบาสุก เหล่าไทยออกไปเที่ยวเข้าณทุ่งนาเมาะดำเล็ง แต่พวกขุนจบสืบห้าคนออกไปเที่ยวเข้าอยู่ริมชายป่า ดมิง

ผู้ระนายบ้านจอยยงกับพวกรามัญ ๓๐๐ คนตบอยู่ในป่า ครั้นเห็น
 ใต้ทักดวงกรกฎกันเข้าจับขุนจบแตพวกไปได้ ๘ คน ไพร่ ๕ คนหนีได้ก้องไป
 บอกพวกกองทัพ ว่ามีรามัญประมาณ ๓๐๐ เศษมาจับจับขุนจบกับไพร่
 ไป ๘ คน นายทัพนายกองแจ่งคังนั้นก็ให้จัดแจ่งกันไปตาม ๓๐๐ ทับ
 พวกรามัญได้รับกัน พวกรามัญป่วยตายหลายคนด้านทานมิได้ก็แตกไป
 กองทัพไทยก็ได้ตัวขุนจบกับไพร่ ๘ คน กลับมาแจ่งแก่เจ้าพระยาจักรี
 เจ้าพระยาจักรีจึงหาตัวพระยาพะโรเจ้าเมืองเมาะดำเต็งมาถามว่า เหตุผล
 หนึ่งเปนประการใด เจ้าเมืองเมาะดำเต็งไม่รับว่ามีใครรู้ เจ้าพระยา
 จักรีมั่งจะให้เจ้าพระยาพะโร ๆ เห็นความจะไม่พ้นตัว จึงอุบายว่า
 จะขอไปตามเขามอญเหตาร้ายให้ได้ เจ้าพระยาจักรีมั่งพิเคราะห์
 สำคัญว่าจริงก็ปล่อยตัวไป พระยาพะโรจึงคิดกับกรมการว่าเราจะไป
 ตามจับบ่าวของเรามากระไรเล่า ถึงจะแก้ไขประการใดความอันนั้นเห็นจะ
 ไม่ดับ จะนิ่งอยู่คงจะพากันตายเสียสิ้น จำจะหนีข้ามไปเมืองเมาะคะ
 กิดเห็นพร้อมกันแต่ก็แต่งคนเร็วเอาการไปแจ่งแก่พระยาตาก ๆ ก็ให้เอา
 เรือมากอยริบ ครั้นเพดาดองยามพระยาพะโรก็พาครอบครัวอพยพหนีออก
 จากเมือง พอรุ่งก็ลงเรือข้ามไปเมืองเมาะคะคะ เพดารุ่งเช้าเจ้าพระยา
 จักรีมั่งว่าพระยาพะโรเจ้าเมืองเมาะดำเต็งเทรวหนีไปสิ้น ก็แต่งกองทัพ
 ตามมาถึงฝั่งน้ำไม่ทันก็กลับไป.

๑ ฝ่ายพระยาพะโรก็แจ่งแก่ พระยาตากเจ้า เมือง เมาะคะคะ ทุกประการ
 พระยาตากจึงว่าซึ่งทำการมิได้ ไทยมาเสียที่เสียครึ่งหนึ่งแต่ก็ แด้ว ไปเกิด
 แต่เราวิตกว่าท่านอยู่นเมืองเมาะดำเต็งนั้น อุประมาเหมือนหนึ่งฝูง
 มฤคชาติอันอยู่ในปากเสือ ซึ่งพากันอพยพมาได้ สิ้นนั้นเรามาความยิน

ดันก็ จึงค่อยคิดอ่านกันไปใหม่ จะเกรงอะไรแก่กองทัพไทยเท่านั้น
 แล้วเจ้าเมืองเมาระตะแต่งกองทัพโจร กองตะ ต่องร้อย ส้ามร้อยให้ เทียว
 เป็นเดือนมา ถ้าเห็นไทยออกเที่ยวท่องหากินแต่เกี่ยวเขาก็ดูให้ตอมฆ่าค้
 พอจับได้ก็ให้จับตัวมา ถ้าเห็นทำได้จึงให้ทำ ถ้าเห็นทำมิได้อย่าให้ทำ
 สุดแต่อย่าให้เสียที กองรามัญทั้งปวงจึงกำหนดคั้งนั้นแล้ว ก็ข้ามไป
 ชุ่มอยู่ในป่าใกล้น้ำ ครั้นเห็นไทยออกเที่ยวเขาก็ดูตอมยิงตอมแทง แต่
 ทำตงนหนอง ๆ นายทัพนายกองทั้งปวงก็เอาเหตุไปแจ้งแก่เจ้าพระยา
 จักร์ ๆ เห็นมอญตมเป็นกระบดทำการกำเริบหนักขึ้น ก็บอก
 หนังสือเข้ามากราบทูลแด่เจ้าขึ้นทุกประการ เสด็จนำคั้งนำเอาหนังสือ
 บอกเจ้าพระยาจักร์ขึ้นกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวทรงพระโกรธ ครั้นว่าเจ้าพระยาจักร์เป็นผู้ใหญ่ที่เคย
 ทำศึกสงครามมา ยังว่าจะไปค้เอาเมืองเต่า นึกหาได้ค้ไม่ เจ้าเมือง
 เมาระดำเต็งเข้าสรวามภักดีชอกกองทัพออกไปรักษาเมือง ไพรบ้านพด
 เมืองก็ปรกคิอยู่ขึ้น ฝ่ายเมืองเมาระตะ เมืองตะเคิง เมืองบัวเผื่อน
 เมืองพดิม เมืองชะดิค เมืองคองอเต่าก็มาอ่อนน้อม ควรฤาให้
 เป็นได้ถึงเพียงนี้ ประการหนึ่งเมืองเมาระดำเต็งก็อยู่ปากตวนนอก
 เหมือนอยู่ในกำมือก็ยังให้หัดหนีไปได้ด้วยเต่า ทำศึกคุดจาทกร้อมมือ
 ครั้นจะให้ฆ่าเสียก็เสียตายคมหอกคาบ ครั้นที่เท่าตงนนั้นก็ตั้งใหม่ตรา
 คอบภาคไทยออกไป ว่าเจ้าพระยาจักร์จะค้เอาเมืองเมาระตะได้ฤามีได้
 ถ้าเห็นได้ถายเดี่ยวแล้วให้ค้เอา ถ้าเห็นมิได้ให้รักษาแต่ค่ายเมาระดำเต็ง
 ไว้ใหม่นั้น ทพหดวงเสด็จพระราชดำเนินออกไปถึงจึงจะค้เอาเมือง
 เมาระตะที่เดี่ยว ผู้ถือหนังสือก็กลับไปแจ้งแก่เจ้าพระยาจักร์ทุกประการ

เจ้าพระยาจักร์แจ้งในท้องตราไว้ตั้งดังนี้ ก็กลัวพระราชอาชญาเป็นอันมาก แลเร่งรัดให้นายทัพนายกองทำเรือรบเรือได้เสร็จแล้วก็ให้ลากตงไว้ ในคลองน้ำ แลคิดแต่งกองทัพทั้งปวงกันให้เกี่ยวเข้า ๔ กอง ๆ ละ ๕๐๐ คอยสกัดตีเหต้ามอญชบถทุกวัน พวกมอญเห็นกองทัพไทยมากค้ำทานมิได้ก็หลบหลีกเข้าไปในป่า นายทัพนายกองให้เร่งเกี่ยวเข้าเบาแต่เข้าหนักในแขวงเมืองเมาะดำเต็งหวดชนเข้า ๆ ไว้ในนางได้ประมาณ ๒๐๐๐ เกวียน.

๑ ส่วนพระยาตากเจ้าเมืองเมาะตะมะ แต่งชาวด่านให้มาประจำข่าวราชการอยู่ทางแม่ดำเมาะทางกองทัพทางแม่จันแม่กระษัตริ์ ให้รู้ว่าทัพหลวงณกรุงพระนครศรีอยุธยาจะยกมาฤ ๆ มิมา.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ครั้นให้หนังสือตอบมายังเมืองเมาะดำเต็งแล้ว ก็มีพระราชโองการแก่ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวง ให้เตรียมทัพพร้อมเสร็จ กำหนดทัพหลวงจะเสด็จโดยทางชลมารคณวัน ๗ ๗ ๓ คำไปขึ้นบกเมืองกาญจนบุรี ให้กองทัพทั้งปวงล่องไปคอยรับเสด็จให้พร้อม ท้าวพระยานายทัพนายกองก็ยกช้างม้ารพตไปยังเมืองกาญจนบุรีตามพระราชกำหนด.

๑ ครั้นถึงณวัน ๗ ๗ ๓ คำ เพลา รุ่ง แล้ว ๒ นาฬิกาได้มหาอุดมฤกษ์สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทง สอง พระองค์ ก็ ทรง เครื่อง ศิริราช ออตั้งการสรรพาวรณ์ไชยยุทธสรรพเสร็จ เสด็จตั้งประทับที่นังกนกรัตนนิมานมหานาถา อันรจนาคด้วยกาญจนมณีชฎาตทังคู้คู้พันทุก อธิษฐานด้วยเรือจำนำท้าวพระยาสามนคราฝ่ายทหารพดเรือน เรียงประจำจับฉลาก ล้ออนต์ลัมคัมคัง คังโดยชบวนพยุหมาศรา พระโหราราชครูขบตี

ศรัทธาจารย์กัณโถมองไชย ให้คนตายเรือพระที่นั่งสุวรรณหงษ์ อันทรง
 พระพุทธ ปฐมมากร ทอง นพคุณบรรจุ พระดำ วิริก บรมราชา ถวาย พระนาม
 สมญาพระไชยนั้นไปก่อน แล้วเรือขบวนนำทั้งปวงไปโดยลำดับ เรือ
 พระที่นั่งแลเรือแห่ซ้ายขวา กระบวนหลังทั้งปวงก็โดยเสด็จาคาษาไป
 ในท้องอรณพมหานทีธาร ประทับร้อนแรมห้าแวงกั้งเมืองกาญจนบุรี
 เสด็จยังพัดมณฑลที่ประทับ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จแรมพัก
 ช่างม้ารถจักดองทัพสามแวง แดงกองทัพหลวงเสด็จครั้งนั้นพัดศักรจักร
 ดำเครื่อง ๓๐๐๐๐๐ ช่างเครื่อง ๘๐๐ ม้า ๑๕๐๐.

๑ ครั้นรุ่งขึ้นจะเสด็จในเพลาตีบทุ่ม สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรง
 พระสุบินว่า ยังมีตึงคางตัวน้อยมาคาบตากเอาพระยาขจรสวรรค์ใหญ่
 ไปสู่ประเทศแห่งตนได้ ในพระสุบินว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสเห็น
 ปลาดเสด็จตามไปจะชิงเอาพระยาขจรสวรรค์ได้ ด้วยบ้านเป็นทาง
 ทูร์กกันดารนัก เท่านั้นที่ประชมต้นพอด ๓๓ ทุ่มนั้น จึงตรัสให้พระ
 โหราซ้ายขวาพยากรณ์ พระโหราธิบดีถวายพยากรณ์ทำนายว่า เสด็จ
 พระราชดำเนินมาครั้งนี้ เพื่อจะไป กระทำยุทธนาการ ด้วย พระเจ้าหงสาวดี
 เอาถานพระเจ้าหงสาวดีเป็นทศกัณฐ์พระยาขจรสวรรค์ ซึ่งว่ามีตึงคางตัว
 น้อยมาคาบตากเอาพระยาขจรสวรรค์ไปได้ดังนั้น ตัวยายจะมีปรับักษ์เมืองใด
 เมืองหนึ่ง แต่ว่าเป็นเมืองน้อย มาปดอมปลัดนคค้ำพระองค์พระเจ้า
 หงสาวดีตึงเสียจากเสวตริณิตรแล้วพาไปเมืองแห่งตน ทัพหลวงจะได้
 เสด็จติดตามไป แต่ทว่าเห็นจะมีได้พระเจ้าหงสาวดีคืนมา จะขัดสน
 ด้วยเหตุตั้งใดสิ่งหนึ่งเป็นแท้ พระสุบินนั้นเป็นเทพดังพรรณน้อกเหตุ
 ไรจะร้ายถึงโคหามิได้ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ครั้นตรัสได้ทรง

ฟังดังนั้นแล้ว จึงทรงพระกรุณาตรัสว่าซึ่งท่านายทง^{๒๕} โดยลักษณะพระ
 สุนัน แต่เรามาเห็นว่าพระเจ้าหงษาวดีเป็นใหญ่ในรามัญประเทศแต่
 ครึ่งพระบรมราชบิดามา เป็นปีกแผ่นมันคงดุจเขาพระสุเมรุราช แต่ซึ่ง
 ผู้ใดจะอาจเอื้อมทำอันตรายนั้นเห็นยังไม่ได้ก่อน จำเราจะยกไปแก้
 แค้นเมืองเมาะตะ แต่หัวเมือง รามัญ ทงปวง ซึ่งประทุษร้าย หมีน เราให้
 สากะใจ จึงค่อยคิดราชการต่อไป ครั้นแล้วรุ่งขึ้น ๓ นาฬิกา ๖ บาท
 เพลาได้มหาเพชรฤกษ์ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระองค์ที่ทรง
 เครื่องดำหับพิไชยสงครามเสด็จ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นเจ้าเสด็จ
 ทรงช้างพระที่นั่งเจ้าพระยาปราบไตรจักรเป็นพระคชาธาร สมเด็จพระ
 พระเอกาทศรถุอัครบรมนารถเสด็จทรงช้างคันพระยาจักรมहिมาเป็นพระ
 คชาธาร ประดับด้วยพิริยทวยหาญแท้เป็นชนิดแน่นแน่นสารสินชพพยุห
 คุพิภักดาตาศด้วยธงทิวแถวทวนทอง นำพระคชาธาร อตถการด้วย
 เครื่องพระอภิรมชুমุส่ายพราวพรรณ กิ่งกอดจ้ามรมาศมังบรมทิพากร
 อันจรดัดอง อุโฆษด้วยเตี้ยกาหพ้องกตองชนะนำเสด็จโดยมารควิถ
 แถวเถื่อนทุเรศ ประทับร้อนแรมหลายแรมบรรดุดั่งด่านพระเจดีย์ ๓ องค์
 เสด็จไปประทับแรมคังค้ายหดงดำเนินแม่กระษัตริ.

๑ ฝ่ายชาวด่านรามัญซึ่งมาประจำฟังข่าวอยู่นั้นเห็นกองทัพมากก็ตอม
 คุในป่าประจักษ์แจ้งว่าเป็นกองทัพหลวงแล้ว ก็รีบหาเนื้อความไปแจ้ง
 แก่เจ้าเมืองเมาะตะ ๆ จึงบอกข้าราชการไปเมืองหงษาวดีแต่เมืองคองอุ
 ชนะเมื่อหนึ่งเดือนออกเมืองเมาะตะไปถึงนั้น พระเจ้าหงษาวดีทรงพระ
 ประชวรอยู่ จึงตั้งแก่เสนาบดีว่าราชการครึ่งเราบ่ด้วยทุพฤทพอยู่แล้ว
 ให้ คคกนรักษาพระนครให้ ค้แล้วให้บอกไปถึงพระยาคองอุหถานเราให้ยก

พตมาช่วยการสงคราม เสนาบดีก็บอกข้อราชการไปยังเมืองของอูแด
หัวเมืองทั้งปวงให้ยกมาช่วยป้องกันเมืองเมาะตะมะ แต่ในเมืองหงสาวดี
นั้นกะเกณฑ์ไพร่พลรักษาน้ำที่เชิงเทียนตามธรรมเนียม.

๑ ฝ่ายพระยาตองอูจึงให้ไปอาราธนาพระมหาเถรเถี่ยมเพี้ยม เข้ามา
เรือนแล้วบอกประพจน์เหตุให้พระมหาเถรฟังทุกประการ แต่ว่าพระผู้
เป็นเจ้าช่วยคิดให้ โยมด้วย พระมหาเถรได้ฟังหัวเราะแล้วว่ามหาพิศ
กัตว์พระนเรศวรหนักอยู่ฤๅ พระยาตองอูจึงว่าพระผู้เป็นเจ้าช่วย
ทำนุบำรุงอยู่ด้วยโยมหากถัวไม่ พระมหาเถรยิ้มแล้วจึงว่ามหาพิศ
อย่าวิตกเถย ซึ่งที่พระนเรศวรพ้นของยกมาคราน อุประมาเหมือน
เทพยดาอันจรในจักรวาลมาอุดหนุนให้ช้ตามหาพิศ ไชคคทถวาร
ลักษณะจันทรจะขึ้นนระอยู่แล้ว อย่าช้าเถยจงเร่งยกพลลงไปเมือง
หงสาวดี แล้วแต่งม้าใช้ ถ้อหนึ่งถือไปถึงพระยาตองอูเจ้าเมืองเมาะตะมะ
ว่า ให้เร่งกวาดไพร่พลหัวเมืองซึ่งชนแก่เมืองเมาะตะมะเข้าไว้ ในเมือง
ให้มันคง แล้วให้ตั้งค่ายคูให้มันคง จงช่วยกันเปนใจรบ อย่าให้
กองทัพกรุงพระนครหวั่นชยชยามมาได้ ถ้าศึกหนักแน่นประการใดให้
บอกมาเราจะยกลงไปช่วย แต่บดินเราจะเข้าไปเฝ้าพระเจ้าหงสาวดี
คิดราชการก่อน มหาพิศมีหนังสือไปเอาใจเมืองเมาะตะมะดังนี้แล้ว
จงแต่งม้าเร็ว ๒๐ ม้า ๓๐ ม้าให้ประจำฟังข่าวอยู่นั้น แล้วให้มดดี
เป็ดียนกันเอาข่าวมาแจ้งจงเนื่อง ๆ ถ้าศึกไทยกับรามัญยังไม่ติดกัน
เข้ายาเพื่อทำจะเดี่ยการ ถ้าศึกติดกันเข้าเมื่อใดแล้วก็ให้ทำการใหญ่
เถิด แต่เมื่อจะเทเมืองหงสาวดีมาเมืองตองอูนั้น ให้จุดเผาบ้านเรือน
เสบียงอาหารในเมืองหงสาวดีให้สิ้น ก่าตั้งศึกก็จะถอยถง ถ้าเห็น

ยังติดตามมาก็ให้เอาของพระเจ้าหงษาวดีตั้งหนึ่งสองตั้ง แต่งคนถือ
 หนึ่งถือไปถวายหนองทัพไว้ แต่งการกันเมืองใหม่หนอง ถึงมาที่จะ
 เดี่ยวของไปนิคหนึ่งเท่านั้นก็อย่าเดียดายเลย อุประมาเหมือนดอกไม้หัด
 ไปดอกหนึ่งสองดอก ถ้าคนรักภริยาอยู่ด้วยกันจะเพ็ดดอกออก
 ผลสืบไป พระมหาเถรตั้งความแก่พระยาของอุททุกประการแต่ก็ถ้า
 ไปอาราม พระยาของอุทเกณฑ์ทัพ ๓๐๐๐๐ ด้รวไปไปด้วยเครื่อง
 ส้าตราวุธ พดเมืองนอกนั้นให้กวาดต้อนเข้าในเมืองขึ้น แดเกณฑ์
 ให้ ขนรักษาน้ำที่เชิงเทิน ครั้นได้พิไชยฤกษ์ดีแล้ว พระยาของอุทยก
 พด ๓๐๐๐๐ ลงมายังเมืองหงษาวดี ตั้งกองทัพอยู่นอกเมือง พระยา
 ของอุทเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าหงษาวดีในพระราชวัง พระเจ้าหงษาวดี
 ครักปราใส่พระยาของอุทว่าทัพพระนเรศวรยกมาครั้งใหญ่หลวง หลาน
 เราจงช่วยคิดราชการป้องกันอย่าให้เมืองมอญไป เป็น เขตยกกรุง พระนคร
 ศรีอยุธยาได้ พระยาของอุทกราบทูลว่าพระองค์อย่าทรงพระวิคกเลย
 ข้าพเจ้าจะขอทำราชการสนองพระคุณกว่าจะสิ้นชีวิต ทูลแล้วพระยา
 ของอุทก็ตาพระเจ้าหงษาวดีออกมายังกองทัพ แต่พระยาของอุทเวียนเข้าไป
 เฝ้าเยือนพระเจ้าหงษาวดี ชาวหงษาซึ่งรักษาน้ำที่เชิงเทินประตู
 เขาออกนอกไม่รังเกียจชาวของอุท ใ้ใจให้เขาออกทั้งกลางวันกลางคืน.

๑ ฝ่ายพระยาตากเจ้าเมืองเมาะตะมะ ครั้นแจ้งในหนังสือพระยาของอุ
 คังนั้นก็ดำคัญว่าจริง มิได้รู้ว่าเป็นอุบาย ก็แต่งคนถือหนังสือไป
 ขับค้อน เจ้าเมืองกรมการ แดราชฎ บรรดา เมืองขึ้น แก่เมือง เมาะตะมะให้
 ยกกันเข้าไปในเมืองเมาะตะมะให้ ขึ้น เจ้าเมืองกรมการ แดราชฎ เมือง
 ขึ้น แก่ เมืองเมาะตะมะ ๓๒ หัว เมือง ที่ คิด เห็น ว่า เจ้า เมือง เมาะตะมะจะ ด้

กองทัพกรุงได้ถกกันเข้ามา ที่เห็นว่าจะสู้ทัพกรุงมิได้ ก็ไม่เข้ามา
ยกครอบครัวอพยพเข้ามาไปเป็นอันมาก ฝ่ายเจ้าเมืองเมาระตะก็จัด
ตรวจวัดทหารปืนใหญ่น้อยประจำรักษาน้ำที่บึงกันเมืองเป็นสามารท.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ เสด็จประทับแรมพัก
ข้างमारพตณพระตำหนักตำบลแม่กระษัตริ์ตามเวณ ครั้นวัน ๒๓ ค่ำ
เพดา ๑๐ ทุ่ม บังเกิดไชยนิมิตรบันดาดให้เสนางคณิกรโยธาทวย
หาญในกองทัพเริ่มเพลิงออกซึ้งคัพทดำเนียงก็ก้องโกดาทด ครั้น
เพดา ๑๑ ทุ่ม พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ทรง
เครื่องสรรพณิตวัดถาดังการภรรณวิฤตติค้ำหรับชคัยราชรณยุทธ แล้ว
เสด็จพระราชดำเนินชนบนเกย ทอดพระเนครเห็นข้างพระที่นั่งทั้งสองซึ้ง
ประทับอยู่นั้น ยกงวงชนปรามาค้ตุงงาเบองชวา แล้วร้องก้อง
โกญจนานี้ด้นนั้นในพนค้เนินแนวคิขรเขตรเป็นไชยนิมิตสองประการ ทั้ง
คัพทดำเนียงเสนางคณิกรโยธาหาญ ก็ทรงพระโสมนค้ปรีดา พระ
โหราริบค้ก้ด้นซ้องไชย พราหมณปโรหิตาจารย์เฝ้าตั้งชค้วายไชยมงคต
เสียงคัพทเกรมี้องกตองกาหพระโคมก้ก้องนถุนาท สมเด็จพระบรม
เชษฐาธิราชเสด็จทรงซ้างค้ันพตายนมจักรสูงห้ำค้อกงำมนี้ว ผูกพระ
ที่นั่งสุวรรณปฤษฏางค้ สมเด็จพระอนุชาทรงซ้างค้ันพตายนกั๋วอครสูง
ห้ำค้อก ผูกพระที่นั่งหลังคาทอง ค้ำวค้ให้เคล็ดอนพตพทโยธาหาญ
โดยชบวน ซ้างชวา นำหลังประทับไปค้้วยแถวทวงชงคัพันภูกอชค้กมเหพา
ราติเรกโกดาทด ค้้วยเสียงพตกฤษชธาติอาซาไนยเดินโดยสถตมารค
วิถิ์ ประทับร้อนแรมหกเวณก็เสด็จถึงเมืองเมาระด้าเต็ง เจ้าพนักงาน
ประโคมม้องกตองแควรสังชค้ก้องโกดาทด ก็เสด็จเปิดองเครื่องศิริ

ราชบัณฑิตยสถานในคำที่เจ้าพระยาจักรี แดเจ้าพนักงาน คึง
 ใว้รับเดี๋ยนั้น เจ้าพระยาจักรีแด่มุขมัจจามหาอำมาตยกระวีราชโหรา
 จารย์แด่นายทัพนายกองทั้งปวงเฝ้าพระบาทยุศุดาศา คึงดวงดาราก
 ด้มรอบพระรัชนีกรเทวราช เจ้าพระยาจักรีกราทช้อราชการเดี๋ย
 ด้นทุกประการ ก็เดี๋ยพักพุดอยู่ด้มเวณพอยเดี๋ยด้มแล้ว ค้าวัค
 ใให้ โหราฤกษ์ ได้มหาเพชรฤกษ์ ไชยณวัน ๕ ๓๒ ๓ ค้าเพตารุง
 ด้ม ๕ บาท คึงมีพระราชบริหารตั้งให้เจ้าพระยาจักรีเป็นแม่ทัพ ใให้
 พระยากาญจนบุรีเป็นยุกระบัตว แดท้าวพระยาพระหัวเมืองพดทหาร
 อาด้ม ๒๐๐๐๐ บรรจุเรือรบเรือไต้เตรียมไว้ คึงฤกษ์ ค้าด้มจะใให้ข้าม
 ใด้ค้เขาเมืองเมาะคมะ.

๑ ครั้นณวัน ๕ ๓๒ ๓ ค้าเพตารุงด้ม คึงเดี๋ยพระพุทเจ้าอยู่หัว
 ด้มตองพระองค์ เดี๋ยทรงด้มรวศิริราชชองการยุศุด้าหรับราชรณรงค์
 ด้มเรี๋ย ก็เดี๋ยทรงช้างพระที่นั่งไปยืนอยู่ณริมฝั่งน้ำเมาะค้าด้ม ครั้น
 เพต ๕ บาทได้มหาเพชรฤกษ์ พระโหราธิบดีศรีพิชชาจารย์ด้มช้องไชย
 เป็นด้มคักญ เจ้าพระยาจักรีนายทัพนายกองคักยกพุดเรือรบแเดเรือไต้ข้าม
 ใไปรบเขาเมืองเมาะคมะ พระยาดวงคักแด้งเรือรบเรือไต้ออกมารบคักพาย
 แกพด ทหาร ช้าหดง ๓ ก็ไต้ ค้าวัค ชน บ้าย บิน เขาเมือง เมาะคมะนั้นไต้
 พระยาดวงแเดท้าวพระยามอญชบถทงปวงคักพายนั้น แดพดทหารช้า
 หดงไต้ พันแทง มอญชบถ หึงงชาย ทงปวงค้าย ด้ม ทง เมืองเมาะคมะนั้น
 หนึ่งมอญชบถหนึ่งจากเมืองเมาะคมะไปชอกช่อนอยู่ทุกค้าบด แดทหาร
 ช้าหดงตามไปไต้ฆ่าพันแทงค้ายเป็นอันมาก คึงนคักพระยาดวงไช ชน
 ช้างทงไปประมาณตีบด้ม แดหมันด้มคักจินคาคตามไต้คักพระยาดวง

เขามาถวาย แต่ได้ข่างมาเครื่องสรรพายุทธในเมืองเมาระตะหนักมาก พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็ให้ตั้งพระราชอาชญาแก่พระยาตาก แต่ไว้แต่ชีวิต เพราะว่าจะเขามาประจานในกรุงพระมหานคร พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็มีพระราชโองการตรัสให้ข้ามข่างมาตั้งปวงเสรีจ ถึงณวัน ๖ ๓๓ คำพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็เสด็จด้วยพระชดวิมานข้ามแม่น้ำเมาระดำเต็ง ไปตั้งทัพหลวงในเมาระตะ.

๑ ในขณะนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงตรัสทรงพระโกรธแก่เจ้าพระยาจักรี แต่ตรัสให้จำคงไว้ณเมืองเมาระดำเต็ง แต่ได้พระยาชนมบุรีนอกราชการ แต่ขุนหมื่นทงปวงให้อยู่เมืองเมาระดำเต็งด้วยเจ้าพระยาจักรี แต่มีพระราชกำหนดให้ช่องเขามอญอินชานเซน ทังปวงให้เข้าอยู่ในเมืองเมาระดำเต็ง ตรัสให้เจ้าพระยาถาวรคโถกแดพระยาพิไชย พระยากาญจนบุรี แต่ขุนหมื่นทงปวงอยู่เมืองเมาระตะ แต่ช่องมอญอินชานเซนทังปวงเข้าอยู่เมืองเมาระตะด้วย.

๑ ถึงณวัน ๗ ๓๔ คำก็ยกทัพหลวงเสด็จจากเมืองเมาระตะ ก็เสด็จโดยสถลมารคถึงฝั่งน้ำดีโคง.

๑ ฝ่ายพระยาทองอยู่อยู่ในเมืองหงษาวดี ครันได้ยินข่าวว่าทัพหลวงเสด็จไป พระยาทองอยู่แต่งให้ม้าประจำเอาชาวเมืองเมาระตะ ครันรู้ข่าวว่าเสียเมืองเมาระตะแล้ว พระยาทองอยู่ก็เทเมืองหงษาวดี แต่ให้เผาเอาเรือนทงปวงเสียแล้ว ก็พาพระเจ้าหงษาวดีรุกหนีไปยังเมืองทองอยู่.

๑ ฝ่ายทัพหลวงใช้กรรณถึงฝั่งแม่น้ำโดง พระบาทสมเด็จพระบรมมพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ครีศรีใช้พระมหาเทพเป็นนายกองทัพล
 ม้า ๒๐๐ ให้ยกไปก่อนทัพหลวง แล้วกรีศรีใช้พระยาเพชรบุรีให้ยก
 ข้างมาแฉด ๓๐๐๐ หนุนทัพพระมหาเทพไป จึงยกทัพหลวงข้ามแม่
 น้ำโดง แต่เดี๋ยวจึงเมืองหงษาวดีในวัน ๗ ๑๕ ๓ ค่ำ ทัพหลวง
 ในคำมถสวนหลวง จึงพระบาทสมเด็จพระบรมมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ทั้งสองพระองค์เสด็จเข้าไปนมัสการพระมุกดาวในเมืองหงษาวดี ในขณะที่
 นั้นพระบาทสมเด็จพระบรมมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็มีพระ
 ราชโองการครีศรีแก่ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายว่า พระยา
 ของอูแก่ท้าวตาคือราชดำเนินไปถึงพระนครขอเป็นพระราชไมตรีด้วยเรา
 แต่ให้สัญญาอาณัติว่าให้ยกทัพหลวงมา แต่จะชว่ยกกันรบเอาเมือง
 หงษาวดี แล้วพระยาของอูก็ได้ยกทัพหลวง แต่ยกทัพมาปล้น
 เอาเมืองหงษาวดีเอง อนึ่งครนรว่าเรายกมายังเมืองหงษาวดี พระยา
 ของอูก็ได้ยกกองทัพมาด้าหรับการพระราชไมตรี แต่พระยา
 ของอูหนีไปเมืองของอนัน เห็นว่าพระยาของอูมิได้ครองโดยดีดยา
 นุติดยซึ่งเป้นพระราชไมตรีด้วยเรานัน ควรเราจะยกทัพหลวงไปหา
 พระยาของอูถึงเมืองของอู ให้รู้การซึ่งพระยาของอูจะเป้นไมตรีด้วย
 เราฤๆ พระยาของอูมิได้เป้นไมตรีด้วยเรา พระบาทสมเด็จพระบรมมพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็ครีศรีให้พระจันทรบุรีแสนเพชร
 ภักดีแสนหมื่นทั้งหลายอยู่ร้งเมืองหงษาวดีแล้ว ก็ยกทัพหลวงเสด็จ
 ไปจากเมืองหงษาวดี ยกไปโดยทางเมืองของอู.

๑ ส่วนพระยาตะเคິงซึ่งใช้ให้ทูตานุทูตถือพระราชดำณมาถวายนบัมคม
ขอเป็นพระราชไมตรี แต่ว่าพระยาตะเคິงจะยกช้างม้ารพตมาช่วยงาน
พระราชสงคราม แต่เมื่อทัพหลวงได้ตั้งถึงเมืองหงษาวดีครานั้น พระยา
ตะเคິงมิได้ยกทัพมาเองค้จมีพระราชดำณมานั้น พระยาตะเคິงก็ใช้แต่
ท้าวพระยาให้ยกทัพเรือพล ๕๐๐๐ มาถึงตำบลมุกดาว แต่ตั้งท้าวพระยา
ผู้มานั้นให้ยกพลขึ้นมาเข้าทัพหลวง โดยเสด็จงานพระราชสงคราม จึง
พระยาผู้เป็นนายกองหนักให้มาถึงพระยาพระรามให้กราบทูลพระกรุณาว่า
จะขอมาถวายนบัมคม และจะยกพลห้าพันนั้นมาเข้าทัพหลวง โดยเสด็จ
ตามกำหนดพระยาตะเคິงตั้งมานั้น.

๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงตั้งองค์ กัม
พระราชโองการครึ้แก่ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายว่า พระยา
ตะเคິงให้สัตย์ประณิญาณว่าจะยกมาเองช่วยการพระราชสงคราม แต่
พระยาตะเคິงมิได้ยกทัพมาเองนั้น แต่ใช้แต่ท้าวพระยาให้ถือพดมา
เข้าทัพเรา นั้น แต่เราจะเอาชาวตะเคິงไปโดยเสด็จนั้นค้จควร จึงมี
พระราชโองการครึ้ตั้งแก่พระยาพระรามให้ห้ามชาวตะเคິงมิให้ โดยเสด็จ
แต่ให้แคง พระราชทานรางวัลให้แก่ ท้าว พระยา ชาว ตะเคິง ผู้มานั้นโดย
บันดาค้จดี แต่ก็ให้คืนลงไปยังทัพเรือ.

๑ ส่วนพระยาของอุครนไปถึงเมืองของอุ จึงแคงพมามุขขอเมือง
รัตข้อง แต่คนประมาณต้องร้อย ให้ถือหนังสือมาถวาย กับพระ
ขำมรงค์เพ็ชรดำมยอจดำหรับพระเจ้าหงษาวดีทรงนั้น ให้มึงรัตข้อง
ถือมาถวายโดยคตของพระราชไมตรี จึงพระมหาเทพยกทัพม้าไปเป็น
ทัพนายยังประมาณสามค้จนจะถึงเมืองของอุ ก็พบชาวของอุซึ่งพระยา

ของอุไ้มานัน พระมหาเทพกมได้พิจารณาว่าที่ถานทูต พระมหา
 เทพกัไช้ชาวมาให้ ได้จับเอาชาวของอุไ้มานัน ได้ควมึงรัตของผู้นั้น
 หนึ่งคือพระยาของอุไ้นาจาค้างตงมาถวายเป็นทพหดวง พระบาทสมเด็จพระ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระองค์ ก็ทรงพระโกรธแก่พระ
 มหาเทพว่าซึ่งพระยาของอุไ้มาเป็นราชทูต แดพระมหาเทพให้จับเอา
 มาเป็นเชลยนั้นมิชอบ ก็ตรัสให้ตั้งพระราชอาชญาแก่พระมหาเทพแล้ว
 ก็ให้ปัดอัยมึงรัตของนั้นคืนเข้าไปยังเมืองของอุไ้ ให้ว่าแก่พระยาของอุไ้ว่า
 พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระองค์ ยกทัพ
 หดวงเสด็จมาครันไซ้จะเอาเมืองหงษาวดี แดซึ่งพระยาของอุไ้ให้
 ราชทูตจำท พระราชดำณไปว่า เจริญพระบาท สมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัวทรงส่งพระองค์ เสด็จมาเอาเมืองหงษาวดี แดพระยาของอุ
 จะยกพลมาช่วยแล้วไซ้ พระยาของอุไ้ได้อยู่ท่าทัพหดวงแดซึ่งปัดเอา
 เมืองหงษาวดีนั้น ได้ข้างค้มาค้เท่าใดไซ้ให้แต่งไปถวายเป็นของ
 พระราชไมตรี แดทรงพระกรุณาจะยกทัพหดวงเสด็จคืนไปยังพระนคร
 ครนมึงรัตของเข้าไปถึงเมืองของอุไ้ พระยาของอุไ้มึงรัตของให้ออก
 มาเด่า แดให้กราบทูลพระกรุณาว่า จะขอให้ทัพหดวงตั้งอยู่แต่ในที่
 เสด็จถึงนั้น ขอย่าเพื่อยกเข้าไป แดพระยาของอุไ้จะแต่งราชดำณ
 แดเครื่อง บรรณาการ ข้าง มา ซึ่งได้ ให้อเมืองหงษาวดี นั้น ส่งออกมาถวายเป็น
 จึ่งพระยาพระรามกราบทูลพระกรุณาว่า ซึ่งพระยาของอุไ้ให้มากราบ
 ทูลพระกรุณาเจริญทัพหดวงค้อยันนั้น เหตุพระยาของอุไ้จะแต่งการบ้อง
 กันเมืองยังไม่มิดรรพ จึ่งอุบายให้ออกมาห้ามประสังค้จะแต่งการที่จะ
 รมพุงันให้ดรรพ ขอณญเจริญทัพหดวงเสด็จเข้าไป ขอย่าทให้พระยา

ของอุทกต่างบ้านเมืองให้มั่นคง พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็มีพระราชโองการตรัสสั่งให้ส่งมังรัตอ่อนนั้นเข้าไปยังเมืองของอุให้ว่าแก่พระยาของอุว่า ถ้าพระยาของอุมิได้เสียด็จจะเป็นพระราชไมตรีไซ้ ให้แต่งทำพระยาผู้ใหญ่ออกมาครั้งนี้ให้ส่งมังรัตอ่อนเข้าไปแล้ว พระยาของอุก็ได้แต่งทำพระยาผู้ใด ๆ ออกมาหามิได้ ก็ยกทัพหลวงเสด็จเข้าไปถึงเมืองของอุในวัน ๒๘ & คำปฏิญาน ฝ่ายพระยาของอุจัดแจงแต่งการกันเมืองไว้เป็นสามารก ก็มีใ้แต่งให้ออกมาเจรจาความเมืองโดยคตของพระราชไมตรี

๑ รุ่งขึ้นวัน ๓๑ & คำ พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็เสด็จไปขึ้นพระคชาธาร ก็ให้พลทหารเข้าล้อมเมืองของอุ แด่คตค่ายล้อมรอบเมืองของอุดีคาน นำค่ายในด้านข้างทักษิณ ซึ่งทัพหลวงเสด็จอยู่นั้นไซ้ เป็นพนักงานพระยาศรีสุธรรมพระยาท้ายน้ำ หลวงจำเริญ เมืองศรีสงคราม ขุนราชนิภูนอกนอกราชการ ขุนแสงด้ท้าน พระยาเด่นหลวง พระยานคร เป็นนายกอง ในด้านข้างบูรพ์ไซ้ พนักงานพระเพ็ชรบูรณ พระยาสุพรรณบุรี หลวงมหาอำมาตยาธิบดี เป็นนายกอง ในด้านข้างอุดรไซ้ เป็นพนักงานเจ้าพระยาพิศณุโลก พระยากำแพงเพชร แด่หมื่นภักดีศวร เป็นนายกอง ในด้านข้างปัจจิมไซ้ เป็นพนักงานพระยานครราชดิมา เมืองสังคบุรี ขุนอินทริบาท แด่ณภูโลกาเพชร ส่วนการบังคับบัญชาในหน้าค่ายทั้งสี่คานนั้นไซ้ ตรัสให้เจ้าพระยาพิศณุโลกแสด่ขุนราชนิภูนอกนอกราชการตรวจจัดทั้งสี่คานนั้น แด่พลับพลาไชยทัพหลวงไซ้ ตั้งไ้ถดค่ายล้อมมั่นประมาณสิบเส่น.

๑ ในขณะนั้นพระยาของอุเมื่อได้ยินข่าวว่าทัพหลวงเสด็จไป พระ
 ยาของอุให้ย้ายช้างใหญ่ทั้งปวงไปไว้นอกเมืองของอุ เขาไปได้ถึง
 ตำบลแม่ช้างใกล้แดนเมืองอังวะ พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ครีใช้พระมหาเทพเป็นนายกอง ชุน
 คชภักดี หมื่นคชโยธา แลชนหมื่นอาสาให้ไปลาด จึงพระ
 มหาเทพ แลข้าหลวง ทั้งปวง ยกไปถึง ตำบล แก่นทอง แล้วยก ไปถึง ตำบล
 แม่ช้าง ได้ช้างพตายพังซึ่งพระยาของอุให้เอาไปซ่อนไว้หนึ่ง ๕๐ เศษ
 ในหนึ่ง แต่ช้างใหญ่พตายรายปดออกย่อยหนึ่งสูง ๗ ศอก พตายเทวนาค
 พินายหนึ่งสูงหกศอกคืบห้านิ้ว พตายปดองดูรายภักดีหนึ่งสูงหกศอก
 เจ็ดนิ้ว พตายตฤมแทงหนึ่งสูงหกศอกหนึ่งนิ้ว พตายนิศาตของหนึ่ง
 สูงหกศอกหกนิ้ว พตายรานหนักนางหนึ่งสูงหกศอกสามนิ้ว พตาย
 ปดออกหตะเนียบผุยหนึ่งสูงหกศอกแปดนิ้ว พตายหุ้มค้ำาหนึ่งสูง
 หกศอกห้านิ้ว พตายมัตค้อมหนึ่งสูงหกศอกแปดนิ้ว พตายเนียด
 มรติการหนึ่งสูงหกศอกสามนิ้ว พตายยุมาตางหนึ่งสูงหกศอกสองนิ้ว
 พตายกตอรายชวาหนึ่งสูงหกศอกสองนิ้ว พตายพิจิตรหนึ่งสูงห้าศอก
 คืบหนึ่งนิ้ว พตายไชยมงคตหนึ่งสูงหกศอกแปดนิ้ว พตายรายปดออก
 หตะหนึ่งสูงหกศอก พตายรายเรียงนางหนึ่งสูงหกศอก พตายราช
 ดังคร่าหนึ่งสูงหกศอก พตายชมภักดีหนึ่งสูงหกศอกสองนิ้ว พตาย
 นกเปหนึ่งสูงห้าศอกคืบห้านิ้ว พตายสัหนาทหนึ่งสูงห้าศอกคืบสองนิ้ว
 พตายสัวรค โลกหนึ่งสูงห้าศอกคืบสิบเอ็ดนิ้ว พตายรายผอรหนึ่งสูงห้า
 ศอกคืบเจ็ดนิ้ว พตายรายภักปองกย่อยหนึ่งสูงห้าศอกคืบสิบนิ้ว พตาย
 สัพพางคุดางหนึ่งสูงห้าศอกคืบสิบเอ็ดนิ้ว พตายเขมรวิศรดาหนึ่งสูง

หูกศอกด้งนิ้ว พลายรายภักถนเตียงหงส์หูกศอกด้งนิ้ว พลายจำกยอ
 หงส์หูกศอกคืบแปดนิ้ว พลายอนนต์โยธาหงส์หูกศอกคืบหนึ่งนิ้ว
 พลายรายภักถ่าย่างหงส์หูกศอกสองนิ้ว พลายตมายุพระยาแพ้วหงส์
 หงส์หูกศอก พลายเขยกระมัดไปหงส์หูกศอกคืบหกนิ้ว พังมะระ
 พันคงหงส์หูกศอกคืบ พังมะระหัดอมหงส์หูกศอกคืบสามนิ้ว แด
 ไต่ทองข้าง โขตงพอกหนึ่งเอามาถวาย.

๑ ถึงณวัน ๗ ๓๓ คำ พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ทงสองพระองค์ ก็ครึ่ให้พลทหารยกเข้ามั้นกำแพงปัดนเมืองของอู
 ชาวเมืองของอูขงกันเมืองเป็นตำมารถ การปัดนนั้นกตางวันแถพต
 ทหารบ้วยเจ็บมาก พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทงสอง
 พระองค์ก็มิพระราชโองการครึ่ให้ห้ามมิให้ปัดน ก็ให้คัดถายพดกัน
 ออกมาเข้าค่าย จึงครึ่ให้แถงไปลาดทุกตำบลทงจังหวัดเมืองของอู
 จนถึงแคนเมืองอังวะ แถได้ได้บียงเป็นอันน้อยนัก เข้าแวงเปันทนาน
 ละสืบตั้งตั้งตำมารถ ไพร่พดทงหลายมิได้อยู่เป็นมั่วมูลในทัพหลวง
 แถนำค่ายล้อมเมืองทงปองนน ก็จ่ายออกไปลาดหากินทุกตำบล
 หนึ่งไพร่พดหลวงทงหลายขาดได้บียงล้มตายก็มากนัก.

๑ ขณะนั้นพระเจ้าเชียงใหม่จะยกข้างมารพดไปโดยเสด็จไซ้ เหตุ
 ด้วยพระรามเดโชชาวเชียงใหม่ได้มาเป็นข้าหลวงแถ้ขณะก่อน แถเมื่อ
 เจ้าพระยาคนาวครึ่ยกทัพขงไปเชียงใหม่ห้ามชาวด่านข้างนั้น พระราม
 เดโชเข้าทัพไปด้วยเจ้าพระยาคนาวครึ่ ๆ ก็แถงพระรามเดโชให้มาอยู่ช่ง
 คนในเมืองเชียงรายเชียงแถ่น อันเป็นภทแก่พระเจ้าเชียงใหม่ให้
 ขนมาแก่พระเจ้าเชียงใหม่ตามประเพณี ครั้นพระรามเดโชไปถึงเมือง

เชียงใหม่ เชียงแสน ชาวเมืองท่งต้องเมืองหนักด้วยพระรามเดโช
 เอาพระรามเดโชเป็นเจ้าของ ก็มีได้มาออกแก่พระเจ้าเชียงใหม่ ส่วน
 ท้าวพระยาหัวเมืองอันชนแก่พระเจ้าเชียงใหม่ท่งปวง ก็มีได้มอถ
 ส้มก็ด้มาด้วยพระเจ้าเชียงใหม่ ก็มาส้มก็ด้มาด้วยพระรามเดโช ๆ
 ได้ก้าด้รพตมาก ก็คิดจะรบเอาเมืองเชียงใหม่ จึงพระเจ้าเชียงใหม่
 จะยกพลไปโดยเสด็จมิได้ แดแต่งพระทนต์องอินเป็นราชบุตรแต่ท้าว
 พระยาข้างมารพตชนไปตามทัพหลวงถึงเมืองคองอู.

๑ ฝ่ายเจ้าเมืองแสนหัวถึงแก่กาตพิราโดย หาผู้จะครองเมืองมิได้
 จึงเด้นาบค้ แต่งเครื่อง ราชบรรณาการไปทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวาย ส้ม
 เต้จพระพุทธรเจ้าอยู่หัวณเมืองคองอู กราบทูลขอเจ้าฟ้าแสนหัวซึ่ง
 มาเป็นข้าเฝ้า ขณะนั้นคร้ใช้พระยาศรีไปช่วยกันเมืองเมาะดำเด็งหน
 คั้นไปเป็นเจ้าเมืองแสนหัว.

๑ ในขณะนั้นทัพหลวงคองอูอยู่ล้อมเมืองคองอูถึง ๓ เดือน แดแต่ง
 ให้ไปตาดทุกตำบลใช้ มิได้เส้มียงอันจะมาเดียงไพร่พลท่งปวง ในทัพ
 หลวงนั้นเขาแพงเป็นทนานตะค้ำด้ อนึ่งก็จวนเทศ์กาตฟ้าฝน พระบาท
 ส้มเต้จบรมบพิตรพระพุทธรเจ้าอยู่หัวท่งต้องพระองค์ ก็ยกทัพหลวง
 จากเมืองคองอูมาโดยทางกลดอกหม้อ ครั้นทัพหลวงเต้จถึงตำบล
 คัมแค ส้มเต้จพระพุทธรเจ้าหลวงอัญเชิญพระบาทส้มเต้จเอกาทศรฐ
 อิศวบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธรเจ้าอยู่หัวยังพัลัพบดาไชย ก็มีพระ
 ราชโองการดำริห์ด้ด้วยกัน ว่าแผ่นดินเมืองเชียงใหม่เป็นจตาจต เพื่อ
 พระรามเดโช แดพระยาน่าน พระยาฝาง แต่ท้าว พระยาชาว เมืองใหญ่ น้อย
 ท่งปวง อันชนแก่พระเจ้าเชียงใหม่ ชวนกันคิดร้ายแดจะรบพระ

เจ้าเชียงใหม่ครั้งนี้ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงก็อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระ
 เอกาทศรฐอัครบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จไปเชียงใหม่
 รมับท้าวพระยาทั้งปวงซึ่งคิดร้ายแก่พระเจ้าเชียงใหม่ แต่ครั้นให้
 ท้าวพระยากำแพงเพชร ท้าวพระยาท้ายน้ำ ท้าวพระยาเพชรบูรณ์ ท้าว
 พระยานครสวรรค์ ท้าวพระยาไชยนาท ไปโดยเสด็จ แต่ท้าวพระยาของ
 ท้าวพระยาแสนหวี ท้าวพระยานครเขื่อนขันธ์ แล้วดำรัสให้เจ้าฟ้า
 แสนหวีไปโดยเสด็จด้วย ถ้าเสด็จราชการแล้วจึงให้ตั้งขึ้นไปยังเมือง
 แสนหวี จึงพระบาทสมเด็จพระเอกาทศรฐอัครบรมนารถบรมบพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวก็ยกทัพหลวงเสด็จไปโดยทางเชียงใหม่ สมเด็จพระ
 พุทธเจ้าหลวงก็เสด็จมาโดยทางแม่น้ำต๋องมายังเมะดำแดง ส่วนข้า
 หลวงอันแต่งไว้ให้ของมอญทั้งปวงนั้น ก็ของมอญอันกระจัดพิศ
 พรายทั้งปวงให้เขายกทัพมาในเมะดำแดง แลเมืองเมะคะมะ
 ได้มาก จึงครั้นให้พระยาตะกั่วเมืองเมะดำแดงแลเมืองเมะคะ
 มะนั้นแล้ว ก็ยกทัพหลวงเสด็จมายังกรุงพระมหานคร.

๑ พระบาท สมเด็จพระเอกาทศรฐอัครบรมนารถ บรมบพิตร พระพุทธเจ้า
 อยู่หัวก็เสด็จถึงตำบลท่าหวดในวัน ๓๗ ค่ำ แดงมทพอยู่ในตำบลท่าหวด
 นั้นสืบห้าวัน จึงมีพระราชโองการตรัสตั้งแก่เจ้าพระยาดีหราเดโชไชย
 อภัยพิริยพาหุให้แต่งข้าหลวงไปหาพระยาหลวงเมืองน่าน พระยาฝาง
 พระรามเดโช พระยาพดด้งซ้าย พระยาตาด พระยาแพ้ว พระยาต่อ
 พระยาเซียง พระยาเซียงของ พระยาพายว พระยาพายก พระยา
 เมืองยอง พระยาชวา แลหัวเมืองใหญ่น้อยทั้งปวงทุกเมือง แลแต่งข้า
 หลวงไปอยู่ประจำทุกเมือง จึงพระเจ้าเชียงใหม่ก็แต่งเครื่องบรรณาการ

ให้นำนัทพะเยามาถวาย แต่ให้กราบทูลพระกรุณาว่าทัพหลวงเสด็จ
 มา^๕ พระเจ้าเชียงใหม่ก็ขึ้นนมหนักหนา เห็นว่ากิจกังวลตงปอง
 ก็จะทำเรื่องบริบูรณ์ด้วยเดชพระราชดำริการ แต่ว่าพระเจ้าเชียงใหม่
 ยกไปเอาเมืองเชียงรายไซ้ พระยาฝางทำเพโทบายว่าจะยกมาช่วย
 พระเจ้าเชียงใหม่ แต่มากวาดเอาไพร่พลตกค้ำมาขายในแดนเมือง
 เชียงใหม่ตงปองไปยังเมืองฝาง จึงพระเจ้าเชียงใหม่จะอยู่รบเอาเมือง
 เชียงรายมิได้แตกดับคืนมาเมือง ขอเชิญทัพหลวงเสด็จไปเอาเมืองฝาง
 จึง พระบาท สมเด็จพระเอกาทศ^๕ ฐ อิศว^๕ รมนารถ บรมบ พิตร พระพุทธเจ้า
 อยู่หัวก็มีพระราชโองการ ครัส^๕ ตั้งแก่นัทพะเยา^๕ มา กราบ^๕ ทูลพระกรุณา^๕ น^๕
 ให้ ไป^๕ ทูล^๕ แก่^๕ พระ^๕ เจ้า^๕ เชียง^๕ ใหม่^๕ ว่า^๕ ทรง^๕ พระ^๕ กรุณา^๕ คร^๕ ไซ้^๕ ข้า^๕ หลวง^๕ ให้^๕ ไป^๕
 หา^๕ พระ^๕ ยา^๕ ฝาง^๕ แต่^๕ ท้าว^๕ พระ^๕ ยา^๕ ทัง^๕ ปอง^๕ แล้ว^๕ จะ^๕ ทำ^๕ ฟัง^๕ ข้า^๕ วน^๕ น^๕ ก^๕ ่อน^๕ ถ้า^๕ เห็น^๕
 ว่า^๕ พระ^๕ ยา^๕ ฝาง^๕ มิ^๕ ได้^๕ ส^๕ ว^๕ มิ^๕ ฤ^๕ ก^๕ ติ^๕ ไซ้^๕ จึง^๕ จะ^๕ ยก^๕ ทัพ^๕ หลวง^๕ เสด็จ^๕ ไป^๕ เอา^๕ เมือง^๕ ฝาง^๕
 คร^๕ วน^๕ น^๕ น^๕ัท^๕พะ^๕เยา^๕ รม^๕ พระ^๕ รา^๕ช^๕ โอง^๕ การ^๕ ได้^๕ เก^๕ ต^๕ ่า^๕ ได้^๕ กระ^๕ หม^๕ ่อ^๕ ม^๕ ไป^๕ ทูล^๕ แก่^๕ พระ^๕ เจ้า^๕
 เชียง^๕ ใหม่^๕ ๆ^๕ ก็^๕ ให้^๕ หม^๕ ัน^๕ ต^๕ อง^๕ แ^๕ ต^๕ นาย^๕ ศ^๕ ร^๕ ี^๕ น^๕า^๕ ค^๕ มา^๕ กร^๕า^๕บ^๕ ทูล^๕ พระ^๕ กรุ^๕ณา^๕ เต^๕ ่า^๕
 ใน^๕ เมือง^๕ เชียง^๕ ใหม่^๕ เข้า^๕ แ^๕ พ^๕ ะ^๕ น^๕ัก^๕ ทรง^๕ พระ^๕ กรุ^๕ณา^๕ จะ^๕ เสด็จ^๕ จ^๕ อย^๕ ทำ^๕ ฟัง^๕ ข้า^๕ วน^๕ ซึ่ง^๕
 ข้า^๕ หลวง^๕ ไป^๕ หา^๕ ท้าว^๕ พระ^๕ ยา^๕ ทัง^๕ ปอง^๕ น^๕ ัน^๕ เห็น^๕ จะ^๕ ข้า^๕ น^๕าน^๕ น^๕ัก^๕ แ^๕ ต^๕ ร^๕ พ^๕ ะ^๕ หล^๕ ทัง^๕ ปอง^๕
 จะ^๕ ข^๕า^๕ด^๕ เต^๕ ม^๕ ย^๕ง^๕ ขอ^๕ อ^๕ ญ^๕ เ^๕ ญ^๕ เ^๕ ด^๕ ็จ^๕ ไป^๕ เอา^๕ เมือง^๕ ฝาง^๕ เต^๕ ย^๕ ย^๕ ัง^๕ แ^๕ ด้^๕ เพราะ^๕
 เมือง^๕ ฝาง^๕ เป^๕ น^๕ เ^๕ ษ^๕ ย^๕ น^๕ ศ^๕ ี^๕ ตรี^๕ ใหญ่^๕ หล^๕ ด^๕ วง^๕ น^๕ัก^๕ คร^๕ วน^๕ หม^๕ ัน^๕ ต^๕ อง^๕ นาย^๕ ศ^๕ ร^๕ ี^๕ น^๕า^๕ ค^๕ มา^๕ ถึง^๕
 ทัพ^๕ หลวง^๕ ใน^๕ วน^๕ น^๕ น^๕ัท^๕พะ^๕เยา^๕ ให้^๕ หม^๕ ัน^๕ หล^๕ ด^๕ วง^๕ ช^๕ ้าย^๕ นำ^๕ เอา^๕ เครื่อง^๕ บรร^๕ ณา^๕
 การ^๕ มา^๕ ถ^๕าย^๕ ส่วน^๕ พระ^๕ ยา^๕ น^๕่าน^๕ ให้^๕ แ^๕ ด้^๕ น^๕ เด^๕ ก^๕ ข^๕าย^๕ นำ^๕ เอา^๕ เครื่อง^๕ บรร^๕ ณา^๕ การ^๕
 มา^๕ ถ^๕าย^๕ แ^๕ ต^๕ มา^๕ ถึง^๕ พร^๕ ้อม^๕ ก^๕ัน^๕ จึง^๕ หม^๕ ัน^๕ หล^๕ ด^๕ วง^๕ ช^๕ ้าย^๕ แ^๕ ด้^๕ น^๕ เด^๕ ก^๕ ข^๕าย^๕ กร^๕า^๕บ^๕ ทูล^๕

พระกรุณาว่า พระยาฝางแดพระยาน่านแต่งคอกไม้เงินทองจะมาถวาย บังคมในภายหลัง.

๑ พระบาทสมเด็จพระเอกาทศศรีสุริยศวรบรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้า อยู่หัว ก็มีพระราชโองการตรัสตั้งแก่หมื่นทองแดนายศรีนาคให้ ไปทูล แก่พระเจ้าเชียงใหม่ โดยเนอศคซึ่งพระยาฝางแดพระยาน่านให้กราบ ทูลพระกรุณานัน เมื่อที่พหตวงเสด็จแรมที่พอยู่ที่ในตำบลท่าหวดนั้นเช้า แหงนก็ พระบาทสมเด็จพระเอกาทศศรีสุริยศวรบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธ เจ้าอยู่หัว ก็มีพระโองการตรัสถามพระยาแสนหวดว่า ไพร่พดชาติ เสด็จยังตั้งนั้นจะขยับที่พหตวงไปตั้งแห่งใดดี จึงพระยาแสนหวดกราบ ทูลพระกรุณาขอเชิญเสด็จยกที่พหตวงไปตั้งในตำบลเมืองเถิน เพราะ ที่นั้นใกล้ท่าเรือ พระบาทสมเด็จพระเอกาทศศรีสุริยศวรบรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโองการตรัสให้ขุนวิสุทธเสนาแสนขุนราช สอนจันให้ ไปทูลพระเจ้าเชียงใหม่ ว่าที่พหตวงจะเสด็จไปตั้งในตำบล เมืองเถิน.

๑ วัน ๕ ๖ ค่ำ สมเด็จพระเอกาทศศรีสุริยศวรบรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวก็ยกพดพยุหจากท่าหวดไปตั้งในตำบลเมืองเถิน จึง พระยาฝางก็ให้แต่งเครื่องคอกไม้เงินทองแด เครื่องบรรณาการ มาถวาย จึง พระยาหวด เมืองน่าน ก็ ให้พระยาไชยสงครามถือ คอกไม้ เงินทองแด เครื่องบรรณาการเอามาถวาย พระรามเคโซก็ให้พระยาตาดแดแสน วิชยามาคยถือคอกไม้เงินทองแดเครื่องบรรณาการมาถวาย จึงพระเจ้า เชียงใหม่ก็ให้หมื่นหวดงุมกามกราบทูลพระกรุณา ว่าพระเจ้า เชียงใหม่ใช้ฉางกองจำแดหมื่นหวดงุมกามไปยังเมืองเขมราช กราย

เมืองฝางไป พระยาฝางก็ให้กุมเอาตัวนางกองจ่า แดหมีนหดวงกุมกาม
 หมีนฟองฝางเกาะจ่าไว้ อนึ่งพระเจ้าเชียงใหม่เมื่อตั้งทัพอยู่ที่เมือง
 เชียงรายแต่เช้าระด้อแดนทำข้างแดนขวางให้เอาข้างขึ้นไป พระยาฝาง
 ก็ให้จับเอาผู้มชอทองนาคเข้า แดยังแต่งระด้อผู้เดียวให้เกาะไว้ แด
 บดินคดียเดชะพระราชสมภาร พระยาฝางให้ปล่อยนางกองจ่าแดหมีน
 หดวงกุมกามแต่งระด้อมาด้วยหมีนฟองฝางถึงเมืองเชียงใหม่แด้ว พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าเอกทัศศรีสุโขทัยบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มี
 พระราชโองการตรัสตั้งแก้หมีนหดวงกุมกามให้ทุกพระเจ้าเชียงใหม่ ว่า
 พระยาฝางแดพระยาหดวงเมืองน่านแด พระรามเดโช แดง คอกไม้เงินทอง
 มาถวายแด้ว ตัวจะตงมาถวายบังคมภายหลัง พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าเอกทัศศรีสุโขทัยบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราช
 โองการตรัสให้ขุนทรงภาษาแด ขุนศรีถ้อย พระราชดำรัสไป เมือง เขมราช
 จึงพระยาหดวง เมืองน่าน แดท้าว พระยาแดน หมีนขาว เมือง น่าน ก็ตงมา
 ถวายบังคม แดพระยาหดวงเมืองน่าน ถวายข้างพตายหุดคอก
 มีเค็ช ถวายข้างพังด้องข้าง ถวายมาดยตีบมา แดเครื่องบรรณาการ
 ก็มาก อนึ่งท้าวพระยาแดนหมีนอนมาคดียพระยาหดวงเมืองน่านน
 ถวายมาแดเครื่องบรรณาการก็มาก อนันคินนพระยาฝางแดท้าวพระ
 ยาแดนหมีนขาวเมืองก็ตงมาถวายบังคม พระยาฝางก็ถวายข้างพตาย
 ด้อมทองข้างหึงด้องหุดคอกเค็ช ข้างพังรูปด้องข้าง ถวายมาดามตีบ
 มา แดเครื่องบรรณาการก็มาก อนึ่งท้าวพระยาแดนหมีนอนมาคดีย
 พระยาฝางน ก็ถวายมาแดเครื่องบรรณาการก็มาก อยู่ดามวัน
 พระราม เดโชแด ท้าว พระยา แดนเมือง ชาวเมือง เชียง แดง เชียงราย ก็มา

ถวายบังคม แด่พระรามเดโชก็ถวายช้างพตยฉางพรตักข้างหนึ่ง
 สูงห้าศอกคืบเศษ ข้างพตยฉางพตยฉางหนึ่ง ถวายม้า ๕๐ ม้า แด่เครื่อง
 บรรณาการก็มาก อนึ่งท้าวพระยาแต่หม่นอนมาด้วยพระรามเดโชนั้น
 ถวายเครื่องบรรณาการก็มาก พระยาพตศีกซ้ายน้องพระยาหุดวงเมือง
 น่านก็ตงมาถวายบังคม แด่ถวายช้างพตยฉางเรื่องฤทธิหนึ่งสูงห้าศอก
 คืบเศษ ถวายม้าแด่เครื่องบรรณาการก็มาก พระยาแพ้ว พระยาตอ
 พระยาเซียง พระยาเซียงของ พระยาพยาว พระยาพยาก พระยา
 เมืองยง แด่ท้าวพระยาหัวเมืองใหญ่น้อยทั้งปวงก็มาถวายบังคมแด่
 ถวายช้างม้าแด่เครื่องบรรณาการก็มากนัก แด่ท้าวพระยาแต่ทาง
 ปวงนี้ เขาข้างมารพตมาตงทพอยุดอมพระราชวังแตรับราชการ พระ
 บาทสมเด็จพระเอกาทศร์รู้คือกรมขุนบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มี
 พระราชโองการตรัสใช้หม่นอนท รักษาให้ขึ้นไป ทูลแก่ พระเจ้า เชียงใหม่
 ว่าท้าวพระยาทั้งปวงมาถวายบังคม แด่ได้รับราชการอยู่ในทัพหุดวง
 แล้ว พระเจ้า เชียงใหม่ก็ยินยอมตากยินดีหนักหนา เพราะท้าวพระยา
 ทั้งนงกาดังรพตมั่งคั่งหนัก ถ้าแต่ทรงพระกรุณามีได้เสด็จไปประทับใช้
 เห็นว่าพระเจ้า เชียงใหม่จะยินแก่ท้าวพระยาทั้งนั้นได้ แด่ด้วยเดชพระ
 ราชสมภารเสด็จไป จึงแผ่นดินเมือง เชียงใหม่ได้จตุจตุคองอยู่แก่
 พระเจ้า เชียงใหม่.

๑) อนึ่งเมื่อทพหุดวงเสด็จอยู่เมืองเถินน พตทหารล้อมวงเป็น
 น้อยนักเพราะเข้าแพง แด่รพตทั้งปวงชานเช่นไปหาทหาร ยังอยู่ใน
 ทัพหุดวงประมาณสามร้อยเศษ อนึ่งข้างมากน้อยนัก ฝ่ายท้าว
 พระยาตางทงปวงนั้นใช้ ก็ยอมมั่งกาดังข้างมารพตมั่งคั่งทุกเมือง แด่ท้าว

พระยาทังปวงมาราบคาบทนด้วยเตชานุภาพพระราชสมภาร จึงพระเจ้า
 เชียงใหม่ให้พระยาพยานำเอาช้างพดายนมาณข้างหนึ่ง ตั้งเจ็ดคอก
 เคียงลงมาด้วยหมื่นอินทรักษาเอามาถวายในตำบลเมืองเงินแก้ว พระ
 เจ้า เชียงใหม่ ก็ แต่ง เครื่อง บรรณาการให้ แดงหมื่น ถือ ตงมา ถวาย เปน
 หตายครึ่ง.

๑ ฝ่าย พระบาทสมเด็จพระเอกาทศศรีสุริยวงศ์บรมนารถบรมพิตร พระพุทธ
 เจ้าอยู่หัวเสด็จไปประทับที่หัวพระยา ทัง หลายในเมืองเชียงใหม่ นั้น ราบคาบ
 แดงก็ตรัสให้ส่งเจ้าฟ้าแสนหัวไปโดยทางเชียงใหม่ไปยังเมืองแสนหัว แด
 พระราชทานช้างม้า แดเครื่องกระยาประด้าทไป แก่เจ้าฟ้าแสนหัวนั้นก็มาก.

๑ อยู่มาพระมหาเทวีพระเจ้าเชียงใหม่ถึงแก่อนิจกรรม พระเจ้า
 เชียงใหม่ก็ให้แสนหนึ่งตั้งแค้นตงมา กราบทูลพระกรุณา ขอ พระทูลอง ชน
 ไปช่วยแต่งการยกศพพระมหาเทวี แดแต่งพระไชยธิปไตยผู้้องพระทูลอง
 มาถวายบังคมอยู่เฝ้าจํานำพระบาทในทัพหลวง ในเมืองเชียงใหม่
 เร่งเกิดทรมพิศม์เข้าแพงนัก พระบาทสมเด็จพระเอกาทศศรีสุริยวงศ์บรมนารถ
 บรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโองการตรัสใช้หลวงเทพ
 เสดนาบดีศรีธมฺหพระกระดาโหมตงมา ยัง กรุงเทพมหานคร ศรีอยุธยาเอา
 ต้าเตียงเข้าเส้มียงชนไปยังทัพหลวง แดพระราชทานให้ ชนไปแก่
 พระเจ้าเชียงใหม่ จึงได้เตียงไพร่พลพระราชารัฐทั้งปวงในเมือง
 เชียงใหม่นั้น.

๑ ส่วนขุนพรหมสุรินทรเข้าหอดวง ผู้ไป อยู่ รังเมืองฝาง นั้น เกิดเหตุการ
 ชาวเมืองฝางคิดร้ายก็ตอบทำร้ายแก่ขุนพรหมสุรินทร จึงมีข่าวตงมา
 กราบทูลพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระเอกาทศศรีสุริยวงศ์บรมนารถบรม

บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโองการครุฑใช้พระยานครแด
พระรามเดโชขึ้นไปอยู่ริมเมืองฝาง ครั้นท้าวพระยาหัวเมืองใหญ่น้อย
ทั้งปวงลงมาถวายบังคมเสร็จแล้ว ถึงเดือน ๑๑ พระบาทสมเด็จพระเอกา
ทศรฐอัครราชบรพรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโอง
การครุฑใช้หมื่นนันทบาทลงมากราบทูลพระกรุณาแด่สมเด็จพระพุทธเจ้า
หุดวง ให้หมื่นนันทบาทแถลงการซึ่งเสด็จขึ้นไปรับท้าวพระยาทั้งปวง
กราบคานนถถวายแด่สมเด็จพระพุทธเจ้าหุดวง.

๑ ในขณะนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้า หุดวงเสด็จ ขึ้นมา แด่การ พระราช
สงคราม ก็มีใตเสด็จเข้ามายังกรุงพระมหานคร แด่ตงทัพหุดวง
เสด็จอยู่แต่เมืองสุพรรณบุรี ครั้นหมื่นนันทบาทมาถึงเมืองสุพรรณบุรี
ทัพหุดวงเสด็จอยู่นั้น หมื่นนันทบาทก็เอากิจจานุกิจทั้งปวงกราบทูล
พระกรุณาแถลงถวายแด่สมเด็จพระพุทธเจ้าหุดวง ๆ ก็มีพระราชโองการ
ครุฑตั้งแก่หมื่นนันทบาท ให้ขึ้นไปกราบทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระ
เอกาทศรฐอัครราชบรพรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ขอเชิญเสด็จ
ขึ้นไปยังเมืองเชียงใหม่ ให้เอาท้าวพระยาทั้งปวงไปให้สมัครมาด้วย
พระเจ้าเชียงใหม่ ครั้นหมื่นนันทบาทขึ้นไปถึงทัพหุดวง กราบทูล
พระกรุณาโดยสมเด็จพระพุทธเจ้าหุดวงมีพระราชโองการครุฑนั้น พระ
บาทสมเด็จพระเอกาทศรฐอัครราชบรพรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็
มีพระราชโองการครุฑใช้ข้าหุดวงขึ้นไปหาพระรามเดโชในเมืองฝาง ว่า
ทัพหุดวงจะเสด็จไปยังเมืองเชียงใหม่ แต่ให้พระรามเดโชลงมาถวาย
บังคมในเมืองเชียงใหม่ จึงครุฑใช้ข้าหุดวงให้ขึ้นไปทูลแก่พระเจ้า
เชียงใหม่ ว่าทัพหุดวงจะเสด็จขึ้นไปตั้งในเมืองลำพูน แต่ให้พระเจ้า

เชียงใหม่ออกมารับเสด็จในเมืองลำพูน จะเอาท้าวพระยาหัวเมือง
ใหญ่่น้อยทั้งปวงมอบแก่พระเจ้าเชียงใหม่ ให้สัมพันธ์กัน ขณะ
นั้นพระเจ้าเชียงใหม่มีราชกิจแต่งท้าวพระยาแสน เมืองให้ ออกมา ปลุก พระ
คำหนักกับทัพหลวง แล้วก็แต่งคำหนักที่พระเจ้าเชียงใหม่จะเสด็จออก
มาอยู่เองนั้น.

๑ ถึงณวัน ๓ ๓ ๓ คำ พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรฐอัครบรมนารถ
บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ยกทัพหลวงเสด็จจากเมืองเกิน แด
พระยาหลวงเมืองน่าน พระยาแสนหวดงพิงไชย พระยาฝาง แด
ท้าวพระยาหัวเมืองใหญ่่น้อยทั้งปวง แดพระไชยยาธิปลุกพระเจ้าเชียงใหม่
ก็ไปโดยเสด็จ จึงยกทัพหลวงเข้าไปตั้งเมืองลำพูน ในขณะที่
นั้นข้างมารพัดฝ่ายท้าวพระยาตางทั้งปวง พร้อมมุตในทัพหลวง แดข้างม้า
รพตมากนัก พระเจ้าเชียงใหม่จะออกมารับทัพหลวงใช้ก็คิดตั้งได้ย
เกรงขาม แดมิได้ออกมารับเสด็จในเมืองลำพูนนั้น ส่วนพระรามเดโช
ครนมพระราชกำหนดชนไปหากก็ยกตงมาจากเมืองฝาง จะมายังทัพหลวง
ในเมืองลำพูน ก็เอาข้างมารพัดเดินกรายเมืองเชียงใหม่มา พระเจ้า
เชียงใหม่ก็แต่งทัพม้าไทยใหญ่ออกไป ชุ่มไว้ ซึ่งทางพระรามเดโช จะยกมา
นั้น ครนเข้ามาดชาวม้าไทยใหญ่ก็ยกเขาคัทัพพระรามเดโช พระราม
เดโชมีทันรุดก็แตกฉาน พระรามเดโชจะตงมายังทัพหลวงมิได้ คั้น
ไปเมืองฝาง พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรฐอัครบรมนารถบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ตรัสการซึ่งพระเจ้าเชียงใหม่คิดตั้งได้ยแลมิได้
ตงมายังทัพหลวงนั้น จึงมีพระราชโองการตรัสให้หาท้าวพระยาหัว
เมืองมณฑลมุขทั้งหลายพิพากษาว่า ซึ่งทรงพระมหากรุณาให้เรายก

พตากรมาท^{๒๕}น เพราะเหตุว่าทรงพระเมตตาแก่พระเจ้าเชียงใหม่ เพ^{๒๕}
 จะให้ระงับท้าวพระยาตาวหัวเมืองทงปวงอันกระด้างกระเดื่องเป็นปัจฉ^{๒๕}น^{๒๕}
 แก่พระเจ้าเชียงใหม่ให้ปรกติราบคาบ ท้าวพระยาตาวทงปวงก็มาพร้อม
 กันณเมืองเกินดิน ฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่ก็มีได้ลงมา แต่งให้แ^{๒๕}
 แล่นท้าวพระยาตาวคุมเครื่องบรรณาการลงมา เร^{๒๕}องความทงนทร^{๒๕}า^{๒๕}
 ลงไปถึงฝ่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรม
 อันมหาประเสริฐ ต^{๒๕}ารก็เห็นว่าเมืองเชียงใหม่ยังมีปรกติ จึงให้เร^{๒๕}
 กต^{๒๕}บ^{๒๕}ชนมาระงับเสียให้จงได้ พระเจ้าเชียงใหม่ก็มีได้ลงมา กต^{๒๕}
 แต่งทัพม้ามาซุ่มไว้ ต^{๒๕}พระรามเดโชอันลงมาตามกำหนดอีกเล่า แล^{๒๕}
 พระเจ้าเชียงใหม่ทำต^{๒๕}ง^{๒๕}น^{๒๕}งเห็นประการใด มุขมนตรีทงปวงปฤ^{๒๕}
 ว่าเดิมแผ่นดินเมืองเชียงใหม่เป็นเจต^{๒๕}า^{๒๕}จ^{๒๕}ต พระเจ้าเชียงใหม่หา^{๒๕}
 มิได้ จึงให้ไปกราบทูลเบ^{๒๕}อง^{๒๕}น^{๒๕}า^{๒๕}ท^{๒๕}ุ^{๒๕}ค^{๒๕}ด^{๒๕}ขอ^{๒๕}เ^{๒๕}า^{๒๕}พระ^{๒๕}เด^{๒๕}ช^{๒๕}เด^{๒๕}ช^{๒๕}า^{๒๕}น^{๒๕}า^{๒๕}พ^{๒๕}ก^{๒๕}เ^{๒๕}ด^{๒๕}
 ปกกระหม่อม พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงพระมหากรุณาแก่
 พระเจ้าเชียงใหม่ จะให้คงอยู่ในเส^{๒๕}ว^{๒๕}ต^{๒๕}ร^{๒๕}น^{๒๕}ิ^{๒๕}ค^{๒๕}ร จึงเชิญพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นมาในสมัยใช้ฤ^{๒๕}ค^{๒๕}า^{๒๕}ด^{๒๕}บ^{๒๕}ว^{๒๕}ย^{๒๕}การ^{๒๕}ร^{๒๕}พ^{๒๕}ด^{๒๕}ก^{๒๕}ม^{๒๕}า^{๒๕}ค^{๒๕}ร^{๒๕}
 ทัพหลวงเสด็จมาถึงท่าหวด คร^{๒๕}ก็ให้ข้าหลวงไปหาท้าวพระยาตาวอัน
 กระด้างกระเดื่องต่อพระเจ้าเชียงใหม่ ด้วยเดชพระเดชานุภาพ ท้าว
 พระยาตาวทงปวงมีอา^{๒๕}จ^{๒๕}ข^{๒๕}ด^{๒๕}แ^{๒๕}ง^{๒๕}อยู่^{๒๕}ได้ ก็พากันมาราบถวายบังคมเฝ้า^{๒๕}
 ด^{๒๕}อ^{๒๕}ง^{๒๕}ร^{๒๕}ุ^{๒๕}ต^{๒๕}พระ^{๒๕}บ^{๒๕}า^{๒๕}ท^{๒๕}อยู่^{๒๕}ใน^{๒๕}ท^{๒๕}ั^{๒๕}ห^{๒๕}ล^{๒๕}ว^{๒๕}ง^{๒๕}ณ^{๒๕}เ^{๒๕}น^{๒๕}ดิน แลพระเจ้าเชียงใหม่
 ก็หามาไม^{๒๕} ด้วยมิได้เช^{๒๕}อ^{๒๕}พระ^{๒๕}เด^{๒๕}ช^{๒๕}เด^{๒๕}ช^{๒๕}า^{๒๕}น^{๒๕}า^{๒๕}พ มีแต่ความกลัวพระยา
 ตาวทงปวงมากกว่าพระราชอา^{๒๕}ญ^{๒๕}า^{๒๕}อ^{๒๕}กิ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็มี
 ได้ทรงพระโสมนัสเค^{๒๕}อ^{๒๕}ง^{๒๕}พระ^{๒๕}ไทย ค^{๒๕}อ^{๒๕}ง^{๒๕}ท^{๒๕}ร^{๒๕}ง^{๒๕}พระ^{๒๕}อ^{๒๕}ุ^{๒๕}ด^{๒๕}า^{๒๕}ห^{๒๕}ะ^{๒๕}เส^{๒๕}ด^{๒๕}จ^{๒๕}พระ^{๒๕}ร^{๒๕}า^{๒๕}ช^{๒๕}า^{๒๕}น^{๒๕}ิ^{๒๕}น^{๒๕}

กลับขึ้นมาถึงเมืองลำพูน กำหนดให้พระเจ้าเชียงใหม่มาเฝ้าทูตของ
 รุ่ดพระบาท พร้อมกับพระยาดาวตงหลาย เพื่อจะพระราชทาน
 พระราชโอรยาภิเษกให้พระยาดาวตงมศักดิ์มานอ้นน้อมต่อพระเจ้าเชียงใหม่ ๆ ก็
 มิได้ลงมา กลับแต่งทัพม้าไทยใหญ่ข่มขี่พระรามเดโชอันจะลงมาเฝ้า
 ทูตของรุ่ดพระบาทนั้น จนพระรามเดโชมาได้ กลับคืนไปเมือง
 ฝาง แดพระเจ้าเชียงใหม่โมหจิตรมิได้เชื่อพระเดชเดชาภาพแล้ว ซึ่ง
 จะเสด็จอยู่โปรดอีกนั้นเหลือการ อึ่งไพร่พลในทัพหลวงแต่ไพร่พล
 พระยาดาวตงปวงก็ขัดสนเสบียงอาหารนัก ขอเชิญเสด็จพระราชดำเนิน
 ทัพหลวงเสด็จกลับยังกรุงเทพพระมหานครจึงจะควร เอาคำพิพากษา
 กราบทูตพระกรุณาจึงมีพระราชโองการตรัสว่า พระเจ้าเชียงใหม่เป็นคน
 หลงอยู่แต่จะละเสี้ยนเหมือนไม้อ่อนกุดพระเจ้าเชียงใหม่ ประการ
 หนึ่งก็จะเสียดพระเกียรติยศสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ผู้ทรงพระคุณ
 ธรรมอันมหาประเสริฐไป ทั้งพระองค์ก็จะทรงพระโกรธาโทษเราได้
 ชอบให้ข้าราชการผู้ มีสติปัญญาเข้าไปว่ากล่าวชี้แจงให้พระเจ้า เชียงใหม่
 ออกมาให้จึงได้ แต่ให้ม้าตำรวจสามสิบม้าขึ้นไปหาพระรามเดโชลงมา
 ส้มคัสมานเดี่ยจึงจะควร ฝ่ายท้าวพระยาข้าทูตของรุ่ดพระบาท
 กราบถวายบังคมเห็นด้วยพระราชดำริห์ทุกประการ ส้มเด็จพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัว ก็ตรัสให้ หมื่นอินทรักษากับพระไชยาริปิโอรสพระเจ้าเชียงใหม่
 เข้าไปยังเมืองเชียงใหม่ แต่ให้หมื่นเพชรไพร่หิวหมื่นตำรวจสามสิบ
 ม้า ให้ไปหาพระรามเดโชณเมืองฝาง ครั้นหมื่นอินทรักษาเข้าหลวง
 กับพระไชยาริปิไปถึงพระเจ้าเชียงใหม่จึงทูลว่า ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระเมตตา อุดาห์เสด็จพระราชดำเนินยกทัพหลวงขึ้นมาถึงเมือง

ถ้าพูน กำหนดให้ลงไปเฝ้า ทรงพระกรุณาจะเอาท้าวพระยาดาว
 ทงปวงส้มคัสมานมอบให้ เหตุไฉนพระองค์จึงมิได้ลงไปเฝ้า แล้ว
 ดอบแต่งทัพม้าตีทัพพระรามเดโช อันจะลงไปเฝ้าทูตของซุ้ตพระบาท
 นอกเกล้า พระองค์ทำดังนี้ควรอยู่แล้วฤ มิตินพระเจ้าอยู่หัว
 ชัดเคื่อง ให้เสนาพฤตมาคาศ์ยศึกษา ๆ ให้เชิญเสด็จยกทัพหลวงกลับ
 ยังกองพระมหานคร แต่ทว่าส้มเค็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระอาไถยถึง
 พระองค์ว่าถ้าทัพหลวงเสด็จกลับ เห็นว่าเมืองเชียงใหม่จะตั้งอยู่มิได้
 เสียคายที่ส้มเค็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมานพระองค์เสด็จมานั้น จึงให้
 ข้าพเจ้าเข้ามาทูล พระองค์อย่าได้วิตกเกรงขามท้าวพระยาดาวทงปวง
 เดย เป็นภารุระส้มเค็จพระพุทธรเจ้าอยู่หัวจะระงับการก่ให้สงบจงได้
 พระไชยาริพุต ข้างพระเศษเศษานภาพ ท้าวพระยาดาว เกรงขามให้ฟัง
 ทุกประการ พระเจ้าเชียงใหม่ได้แจ้งตั้งนหมความยินดีนัก ครั้น
 เพลารุ่งเช้า พระเจ้าเชียงใหม่ก็ยกช้างม้ารบ โดยส้มเค็จตรงมายังเมือง
 ถ้าพูน เข้าเฝ้ากราบถวายบังคมส้มเค็จพระเจ้าอยู่หัว ทูลขอโทษ
 ที่มิได้ลงไปเฝ้าแล้วดอบทำร้ายพระรามเดโชทุกประการ ส้มเค็จพระเจ้า
 อยู่หัวตรัสได้ทรงฟังพระเจ้าเชียงใหม่กราบทูลแยมพระโอรสแล้ว มีพระ
 ราชโองการตรัสว่า ซึ่งพระเจ้าเชียงใหม่มิได้มาตามกำหนดนั้น เพราะ
 ท่านมิได้เชื่อพระบรมบุญญาภาพส้มเค็จพระพุทธรเจ้าหลวง ผู้ทรง
 พระกฤษณาภินิหารอันประเสริฐ ตรัสเท่าคั้งนั้นแล้วก็ให้ท้าวพระยา
 ดาวทงปวงเข้ามาเฝ้า จึงมีพระราชบริหารตรัสแก่พระยาน่าน พระยา
 ฝ่าย แต่ท้าวพระยาแสนหลวงทงปวง ว่าเมืองเชียงใหม่เป็นเมือง
 กระจัตรีย์สืบมาแต่บุราณราชประเพณี พระเจ้าเชียงใหม่เด้าก็เปน

รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้าอยู่หัว
 แห่งกรุงศรีอยุธยาเมืองเชียงใหม่
 ในเมืองเชียงใหม่ก็ดี ความทุกข์ร้อนก็จะปรากฏอยู่ชั่วฟ้าดินดิน
 บังคอร ส้มเด็จพระพุทธรเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาการุณภาพแก่
 ท่านทั้งปวง แดพระเจ้าเชียงใหม่ จึงดำริให้เอาอุสาหามาหองจะ
 ให้ท่านทั้งปวงสามัคคีรสุนทรภาพสโมสรสุจริตดุจกาลก่อน ท้าวพระยา
 ดาวทั้งหลายจะว่าประการใด ท้าวพระยาแสนหองทั้งปวงกราบถวาย
 บังคมพร้อมกันแล้วกราบทูลว่า พระเจ้าอยู่หัวโปรดประการใด จะ
 กระทำตามทุกประการ พระเจ้าเชียงใหม่กราบทูลพระกรุณาว่า ท้าว
 พระยาทั้งปวงประนีประนอมแล้ว ข้าพระองค์มิได้อาชาวจองเวร
 แก่ท้าวพระยาทั้งหลาย จะถวายสัตย์ปฏิญาณได้ ส้มเด็จพระพุทธร
 เจ้าอยู่หัวครั้นได้ทรงฟังดังนั้นพระไทยนิก คึงแต่พระเจ้าเชียงใหม่
 กับท้าวพระยาแสนหองแสนเมืองทั้งปวง ก็มิได้มีความพิโรธอาชา
 แก่กันค่อไป พระเจ้าเชียงใหม่ก็มิได้กลับเข้าไปเมืองเชียงใหม่ อยู่
 ในทัพหองถึงแปดเวร ฝ่ายหมื่นเพชรไพร่กับพระรามเดโชก็มาถึง เผ่า
 พร้อมกันกับพระเจ้าเชียงใหม่ แสนหองแสนเมืองทั้งปวง พระบาท
 ส้มเด็จพระพุทธรเจ้าอยู่หัว ก็ครั้นให้พระราชโอรสโดยยุติธรรมสามัคคี
 รศ พระเจ้าเชียงใหม่กับพระรามเดโชก็ตั้งเวรพยายามแก่กัน ครั้นรุ่ง
 ขึ้นก็เสด็จพระราชดำเนินพาพระเจ้าเชียงใหม่ แดท้าวพระยาดาวเข้าไป
 ในอรามพระมหาธาตุเมืองลำพูน ก็ให้ท้าวพระยาดาวทั้งปวงกระทำ
 สัตย์ปฏิญาณถือน้ำพิพัฒน์ค่อพระเจ้าเชียงใหม่ ๆ ก็ถวายสัตย์ค่อสมเด็จพระ
 พุทธรเจ้าอยู่หัว เณระพระภักดีพระพุทธรเจ้าพระธรรมเจ้าพระสงฆ

เจ้า ซึ่งมีได้อาณาจักรของเวรแก่ท้าวพระยาทั้งหลายเป็นอันสุจริต สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสให้ โอดาทตั้งสอนพระเจ้าเชียงใหม่ แดท้าวพระยา
 ตาทั้งหลายเป็นอเนกบรรยายแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับเข้ามา
 ยังราชพัฒน์พลาอาศน์ จึงดำรัสแก่พระเจ้าเชียงใหม่ แดพระราม
 เดโช ท้าวพระยาแสนหดวงแสนเมืองทั้งปวง ให้ไปอยู่รักษาเมือง
 ดังเก่า บำรุงประชาราษฎร์ชอบชัณษาเสมา โดยยุติธรรมประเพณี
 ให้ถาวรวัฒนาสืบไป.

๑ ครั้นวัน ๓ ๕ ๓ คำ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จ
 พระราชดำเนินยกพลุโยธาทัพออกจากเมืองลำพูน แดพระเจ้าเชียงใหม่
 แดพระรามเดโช ท้าวพระยาแสนหดวงแสนเมืองทั้งปวง ก็ตามมา
 ตั้งเสด็จถึงตำบลจอมทองแล้ว ก็กราบถวายบังคมสวดยกแยกกันไปบ้าน
 เมืองโดยพระราชกำหนด แต่พระไชยธิเบศร์พระเจ้าเชียงใหม่ แด
 พระยาเด็กชาย แดหนักยกยอตั้งขึ้น ลงมาโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระ
 ทศรฐอัครบรมนารถบรมพิศพระพุทธรเจ้าอยู่หัวด้วย ก็เสด็จลงมาถึง
 สมเด็จพระพุทธรเจ้าหลวงในเมืองสุพรรณบุรี สมเด็จพระพุทธรเจ้าหลวง
 ก็มีพระราชหฤทัยปริวิตาภิรมย์ยิ่งนัก แดสรวิเสริญพระเดชเดชาภาพ
 พระราชสมภาร พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรฐอัครบรมนารถบรมพิศ
 พระพุทธรเจ้าอยู่หัว เสด็จไปประทับท้าวพระยาทั้งปวงไว้ราบคายนัน.

๑ ตุศักราช ๙๕๒ ปีชวดโทศก ในเมืองแฉกไช้ เมื่อพระบาท
 สมเด็จพระบรมพิศพระพุทธรเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ยกทัพหลวงไป
 ปราบราชศัตรูในเมืองแฉกแล้ว แดเทเอาควัวอพยพทั้งปวงเสด็จมา
 ยังกรุงพระมหานครแล้ว อยู่ภายหลังมาจึงถูกพระยาแฉกซึ่งหนีไปอยู่

เมืองด่านข้างหนกคนมายังเมืองแฉก ประมุขไพร่พลทงปวงได้เป็น
 พระยาแฉกแล้ว แต่งดอกไม้เงินทองแด่เครื่องบรรณาการมาถวายทุก
 ปีมิได้ขาด ครั้นพระยาแฉกนั้นปราโดยไซ้ หาผู้จะปกครองแผ่นดิน
 เมืองแฉกนั้นมิได้ จึงส่งมเหสีพรหมณาจารย์แด่ท้าวพระยามนตรีมุข
 ทงปวงแต่ง ดอกไม้ ทองเงินแด่เครื่อง บรรณาการ มาถวาย บังคมพระบาท
 สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทงต้องพระองค์ ขอพระศรี
 สุปพรรณมาธิราช ผู้น้อง พระ ยาแฉก ก่อน นั้นไป ครองแผ่นดิน เมืองแฉก
 พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทงต้องพระองค์ ก็ทรง
 พระกรุณาพระราชทานเครื่องราชูปโภคสำหรับพระมหากษัตริย์ ให้
 พระศรีสุพรรณมาธิราชไปเป็นพระยาแฉก แด่ครั้นให้เจ้าพระยา
 สวรรคโลก พระยาพันธารา แด่พดทหารดามพันธ เขาพระศรี
 สุปพรรณมาธิราชไปตั้งถึงเมืองแฉกโดยทางเรือในปีชวดโทศกนั้น.

๑ ฤกษ์กราช ๙๕๓ ปีเถาะตรีนิศก พระศรีสุพรรณมาธิราชผู้เป็นพระยา
 แฉกก็ให้พระยากระดาโหมผู้ถูกเขยมากกราบทูลพระกรุณา พระบาท
 สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทงต้องพระองค์ ว่าพระยาอ่อน
 อั้นหนีไปอยู่ด้วยของพรรคในตำบลแสนต์โง่นั้น ประมุขของพรรค
 ทงปวงได้มากแล้วจะยกมารบพระยาแฉก พระบาทสมเด็จพระบรม
 มพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทงต้องพระองค์ ก็มีพระราชโองการตรัสให้แต่ง
 ทักษิณเจ้าพระเจ้าลูกเธอพระมหาธรรมราชา แด่ข้างเครื่อง ๕๐ ข้าง
 ม้า ๓๐๐ พล ๓๐๐๐๐ แด่เจ้าพระยาธรรมาธิบดี เจ้าพระยาสวรรค์โลก
 พระยากำแพงเพชร พระยาสุโขทัย พระยาพันธารา ยกไปโดยทาง
 โขริสัตว์ แด่มีพระราชกำหนดไปให้พระยาแฉกยกทัพออกมาบรรจบ

ด้วยทัพสมเด็จพระเจ้าตุ๊กเธอ แต่ให้ยกไปตีทัพพระยาอ่อนในตำบล
แดนใต้ท้องนั้น ครั้นตีทัพพระยาอ่อนแตกฉานแล้ว สมเด็จพระเจ้าตุ๊กเธอ
ก็ยกทัพคืนมาโดยทางพระนครหลวง มาถวายนั่งคมพระบาทสมเด็จพระ
บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์

๑ เมื่อทัพหลวงเสด็จอยู่ในเมืองราชบุรีในปีเถาะตรีศกนั้น พระบาท
สมเด็จพระเจ้าเอกาทศรฐอัครบรมนารถ บพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นไป
ประพาศทางชลมารค เสด็จด้วยพระชตวิมานอันอลังการรจนา ค
มहिมาดาตาศด้วยบริวารแสนศฤงฆารประดับด้วยเครื่องประดับเมือง
พระพิศณุโลก ตั้งตำหนักในตำบลวัดไม้ ฝ่ายพระคชาธารดำรงอินท
พาทนะแตรช้างคันม้าคันทั้งปวงใช้ ทรงพระกรุณาตรัสให้ไปโดยทาง
สถลมารคกับทัพหลวงในเมืองพระพิศณุโลก พระบาทสมเด็จพระเจ้าเอก
าทศรฐอัครบรมนารถบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จไปนมัสการ
พระชินราชในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุในเมืองพระพิศณุโลกนั้น แล้วก็
เสด็จไปประพาศในจังหวัดเมืองพระพิศณุโลกนั้นทุกตำบล ในขณะที่
นั้นกรมการเมืองพระพิศณุโลกกราบทูลพระกรุณาว่า เสด็จรายนั้
ย้อมมาบ้หาผู้คนถึงในเมืองพระพิศณุโลก ทรงพระกรุณาตรัสให้ข้า
หลวงไปล้อมเสื่ออันรายทุกตำบล วันหนึ่งข้าหลวงไปล้อมเสื่อมาถวายน
แต่ทรงพระ กรุณาตรัสให้ แต่งเปนคอก สูง ประมาณ สิบคอก แล้ว เอาเสื่อ
ปล่อยเข้าในคอกนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าเอกาทศรฐอัครบรมนารถบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จด้วยช้างพระที่นั่ง แต่เสด็จออกไปยืนข้าง
พระที่นั่งแทบคอกนั้นแล้ว จะให้ทหารข้าหลวงเข้าฟ่งแทงใช้ เสด็
นั้นใหญ่กำลังสามารถก็วิ่งข้ามคอกออกมาโดยนำพระที่นั่ง ทรงพระ

กรรณาก็เสด็จวางช้างพระที่นั่งตามเสด็จไป แดงศรีให้ข้าหัตถวงเข้า
 ถ่อมแทงเอาได้ในกลางแปลง แดงศรีหัตถวงจะได้บอยเจ้บหมามีได้ พระ
 บาทสมเด็จพระศรีสุริเยศวร บรมนารถบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จไป
 พระพิณ โลกครานัน แต่เสด็จประพาศครั้งนี้เป็นหลายครั้ง จึงมีพระราช
 โองการตรัสให้ เอาทองนพคุณเครื่องราชูประ โภคมาทำ เปนทอง ประทาศ
 จึงเสด็จไปบีตพระพุทธปฏิมากรพระชินราชด้วยพระหัตถ์เสด็จบริบูรณ์ ก็
 แต่งการฉลองแด่ให้เด่นมหรศัพบูชาสักการแก่พระพุทธเจ้าอันเจ็ดวันเจ็ดคืน
 เปนมหามเหษาพรหนักหนา จึงสมเด็จพระพุทธเจ้าหัตถวงดำรัส
 ใช้ข้าหัตถวงขึ้นไปกราบทูลพระกรรณา เจริญเสด็จพระบาทสมเด็จพระ
 เอกาทศสุริเยศวรบรมนารถบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จลงมาจาก
 เมืองพระพิณ โลกในวัน ๕๖ คำในมีเกาะครั้นคั่นนั้น

๑ ถึงเดือนเก้า พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสอง
 พระองค์ ก็เสด็จจากเมืองราชบุรีโดยสถมารถ เสด็จไปประพาศถึง
 ตำบลด้ามร้อยยอด แดงศรีพระดำหนักแทบฝั่งพระมหาสมุทร จึง
 เสด็จลงพระสุพรรณวิมานนาวา อันอดงกฎจรณาการประดับสุวรรณ
 ด้วยเครื่องพิไชยธรรมพาวุธคุณิมา แดงศรีท้าวพระยาเสนาบดีพิริโยธา
 ทหาร โดยเสด็จแห่ห้อมล้อมคานาในท้องมหาอรรณพสาคร พระบาท
 สมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็เสด็จออกไป
 ประพาศภิรมย์ชมฝูงมัจฉายกรอันมีน่านาพรรณในกลางสมุทร ก็ทรง
 เบ็ดทอดได้ปลาตามแต่ก็เสด็จขึ้นมายังพระดำหนัก พระบาทสมเด็จพระ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ เสด็จออกไปประพาศ
 ในกลางมหาสมุทรตั้งนั้นได้ สิบสี่วันวารแล้ว ก็มีพระราช โองการตรัส

ตั้งให้ไปแต่งพระคําหนักในริมฝั่งมหาสมุทรตำบลโคนคหวง ก็ตั้งจ
 งดพระสุพรรณวิมานมหานาจาอันเป็นพิไชยพาหนะสำหรับ ประดับ
 พดากร โดยชนิด เรือท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีพิริยโยธามาศยทั้ง
 หาดยแห่งห้อมล้อมคาศคา คูมหิมาดด้วยเครื่องสรรพายุทธ พระบาท
 สัมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็ตั้งจโดยชด
 มารคมมหาสมุทรมายังพระคําหนักในตำบลโคนคหวง แดทอดอยู่แรม
 ทพิในมหาสมุทรสองคืนจึงตั้งจถึงพระคําหนักโคนคหวงนั้น แดตั้งจ
 ออกไปประพาศในกตางมหาสมุทรในตำบลโคนคหวงนั้นเฝ้า อยู่ ๑๒ วัน
 จึงตั้งจจากตำบลโคนคหวงตั้งจโดยสถิตมารคเข้ามายังเมืองเพชรบุรี.

๑. ฤกษ์กักราช ๘๕๔ ปีมโรงจัตวาศกเดือน ๑๒ พระบาทสมเด็จพระบรม
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็มีพระราชโองการตรัสให้
 บำรุงช้างม้ารถทงปวงไว้สรรพ จะยกทัพพิทวงตั้งจไปเอาเมืองคอง
 จึงมีข่าวมาว่าพระยาอังวะจะยกมาเอาเมืองหน้าย แต่ได้เมืองหน้ายแล้ว
 แดพระยาอังวะจะยกไปเอาเมืองแค้นหัวเฒ่า พระบาทสมเด็จพระบรมพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ก็มีพระราชโองการตรัสว่า เมือง
 หน้าย แด เมือง แค้นหัวไซ ได้ เป็น ช้า ขอบชฉินชติมา ฝ่าย กรุงพระนครศรี
 อยุทธยาแล้ว แดซึ่งพระยาอังวะจะมาเอาเมืองหน้ายแดเมืองแค้นหัวคอง
 ควรเราจะยกทัพพิทวงไปเอาเมืองอังวะ จึงมีพระราชกำหนดแก่ท้าว
 พระยาดำนนคราเสนาบดีมนตรีมุขทงปวง ให้ตรวจเครื่องสรรพายุ
 ช้างม้ารถทงปวงจงสรรพ แดจะยกทัพพิทวงตั้งจไปเอาเมืองอังวะ
 ครั้นถึงมิกสิริมาศ พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 สองพระองค์ ก็มีพระราชโองการตรัสให้แต่งพระคําหนักในตำบล

ปากโมก ครั้นเสร็จก็เสด็จด้วยพระชววิมานมาโดยทางชดमारक เสด็จ
 เข้าระพงพตในพระตำหนักปากโมกนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมมพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็เสด็จพยุหบาตรา จากตำบลปากโมก
 เสด็จโดยชดमारคชนเหยียบไชยภูมิในตำบลเอกราช ให้ขุนแผนตั้งท่าน
 พันไม้ข้ามนาม โดยการพระราชพิธีไชยสงครามเสร็จ ก็เสด็จออกทัพไชย
 ในตำบลพระหล่อ พระบาทสมเด็จพระบรมมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสอง
 พระองค์ก็เสด็จพยุหบาตราโดยชดमारค สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง
 เสด็จทรงช้างคันพลาตย์ศรีไชยศักดิ์เป็นพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระเอก
 ทศรฐธิศวรรบรมนารถมพิตร พระพุทธเจ้า อยู่หัวเสด็จ ทรงช้างคันพระมหา
 ศักดิ์คานภาพเป็นพระคชาธาร พระบาทสมเด็จพระบรมมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 สองพระองค์ก็เสด็จพยุหบาตราด้วยพระคชาธารทั้งสอง อันประดับ
 ด้วยเครื่องคเชนทราดังการอันพิจิตรด้วยกาญจนรัตน์ชัชวาล แด้อพาร
 ด้วยเครื่องพระอภิรมเสด็จครันตวิ กตั้งกตขุมสายตายพิจิตรพิพิธรัตน
 พัตวาลวิษนีจามรบรรพพรรณโอภาศ เตียรคาศด้วยท้าวพระยาสามนค
 ราชเด่นาบคัมมนตรีพิริยโยธาทหารแห่ห้อมล้อมเป็นบริวารคชชิก พันรุก
 ด้วยพวกพดคเชนทรรนิกรบรมมหาศดารสิ้นรพดมุโยธาทั้งหลาย คุ
 พรรณราย ด้วยเครื่องสุวรรณพายุทศเกราะกราย ย้ายกัน แห่โดยชนดิชัยชวา
 นำหลัง แดพดช้างเครื่อง ๘๐๐ พดม้า ๓๕๐๐ พดโยชานาญ ๓๐๐๐๐๐
 พระบาทสมเด็จพระบรมมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็เสด็จ
 พยุหบาตราโดยชดमारคไปโดยทางกำแพงเพชรขึ้นไปยังเชียงใหม่ แด
 พระเจ้าเชียงใหม่ไปรบพระรามเดโชในเมืองเชียงใหม่ จึงตั้งทัพหลวง
 แทบเมืองเชียงใหม่อยู่ที่ท่าพระเจ้าเชียงใหม่ แดแต่งข้าหลวงให้ไปหา

พระรามเคโธแดเชิญพระเจ้าเชียงใหม่คืนมาด้วย ครั้นพระเจ้าเชียงใหม่มาถึงทัพหัตถวงแล้ว แดพระเจ้าเชียงใหม่ก็เสด็จมาเคารพแก่พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ แดนั้นก็ถวายช้างม้าแด่เครื่องบรรณาการเสร็จ ก็ตั้งค้ำหนักอยู่แทบทัพหัตถวง ในวันอีสุ่มัน พระเจ้าเชียงใหม่ ก็ เชิญ พระบาท สมเด็จพระบรมพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ เสด็จเข้าไปนมัสการพระพุทธรูปศักดิ์ในเมืองเชียงใหม่ แดทัพหัตถวงคงอยู่ในเมืองเชียงใหม่เดือนหนึ่ง จึงยกทัพหัตถวงเสด็จจากเมืองเชียงใหม่ไปโดยทางอังวะ พระเจ้าเชียงใหม่ แดถูกพระเจ้าเชียงใหม่ทั้งสามไปโดยเสด็จทัพหัตถวง สมเด็จพระพุทธเจ้าหัตถวงก็ยกพยุหโยธาทัพเสด็จไปโดยทางเมืองห้างหัตถวง พระบาทสมเด็จพระมหาจักรพรรดิศวรบรมนารถบพิตรพระพุทธรเจ้าอยู่หัว ก็ยกทัพหัตถวงเสด็จไปโดยทางเมืองฝาง แดเสด็จถึงเมืองฝางในวัน ๕ ๓๑ ๕ ค่ำ.

๑) ฝ่ายสมเด็จพระพุทธเจ้าหัตถวงเสด็จถึงเมืองห้างหัตถวง แดคงทัพหัตถวงอยู่ตำบลทุ่งแก้วแรมทัพในตำบลนั้น ส่วนพระยากำแพงเพชรแดพระหัวเมืองชุมหมนทงหลายผู้เป็นทพนักยกช้างมารพดไปถึงแม่น้ำขง.

๑) ในขณะนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าหัตถวงทรงพระประชวรหนัก ก็ตรัสใช้ข้าหัตถวงไปกราบทูลพระกรุณาถึงเมืองฝาง พระบาทสมเด็จพระมหาจักรพรรดิศวรบรมนารถบพิตรพระพุทธรเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จจากเมืองฝางมายังสมเด็จพระพุทธเจ้าหัตถวงในเมืองห้างหัตถวง แดเสด็จถึงในวัน ๗ ๓๖ ค่ำ บีมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รุ่งชนวัน ๒ ๓๖ ค่ำเพดาชายแด้ทั้งสองบาท สมเด็จพระพุทธเจ้าหัตถวงก็เสด็จสวรรคต สมเด็จพระพุทธเจ้าหัตถวงพระพรชามโรงฉก เมื่อได้ราชสมบัติขึ้นศักราช ๘๕๐

ปีชาติดำเรทซีก ในปีชาตินั้นพระชนม์ได้ ๓๕ พระพรรษา เสด็จอยู่
ในราชสมบัติ ๓๕ พระพรรษา เมื่อเสด็จสวรรคตในเมืองหังหวง
พระชนม์ได้ ๕๐ พรรษา.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓ (พระเอกาทศรถ)

๑ พระบาทสมเด็จพระอนุชาธิราชทรงโคกแก้วรักษาพระบรมเชษฐาธิราช
ถึงความหลังต่าง ๆ พระเจ้าเชียงใหม่แต่เสนาบดีแทนายกทัพนายกอง
ต่างคนโคกเอาศูรภาพต่าง ๆ ครั้นคลายโคกแล้วจึงพระราชครูทั้ง ๔
แต่ท้าวพระยาตามนตราสมหาเสนาบดี มนตร์พิริยโยชามาตยทั้งหลาย
ตั้งพัดบพิลาไชยสุพรรณมหาวิมานในทัพไชยกองทัพนั้นเสร็จ ก็นำ
พระราชนทรยานกาญจนอดงกฎจนามหานวรัตนชัยบาด ประดับด้วย
อภิมงมุดยเสวตรัตนครีพัตวาทวิชนี พรรณกตั้งกตจามรมาศทั้งปวง
แต่เครื่องมหาเบญจราชกกุธภัณฑ์อันคเริ่งรัตนราโชประโภก อันเป็น
เครื่องราชาภิเศกสำหรับพระมหากษัตริราชเจ้า มาถวายแต่พระบาท
สมเด็จพระเอกาทศรถอัครบรมนารถบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว อัญเชิญเสด็จ
ขึ้นผ่านพิภพมไหสวรรยาธิปัตติถิตยราชประเพณี ดับต้นคคิครี่สุริยวงษ์
ตำรงพิภพมณฑลตถกรุงพระมหานครศรีอยุธยา มหาคิตกภพพรัตน
ราชธานีบุรีรมย์ อันอำพนด้วยตามนตราประเทศนานา มหาไพบูตย
พิศาตราชเจ้าดีมาอาณาเขตมณฑลทั้งปวง โดยบูรพประเพณีพระ
มหากษัตริราชเจ้าสืบ ๆ มา พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถอัคร
บรมนารถบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จขึ้นพัดบพิลาไชยสุพรรณ
มหาวิมาน อันประดับด้วยเครื่องอดงการกาญจนารามหาวิศาตราชานต

ทิพมณฑล ถูกถล่มด้วยบวรเสด็จรัตนรัตน์จามรมาศอองกฏ แต่มี
 พระราชาพระยาคนธำราชคเสนทรสถิตย์ซ้ายขวา ทั้งพระพิไชย
 พาหนะมณฑลราชอัครสถิตย์ซ้ายขวา แด่ตั้งพยุหพตากรพตพฤษโยธา
 ทหารทุกหมู่ทุกพรรคประดับโดยชนิด พดข้างพดม้าพดเขนดั่งแพนแฉ่น
 เสด็จโศกโศกมรณครุฑทั้งปวงให้ห้อมล้อมเป็นบริวารเสด็จสรรพ จึงเบิก
 ท้าวพระยา ตามนตราช ราชสถิต ประยรรราชมหาเดชนาบดีมนตรีมุข ทั้งปวง
 ถวายบังคม พระบาทสมเด็จพระเอกาทศบุรุษอัครบรมนารถบพิตรพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชโองการตรัสตั้งท้าวพระยาทั้งหลาย ให้ตักแต่งการ
 ที่จะรับพระศพสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมาฝังกรุงพระมหานครศรีอยุธยา
 แต่มีพระราชกำหนดให้ ขนไปหา ท้าวพระยา ทั้งหลาย อันไป ทัพ นำนให้
 กัดกับคินมายังทัพหลวง ส่วนพระรามเดโชซึ่งมีพระราชกำหนดให้ ไปหา
 ถึงเชียงใหม่เชียงใหม่ พระรามเดโชก็มาถึงแต่เบิกเข้ามาถวายบังคม
 ในตำบลด้างหลวงนั้น.

๑๑ ถึงณวัน ๕ ๓๒ ๖ คำ พระบาทสมเด็จพระเอกาทศบุรุษอัครบรมนารถ
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จด้วยพระที่นั่งครุฑพาหนะ มีเสด็จ
 รัตนรัตน์พระอภิรมชุมสายพรายพรรณประดับ สรรพด้วยท้าวพระยา
 ตามนตราชพิริยโยธาแสนยากรทั้งหลายย้ายโดยขบวนนำหลัง ก็เสด็จ
 กวี่ราชพยุหยกทัพหลวงจากเมืองห้างหลวงคินมาโดยอันคัมมารค ก็
 เสด็จมาถึงเมืองเชียงใหม่ พระบาทสมเด็จพระเอกาทศบุรุษอัครบรมนารถ
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโองการตรัสตั้งแก่พระเจ้าเชียงใหม่
 ให้อยู่รักษาเมืองแต่บำรุงข้างมารพดให้มั่งคั่ง เมื่อจะมีการพระราช
 สงครามใช้จะเอาพระเจ้าเชียงใหม่ไปโดยเสด็จ ก็แรมทัพหลวงในเมือง

เชียงใหม่คนหนึ่ง ครั้นพระเจ้าเชียงใหม่นำท้าวพระยามาถวายบังคม
 เสร็จ ส้มเต๋จพระเจ้าอยู่หัวก็ยกทัพหลวงเสด็จจากเชียงใหม่ลงมา
 มา แดทรงพระกรุณาเอาพระพุทธรูปของดุกพระเจ้าเชียงใหม่ลงมาโดยเสด็จ
 แดพระราชทานให้นามกรชื่อพระศรีสุเมธารมรราชา พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระ
 เสด็จเอกาทศราชูธิศวรบรมนารถบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จมาโดยทาง
 ศุโขไทยมายังท่าเรือในเมืองกำแพงเพชร.

๑ ในขณะนั้นเมืองไท่ร่แดงทศานทูตให้ ถิ่นหนึ่งต่อแด่เครื่องราชบรรณา
 การเข้ามาถวาย จึงข้าหลวงก็นำทูตมาเมืองไท่ร่แดงไปถวายบังคม
 แดถวายเครื่องราชบรรณาการถึงทัพหลวงในเมืองกำแพงเพชร แต่ทัพ
 หลวงตั้งอยู่ในเมืองกำแพงเพชรนั้นสืบหัววัน จึงมีพระราชกำหนดลงมา
 แก่ท้าวพระยาผู้ยังพระนครให้แต่งพระตำหนักตำบลปากโมก ครั้น
 เสร็จก็เสด็จโดยขบวนรถมายังพระตำหนักในปากโมกนั้น พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าเอกาทศราชูธิศวรบรมนารถบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราช
 ใบบังการครัดตั้งแก่เจ้าพระยาธรรมราชาธิบดีให้คัดแต่งการประดับประดาพระราช
 วังหลวง แดตั้งราชวชิระฉัตรธงตั้งสองคราบข้างขลมารค แต่พระ
 ตำหนักปากโมกเท่าถึงพระราชวังหลวง แดให้ท้าวพระยาทางหลาย
 ครอบงำจัดเรือแห่แห่นางพวงสรพเสด็จ ถึงณวัน ๕ ๓๒ คำพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าเอกาทศราชูธิศวรบรมนารถบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระ
 ราชใบบังการครัดให้พระราชครูทั้ง ๔ แต่งการ พระราชพิธี สงครามาภิเศก
 แล้วก็ให้เอาเรือพระที่นั่งไชยสุพรรณหงษ์พยุหามาตรา อันประดับด้วย
 สรรพาดังการอันมหาพาร มาบรรทมบนานแต่เทียบเรือหน้าหาด
 ทุ่งปวงเสด็จ ถึงเพลารุ่งแล้วนาฬิกาหนึ่งได้ศุภโยคมงคลโศคมพิศาทิ

อันประเสริฐ จึงพระโหราธิบดีศรีจันทร์ประพาที่ถันชองไชย พระราช
 ปโรหิตาจารย์ ราชสุภาวดีศรีบรมองค์บุรีได้คม พรหมพิชาจารย์ เป้ามหา
 ดั่งชัททกษิณาวฏฏแประโคมแตรดังชคฺริยคนคร้ทั้งปวง พระบาทสมเด็จพระ
 เอกาทศรฐอศิศวรมนารถบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จลงเรือ
 พระที่นั่งไชยสุพรรณหงษ์พยุหบาตรา แด่มพระราชครูทั้ง ๔ แดโหรา
 ธิบดีแพทย์าธิบดีโดยเสด็จเฝ้าพระบาทในหน้าพระที่นั่ง จึงให้ยกชงไชย
 โบกโบยคตยพระที่นั่งไชยสุพรรณหงษ์พยุหบาตรา เสด็จออกจากชาน
 ก็เสด็จโดยชดमारคนทชารคุมเหพาพรเรือต้นทั้งปวง อันประดับด้วย
 เครื่องอวดงกฎจรนาสรพาวารพิชี่ แดกอปรับด้วยเรือท้าวพระยามหา
 เสดนาคทั้งปวงให้โดยชบวนนำหลังเตียรคาช พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัวก็เสด็จถึงบรรทมชานพระราชวังหลวง แดคอินทเทร้เป็น
 ประถมประโคมแตรดังช จึงเสด็จขึ้นพระราเชนทรยานพยุหบาตรา
 แดประดับด้วยเสวครฉัตรตำหรับราชาภิเศก แดคอินทเทร้เป็นศคยวาร
 ก็เสด็จด้วยพระราเชนทรยาน ถึงชคฺฉฉนทแห่งพระที่นั่งมงคตยภิเศก
 มหาปราสาท จึงคอินทเทร้เป็นศคยวาร พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวก็เสด็จลงจากพระราเชนทรยาน เสด็จในหน้าชองไชยชำระพระบาท
 เสร็จ เจ้าพระยาชรมาธิบดีถันชองไชยประโคมแตรดังชคฺริยคนคร้ทั้ง
 ปวง จึงเสด็จขึ้นพระที่นั่งมงคตยภิเศกมหาปราสาท แดเสด็จออกน้า
 ดั้หมีญชรอันประดับด้วยเนาวรัตนอันชชวาด มีพระคชาธารพระยาจารย์
 อวดงกฎสถคยทงชัชชวา ทั้งพวกพลโยชาทหารคงแห่คชคาโดยชนัค
 สรรพายุทงทั้งปวง คงเป็นกระบวนประดับประดา จึงเบิกท้าวพระยา
 ตำมนคราชรราชครุฑพุดมาคยมีมหาเสนาธิบดีทั้งปวง ถวายนังคม

พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว แต่ก่อนก็เบิกสมโภชเลี้ยงดูขุน แด
ถวายเป็นอาเศียรพาทสำหรับถวายเป็นการพระราชพิธีประเวศพระนครนั้น

๑ ในคักราช ๙๕๕ ปีมะเส็งเบญจศกนั้น พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรฐ
อัครบรมนารถบพิตรพระพุทเจ้าอยู่หัว เสด็จราชาภิเศกเสวยราช
สมบัติในกรุงพระมหานครศรีอยุธยา มหาคิถกภพพันรัตนราชธานี
บุรีรมย์ ทรงพระนามพระศรีสรรเพชญ์ สมเด็จพระบรมราชาธิราชราม
ธิบดี ศรีสุนทรบรมมหาจักรพรรดิสังวรราชาธิบดีนรินทร์ ธรณินทราชาธิราช
รัตนากาศภาษกรวงษ์ องค์บรมมาธิเบศร์ศรีภูวเนศวรบรมนารถนายก คิถก
รัตนราชชาติอาสาชวไศรย สมุหทัยคโรมนคสังกตจักรวาฬนิเบนทร สุริ
เยนทราชาธิบดีนรินทร์ หริหรินทราชาธิบดี ศรีวิบุตย์คุณวิจิตร ฤทธิรา
เมศวรธรรมิกราชเดโชไชย พรหมเทพาคิเทพศรีภูวนาธิเบศร์ โถกเชษฐ
วิสุทธมกุฏเทศคตา มหาพุทธางกูรบรมบพิตร พระพุทเจ้าอยู่หัวกรุง
พระมหานครทวารวดีศรีอยุธยา มหาคิถกภพพันรัตนราชธานีบุรีรมย์
พระองค์ทรงทศพิชราชธรรม แดสถิตย์ในพุทธชาจรจรยา ญาคารจร
จรยา โถการจรจรยา มหิมาด้วยพุทธการกโพธิ์สมภารมเหสวรร
มหัสจรรย์ อนันคัมภัญญาฤทธาพต พหุเดโชนุภาพรามบรราชอร์
ศรีพระเดชเดชะตระบะอันมहिมา คือองค์ฤษติรักษสังหารวิศาตวิสุทธิ
อุดมเทพสมบุรณ์ในพระองค์มีชาติ อาทิคือพระพรหม พระพิศณุ
พระอิศวร พระพาย พระพรุณ พระเพลิง พระยม พระไพศัพ
พระอินทร พระจันทร์ พระอาทิตย์ แดพระองค์ทรงฤทธิธิศักดิ์คือรรค
อตุยชาติแรก อเนกคุณคณามหามหรรณพ สบสังกตเวทคิถปาคม
อุคมยศโยค สังกตโลกมกุฏวิสุทธธุระขามณั้วรัตน สวรรคิมังกคต กกต

เห็นคือโรตมวงค์มหากษัตริย์เจ้าทั้งปวงในสังกตชมพูทวีป แดพระบาท
 เด็ดจ้ด้วยไธสุริยาธิปัติบุรุษัน สมนบูรณ มังคังด้วย ช้างม้า รัต พทลแด่น
 ยากร สมนพรหมณาจารย์จุศรพรวคประชาชน คนดกดลสบได้มย
 ประเทศนนานาพรรคนิกร สโมสรมรมศุขเกษมเปรมประชาราษฎร์
 เด็ดจ้ต้นพันกว่าโบราณราชประเพณี มีพระราชหฤไทยไกรกรุณาปราณี
 * ด้ควโตกากรทั้งหลาย หมายถึงนฤทุกษ์ปฤใจราษฎรให้ด้านติเกษม
 ศุข โดยยุคศิธรรมอันบรร ขจรพระเกียรติปรากฏพระยศเช่นข้าท้าว
 ทิศานุกิศ แดท้าวพระยามหากษัตริย์ราชเจ้าทั้งหลาย ก็แต่ง
 เครื่องบรรณาการให้ ทูตานุทูตมาถวายบังคมพระบาทบรม มพิตรพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัวมิได้ขาด แดพระบาทเด็ดจ้สร้างโพธิสัณภารบำเพ็ญพุทธ
 การกธรรมปรมาธิคุณ อาทิคือสร้างพระวรเชษฐารามมหาวิหาร
 อันรจนพระพุทธปฏิมามหาเจดีย์บรรจุพระสารีริกธาตุสำเร็จ กุฎี
 สถานปรกาการสมด้วยอริญาตี่ แดก็สร้างพระโคตมปฏิมากรรมจบ
 บริบูรณ์ทั้งพระบาทเดดอรรถกถาฎีกาคณัฐวิกรมทั้งปวง จึงแต่งหอพระ
 ด้ทธรรมเด็รจ ก็นิมนต์พระด่งษ์อริญาตี่ผู้ทรงค้ตาริคุณอันเด็ช มา
 อยู่ครองพระวรเชษฐารามนั้นเด็ว ก็แต่งขุนหมื่นข้าหลวงไว้สำหรับ
 อารามนั้น แดจำหน่ายพระราชทรัพย์ไว้ ให้แต่งจตุป์จยทาน ถวาย
 แก่พระด่งษ์เป็นนิจกาด แดไว้แต่งฉ้อทานศาลา แดประส้าทพระราช
 ทรัพย์ให้แต่ง โภชนาหารจันหันถวายแก่ภิกษุด่งษ์เป็นนิจกัตรบมิขาด พระ
 บาทด่มเด็จ้เอกาทศรฐอิศรบรมนารถมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มี
 พระราชโองการตริค้ตั้งแก่ท้าวพระยาเด็นามค้มนค้มีมุขทั้งหลาย ให้แต่ง
 การพระศัพด่มเด็จ้พระพุทธเจ้าหลวง . . . แดแต่งพระดุมเมรุมาศดุงเด็นสืบ

เจ็ดดา ประคับค้ำด้วยเมรุทิศเมรุรายราชวัตรฉัตรทองฉัตรนาคฉัตรเบญจ
รงค์นาคาเสด็จ ก็อัญเชิญพระศพเด็กลงเห็นอวมหากฤษณาธาร อันประ
คัมค้ำด้วยอภิรมย์ถึงถดถวณา แดท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายน
มาประคัมแห่ห้อมล้อมมหากฤษณาธาร ก็อัญเชิญพระศพเด็กลงดีดดา
โดยรัถยาราชวัตรไปยังพระเมรุมาศด้วยขบวนวิหาร แดเครื่องตั้งการ
บูชาหนักหนา พระบาทสมเด็จพระเอกาทศศรีสุริยศวรมนารถบพิตรพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จไปถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง
แดทรงโคกกาไฟโรรัวักพระบรมเชษฐาต่าง ๆ เสนาบดีกรมฝ่ายหน้าฝ่าย
ในต่างโคกอาศุรรัวักในพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงถึง ความ หลั่ง
ต่าง ๆ ให้นิมนต์พระสงฆ์ตั้งสังฆาค์หมื่นหนึ่ง ถวายพระพรราชทาน
เครื่องอัฐบริขารทักษิณานุปทานพระสงฆ์ตั้งปวงเปนมหาพร.

๑ ฝ่ายพระยาของอุ เมื่อที่พดด้งพระเจ้าทรงพระเนตรครุเป็นเจ้าดำกดับไป
ยังกรุงพระนครศรีอยุธยาแล้ว พระยาของอุก็ทำนุบำรุงพระเจ้าหงษาวดี
ไว้เปนนัด หวังจะเกลี้ยกล่อมหัวเมืองทั้งปวงให้ราบคาบเปนมงคล
ก่อนจึงจะคิดการใหญ่ต่อไป จึงมีหนังสือไปประกาศแก่หัวเมืองทั้ง
ปวงว่า เราผู้เป็นราชันคดาพระเจ้าหงษาวดี คิดถึงพระคุณสมเด็จพระ
พระมิตดาธิราช จึงให้ โหราพฤตมาจารย์ขับไล่ชดาเมืองหงษาวดีที่จะ
รับคักพระนครศรีอยุธยา โหราพฤตมาจารย์ผู้แททหายว่า ชดาเมือง
หงษาวดีชดาตัญญแล้ว ที่จะรับรองชคักกนถิงมาทเวดดาจะมาชวยก็
ไม่รอดเลย ในจะปราไชยเปนมั่นคง แดว่าชดาเมืองของอุครองในได้
จตุรงค์โชค ถึงจะมีชคักกมามากคัจคณในพระมหาสมุทรก็ในจะปราไชย
ไปเอง เพราะเหตุคั้งนี้เราจึงเชิญเสด็จพระเจ้าหงษาวดี แดกวด

ครอบครัวจนมาครองบรมมณเฑียรเมืองของอุ ทัพพระนครศรีอยุธยาจะมา
คิดเมืองของอุถึงหักหาญป็นปด้นเป็นหลายครั้ง เดี่ยวทแถ้วทหามมาก
แต่ตั้งตอมอยู่ถึงสามเดือนเศษ ก็มิได้เมืองจนดำทัพไป ก็เป็นบำเหน็จ
มือเมืองของอุรับทัพพระนครศรียาไชยชำนะไว้ได้ ท่านทั้งปวงก็ยอม
แจ้งอยู่ แต่พระเจ้าหงษาวดีเคยเป็นคู่ชออยู่ในเมืองหงษาวดีฉันใด เรา
ก็อยู่ท่าหน้าของพระคุณให้เป็นคู่ชอฉันนั้น แต่หัวเมืองทั้งปวงอย่าได้
กินแห่งต้นเท่าที่สั่งใดเลย เคยทำราชการฉันใดก็ให้ทำราชการตุ้กาด
ก่อนนั้นเถิด.

๑ ฝ่ายหัวเมืองทั้งปวงได้แจ้งหนังสือพระยาของอุดังนั้น ต่างเมือง
ก็เชื่อ ต่างเมืองก็คิดแถงตั้งได้ยเป็นอันมาก แถแถงคนให้ขึ้นไปทรับ
ทราบสืบตวงถึงเมืองของอุเนื่อง ๆ จนศักราช ๙๕๓ ปีเถาะตรีศก
ก็ได้เนื้อความว่า พระยาของอุท่านบำรุงพระเจ้าหงษาวดีไว้ทหาโดย
ตั้งยักกัญญ์ตุ้จวิตไม้ม ความคิดอันเป็นเถ้ทกะเท่พระมหาเถรเดียม
เพี้ยมบอก หัวเมืองทั้งปวงคิดกันจะยกไปรบชิงพระเจ้าหงษาวดีมา
ให้จึงได้ ต่างเมืองก็จัดแจงไพร่พลเสร์จแต่ก็ยกขึ้นไปถึงเมืองจิตของ
ขณะนั้น พระยาของอุรู้จึงให้ นมนต์ พระมหาเถร เดียมเพี้ยม เข้ามาถ้ว
นมัสการบอกว่า บัดนี้หัวเมืองทั้งปวงคิดกันยกมาจะรบเมืองเรา พระ
ผู้เป็นเจ้าช่วยคิดให้ โยมด้วย พระมหาเถรจึงว่าจะถ้วอะไรแก่อ้าย
หัวเมืองเหล่านี้ แต่จะตั้งด้วยตมปากก็จะถ้วไปเอง พระยาของอุได้
ฟังมีความยินคั้นัก กราบนมัสการพระมหาเถรแล้ว ๆ เถ่า ๆ พระ
มหาเถรจึงกระซิบบอก อุบายให้ พระยาของอุ ทุกประการ ถ้วก็ไป อาราม
พระยาของอุจึงแต่งเป็นหนังสือรับตั้งพระเจ้าหงษาวดี ไปถึงท้าวพระยา.

หัวเมืองท่งป่องว่า พระเคราะห์เมืองหงษาวดีร้ายนัก พระยาของอุ
 ผู้หลานเรามีความกตัญญูถ่วงจะเสียเมืองแก่ข้าศึก เสียขายรามัญท่ง
 ป่องจะไปเป็นเขตยกกรุงพระนครศรีอยุธยา จึงรับเรามาไว้ณเมือง
 ของอุ ได้รอตจากเงอมมือบัจจามิตรก็คอยเป็นคู่ชอยู่ ถ้าครบเจ็ด
 บัดนั้นพระเคราะห์ดวงก็จะกลับตงไปคงอยู่ณเมืองหงษาวดีดังเก่า แด
 ชึ่งหัวเมืองท่งป่องคบคิดกันยกทัพมาท่งนจะเป็นกระบถญา ฝ่ายท้าว
 พระยารามัญ หัวเมืองท่งป่องได้แจ้งในหนังสือรับสั่งดงนนั้น ก็ดำคัญว่าจริง
 ตกใจกลัวเปนกำลัง ก็พากันเด็กทัพกลับไป.

๑ ครั้นศักราช ๙๕๔ ปีมีโรงจัตวาศึก นักสร้างบุตรพระยาของอุจึง
 คิดว่า บิดาไปพาเอาพระเจ้าหงษาวดีมาได้ ให้ศึกพระนครศรีอยุธยา
 มาคิดแทบจะเสียเมืองคร่งหนงแล้ว แดหัวเมืองท่งป่องก็เป็นเสียนศัตรู
 พากันยกทัพมาจะตีเอาเมืองอีกเด้า แดเหตุซึ่งเป็นท่งนเพราะพระเจ้า
 หงษาวดีองค์เดียว ถ้าทะไว้ไหนเลยศึกจะวายเมือง จำจะถอบถ้าง
 พระเจ้าหงษาวดีเสียให้ตีบสูญแล้วเมืองของอุจึงจะเป็นคู่ช คิดแล้วก็
 ประกอบยาพิศม์ถอบได้ในเครื่องเดียว พระเจ้าหงษาวดีมีท่นรู้เสวย
 เข้าไป พระองค์ก็ตีบสูญถ่วงรรคค พระยาของอุรู้ว่าพระเจ้าหงษาวดี
 ถ่วงรรคาโดยก็ตกใจ จึงให้ไต่ถ่วงไต่ถ่วงก็ได้ความว่านักสร้างบุตร
 ประกอบยาพิศม์ให้พระเจ้าหงษาวดีเสวยเข้าไป พระยาของอุรู้เหตุ
 ผลตระหนักแล้วทศใจใหญ่มีรูที่จะทำประการใด จึงไปบอกแก่พระ
 มหาเถรเสียมเพี้ยมโดยเหตุทุกประการ พระมหาเถรได้แจ้งดงนนั้นก็
 ตกใจ จึงว่าเอะการเราเสียแล้ว บุตรท่านเป็นคนโหดเขต่านักหา
 บัญญามีได้ ส่มด้วยพระบาทว่า มีบุตรถ้าไม่ตีแล้วก็เป็นศัตรูกับบิดา

มารดา ท่าน^๕อนุประมาณคงพฤษชาชาติอันจะตายเพราะถูก พระยา
 ของอูได้ฟังพระมหาเถรก็โทมนศน้อยใจแก่บุตรเป็นกำลัง จึงกราบ
 นมัสการพระมหาเถรแล้วว่า พระผู้เป็นเจ้าจะคิดฉันใดดี พระมหาเถร
 จึงว่าการดีเสียไปไม่สมคณแล้ว จะต้องการอันใดให้หัวเมือง^๕ท่งปวง
 เป็นเสียนศักรเด่า เราจะเอาความดีได้นำเกิด ท่านจงให้ชาวเมือง
 โทมนศ^๕ท่งเมืองแล้ว จึงมีหนังสือไปถึงหัวเมือง^๕ท่งปวงว่า พระเจ้า
 หงชาวดั้ทรงพระประชวรได้ด้ามวันเสด็จสวรรคต เราผู้เป็นราชันดคา
 จะทำการถวายพระเพลิงศพของพระคุณให้ ถึงขนาด แด้วหัวเมือง^๕
 หลายนผู้ใคร่พระคุณจะมาช่วยก็ตามมีมากก็ตามอชฌาไศรยนั้นเกิด แด
 คิวเราถึงถวายพระเพลิงเสร็จแล้วก็มีได้ คิดคงตัวเป็นใหญ่ จะไปฟัง
 พระบรมโพธิสมภาร ด่มเด็จพระนเรศวรบริพัตรเป็นเจ้าณกรุงพระนคร
 ศรีอยุธยา ถ้าท่านมีหนังสือไปตงหัวเมือง^๕ท่งปวงก็จะเห็นความจริง
 จะสนออาชฏของเวร ถ้าผู้ใดมากเห็นเป็นสุจริต ถ้ามีมาจะไปฟังกรุง
 พระนครศรีอยุธยา ดิรายก็จะเอาคดีอัน^๕ไปเด่า ความดีก็จะมิ
 แก่เราสืบไป พระมหาเถรขแจงบอกอูบายให้พระยาของอูแล้วตั้งว่า
 ซึ่งจะแต่งการถวายพระเพลิงนให้คอยทำซ้ำซ้ำ ความดีจึงจะฎาขจร
 ไปนานาประเทศ ตั้งแต้วพระมหาเถรก็ดาไปอาราม พระยาของอูก็มี
 หนังสือไปถึงหัวเมือง^๕ท่งปวงจุค่าพระมหาเถรทุกประการ ท้าวพระยา
 พระหัวเมือง^๕ท่งปวง เห็นผู้ถือหนังสือ โทมนศ^๕ท่งเมืองแล้วแจ้งในหนังสือว่า
 พระเจ้าหงชาวดั้เสด็จสวรรคตไต่ย ก็มีได้มีความรังเกียจกินหนง
 ค่างคนก็โทมนศ^๕ไศกาตุรภาพถึงพระเจ้าหงชาวดั้เป็นอันมาก ที่มีกตัญญู
 ูพระคุณก็มายังเมืองของอู ช่วยแต่งการที่จะถวายพระเพลิงเป็นหนก

หนา ดางเมืองก็มีได้ ไปช่วยพระยาของอุ ไปเข้าหาพระยาพะตะอิน
 ดมเด็จพระนครเพนเจ้าให้อยู่สำเร็จราชการ เมืองเมาะตะเมาะดำแดง
 ฝ่ายพระยาของอุครั้นคกแต่งการพระศัพพะพระเจ้าหงษาวดีเสร็จแล้ว ก็
 ถวายพระเพลิงโดยราชประเพณีพระมหากษัตริราชเจ้าสืบมา.

๑ ฤกษ์กราช ๙๕๕ มีมเส่งเบญจศกณเดือนี่ พระยาของอุก็แต่ง
 ราชทูตอุปทูตตรีทูตถือพระราชสาส์น คุมข้างมาเครื่องราชบรรณาการ
 มาถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรุชธิศวรบรมนารถพิตรพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวณกรุงพระนครศรีอยุธยา ขอพึ่งพระราชสมภารสืบไป ใน
 เดือนนั้นพระยาด่านข้างก้แต่งราชทูตอุปทูตตรีทูตถือพระราชสาส์น แด่เครื่อง
 บรรณาการมาถวายบังคมสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ขอพึ่งพระบรม
 โพิธิสมภาร ทรงพระกรุณาให้เบิกทูตานุทูตมาถวายบังคมในพระที่นั่ง
 มังคตาภิเศก ครักพระราชปฏิสันถารตามธรรมเนียมแล้ว ครักให้
 เสด็จดูแขกเมืองแด่พระราชทานรางวัลโดยขนาด ในมีมเส่งเบญจศก
 เดือนสามนั้น ข้าหลวงผู้รั้งเมืองเมาะดำแดง จับได้พระยาพะโรตมมณ
 ขบถทั้งปวงอยู่ริมฝั่งน้ำต้โคงนั้นตั้งมากถวาย แด่เมงมณอยู่น้อยในเมือง
 เมาะดำแดงแด่เมืองเมาะตะเมาะนั้นก็ราบคาบไปจนเมืองของอุ.

๑ ฤกษ์กราช ๙๕๖ มีมเมียดศก พระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรุชธิศวร
 บรมนารถพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโองการครักแก่พระยา
 ศรีพิศวกรวมให้สถาปนาพระที่นั่งอรณพอน์ถองกฎจนา มหิมาด้วย
 แก้วกาญจนพิศดาร จครุมุขรัตนาศันกนกกฤฎาการบราดีเวียงรัตนขัษวต
 มเหพารด้วยพระชบวนเสร็จ จึงตั้งโรงระบำช่ายชวา ก็ให้แต่งเรือคัน
 ทั้งปวง อาทิคือไชยสุพรรณหงษ์พยุหบาตรา วรสุพรรณหงษ์พยุหบาตรา

พระศรีธรรมไตรปิฎก ไกรสรมุขพิมานไชย ไกรจักรรัตน แด่เรือพระครู
 พาหนะ เรือไชย เรือรูปสัตว์ทงปวง แด่เรือถึงโคอินทรีย์ เรือหัดดินทร์
 เรือนรตังห์ แด่เรือจากพราก แด่เรือแซทองพิฆาฏทอง แด่เรือเตา
 อันได้มาแต่เมืองหงษาวดี แด่คกแต่งเรือคันทงปวงอันดองกฎรจนา
 โอภาศพรณรายโดยอันคัมคันเชือกแต่ปลายเชือก แด่พดฝพายทงปวง
 ันประคัมด้วยเครื่องอาภรณ์เสื่อทองหมวกทองพายทอง แด่ก็ให้แต่ง
 เรือจำนำท้าวพระยาสามนตราชเส่นาบคัมนครัมมุขตุงทงทลาย หมาย
 เปนอาทค้อราชส์หัดคชส์หี แด่เรือไชยท้าวพระยาถาวรคโลกกำแพงเพ็ชร
 ศุไชไทย แด่เรือไชยจคุดคัมภักแเห็นอนาทายนา แด่เรือจำนำขุนช่าง
 ขุนมาขุนค้ำววจขุนคานขุนการทหารพดเรือทงปวง ก็ให้ครวดคราเป็น
 คู่แข่งแต่งเป็นคู่ขันต่าง ๆ ครันถึงทพิพารภตพระราชพิริธาค์วษุ ก็ให้
 ประคัมพระที่นั่งอรณพด้วยเครื่องขดงกรมเทาวพพิจิตว โอภาศชัชวต
 แด่จามรทงปวง จึงให้เอาพระครูพาหนะอันรจนาประดิษฐานพระ
 พิศอดกรรมออกคังฉาน แด่ให้พระราชครทง ๔ กระทำการพระราช
 พิธิธาค์วษุ จึงให้ตั้งเรือแท้แด่ให้เทียบเรือคันแด่เรือแข่งทงปวงตาม
 ขบวน จึงให้เบิกพระราชกุมารแด่พระราชนคิตาแด่ท้าวพระยาสามนค
 ราชมหาเส่นาบคัมทงปวง มาประชุมในหน้าพระที่นั่งอรณพ แด่ให้
 เบิกทุดานทุดอันมาแต่เมืองคองอูแต่เมืองฉานช่างนหมากววยบังคัม แด
 ให้เบิกพระตั้งฆราชคามาฉือธัญวดี แด่พระตั้งฆสับสังวาค์ฉันนังใน
 ธรรมาคันทจะถววยพระพรนั้เดร์จ พระบาทสมเด็จพระบรมพิคิรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัว ก็ได้ตั้งด้วยพระราเชนทรยานมายังพระที่นั่งอรณพ
 จึงค้ออินทเลวีเป็นประอม พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ได้ตั้ง

ออกในพระที่นั่งครุฑพหัสนรจนา จึงตั้งอินทเทวีเป็นทศกัณฐ์ ประโคม
 ข้องกตองครุฑนครท่งปวง จึงเบิกเรือต้นพระไชยสุพรรณหงษ์ แด
 วรสุพรรณหงษ์พยุหบาตรา ให้นำเรือต้นเรือคู่แข่งท่งปวงขึ้นมาถวาย
 บังคมพระบาทบรมมพิตรพระพุทเจ้าอยู่หัว โดยการพระราชพิธีอาศัวยุช
 พระบาทสมเด็จพระบรมมพิตรพระพุทเจ้าอยู่หัวก็ประดำทเรือต้นไชยสุพรรณ
 หงษ์พยุหบาตรา วรสุพรรณหงษ์พยุหบาตรา แดเรือต้นท่งปวง พระ
 ราชทานแก่พระดังฆราชคามวาสีอริญวาสี แดพระดังฆมหานาคราชา
 คณะท่งปวงอันเข้ามาถวายพระพรนี้ แดวกเอาเงินต้นของเรือต้นท่งปวง
 เป็นเครื่องบูชาสักการบูชาเจ้าขานแก่พระดังฆมหงษ์ท่งปวง ครั้นเรือต้น
 แดเรือคู่แข่งท่งปวงถวายบังคมแล้ว แดพายขึ้นไปอยู่โดยทำเนียบ
 เทียบเป็นคู่เข้านคที่จจะวางเรือขึ้นได้ จึงยกของอาศัวยุชในนำพระที่นั่ง
 ให้เป็นสำคัญ ก็ตั้งฆ้องไชยวงเรือต้นศรีธรรมพรไชย ไกรธรรม
 พายแข่งกันตงมาเป็นชาติแล้ว ก็วางเรือคู่แข่งท่งปวงแข่งกันตงมาโดย
 อันคืบ ครั้นแข่งเรือท่งปวงเสร็จแล้วจึงเสด็จดูดูขุ่น แด้วประดำท
 พระราชทานรางวัลแก่ผู้ชนะท่งปวงเสร็จ พระบาทสมเด็จพระบรมมพิตร
 พระพุทเจ้าอยู่หัวก็เสด็จประเวศยังพระราชมนเทียร ในบัดเดี่ยวนั้น
 ก็มีพระราชโองการครุฑแก่พระยารัตนมาต ให้รจนาพระพุทปฏิมา
 ดำริเป็นพระพุทรูปต้นของพระองค์ห้าพระองค์ องค์หนึ่งบุทองนพคุณ
 ทรงเครื่องมงกุฎกฤษณาทศพาทูริศ ย่อมประดับเนาวรัตน์ แดมัดตั้งก
 นนบุทองจำหลักประดับเพชรรัตน์ องค์หนึ่งบุทองนพคุณ มัดตั้งกน
 บุทองจำหลัก องค์หนึ่งนเป็นพระพุทปฏิมาภาคาคันนะ พระพุทของค
 นนรจนาด้วยนาคธาวาศี แดเครื่องทรงนันทของจำหลักประดับเนาวรัตน์

แต่บัดตั้งกัณหาด้วยนาคส์วาคี พระพุทธปฏิมาบุเงินดององค์ แด
ฐานเงินจำหัดถักรรพวงค์ ครั้นเสด็จพระบาทสมเด็จพระบรมพิศพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโองการตรัสตั้งแก่เจ้าพระยาจักรี ให้แต่ง
การพระราชพิธีได้เรือแด่ให้รับพระพุทธปฏิมาอันให้สถาปนากัน.

๑ ถึง ๓ คำเพลารุ่งแล้วต้อนนาฬิกา ให้เอาเรือไชยสุพรรณหงษ์
พยุหามาตรา แดวรสุพรรณหงษ์พยุหามาตราประทับชาน แดให้
เอาเรือพระครุฑพาหนะออกคังดาน แดให้เทียบเรือต้นศรีธรรมรงค์ไชย
ไกรสรมุขพินานไชยไกรจักรรัตน แดเรือต้นท่งปวงโดยชบวนแห่ แด
ก็เทียบเรือจำนำท้าวพระยาตูกขุนท่งปวงคังแห่โดยชบวนสรรพ จึง
อัญเชิญพระพุทธปฏิมาของนพคุณทรงเครื่องนั้น ขึ้นข้างต้นพระศาชา
ตั้งหารคดียี่ แต่เชิญพระพุทธปฏิมาของนพคุณองค์หนึ่งเอาขึ้นข้างต้น
พระศรีไชยศักดิ์ แดพระศาชาทรงต้อนนระดับด้วยเครื่องศาชาภรณ์
แดผูกเครื่องสำหรับพิไชยสงคราม จึงรับพระพุทธปฏิมาทั้งดององค์
ค่น้ำพระราชวังลงไปประทับเกย แดเอาเรือวรสุพรรณหงษ์พยุหามาตรา
เดือนเข้ามารับพระพุทธปฏิมาทั้งดองพระองค์ ออกไปตั้งชดมารคเสด็จ
พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จลงเรือไชยสุพรรณหงษ์
พยุหามาตรา ครั้นได้คุมเพลาที่กลายเรือพระที่นั่งไชยสุพรรณหงษ์ออก
ไปจากชาน แดเรือวรสุพรรณหงษ์ซึ่งรับพระพุทธปฏิมานั้นไปเป็นหน้า
แดประดับด้วยเรือแห่อันรจนาคาตาช โดยชบวนหน้าหัดัง พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จพยุหามาตรา ลงไปบรรทับชานในบางกาน
ตำบักให้เดียงท้าวพระยาเด่นาบคัมภีร์มุขทั้งหลายเสด็จ ก็ให้เอาเรือ
บรรดาเข้าชบวนแห่ท่งปวงออกจับชบวนโดยชนิด แดเรือบรรดาแห่พระ

พุทธเจ้าทรงปวงนั้น ก็ไว้ให้แด่พระพุทธเจ้าขึ้นมา ครนถงเพลาชายน
 แล้วต้องนาฬิกาห้าบาท ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็ทรงเครื่องสุวรรณ
 ภาณวโรวุฐิตากาญจนเสด็จ แล้วเสด็จทรงพระที่นั่งบุษบกรัตนมหาพิมา
 นอันอดังการเรือไชยสุพรรณหงษ์พยุหบาตรา คดาเคลื่อนโดยขบวนเสด็จ
 ประเวศมาประทับท่าขนานมหาธาตุกรี คอยทอดพระเนตรขบวนแด่พระ
 พุทธปฏิมากร อันมหาพราตริเวกด้วยเรือคันทั้งปวงนั้น ครนเรือ
 พระพุทธปฏิมากรบรรทมขานแล้ว ก็อัญเชิญพระพุทธปฏิมากร เสด็จ
 ทรงพระศขาธารแหกดับไปประดิษฐานไว้ณพระศรีรัตนเพศจาราม แล้ว
 ให้ตั้งการดมโภชถ่นมหรศพ ๗ วันมโหฬารยิ่งนัก.

๑ ครนณวัน ๓ ๕ ๒ คำ ทูตานุทูตเมืองด้านข้างเมืองของอุเข้าเฝ้า
 กราบถวายบังคมตา พระราชทานรางวัลแก่ทูตทั้งสองเมืองเป็นอันมาก
 ฝ่ายทูตานุทูตต่างคนต่างกลับไปเมือง อันพระเกียรติพระยศแผ่ไพศาล
 ไปทุกนนาประเทศธานีใหญ่่น้อยทั้งปวง ก็เกรงพระเดชเดชาานุภาพเป็น
 อันมาก พระนครศรีอยุธยาครั้งนั้นเกษมสุขสมบูรณ์ยิ่งนัก.

๑ ตุศักราช ๙๕๗ บีมแมตต์ปีศก ทรงพระกรุณาตั้งพระราชกำหนด
 กฎหมายพระไอยการ แดด้วยดัดพัฒนากรขนอนคตาด แดพระ
 กัตปนา ถวายเป็นนิตยภัตรแกดั่งฆารามคามวาสีอริยวาสีบริบูรณ์
 ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชบุตรสองพระองค์ องค์หนึ่งทรงพระนาม
 เจ้าฟ้าสุทัศน์ พระอนุชาทรงพระนามเจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์ ๗ ประชวร
 พระยอคเด็จพระเนตรข้างหนึ่ง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงยกพระราชบุตร
 ผู้ ๒ เป็นพระมหาอุปราช อยู่มา ๔ เดือนเศษพระมหาอุปราชกราบ
 ทูลพระกรุณาว่า จะขอพิจารณาคนออก ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ครีว่าจะเป็นขบถฤๅ พระมหาอุปราชความกตัญญูพระราชมบิดาเป็นกำลัง
ออกจากที่เฝ้าเสด็จมาพระราชวังบวรสถานมงคล เพศาคำเด่ด้วยยาพิศม์
สัตว์รคต ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระโทมนัสได้กาตุรภาพถึงพระราช
โอรสเป็นอันมาก แด้วให้แต่งการพระราชทานเพลิงพระศพตามอย่าง
พระมหาอุปราช ส้มเด็จพระบาทบรมนารถบรมมพิตรพระพุทธรเจ้าอยู่หัว
ตั้งพระไทยมาเพิญทานการกุศลเป็นอเนกประการ.

๑ ครันตุศักราช ๙๖๓ ปีนตุศักรีนศักร ทวงพระประชวรหนักเด่ตั้งสัตว์รคต
อยู่ในราชสมบัตได้ ๙ พระพรรษา.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๔. (เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์)

๑ จึงท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลาย พร้อมทั้งพระสังฆราช
คามวาสีอรัญวาสีปฤชากันเด่รับจ อัญเชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
พระศรีเสาวภาคย์ ซึ่งเดี่ยพระเนตรข้างหนึ่ง ขนผ่านพิภพไธสุริย์
สัตว์รยาริบัติถวัลยราชประเพณีดับไป ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้แต่ง
การถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระราชบิดา โดยราชประเพณีพระ
มหากษัตริย์เจ้าแต่ก่อน.

๑ ตุศักราช ๙๖๔ มีขจรจัตวาศักร พระศรีศัลย์บวชอยู่วัดระฆัง ฐ
พระไทรมีภูถันทัก ได้สมณถานันตรเป็นพระพิมลธรรมอนันตปริษา
ขำนาญทงไทรเพทางคธัตตราษธำคร มีศิษย์โยมมาก ทงจมน
ศรีสัตว์รภษกถถวายคัวเป็นบุตรเดี่ยง ครงนนเขยวชาญคนทงหลายนับถ
มาก จึงคิดกนกับจมนศรีสัตว์รภษเด่ศิษย์โยมเป็นความดับ ชองส้ม
พรรคพวกได้มากเด้ว ก็บริวัตรออก เพศาคตค้ำกัพากันไปขุม

พตณปรางวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครั้นได้อุคมนักชดฤกษ์ก็ยกพต
มาพันประคุมงคตสุนทรเข้าไปได้ในท้องสนาม ชุนนางซึ่งนอนเเวเอา
ความกราบทูล ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวคกพระไทยคระตั้งไปเปนครู จึง
ครีว่าเวราแต่ก็ตามเถิด แต่อย่าให้ต่ำมากเดย พระพิมตเข้าพระ
ราชวงได้ ก็ให้กุมเอาพระเจ้าแผ่นดินไปให้พนนาไว้มั่นคง รุ่งขึ้นให้
นิมนต์พระสงฆ์บั้งสักครู้อยหนึ่ง ให้รูปเทียนษมาแต่ก็ให้สำเร็จโทษ
ด้วยท่อนจันท์ เขาพระศัพไปฝังณวัดโคกพระยา พระศรีเสาวภาคย์
อยู่ในราชสมบัติหนึ่งกับสองเดือน.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ (ทรงธรรม)

๑ ส้มเด็จพระพิมตธรรมเสด็จขึ้นผ่านพิภพกรุงเทพรว่าราวดีศรีอยุธยา
ทรงพระนามสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงธรรมอันมหาประเดวิฐู ทรง
พระกรุณาให้จหมื่นศรีธรรมักษ์เป็นอุปราช อยู่ ๗ วัน มหาอุปราช
ประชวรตง ๓ วันสวรรคต ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้แต่งการพระราช
ทานเพลิงตามอย่างอุปราช.

๑ ครั้งนั้นยี่ปุ่นเข้ามาค้าขายหตยดำ ยี่ปุ่นโกรธว่าเสนามด้มได้
เป็นธรรม คบคิดกันเข้าด้วยพระพิมตฆ่าพระมหากษัตริย์เสีย ยี่ปุ่น
คุมกันได้ประมาณห้าร้อยยกเข้ามาในท้องสนามหลวง คอยจะกุมเอา
พระเจ้าอยู่หัวอันเสด็จออกมาฟังพระสงฆ์บอก หนังสือณพระที่นั่งจอมทอง
ด้ามหัตถ์ ขณะนั้นพอพระสงฆ์วัดประดู่โรงธรรมเข้ามาแปดรูป พาเอา
พระองค์เสด็จออกมาค่อนายี่ปุ่น ครั้นพระสงฆ์พาเสด็จไปแล้ว ยี่ปุ่น
ร้องอ้อฮงขึ้นว่าจะกุมเอาพระองค์แล้วเป็นไรจึงนั่งเสียเด้า ยี่ปุ่นทง

เลี้ยงกันเป็นโกตาหุด ฝ่ายพระมหาอำมาตย์คุมพลได้ไต่รบยับยับล้มตาย
เป็นอันมาก ยยับแตกไปจากพระราชวังตงดำเกาหนไป ตงคั่นมา
ตัวเกาเมืองยับยับก็ได้เข้ามาค้าขายณกรุงเดย พระมหาอำมาตย์
ให้ไปเชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้าพระราชวัง เพดาเข้าเสด็จ
ออกท้องพระโรง พร้อมท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลาย
ทรงพระกรุณาตรัสว่าราชการครั้งนี้ พระมหาอำมาตย์ มีความชอบ
มาก ให้เป็นเจ้าพระยาตากาโหมสุวิงษ์ พระราชทานเครื่องอุปโภค
บริโภคเป็นอันมาก แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชโองการให้ วิสุเท
แต่งกับปี่ยั้งหันถวายพระสังฆวัดประคูปเป็นนิตยภัตครอัครา.

๑ คักราช ๙๖๕ ปี่เถาะเบญจศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ชักพระ
มงคลบพิตรอยู่ฝ่ายควันออกมาไว้ฝ่ายควันคก แล้วให้ก่อพระมรุฎ
ใต้ ในปี่นั้นหนึ่งตั้งเมืองคณาคว์รับอกเข้ามาว่า กองทัพพม่ามอญ
มาล้อมเมือง ขอพระราชทานกองทัพไปช่วย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ตรัสให้พระยาพิไชยสงครามเป็นแม่ทัพ ยกออกไปตั้งเมืองคิงขร นาย
ทัพนายกองบอกเข้ามาว่าเมืองคณาคว์ไว้เสียแก่ข้าศึกแล้ว สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวให้หากองทัพกลับ.

๑ คักราช ๙๖๘ ปี่มเม็ยฮัฐศก ทรงพระกรุณาให้พุนดินนำพระ
วิหารแถบไว้เป็นที่สำหรับถวายพระเพลิง ในปี่นั้นเมืองสุระบุรีบอก
มาว่า พรานบุญพรอยเท้าวันใหญ่บนไหล่เขาเห็นปลาด สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวตั้งพระไทย เสด็จด้วยพระที่นั่งเรือไชยพยุหบาตรา พร้อมด้วย
เรือท้าวพระยาสามนคราชคาชคาโดยชลมารคที่ขารประทับท่าเรือ รุ่ง
ขึ้นเสด็จทรงพระที่นั่งสุวรรณหงษ์ พร้อมด้วยยศเสนทรเสนางคณิก

เปนอันมาก ครั้นนั้นมิได้มีทางสถิตมารต พราหมณ์เปนมัทศุเทศ
 ก็นำตักตักตงไปถึงเชิงเขา ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัววัดศรีทศพรนคร
 เห็นแท่นพรอยพระบรมพุทธรบาท มีตายตักษณกงจักรประกอบด้วย
 อัญสุครัดคมหามงคกร้อยแปดประการล้อมด้วยพระบาท แล้วตั้งกับ
 เมืองตั้งกาบอกเข้ามาว่า กรุงศรีอยุธยาเมืองพระพุทธรบาทอยู่นั้น
 ยอดเขาสุวรรณบรรพต ก็ทรงพระโสมนัสปริธาปราโมทย์ ถวายทักษิณ
 เหนือพระอุมางคศิโรตม์ด้วยเบญจางคประดิษฐเปนหลายครา กระทำ
 ตักการบูชาด้วยรูปเทียนคันธระจำมิได้ ทั้งท้าวพระยาเสนาบดีกระวี
 ราชนักปราชญ์บัณฑิตยชาติทั้งหลาย ก็ถวายวันทนาประนามน้อมเกล้า
 ด้วยเบญจางคประดิษฐ ต่างคนมีจิตโสมนัสปราโมทย์ยิ่งนักกระทำ
 ตักการบูชา ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวอุทิศถวายวนาสณฑ์เปนบริเวณออก
 ไปโยชน์หนึ่งโดยรอบ แล้วทรงพระกรุณาตรัสตั้งให้ข้างจัดการสถาปนา
 เปนมรรูปสร่วมพระบรมพุทธรบาท แต่สร้างพระอุโบสถพระวิหารการ
 เปรียญตักกว้านกุฎีสงฆ์เปนอนุประการ แล้วให้ฝรั่งต้องกตัญญู
 ทางสถิตมารคกว้างสิบวาตรงตระตอดถึงท่าเรือ ให้แผ้วถางทุบปราบ
 ให้ รันราบเปนถนนหลวงเสร็จ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับถึงท่า
 เรือ ทรงพระกรุณาตั้งให้ตั้งพระราชนิเวศตำหนักฟากตะวันออก ให้ชื่อ
 พระตำหนักท่าเจ้าذنุก ขณะนั้นฝ่ายเขาตอกเตาปักถั่วเรือไชย
 ทศพรนครเห็นตรัสกว้างมต้อย ครั้นเสด็จกลับถึงกรุงตั้งให้แปลง
 บั๊กเรือไชยเปนเรือกิ่ง ทรงพระกรุณาเร่งรัดให้ข้างสร้างมรรูป
 พระพุทธรบาทแต่อาวาสบริเวณทั้งปวงสืบจึงสำเร็จ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่
 หัวเสด็จขึ้นไปกระทำการฉลอง มีงานมหรสพสมโภชเจ็ดวัน แล้ว

แต่ก็จกตั้งยังกรุงเทพมหานคร ในปีนั้นปรากฏวิมหานาคทำถ้ายถจน
ถึงชนครุฑพยับษฏงค์.

๑) ฤกษ์กราช ๘๘๘ ปีเถาะนพศก ทรงพระกรุณาแต่งพระมหาชาติ
คำหลวง แด่สร้างพระไตรปิฎกธรรมไว้สำหรับพระดำต่านาจบบริบูรณ์
ครันณวัน ๕ ๖ ๗ คำ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรเดือนหนึ่งกับ
สิบหกวันแต่ตั้งจวดรรคต พระเจ้าทรงธรรมอยู่ในราชสมบัติ ๒๕ พระพรรษา
พระองค์มพระราชนครดามพระองค์ พระองค์เป็นประถมนนทรงพระ
นามพระเชษฐาธิราชกุมาร พระองค์ตั้งนทรงพระนามพระพันปี
ศรีคีตปี พระองค์ที่ตามนทรงพระนามพระอาทิตย์วงษ์.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๒ (พระเชษฐาธิราช)

๑) จึงเสนาพฤคมาตย์ราชปโรหิตาจารย์ทั้งหลาย มีเจ้าพระยา
กตาโหมตริวงษ์เป็นประธาน ปฤคษาพร้อมกัน ัญเชิญสมเด็จพระ
พระเจ้าลูกเชอพระเชษฐาธิราช ขึ้นราชาภิเศก ครอบ ครอง พระนครกรุงศรี
อยุธยาโดยราชประเพณี อยู่มาได้ ๗ วันพระพันปีศรีคีตปีผู้เป็นพระ
อนุชาทรงพระโกรชว่ามุขมนตรีมิได้ยกราชสมบัติให้ ก็พาพรรคพวก
ของพระองค์ตอหมไปยังเมืองเพชรบุรี ช้องล้อมพดกพลจะยกเข้ามา
สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินตรัสทราบเหตุให้แต่งกองทัพออกไป พระพันปี
ศรีคีตปีมีทันได้จัดแจง กองทัพล้อมจับได้กุมเอามาถวาย ทรงพระ
กรุณาให้ประหารชีวิตระเสียดนวัตโคกพระยา แดชวอเมืองเพชรบุรีที่เปนใจ
เข้าด้วยพระพันปีศรีคีตปีนั้น ให้เอาตัวเป็นตะพุ่นพญาข้างทั้งสี่ อยู่มา
๔ เดือนเศษมารดาเจ้าพระยากตาโหมถึงแก่กาตกริยา แต่งการศพเสร็จ

แล้วเจ้าพระยาตากโฮมสุริวงษ์ออกไปตั้งการปลงศพณวัดกุฎี ข้าราชการ
ฝ่ายทหารพลเรือนผู้ใหญ่ผู้น้อยออกไปช่วย นอนค้างอยู่เป็นอันมาก
ฝ่ายข้าหลวงเดิมพระเจ้าอยู่หัวกราบทูลยงเป็นความดับว่า เจ้าพระยา
ตากโฮมสุริวงษ์ทำการครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก หากเอาการศพระเข้ามาบังไว้
เห็นที่จะคิดประทุษร้ายต่อพระองค์เป็นมั่นคง ดมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้
มีวิจารณ์ให้ต้องแท้ ตกพระไทย ตรัสให้ชาวบ่อมด้อมพระราชวัง
ขึ้นประจักษ์ที่แถวเตรียมทหารในไว้เป็นกองกอง จึงดำรัสให้ขุนมหา
มนตรีออกไปหาตัวเจ้าพระยาตากโฮมสุริวงษ์เข้ามา ขณะนั้น
สรรเพชภักดีสอดหนังสือดับไปก่อนว่า พระโองการจะให้หาเข้ามา
คุมววย บัดนี้เตรียมไว้พร้อมอยู่แล้ว เมื่อเจ้าคุณจะเข้ามานั้นให้คาด
เชือกเข้ามาที่เคียว ครั้นขุนมหามนตรีออกไปถึงกราบเรียนว่า พระ
โองการให้หา เจ้าพระยาตากโฮมสุริวงษ์แจ้งการซึ่งจมีนสรรเพชภักดี
บอกไปสิ้นอยู่แล้ว จึงว่าชนท่ามกลางขุนนางทั้งปวงว่า เราทำ
ราชการกตัญญูแต่ครั้งพระพุทธเจ้าหลวงมา ท่านทั้งปวงก็แจ้งอยู่
แต่เมื่อพระพุทธเจ้าหลวงสวรรคตแล้ว ถ้าเรารักราชสมบัติท่านทั้งปวง
เห็นจะพ้นเราเจียวฤฯ ขุนนางทั้งปวงทราบแล้วจึงว่าราชการทั้งปวง
ก็ตั้งช้ชาติอยู่แก่เท่าพระกรุณาสิ้น ที่จะมีผู้ใดขัดขวางนั้น ข้าพเจ้า
ทั้งปวงเห็นไม่มีคัวแล้ว เจ้าพระยาตากโฮมสุริวงษ์จึงว่าท่านทั้งปวงจง
เห็นจริงด้วยเราเถิด เรากตัญญูคิดว่าเป็นถูกเจ้าเข้าแดง จึงเป็นต้น
คิดอ่านปลุกษามิให้เสียราชประเพณี ยกราชสมบัติถวายแต่ยังห้าม
ความดีไม่ ฟังแต่คำคนยุยงกดับจะมาทำร้ายเราผู้มีความชอบต่อ
แผ่นดินอีกเล่า ท่านทั้งปวงจะทำราชการไปข้างหน้าจงเร่งคิดเถิด ขุนนาง

๒๒
 ทงนกรบแต่ว่าอันพระกรณาวานัควรหนักหนา เจ้าพระยากตาโหม
 สุริวงษ์ตั้งทวงทงขุนนางทงปวงเห็นยังไฉ้อารมณ์แปลกตาง อยู่มีตงใจเป็นแท้
 จังร้องตั้งทวงพ้นให้กุมเอาตัวขุนหมามนตรีแต่ว่าไพร่ซึ่งพายเรือ มา นั้น
 ๒๓
 ใจให้ ดั้น ทดวงพ้นก็กรุกกันจับเอาขุนหมามนตรีแต่ไพร่ไปกุมได้ ขุนนาง
 ทงปวงเห็นคังนั้นต่างคนตกใจหน้าซัดตงทุกคน เจ้าพระยากตาโหม
 สุริวงษ์เห็นคังนั้นจึงว่า บัดนี้พระเจ้าแผ่นดินว่าเราทำการประชุมขุนนาง
 พร้อมมุดทงหนักตการกระบด ก็ท่านทงปวงซึ่งมาช่วยเราโดยสุจริตนั้นจะ
 มีพลอยเป็นกระบดด้วยฤฯ ขุนนางทงปวงพร้อมกันกรบเรียนว่า เป็น
 ๒๔
 ธรรมคาอยู่แต่ัว อูประมาเหมือนนิทานบรมโพธิสัตว์เป็นนายดำเภา
 คนทงหลายโดยดำเภาไปค้า ใช้ ใบไปถึงท่ามกตางมหาสมุทรค้องพยุใหญ่
 ดำเภาจะอับปางอยู่แต่ัว บรมโพธิสัตว์จึงคิดว่ถ้าจะนั่งอยู่คังนี้ก็จะพา
 ๒๕
 กันคายเดี่ยวคังดำเภา จังคังตั้งอริษฐานว่าถ้าอาตมาจะดำเภาแก่
 พระบรมโพธิญาณ ขออย่าให้ดำเภาอับปางในท้องพระมหาสมุทร
 ๒๖
 เตชะอาภาพวามบรมโพธิสัตว์ ดำเภาก็มีได้จตางด แต่่นตวงไป
 ๒๗
 ถึงประเทศธานีซึ่งจะไปค่านัน ก็เหมือนภาดอันเป็นคังนี้ ถ้าเท้าพระ
 ๒๘
 กรณานั่งคายคนทงหลายก็จะพลอยคายด้วย ถ้าเท้าพระกรณาคิดการ
 ๒๙
 รอดจากความคายคนทงปวงก็จะรอดด้วย เจ้าพระยากตาโหมสุริวงษ์
 ๓๐
 ได้ฟังขุนนางว่าคังนั้นหัวเราะ แต่ัวว่าเจ้าแผ่นดินว่าเราเป็นกระบดแต่ัวเรา
 จะทำตามรับตั้ง ท่านทงปวงจะว่าประการใด ขุนนางทงปวงกรบแต่ัว
 ๓๑
 จังว่า ถ้าเท้าพระกรณาจะทำการใหญ่จริง ข้าพเจ้าทงปวงจะขอเอา
 ๓๒
 ชีวิตีรตงของพระคุณคายก่อน เจ้าพระยากตาโหมสุริวงษ์เห็นขุนนาง
 ๓๓
 ตงใจพร้อมโดยสุจริต ก็จัดแจงเป็นหมวดเปนกองกำหนดคกฎหมายกัน

มันคง ครั้นเพลาชายดำมโหมงเศษจุดเพลิงเผาศพเสร็จแล้ว ได้
 อุดมฤกษ์เวตา เจ้าพระยากตาโหมงสุริวงษ์ก็ตั้งเรือพร้อมด้วยเรือขุนนาง
 ทั้งปวงตั้งร้อยลำ คนประมาณสามพันเศษสรรพด้วยเครื่องสำตราดู
 ต้องมาขึ้นประตูไชย วันนั้นเป็นเสาร์วาร เจ้าพระยากตาโหมงสุริวงษ์
 ได้เสด็จค่างงค้ำขี้ม้าดำ ขุนนางแต่ไพร่ตามมาเป็นอันมาก ครั้นถึงหน้า
 พระภาตจึงตงจากม้าตั้งสัตย์อธิษฐานว่า ข้าพเจ้าปราถนาพระโพธิญาณ
 ถ้าจะเสร็จแก่พระพุทธสมบัตินี้แน่แท้ จะยกเข้าไปดั่งผู้อัสติยขอให้
 สำเร็จดังปราถนา เสร็จอธิษฐานแล้วเวตาพลบค่ำจึงมาตั้งชุมนุมพลอยู่
 ณวัดสุทธาวาศ ครั้นเพลา ๘ กลุ่มนั่งคอยฤกษ์พร้อมกันเห็นพระดำริรักษา
 เสด็จมาแต่ปัจฉิมทิศผ่านไปปัจฉิมทิศ ได้นิมิตรเป็นมหามงคลฤกษ์อัน
 ประเสริฐ ก็ยกพลมาเข้าประคองคตสุนทร ให้ทหารเอาขวานฟันประตู
 เข้าไปได้ด้วยเดชฤกษ์ภูษณานิทารใหญ่ยิ่ง หาม้าผู้ใดจะออกค่อค้ำหนีได้
 ก็กรูกันเข้าไปถึงห้องสนามใน ข้าหตวงเดิมซึ่งนอนเฝ้าประจำของร้อง
 กราบทูลเข้าไป ว่าเจ้าพระยากตาโหมงสุริวงษ์ยกเข้ามาได้แล้ว พระเจ้า
 แผ่นดินได้ฟังตกพระไทยนภมิได้ คิดอ่านที่จะต่อสู้ ออกจากพระราชวัง
 กับพวกข้าหตวงเดิมลงเรือพระที่นั่งหนีไป เจ้าพระยากตาโหมงเข้าไป
 พระราชวังได้ รู้ว่าพระเจ้าแผ่นดินหนี ตั้งให้พระยาเดโช พระยาทัษน้า
 ไปตามแต่ในเพลาตกคณวันนั้น รุ่งขึ้นเข้าพระยาเดโช พระยาทัษน้า
 ทนพระเจ้าแผ่นดินณปากโมกข์น้อยด้อมจับมาได้ เจ้าพระยากตาโหม
 งสุริวงษ์ตั้งให้เอาไปสำเร็จโทษตามประเพณีกระษัตริย์ พระเชษฐาธิราช
 อยู่ในราชสมบัติหนึ่งกับเจ็ดเดือน.

แผ่นดินสมเด็จพระอาทิตย์วงศ์

๑ ฝ่ายเสนาพฤตมาตย์ราชปโรหิตทั้งหลาย จึงเอาเครื่องเบญจราช
 กกุณภัณฑ์ไปถวาย เจ้าพระยาตากโฮมสุริวงษ์มิได้รับ ว่าเราทำการ
 ครองจึงเอาราชสมบัติหามิได้ เพราะไทยมาถึงคัวแต่ก็จำเป็น พระ
 อาทิตย์วงศ์ซึ่งเป็นพระราชบุตรพระมหากษัตริย์ชั้นยังมีอยู่ ควรจะ
 ยกพระอาทิตย์วงศ์ขึ้นผ่านสมบัติโดยราชประเพณีจึงจะชอบ ปฤกษา
 เสนาบดีทั้งปวงพร้อมแล้ว ก็ราชาภิเศกพระอาทิตย์วงศ์ขึ้นผ่านพิภพทรง
 พระนครศรีอยุธยา พระอาทิตย์วงศ์ได้ผ่านสมบัติครั้งนั้นพระชนม์ได้
 ๘ พรรษา ยังทรงพระเยาวราชอยู่นัก มิได้รู้ที่จะว่าราชการสิ่งใด มีแต่
 เที่ยวประพาศจับแพะจับแกะเล่น เจ้าพนักงานต้องนำเครื่องทรงแต่เครื่อง
 เดี่ยวตามไปถวายทุกแห่ง แต่ทำดังนี้เป็นนิจนับวันได้ประมาณ ๖ เดือน
 มุขมนตรีทั้งปวงปรึกษากันว่า พระมหากษัตริย์เป็นดั่งนการแผ่นดิน
 จะเสียไป จำจะยกพระอาทิตย์วงศ์ตั้งเสด็จจากเสวตรัตนดิวิ ควรจะ
 เอาราชสมบัติถวายเจ้าพระยาตากโฮมสุริวงษ์ ปฤกษากันแล้วก็นำ
 เขาเครื่องเบญจราชกกุณภัณฑ์มาถวายเจ้าพระยาตากโฮมสุริวงษ์ ทูล
 ประพาศให้เชิญพระอาทิตย์วงศ์จะครองแผ่นดินไปมิได้ ข้าพระพุทธเจ้า
 ทั้งหลายขอถวายราชสมบัติแก่พระองค์ จึงทรงพระกรุณาธิคุณรับทำนุบำรุง
 สโมสรไพร่พราหมณ์อาณาประชาราษฎร์ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินจะได้อยู่เย็นเป็นสุข
 เพราะพระเดชเดชาภาพของพระองค์นเกิด. ๗

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

